

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ KOCAELİ'DE SİYASİ HAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra KUŞKAN

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ KOCAELİ'DE SİYASİ HAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra KUŞKAN

Danışman: Doç. Dr. Esmâ TORUN ÇELİK

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ KOCAELİ'DE SİYASİ HAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Büşra KUŞKAN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 18092019/23

Jüri Başkanı: Ünvanı Adı SOYADI

(İmza) Prof. Dr. Enis Selim

Jüri Üyesi: Ünvanı Adı SOYADI

(İmza)

Doç. Dr. Emine Tanrıcelik

Jüri Üyesi: Ünvanı Adı SOYADI

(İmza)

Dr. Spiğri Bolcan Tilvan

KOCAELİ 2019

ÖNSÖZ

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet Rusya'nın Türkiye'den toprak talep etmesi, İsmet İnönü'yü demokrasi cephesi ile işbirliğine zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla Türkiye, o dönemdeki çift kutuplu dünyada demokrasi cephesi tarafında yer almayı tercih etmiştir. Çok partili siyasa hayata geçişin nedenlerinden biri de bu olmuştur. Ülke içindeki siyasal sistemin sorunları çözmede yetersiz kalması ve özellikle ekonomik durumun bozulması ile ortaya çıkan toplumsal muhalefetin zorlaması ise, çok partili hayata geçişte iç etkenleri oluşturmuştur.

Türk siyasal yaşamında tarihin dönüm noktasını ise 14 Mayıs 1950 seçimi belirlemiştir. Bu seçimle birlikte Türkiye'de siyasal iktidar el değiştirmiş 27 yıllık CHP iktidarı sona ererken, 10 yıl sürecek Demokrat Parti iktidarının önü açılmıştır.

Çalışmada, 1950-1960 yılları arasında yer alan Cumhuriyet Halk Partisi taraftarı Türk Yolu ile Demokrat Parti taraftarı Demokrat Kocaeli ve Hürsöz gazeteleri temel kaynaklar olarak kullanılmıştır. Böylece Demokrat Parti'nin Kocaeli'de bıraktığı izler hem muhalefet hem de iktidara yakın iki gazetenin gözünden karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Tez çalışması, Kocaeli'de parti teşkilatlanmaları, basında yer alan iç politika gelişmelerinin yansımaları ve Kocaeli'de öne çıkan siyasi figürleri içermektedir.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşturulmuştur. Giriş bölümünde Kocaeli'nin tarihi alt yapısı üzerinde durulmuş olup, Birinci bölümde 1950-1960 yılları arasında Türk siyaset sahnesinde iz bırakacak olan iki siyasi partininin -CHP ve Demokrat Parti- teşkilatlanma süreçleri ve teşkilatlarda yaşanan gelişmeler aktarılmıştır. İkinci bölümde ise, Demokrat Parti yönetiminin iç politikaları ele alınarak bu politik kararların Kocaeli'deki yerel basına nasıl yansıdığı hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde mevcut partiler arasındaki ilişkiye yer vererek Kocaeli'deki önemli siyasi aktörlere değinilmiştir. Tezin hazırlanmasında TBMM zabıt ceridelerinin, parti tüzüklerinin yanında Kocaeli yerel basınından Hürsöz, Demokrat Kocaeli ve Türk Yolu gazeteleri belirlenmiştir.

Bu tezin oluşumunda yönlendirici katkılar veren, tezin çalışması sırasında elinden gelen hiçbir yardımı esirgemeyen ve bana yol gösteren tez danışmanım Doç.

Dr. Esmâ Torun Çelik'e teœekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalıœmamın her aœamasında yanımda olan aileme teœekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. KOCAELİ PARTİ TEŞKİLATLARI	6
1.1.Cumhuriyet Halk Partisi Kocaeli Teşkilatı	6
1.1.1.1950 Seçimleri ve CHP Kocaeli İl Teşkilatı	8
1.1.2.1950-1954 Yılları Arasında CHP Kocaeli İl Teşkilatı	13
1.1.3.1954 Seçimleri ve CHP Kocaeli İl Teşkilatı	20
1.1.4. 1957-1960 Yılları Arasında CHP Kocaeli İl Teşkilatı	25
1.2. Demokrat Parti Kocaeli İl Teşkilatı	41
1.2.1. Kocaeli’de Demokrat Parti İl Teşkilatının Kurulması	42
1.2.2.Demokrat Parti İl ve İlçe Teşkilatları.....	44
1.2.3. 1950 Seçimleri ve Demokrat Parti Kocaeli İl Teşkilatı	45
1.2.4. 1950-1954 Yılları Arasında Demokrat Parti Kocaeli İl Teşkilatı	52
1.2.5. 1955 Yerel Seçimleri’nde Demokrat Parti	60
1.2.6. 1957-1960 Arası Demokrat Parti Teşkilatı	66
1.3. Diğer Partiler.....	85
İKİNCİ BÖLÜM.....	87
2. KOCAELİ BASINININ GÖZÜYLE SİYASAL HAYAT	87
2.1. 1950-1954 Yılları Arasında Kocaeli Basınında Siyasal Hayat	87
2.1.1. 1950-1960 Dönemi Yerel Basın	87
2.1.2. 1950 Yılı Genel Seçimleri Öncesi Durum	89
2.1.3.1950 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri.....	93
2.1.4. Orduda Tasfiye, İdari Mekanizmada Değişiklikler ve Arapça Ezan Yasağı’nın Kaldırılması.....	102
2.1.5. Yerel Seçimler	104
2.1.6. CHP Malları Meselesi.....	107

2.1.7. İrticaya ve Millet Partisi'ne Karşı Tutum	107
2.1.8. Yabancı Sermaye ve Petrol Kanunu	109
2.1.9. Seçim Kanunu	110
2.1.10. Basın Kanunu	111
2.2. 1954-1957 Yılları Arasında Kocaeli Basınında Siyasal Hayat	114
2.2.1. 1954 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri	114
2.2.2. Kırşehir'in İlçe Haline Gelmesi ve Seçim Kanunu Değişikliği	120
2.2.3. Adapazarı'nın Kocaeli'den Ayrılması	122
2.2.4. Yerel Seçimler	123
2.2.5. İspat Hakkı ve Hürriyet Partisi'nin Kuruluşu	124
2.2.6. Muhalefet İle Mücadele	126
2.2.7. Muhalefet Partilerinde Diyalog Çalışmaları	126
2.3. 1957-1960 Yılları Arasında Kocaeli Basınında Siyasal Hayat	129
2.3.1. 1957 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri	129
2.3.2. Vatan Cephesi	133
2.3.3. Menderes'in Uçak Kazası, İnönü'nün Yurtiçi Gezileri ve Meydana Gelen Olaylar	136
2.3.4. Darbeye Giden Süreç ve 27 Mayıs Askeri Darbesi	139
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	142
3. CHP-DP İLİŞKİLERİ VE ÖNE ÇIKAN SİYASİ AKTÖRLER	142
3.1 Partiler Arası İlişkiler	142
3.2. Nihat Erim'in Hayatı Ve Siyasi Hayattaki Yeri	167
3.2.1. Hayat Öyküsü	167
3.2.2. Nihat Erim'in Siyasetteki İlk Yılları	168
3.2.3. Nihat Erim'in Muhalefetteki Yılları	178
3.3. Turan Güneş'in Sosyal Ve Siyasi Hayatı	189
3.3.1. Hayat Öyküsü	189
3.3.2. Turan Güneş'in Siyasetteki İlk Dönemi	192
3.3.3. Turan Güneş ve Hürriyet Partisi	194
3.3.3.1. Hürriyet Partisi'nin Kuruluş Süreci	194
3.3.3.2. Partinin Tüzüğü ve Programı	196
3.3.3.3. Hürriyet Partisi Mensubu Olarak Meclis'teki Konuşmaları	198
3.3.3.4. Hürriyet Partisi'nin Seçim Çalışmaları	206

3.3.4. CHP'ye Katılması	208
SONUÇ	211
KAYNAKÇA.....	221
EKLER.....	230
ÖZGEÇMİŞ	237

ÖZET

Kocaeli, İlkçağlardan beri her zaman önemli bir kent olmuş, Roma'ya başkentlik yapmış bir şehirdir. Bu bakımdan şehirdeki tarihi eserler, kültürel miras ve kent tarihinin oldukça önem arz ettiği kanısındayız. Buna rağmen kentin yakın tarihine ilgili araştırmalar ne yazık ki detaylı değildir. Bu tez çalışmamızda Kocaeli'nin yakın tarihine-Demokrat Parti yıllarına- yakından bakmış olacağız.

Kocaeli ile ilgili çalışma yaparken Demokrat Parti döneminin seçilmesinin en önemli nedenlerinden bir tanesi Demokrat Parti'nin Türkiye'nin çok partili hayata geçiş döneminin mihenk taşlarından biri olması ve aynı zamanda 27 yıllık CHP iktidarı sona erdirerek, Türkiye'de siyasal iktidarın el değiştirmesine sebep olmasıdır.

Araştırmamızın kapsamı, Demokrat Parti döneminde Kocaeli vilayetindeki parti teşkilatlanmaları, belediye çalışmaları, ülke genelinde uygulanan iç politika gelişmelerinin Kocaeli gibi bir taşra kenti tarafından nasıl algılandığı içermektedir. Çalışmamızın temel amacı, 10 yıl boyunca devam eden ve siyasi hayattan çekilişi askeri bir darbe ile olan Demokrat Parti'nin iç politikalarına, İstanbul'un Anadolu'ya açılan kapısı olan Kocaeli'deki bakış açısını gözler önüne sermektir.

Anahtar Kelimeler: Kocaeli, yerel basın, Demokrat Parti, CHP, siyasal hayat

ABSTRACT

Kocaeli has been an important city since the early ages. It is a city that was once a capital city to the Roman Empire. In this sense, we believe that historical artifacts, cultural heritage and the history of the city have an importance. Despite this, the studies about the city's late history are unfortunately not detailed. In this thesis study, we are going to look through the close history of Kocaeli, the years of Democratic Party.

While conducting this research about Kocaeli, one of the most important reasons to choose the era of Democratic Party is that Democratic Party's being the touchstones of Turkey's transition to multi-party system and at the same time, its causing the political life in Turkey to pass into other hands by ending 27-year-potency of Republican People's Party.

The content of our research includes how the party organisations, municipal actions and the domestic party improvements being conducted through the country are perceived by a province like Kocaeli. The main purpose of our study is to reveal the point of view in Kocaeli, a door opening Istanbul to Anatolia, to the domestic policies of the Democratic Party which lasted for 10 years and was withdrawn from the political life by a military coup.

Key Words: Kocaeli, local media, Democratic Party, Republican People's Party, Political Life

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BMM: Büyük Millet Meclisi

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

CMP : Cumhuriyetçi Millet Partisi

DP : Demokrat Parti

HP : Hürriyet Partisi

NATO : North Atlantic Treaty Organization

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 1957 Seçimleri Kocaeli Milletvekili Adayları.....	26
---	----

GİRİŞ

İlkçağlardan beri Doğu ile Batı arasında oluşan ticaret yolunun üzerinde bulunan Kocaeli, çeşitli dönemlerde farklı imparatorlukların hegemonyasına girmiş ve coğrafi konumu nedeniyle hiçbir zaman cazibesini yitirmemiş, sanayileşme yatırımları ile günümüzde ülkenin en önemli ticaret, sanayi merkezi olma konumundadır. Bu özelliği ile birlikte kültürel gelişmesi de ülkenin diğer bölgelerine göre üst seviyededir.

İlk çağlarda, Bithynia adı verilen bölgede kurulan kentler, sırasıyla, Olbia, Astakos, Nicomedia, İznikmid, İzmit ve Kocaeli adlarını almıştır. Roma İmparatoru Diocletian, 284 yılında Nicomedia'yı işgal ederek Roma İmparatorluğu'nun başkenti yapmıştır. Nicomedia Bizans İmparatorluğu için en önemli kentlerinden biri olmuştur. Roma İmparatoru Justinyen altıncı asrın ortalarına doğru şehri imar etmeye başlamıştır. Sonrasında İstanbul'un başkent ilan edilmesi ile birlikte İzmit eski önemini kaybetmiştir (R.Yüce, 2007: s. 14).

Şehrin Türk hakimiyetine girmesi ise Selçuklular döneminde başlasa da Haçlı Seferleri sırasında bu hakimiyet kesintiye uğramıştır. Kentin Türk hakimiyetine kesin olarak girişi ise Osmanlı Devleti zamanında olmuştur. İzmit, Orhan Gazi döneminin önemli komutanlarından Akçakoca tarafından fethedilmiştir.(R.Yüce, 2007: s.15) İzmit fethedildikten sonra ise şehirdeki kiliseler camiye çevrilmiş, medreseler inşa edilmiş ve Kocaeli Sancağı meydana getirilmiştir (Sofuoğlu,2015: s. 638).

Osmanlı Devleti'nin İzmit'in gelişmesine en çok yardım ettikleri dönem Kanuni Sultan Süleyman ve IV. Murat zamanlarıdır. Şehrin bu dönemlerde gelişmiş bir hale geldiği Evliya Çelebi'nin tasvirlerinden anlaşılmaktadır (R.Yüce, 2007: s.5). Çelebi, İzmit'in 3500 mükellef, müzeyyen tabaka kat kat bağlı, bahçeli evleri vardır ifadesinde bulunduktan sonra sarayların en muntazamı IV. Murat'ın sarayıdır demiştir. Şehirdeki camilere de değinen Çelebi, bu camilerden en eskisinin çarşı içindeki Mahkeme Cami olup, caminin Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Pertev Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırıldığını belirtmiştir. Bunun dışında

Mehmed Bey Cami (günümüzde Fevziye Cami adı ile anılan cami) Alaeddin Bey Cami ve Abdüsselam Bey Camilerinin de Mimar Sinan yapısı olduğunu eklemiştir (Ulugün, 2008: s.37).

Ulaşım ağlarının genişlemesi ile büyüyen Kocaeli, 1800'lü yıllarda Osmanlı Devleti'nin en değerli ulaşım ve konaklama yerlerinden olmuştur. Bu durumu geliştirmek adına Sakarya-Sapanca-İzmit arasında bir bağlantının yapılmasına 1813 yılında başlamış ancak projenin mühendislerinden Ahmet Efendi'nin vefatı dolayısıyla proje askıya alınmış ve sonrasında da yapımına devam edilmemiştir (Tunç, 2016: s.13).

93 Harbi'nden sonra ise Balkanlardaki kaybedilen topraklardan gelen göçmenlerin akınına uğramıştır. Tatarlar daha çok İzmit bölgesine yerleşirken Rumeli'den göç edenler kentin çeşitli bölgelerine yerleşmişlerdir (Ulugün, 2002: s.36-40).

Burada şehirde bulunan Ermeni nüfusundan ayrıca bahsetme gereği duyuyoruz çünkü kentte yaşayan Ermeniler özellikle Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı'dan ayrılmak niyeti ile ayrılıkçı hareketlerde bulunmuşlar ve Osmanlı Devleti'ni ve burada yaşayan Türk vatandaşları zor durumda bırakmışlardır. Osmanlı Devleti tehcir kanununu çıkarmış ve Ermenileri zorunlu göçe tabi tutmuştur. Bu amaçla İzmit ve Adapazarı'ndan 58.000 Ermeni göç ettirilmiştir. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte tehcir edilen Ermenilerin daha önce buldukları yerlere geri dönmesi kararlaştırılmıştır. Fakat Ermenilerin geri döndükten sonra bölgede tekrar eski faaliyetlerine başlamaları uzun sürmemiştir. Eşkiyalık olayları ve Müslüman çetelere saldırılması gibi olaylar dönemin belgelerinden anlaşılmaktadır (Tunç, 2016: s. 16-17).

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Osmanlı Devleti'nin savaştan yenik çıkması, Anadolu'nun kaderini değiştirdiği gibi İzmit'in de tarihinde dönüm noktalarından birini oluşturmuştur. Öncelikle İngiliz donanmasına bağlı gemiler Körfez'e demir atmış ve haberleşme ve ulaşım hatlarını kendi denetimlerine almışlardır. İzmit gerek başkente yakınlığı ile gerek başkentten Anadolu'ya açılan

kapısı olması nedeni ile İtilaf devletleri tarafından işgal edilen ilk yerlerden biri olmuştur (R. Yüce, 2007: s. 36).

İzmit mutasarrıfı İbrahim Süreyya Bey, İtilaf Devletleri'ne karşı çıkması üzerine görevinden alınmış yerine Mahmut Mahir Bey getirilmiştir. Mahir Bey'in mutasarrıflığı döneminde Rum ve Ermenilerin istedikleri yapılmıştır. Sonrasında mutasarrıflığa gelen Ahmet Anzavur döneminde ise Çerkes çeteleri de arkasına alarak zorbaca yönetim devam etmiştir. Anzavur'un Bigaya tayin edilmesine mütakiben ise Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin İzmit şubesi Hacı Ali Bey başkanlığında açılmıştır (R.Yüce, 2007: s. 37-38).

13 Nisan 1920'de ise İzmit mutasarrıflığına İbrahim Hakkı Bey getirilmiştir. Ancak kendisinin İstanbul Hükümeti'ne bağlı olması dolayısıyla Kocaeli'de direnişi destekleyenler büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. 23 Nisan 1920'de Meclis'in açılması ile birlikte ise İzmit'i temsilen mecliste yer alan isimler şunlardır: Fuat Bey (Carım), Hafız Abdullah Efendi (Tezemir), Halil İbrahim Efendi (Gürsoy), Hamdi Namık Bey (Gör) ve Tahir Bey (Barlas). Ayrıca Meclis-i Mebusan'daki İzmit temsilcisi Sırrı Bey (Bellioğlu)'da Ankara'ya gelerek meclise katılmıştır (Tunç, 2016: s.23).

Ancak İzmit'in kurtuluşu için Yunanlılarla verilen mücadele devam etmiş bu mücadelede İpsiz Recep ve Fatma Seher Hanım'ın (Kara Fatma) faaliyetleri oldukça önemli olmuştur. İzmit'in kesin olarak Türk hakimiyetine geçmesinden sonra ise İzmitliler Kurtuluş Savaşı'na katkıda bulunmaya devam etmişlerdir. İzmit'teki hayatın normale dönmesi ise Türk Birliği'nin kurulması ile olmuştur. Birliğin kurucusu Rıfat(Yüce) olmakla beraber Eczacı H.Behçet (Diker), Doktor Sadık, Özel İdare Müdürü Raşit, Tercüman Ahmet Fuat (Çeviren), Bakkal Cemal, Öğretmen Sabri Bey'de bulunmuşlardır (Tunç, 2016: s.26).

Bu dönemde kent için önemli gelişmelerden biri de Mustafa Kemal'in İzmit'e gelmesidir. Mustafa Kemal'in burada yaptığı basın toplantısında o güne kadar tarafını belirleyememiş yazarları etkileyerek milli mücadele safına katması, İzmit ziyaretini daha mühim hale getirmiştir. Mustafa Kemal'in İzmit'e ikinci gelişi ise yine bir basın toplantısı için olmuştur. Güvenlik gerekçesi ile toplantıyı İstanbul'da

yapmak istemeyen Mustafa Kemal toplantıyı gerçekleştirmek için İzmit'i tercih etmiştir. Toplantıda Lozan, seçimler, Halk Fırkası gibi konulara değinilmiş, Mustafa Kemal bu konularla ilgili uzun açıklamalarda bulunmuştur (Tunç, 2016: s.28).

Türkiye'de sanayileşmenin başladığı ilk dönemlerden itibaren Kocaeli gerek sanayi kuruluşlarıyla gerek bu kuruluşlarla birlikte gelen dinlenme tesisleri, spor alanları gibi yapılar ile modern bir şehir görünümüne kavuşmuştur. Ayrıca siyaset sahnesine de önemli isimler kazandırmış olan Kocaeli gerek ekonomik gerek kültürel kalkınması ile Türkiye'nin kuruluşundan itibaren en önemli şehirlerinden biri olmuştur. Tezimiz özelinde Kocaeli'yi seçmemizin temel nedeni, bir yanıyla gelişmiş bir yanıyla taşra şehri olan bu kentin siyasi kültür olarakta çeşitlilik göstermesidir. Bu noktada gelişmekte olan bir şehir olan Kocaeli'nin ve Kocaeli'nin yetiştirdiği siyasetçilerin, iktidarın izlediği politikalara bakış açısını ortaya koyabilmek temel hedefimizdir.

Birinci bölümde Demokrat Parti, CHP ve dönemin diğer partilerinin Kocaeli'deki teşkilatlarına yer verilerek, bu teşkilatın içinde yer alan isimler, parti içi hizipleşmeler ve zaman zaman genel merkezin teşkilata müdahalesine yol açan gelişmelere değinilmiştir. Bu bağlamda bu bölümde özellikle Demokrat Parti ve CHP teşkilatına yer verilmesinin en önemli nedeni döneme damga vuran ve bu süreç içinde sürekliliğini koruyan iki partinin bu partiler olmasıdır.

İkinci bölümde kısaca Demokrat Parti'nin kuruluşundan, programından ve muhalefet yıllarından, bu muhalefe karşı CHP'nin aldığı kararlardan ve seçim sisteminden bahsedilmiştir. Demokrat Parti'nin iktidara geldikten sonra aldığı kararları anlayabilmek için, partinin kuruluş yıllarının, kurulma amacının ve programının, hangi meselelere muhalefet ettiğinin bilinmesi gerektiği kanaatindeyiz. Sonrasında ise Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu yıllarda aldığı genel kararların Kocaeli özelinde nasıl karşılandı incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise partiler arası ilişkiler irdelenerek Türk siyasi hayatının önemli bir kısmı aktarılmaya çalışılmıştır. Bu noktada Kocaeli'den çıkıp Türk siyaset sahnesine mal olacak olan iki önemli isim üzerinde durulmuştur. Gerek CHP gerekse Demokrat Parti'ye yakınlığı ile ön plana çıkmış, devlet başkanlığında yapmış olan

Nihat Erim'e ve Demokrat Parti'nin içinden çıkan Hürriyet Partisi'nin kurucularından olan, Türk siyasi hayatının önemli figürlerinden Turan Güneş'e değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KOCAELİ PARTİ TEŞKİLATLARI

Siyasi Partilerin en önem verdikleri olay teşkilatlanmalarıdır. Parti Teşkilatının bir partiye seçimi kazandırabileceği gibi kaybettirebilme etkisi de vardır. Bu nedenle Cumhuriyet Halk Partisi de Demokrat Parti’de bütün vilayetler genelinde teşkilatlanmalarına çok önem vermiş, vilayetlerde etkin olabilecek önemli isimleri kendi teşkilatlarına katmak istemişlerdir. Kocaeli özelinde baktığımızda da mevcut partilerin teşkilatlarına oldukça önem verdiğini görmekteyiz. Bu bölümde Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti ve diğer partilerin teşkilatlanmalarını ayrı ayrı incelemenin daha iyi olacağı kanaatindeyiz.

1.1.Cumhuriyet Halk Partisi Kocaeli Teşkilatı

Cumhuriyet Halk Partisi’nin kurulmasının başlangıcı olarak Sivas Kongresi’nde kurulan “Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” alınmaktadır. Bu cemiyetin yürütme organı olan Heyet-i Temsiliye’nin başlıca amacı düşman işgalini yurttan bertaraf etmek sonrasında ise bağımsız bir Türk devleti kurmaktır (Tunç, 2016: s.248-249).

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa, 8 Nisan 1923 tarihinde bir beyanname ile Halk Fırkası adında bir parti kuracağını belirtmiş ve partinin dokuz ilkesini açıklamıştır.(Demirarslan, 2013: s.128-129) 9 Eylül 1923 tarihinde parti tarafından belirlenen tüzük kabul edilmiş, 11 Eylül 1923 tarihinde partinin kuruluş dilekçesinin İç İşleri Bakanlığına verilmesi ile fırka resmi olarak kurulmuştur. Genel Sekreter Recep Peker’in yaptığı teklif ile Fırkanın ismine Cumhuriyet ismi de eklenerek fırkanın adı “Cumhuriyet Halk Fırkası” olmuştur (Atatürk, 1970: s.719).

9 Mayıs 1935 tarihinde toplanan Dördüncü Kurultay, “CHF” isminin “CHP” olarak değiştirilmesi ve partinin devlet partisi olma konusunda hız kazanmasını sağlayan bir kurultay olmuştur (Koçak, 2003: s. 96).

1946-1960 yılları arasında yapılan 4 genel seçime de katılan CHP'nin Parti Müfettişliğini Bolu Milletvekili Zihni Ülgen yürütmekte olup, yapılan seçim çalışmalarının kontrolünü sağlamıştır (Türk Yolu 9 Temmuz 1946: s.1). Zihni Ülgen'in müfettişliği ile gerçekleşen yapılanma sürecinin ardından Kocaeli'de büyük bir miting düzenlenerek, parti merkezinde sık sık toplantılar gerçekleştirilmiştir. Sapanca, Derbent ve Bahçecik bucaklarına gönderilen çeşitli heyetlerin ardından CHP il, ilçe ve bucaklarının idare heyeti başkanları ile parti üyeleri Bölge Müfettişi Dr. Zihni Ülgen başkanlığında toplantılar gerçekleştirmiştir. Bu toplantılarda 21 Temmuz 1946'da yapılacak seçimlerle alakalı kararlar alınmıştır (Türk Yolu 14 Temmuz 1946: s.1).

Seçim çalışmaları böyle bir atmosferde cereyan ederken, 1946 genel seçimleri için CHP'nin Kocaeli milletvekili adayları; Ahmet Sait Abasıyanık (Kocaeli Eski Milletvekili), Dr.Fazıl Şerafettin Bürge(Kocaeli Eski Milletvekili), Ali Dikmener (Kocaeli Eski Milletvekili), Nihat Erim (Kocaeli Eski Milletvekili), Sedat Pek (Kocaeli Eski Milletvekili), Amiral Şükrü Okan (Kocaeli Eski Milletvekili), İbrahim Süreyya Yiğit (Kocaeli Eski Milletvekili), Fuat Balkan (Edirne Eski Milletvekili), İsmail Rüştü Aksal(Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı) şeklindedir (Tunç, 2016: s.260-261).

Milletvekili adayları belirlendikten sonra Bahçecik bucağında düzenlenen bir mitingte, İsmet İnönü'ye yoğun coşku ve tezerühatlarda bulunulmuştur. Bunun akabinde konuşma yapan Belediye Başkanı Kemal Öz, İsmet İnönü'ye sadık olduğunu beyan etmiştir (14 Temmuz 1946, Türk Yolu: s.1). Bunun üzerine Kocaeli teşkilatı birkaç bölgede daha miting düzenlenmesine karar vermiş, Vilayet teşkilatı tarafından Derbent'te bir miting düzenlenmiştir. Burada konuşma yapan Nihat Erim, Türkiye Cumhuriyeti devletinin devam etmesi ve güçlü bir şekilde kalması için İsmet İnönü'ye oy verilmesini istemiştir. CHP İlçe Başkanı Sıtkı Özel ve İl Başkanı Nazmi Oğuz da Derbent'in köylerinde vatandaşlara bu yönde konuşmalar yapmıştır (Türk Yolu 16 Temmuz 1946: s.1.).

CHP'nin 1946 seçimlerinde aday gösterdiği tüm adayları milletvekili seçilmiş ve CHP bu milletvekillerini TBMM'ye gönderebilmiştir (Türk Yolu, 22 Temmuz 1946, s.1).

Halkın İnönü ve CHP namına yoğun coşkusuna dair haberler basında yer alsada seçimlerin öne çekilmesiyle Demokrat Parti'nin(DP) tüm illerde örgütlenmesini tamamlayamadan seçime gidilmesi, CHP'nin seçimleri kazanmasında etkili olmuştur.

1950 seçimleri için ise CHP Kocaeli vilayeti adına hemen teşkilatlanma çalışmalarına başlamıştır. CHP İl başkanlığı seçimi için parti müfettişi Dr. Sadi Irmak'ın başkanlığında CHP İl idare kurulu 6 Ocak 1950'de toplanmıştır. Gizli oylama ile yapılan seçimde İl Başkanlığına Hilmi Ege seçilmiştir. Saymanlığa Faik Nüşet Belgin, katipliğe ise Nazmi Oğuz seçilmiştir. Yeni çalışma programı hakkında görüş birliğine varılmıştır. Aynı tarihlerde Kocaeli Belediye Başkanı Kemal Öz, Ankara'ya giderek şehre yapılacak işler için bakanlıklar ile görüşmeler tertip etmiştir (Türk Yolu 7 Ocak 1950: s.1.). Sait Odyak ise CHP'nin Kocaeli Müfettişliğine tayin edilerek İzmit'e gelmiş buradaki görevine başlamıştır (Türk Yolu 1 Mart 1950: s.1.).

1.1.1.1950 Seçimleri ve CHP Kocaeli İl Teşkilatı

Kocaeli'de seçim kampanyası 2 Mart 1950'de bütün hızıyla başlamıştır. Türk Yolu gazetesi, kasabalarda tam bir demokrasi havası hakimken, köylerde seçim münakaşaları olduğunu bildirmiştir (Türk Yolu 2 Mart 1950: s.1.).

20 yıldır Kocaeli vilayetinde belediye başkanlığı görevini yürüten Kemal Öz milletvekili adayı olabilmek için belediye başkanlığı görevinden istifa etmiştir. Kocaeli vilayetine unutulmaz ve inkar edilemez hizmetler yapan Kemal Öz'ün istifasının Kocaeli vilayetinin geniş bir kesiminde üzüntü yarattığı haberi Türk Yolu gazetesi tarafından aktarılmıştır (Türk Yolu 2 Mart 1950: s.1.).

Kemal Öz'ün milletvekili olabilmek için belediye başkanlığından istifa etmesi üzerine Erim, İsmail Rüştü Aksal'ın "*Kemal Öz'ün adaylığı bizim listeye yük olur, şehir onu hiç sevmez*" dediğini Sait Odyak'ın ise İsmail Rüştü Aksal'ın fikrine

tam olarak katılmadığını ve “*Kemal’i ihmal edemeyiz*” dediğini aktarmıştır (Erim, 2005: s.429).

Kemal Öz’ün milletvekili adaylığı parti teşkilatında kargaşaya neden olmuştur. Kemal Öz’ün bu adaylığında Nihat Erim’in etkili olduğu düşünülmektedir. Başbakan Şemsettin Günaltay da bu görüştedir. Oysa Nihat Erim günlüklerinde, Kemal Öz’ün milletvekili adaylığıyla ilgisi olmadığını, bu milletvekilliğine itiraz edenlere de bu olayın bir parti müfettişi tarafından değerlendirilmesi gerektiğini söylediğini belirtmiştir. Erim mevcut durumun değerlendirilmesi için parti müfettişi Sait Odyak’ın İzmit’e gönderilerek incelemelerde bulunması telkinini verdiğini söylemektedir. Erim, “*Kemal’in adı(listeye) konursa seçimi İzmit’te kaybederiz*” diyerek bu adaylığa muhalefet edenlere -başta Fazıl Şerafettin Bürge ile İsmail Rüştü Aksal olmak üzere- ise Kemal Öz’e aday olmamasının münasip bir dille söylenmesi gerektiğini ifade ederek, Öz’ün de partide geniş bir tabanı olduğunu hatırlatmıştır (Erim, 2005: s.432).

Kemal Öz’ün adaylığı ile ilgili tartışmalar parti içinde yaşanırken bir yandan da CHP Koceli’de seçim çalışmalarına devam etmiştir. CHP’nin Sarımeşe köyüne gerçekleştirdiği seçim gezisine bir otobüs, üç cip ve hali hazırda altmış kişiden oluşan bir kafile katılmış ve Sarımeşe köyüne giderek buradaki vatandaşları ziyaret etmişlerdir (Türk Yolu 14 Mart 1950: s.1).

Bu arada iktidar partisi Kocaeli bölge müfettişi ve İzmir milletvekili Sait Odyak İzmit’e gelmiştir. Kocaeli İl Başkanı Hilmi Ege ile birlikte Akyazı ve Hendek ilçelerine giderek partili partisiz tüm vatandaşlarla görüşmüşlerdir. Önceki günlerde de parti müfettişi Sait Odyak, Gebze ilçesinde giderek CHP’lilerle temaslarda bulunmuştur (Türk Yolu 18 Mart 1950: s.1).

Parti müfettişi ile il başkanının yaptığı ziyaretlerin akabinde, CHP Aynalıkavak Ocağı 1200 kişinin üzerinde bir katılımı gerçekleştirmiştir. Toplantıda çoşku hakimdir, konuşmalar “*Yaşasın Halk Partisi*” ve “*Yaşasın İnönü*” tezahüratları arasında yapılmıştır. Törene Kemal Öz, avukat Hasan Yazıcıoğlu, avukat Ömer Tahaoğlu, Faik Nüşet Belgin ve Nazmi Oğuz katılmışlardır. Kemal Öz yaptığı konuşmada bütün partililerin birbirleriyle kardeş olduklarını, aralarında hiçbir

husumet olmaması gerektiğini söyleyerek, CHP'nin memlekette yaptığı eserlerin ortada olduğunu, daha da yapacak birçok işlerinin olduğunu sözlerine eklemiştir (2 Nisan Türk Yolu: s.1). Türk Yolu gazetesi İshakçılar bucak kongresinin de 4 Nisan 1950'de çok samimi bir ortamda gerçekleştirildiği haberine yer vermiştir (Türk Yolu 4 Nisan 1950: s.1).

Seçim çalışmaları devam ederken CHP'nin Kocaeli milletvekili adayları belirlenmiştir. CHP'nin yeni adayları arasında üç bakan, iki milletvekili ile Kemal Öz, Dr. Kemal Özsan, Adnan Berkay, Kamil Cerrahoğlu gibi halk tarafından çok sevilen kıymetli kişiler olduğu söylenmiştir (Türk Yolu 11 Nisan 1950: s.1).

İl Seçim Kurulu Başkanlığının ilan ettiği kesinleşmiş listeye göre Kocaeli milletvekili adayları şunlardır; İsmail Rüştü Aksal (Sekizinci devre Kocaeli Milletvekili ve Maliye Bakanı), Cenap Aksu (Sekizinci devre Kocaeli Milletvekili), Adnan Berkay (Sümerbank Selüloz fabrikası müdürü), Dr.Şerafettin Bürge (Sekizinci devre Kocaeli Milletvekili – Gümrük ve Tekel Bakanı), Kamil Cerrahoğlu(Eczacı), Nihat Erim (Sekizinci devre Kocaeli Milletvekili ile Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcısı), Rüştü Kobaş(Emekli Jandarma Yarbayı), Kemal Öz(Kocaeli Eski Belediye Başkanı), Dr. Kemal Özsan(Beyoğlu Dispanseri Başhekimisi), Sedat Pek (Sekizinci devre Kocaeli Milletvekili), Mahmut Sipahioğlu (Sosyal Sigorta Uzmanı) (Türk Yolu, 25 Nisan 1950: s.1).

Seçim kampanyası için başbakan yardımcısı Nihat Erim ve bakanlar Kocaeli şehrine gelmişlerdir. Türk Yolu Gazetesi, CHP'nin bu kıymetli adaylarının muhalefet partisinin adaylarının şansını sıfıra indireceğini söyleyerek “çözüntüler, sarsıntılar ve buhranlar arasında hala zafer bizimdir diyenlere hafifçe tebessüm ediliyor” şeklinde yorum yapmıştır (Türk Yolu 26 Nisan 1950: s1.). Başbakan yardımcısı ve Devlet Bakanı Nihat Erim ile Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal'ın da katılımlarıyla CHP merkezinde gerçekleştirilen toplantıda “muhaliflerimizi tuşla yeneceğiz” ifadesinde bulunmaları dikkat çekicidir (27 Nisan 1950 Türk Yolu, s1.).

Parti merkezinde partililerle yapılan toplantıdan sonra Kandıra ilçesinde seçim çalışmalarına devam edilmiştir. Kandıra'da altı bin kişinin iştirak ettiği muazzam bir miting yapılmıştır. Bu mitinge Adapazarı, İzmit, Karasu, Hendek, Şile,

Ağva, Sapanca, Akyazı ve civardan gelen yüzlerce halk partili katılmıştır (Türk Yolu, 4 Mayıs 1950: s.1). Kandıra’da gerçekleşen mitingte Nihat Erim, muhalefetin maliye politikasının iflasa sürüklendiğini iddia ettiklerini belirterek, bunun aksine Demokrat Parti’nin kendi programının maliyeyi iflas ettireceğini söylemiş, muhalefet partilerinin hala herşeyi inkar etmekten başka bir iş göremediklerini sözlerine eklemiştir.

Kandıra’dan sonra Sapanca, Karamürsel, Suadiye, Derbent ve Ereğli’de de toplantılar yapılmıştır. Sapanca’da gerçekleştirilen toplantıda Nihat Erim, Sedat Pek, Cenap Aksu, Adnan Berkay, Kemal Öz ve Dr. Kemal Özsan hazır bulunmuşlardır. Nihat Erim burada yaptığı konuşmada *“Biz nasıl varlığımızı memleket yoluna koymuş isek, kendi doğduğumuz yerinde güzelleşmesine mümkün olanı takatimizin sonuna kadar yapacağız”* demiştir (Türk Yolu 7 Mayıs 1950: s.1) .

CHP, Kocaeli teşkilatlanmasına oldukça önem vermesine rağmen 14 Mayıs 1950’de yapılan genel seçimleri Demokrat Parti kazanmış ve 27 yıllık CHP iktidarının değişmesine neden olmuştur. 1950 Seçimlerini kaybeden CHP bu sonuçların vatana ve millete hayırlı olmasını dileyerek, bu değerli ve kutsal olan emaneti Demokrat Partililere teslim ederken vatandaşların huzurunda Demokrat Partililere hür bir vatan, gururlu bir ülke, saygı gören bir devlet, aynı zamanda da onurlu bir tarih emanet ettiklerini söylemişlerdir. Hüseyin Cahit Yalçın’ın “Büyük İnönü” başlıklı yazısında belirttiğine göre seçimlere katılım oranı oldukça fazla olmuş, hiç bir ilde olumsuz olaylar yaşanmamış, seçimler sakin bir havada geçmiştir. Yalçın, Demokrat Partilileri tebrik ederek dış politikanın çok karışık olduğu bir zamanda iktidara geldiklerinden bahsetmiştir. Ayrıca CHP’nin rakibine iktidarı bırakarak muhalefete geçmesi ile memleketine muazzam bir hizmet gerçekleştirdiğini de ekleyerek CHP’nin demokrasinin gerçek taraftarları olduğunu, kaybedince sessizce kenara çekilip, muhalefet görevini devir aldığını, bu davranışın memleketin diktatör idaresi altında olmadığını göstergesi olduğunu, irticaya karşı mücadelede CHP’nin Demokratların yanında olacağını ve sağ sol meselelerinde düşmanlara karşı milletçe tek bir kale olduğunu belirtmiştir (Türk Yolu, 18 Mayıs 1950: s. 1).

Nihat Erim seçimleri kaybettikten sonra verdiği beyanatta ise, kazanmak kadar kaybetmeninde demokrasi rejiminin olduğu bir ülkede doğal karşılanması gerektiğinden bahsetmiştir. Ayrıca iktidarda olmak kadar muhalefete geçmenin de-inkılabları hayata geçirmiş olan bir parti olarak- oldukça onurlu olduğunu belirtmiştir. Bunun yanısıra yüz yıllardan sonra ilk kez iktidarın seçimle Türk Milleti tarafından değiştirildiğini söylemiştir. CHP'nin ileri gelenlerinin kendi aleyhlerinde çıkan sonuçları centilmen bir şekilde karşıladıklarını ve iktidarı yeni sahibine büyük bir olgunlukla bıraktıklarından da bahsetmiştir (Türk Yolu, 18 Mayıs 1950: s1-2).

Nihat Erim'in konuşmasında ülkenin kurtuluşu, kalkınması ve demokrasiye geçiş CHP'nin başarısı olarak anlatılsa da seçim sonuçlarına baktığımızda, İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla alınan tedbirlerin halk nezdinde olumsuz karşılandığı anlaşılmaktadır. CHP'yi oluşturan bireyler Kurtuluş Savaşı gibi bir varolma savaşı vermiş kişiler olduğundan, bu refleksle hareket ederek devletin kendi ayakları üzerinde durmasını önemsemişler ve borçlanmadan, kısıtlı imkanlarla, toplumunda iş gücünü katarak ülkeyi yeniden ihya etmeye çalışmışlardır. Bu durum, çok partili döneme geçildiği dönemde de bu anlayışı kendine şiar edinmiş olan CHP'nin, ekonomik liberalizmi kısmen de olsa pek kabullenmemesine neden olmuştur. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti ile CHP arasındaki temel yol ayrımı işte bu olmuştur. CHP'nin seçimleri kaybetmesinde İkinci Dünya Savaşı nedeni ile yaşanan zorluklar, savaşa girmese de Türkiye'nin savaşa her an girecekmiş gibi hazırlıklı ve ihtiyatlı olmasının halkın üzerinde yarattığı yorgunluk etkilidir.

Halk hükümeti tamamen tasviye etmiş kesin bir zaferle Demokrat Parti iktidarını iş başına getirmiştir. TBMM'nin ilk toplantısında Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar seçilmiş, Meclis Başkanlığına ise Refik Koraltan getirilmiştir. Hükümeti kurma görevi Aydın Milletvekili Adnan Menderes'e verilmiştir. Ayrıca Türk Yolu gazetesi 14 Mayıs seçimlerinden sonra Türkiye genelinde DP'nin bir çok yeri kazanması ile CHP'nin hem iktidardan düşmesi hem de öncesinde bakanlar kurulunda görev yapmış olan üç bakanın-Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal, Tekel Bakanı Dr. Fazıl Şerafettin Bürge- milletvekili bile seçilememesinin Kocaeli ve tüm yurttaki üzüntü yarattığını belirtmiştir (Türk Yolu 17 Mayıs 1950: s1.).

1.1.2.1950-1954 Yılları Arasında CHP Kocaeli İl Teşkilatı

Seçim yenilgisi sonrasında CHP’de Büyük Kurultay çalışmaları başlamıştır. 2 Temmuz 1950 tarihili Türk Yolu gazetesinde CHP’nin Büyük Kurultayının yapılacağı söylenirken, gazete parti Genel Başkanlığına İsmet İnönü’nün Genel Sekreterliğe ise Nihat Erim’in seçilmesine kesin gözüyle bakıldığı ifadesinde bulunmuştur (Türk Yolu, 2 Temmuz 1950: s.1). Ancak buna karşın 5 Temmuz 1950 tarihinde sonuçlanan kurultay seçimlerine göre İsmet İnönü yeniden Genel Başkanlığa seçilirken, Genel Sekreterliğe Kasım Gülek seçilmiştir. Divan azalarının çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu, bu durumun halk tarafından sevinçle karşılandığı bildirilmiştir. Buna göre divan azalıklarına Şemsettin Günaltay, Nihat Erim, Cavit Oral, İsmail Rüştü Aksal, Avni Doğan, Vedat Dicleli, Cemal Eyüpoğlu, Cemil Sait Barlas, Reşat Şemsettin Sirel, Kemal Satır, Sahir Kurtoğlu, Zihni Betil, Dr. Kemal Beyazıt, Ali Rıza Türel, Prof. Dr. Sadi Irmak, Şefik Soyer, Said Odyak, Halil Sezai Erkut seçilmiştir (Türk Yolu 5 Temmuz 1950: s.1). Bunun sonrasında Kasım Gülek’i ilk tebrik eden Nihat Erim olmuştur (Türk Yolu 6 Temmuz 1950: s.1).

Bu arada CHP İl örgütünde şaşkıncu bir gelişme olmuş, CHP’nin İl Başkanı Hilmi Ege işlerinin çokluğunu mazeret gösterip özür dileyerek il başkanlığını bırakmıştır. Yerine İl İdare Kurulu üyelerinden Nail Bilici İl Başkanlığına seçilmiştir (Türk Yolu 1 Ağustos 1950: s.1).

Genel seçimlerin kaybedilmesinin ardından CHP’de gözler 13 Ağustos’ta yapılacak olan muhtarlık seçimlerine çevrilmiştir. Bu noktada muhtarlık seçiminde listelerin nasıl hazırlandığı-günümüzden oldukça farklı olduğu için- hakkında bilgi vermek gerektiğini düşünüyoruz. Öncelikle muhtar adayları seçim çalışmalarını bağlı oldukları parti adına yürütmektedir. Muhtar seçimlerinde aday listeleri ise, partilerin yerel teşkilatları tarafından belirlenmektedir. Genel seçimlerden başarısızlıkla çıkan CHP yerel seçimlerde başarılı olabilmek için kolları sıvamış ve vilayet çapında köy ve mahalleleri gezerek seçim faaliyetlerini yürütmüştür (Tunç, 2016: s. 287).

Eski milletvekili ve eski Tekel Bakanı Fazıl Şerafettin Bürge, İzmit’e gelerek parti binasında partililerle temaslarda bulunmuştur. Buraya Genel Sekreter Kasım

Gülek tarafından parti işleriyle meşgul olmak üzere gönderildiğini söylemiştir. Hazırlık olarak küçük bir toplantı gerçekleştirmiş ve burada muhtar seçimlerine katılmak suretiyle feragatle çalışma kararı alınmıştır (Türk Yolu: 1 Ağustos 1950: s.1.). Fazıl Şerafettin Bürge İzmit'te Halk partisi binasında yaptığı toplantıda CHP'nin muhtar adaylarının halk tarafından sevilen ve sayılan insanlar olduğunu, güvenilir olduklarını belirtmiş, köy hizmetlerine en çok faydalı olabilecek köylü arkadaşların muhtar olmasını istediklerini belirtmiştir. Ayrıca köyde sözü geçen kişilerin de ihtiyar heyetinde üye olmasını sağlamak için çalıştığını sözlerine eklemiştir (Türk Yolu 2 Ağustos 1950: s.1.).

Ancak seçimler sonucunda Kocaeli'de 422 muhtarlığı Demokat Parti, 255 tanesini CHP, 20 tanesini Millet Partisi ve 40 tanesini bağımsız adaylar kazanmıştır (Tunç, 2016: s. 288).

Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinden sonra sıra Belediye Meclisi seçimlerine gelmiştir. Bu dönemde belediye başkanını belirlemek için önce belediye meclisi seçimleri yapılmış, sonrasında belediye meclisine seçilen kişiler arasından belediye başkanı seçilmiştir (Tunç, 2016: s. 294). Kocaeli'de belediye seçimleri için CHP birçok açık hava toplantısı tertip etmiştir. Bu toplantıya CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve Eski Tekel Bakanı Şerafettin Bürge'de katılmıştır. Türk Yolu Gazetesine göre, aday listelerinde halk tarafından sevilen kişilerin bulunması ve bu kişilerin listelerde ilk defa yer alıyor olması, halk tarafından mutlulukla karşılanmıştır (Türk Yolu, 21 Ağustos 1950: s.1). 23 Ağustos 1950'de Halkevi sinema salonunda yapılan toplantıda ise, Ömer Tahaoğlu, Nazmi Oğuz ve Abdülkadir Eren yaklaşan belediye meclisi seçimlerinin önemi üzerine konuşmalar yapmış ve Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden bu yana sıkıntılar olduğunu eğer CHP kazanırsa bu sıkıntıları çözeceklerini belirterek, Kocaeli'nin CHP yönetiminde nasıl geliştiğinden bahsetmiş ve bunların düşük bütçelerle gerçekleştirildiğine dikkat çekmiştir (Türk Yolu, 26 Ağustos 1950: s.1).

Seçimler için bu çalışmalar yürütülürken CHP Kocaeli İl İdare Kurulu'nun değişmiş olması dikkat çekicidir. Yeni Kocaeli İl İdare Kurulunda şu isimler yer almaktadır; Agah Gülbay, Abdülkadir Eren, Ahmet Fetgari, Sedat Pek, Nail Bilci ve Enver Balkan (Türk Yolu, 27 Ağustos 1950: s.1).

Bu değişimden sonra Belediye Meclisi seçimleri 3 Eylül 1950'de gerçekleştirilmiştir. Buna göre İzmit, Adapazarı, Geyve ve Gölcük'te Demokrat Parti, Kandıra, Hendek, Akyazı ve Darıca'da seçimi CHP kazanmıştır (Türk Yolu 5 Eylül 1950: s.1).

CHP'nin seçimleri kazandığı Akyazı'da belediye meclisine seçilen üyeler oy birliğiyle Abdi Bayhan'ı tekar belediye başkanı seçmişlerdir. Kandıra'da belediye başkanlığına Suavi Engin, CHP'nin seçimi kazandığı bir diğer yer olan Gebze'de ise belediye başkanlığına Hüseyin Özgen seçilmiştir (Tunç, 2016: s.301).

Belediye Meclisi seçimlerinin ardından sıra İl Genel Meclisi seçimlerine gelmiştir. CHP'nin 15 Ekim 1950 de yapılacak olan İl Genel Meclisi seçimleri için İzmit adayları şunlardır: İrfan Dergin, Muharrem Turan, Hasan Akduman, Hilmi Ege, Saadettin Dinçbaş, Rasim Alptekin, Hasan Tantaoglu, Şevket Salmankurt, H. Mahmut Erdem, Müfit Saner'dir (Türk Yolu, 23 Eylül 1950, s.1). Ancak yapılan seçim sonuçlarında ise, genel meclisin tüm üyelerini Demokrat Parti kazanmıştır.

İl Genel Meclisi seçimlerinden sonra CHP Cedit Ocağı çınarlı kahvede bir toplantı yapmıştır. Toplantıya parti kademesinden her kişi katılmıştır. Toplantıda Hasan Yazıcı konuşma yapmış, konuşmasında Büyük Millet Meclisi'nin istiklalinin Atatürk sayesinde kazanıldığını, 14 mayısta iktidara geçen Demokrat Parti'nin ise maziyi ve tarihi tamamen inkar ettiğini belirtmiştir. Ancak bu gidişin memleket menfaatine uygun olmadığını, zira tarihi olmayan milletin dağılmaya mahkum olduklarını sözlerine eklemiştir. Hasan Yazıcı ayrıca *“Halk Partisi dinsiz bir parti değildir, irtica hürriyetine karşı gelen ve memlekette hakiki dinin yerleşmesini isteyen bir partidir.”* demiştir. Bu konuşmadan sonra Nazmi Oğuz konuşmasında İnönü'nün bu memleket için yaptığı hizmetleri belirttikten sonra, İnönü adını taşıyan yerlerin isimlerinin değiştirilmekte olduğunu ifade ederek, İstanbul'da bir sokağın Bulgar Sokağı adıyla kullanıldığından şikayet etmiştir. Parti hizmetlerinden bahseden muhtelif hatipler hükümetin muhalefete takındığı tavırlardan üzülerken bahsetmişlerdir (Türk Yolu, 27 Mart 1951, s1.).

CHP, iktidarın uygulamalarına karşı muhalefet etme adına bu toplantıları yaparken kongre sürecine girmiş olup başlangıç olarak da Taşköprüde kongre

yapmıştır. Kongreye İzmit'ten giden İlçe İdare Kurulu Başkanı Hasan Tantaoglu, bucak başkanlarından Necati Erdem ve Ali Özoral katılmışlardır. Kongre başkanlığına Hasan Tantaoglu seçilerek müzakerelere başlanmış, okunan faaliyet raporu onanarak isteklere geçilmiştir. Bu arada söz alan katipler iktidarın iç politikasını çok şiddetli bir şekilde tenkit etmiştir (Türk Yolu, 8 Mayıs 1951, s.1).

Bucak ve ilçe kongreleri yapılırken, CHP il örgütünde kargaşa hakimdir. Seçimlerin ertesinde CHP Kocaeli İl örgütünden Kemal Öz ve Enver Balkan'ın-genel merkezden gelen 150 bin liranın nereye harcandığını belgeleyemediklerinden dolayı-ihraç edildikleri Hürsöz gazetesince iddia edilmiştir (Hürsöz, 5 Mayıs 1951, s1).

Buna karşılık CHP Genel İdare Kurulu Temsilcisi tarafından Türkyolu Gazetesi Neşriyat Müdürlüğüne şöyle bir açıklama gönderilmiştir;

Türk Yolu Gazetesi Neşriyat Müdürlüğüne

İzmit'te münteşir Hürsöz Gazetesinin 5.5.1951 tarih ve 214 nolu nüshasında CHP "Tasviye mi yapıyor" başlıklı bir yazısı çıkmıştır. Bu yazı hakikatten tamamiyle uzaktır. Ortada bir para hesabı olmadığı gibi bir tasviye listesinde yoktur. Enver Balkan partiden istifa etmiş, Kemal Öz'de partiden ihraç edilmiştir. Bu yazımızın sayın gazetemiz ile Efkâr-ı Umumiye'ye duyurulmasını rica eder, saygılarımı sunarım.

CHP Genel İdare Kurulu Temsilcisi Naci Rollog (Türk Yolu, 8 Mayıs 1951, s.1).

Kemal Öz'ün ihracı Demokrat Parti yanlıları tarafından yolsuzlukla ilintili olduğu yönündedir. Buna karşılık CHP Kemal Öz'ün partiden ihracını herhangi bir sebebe bağlamamış olması dikkat çekicidir.

Bu arada CHP Merkez İlçe İdare Kurulu görev paylaşımı yaparak İlçe Başkanlığına genç eczacı Şahap Bilgisu, muhasipliğe Ali Özoral ve katipliğe ise Hakkı Tokatlı seçilmişlerdir (Türk Yolu, 27 Mayıs 1951, s1).

CHP İl Kongresi de hazırlıklarına başlamıştır. Kocaeli'ye kongrede bulunmak üzere Şemsettin Günaltay, Nihat Erim, İsmail Rüştü Aksal, Vedat Dicle ve bir kısım Genel İdare Kurulu Üyelerinde geleceklerinin tahmin edildiği, İnönü, Kemal Beyazı ve Ferit Melen'in ise Malatya'ya gittiklerinden dolayı gelemeyecekleri gazete haberinde bildirilmiştir (Türk Yolu, 31 Mayıs 1951, s.1).

Bu dönemde BMM 9.Yasama dönemi içerisinde boşalan 20 milletvekilliği sebebiyle hükümet 16 Eylül 1951 tarihinde ara seçim yapılması kararı alınmıştır. Kocaeli'de ara seçim yapılmayacaktır. Buna rağmen Kocaeli vilayetinden CHP adayı olup milletvekili seçilemeyen Nihat Erim ve İsmail Rüştü Aksal'ın seçim yapılacak olan Aydın'dan CHP adına aday gösterilmesi Kocaeli siyasetine hareketlilik getirmiştir. Hürsöz gazetesi "*Aydın Efelerine Söylüyoruz*" adlı yazıda kendi şehirlerinden seçilemeyenleri sizler seçmeyin diyerek Aksal ve Erim'in milletvekili olmaması için mücadele etmişlerdir. Hürsöz gazetesinin bu nüshasından bin adet fazla basıp çoğaltan Demokrat Parti Kocaeli teşkilatı bu gazeteleri Aydın'da dağıtmıştır (Hürsöz, 7 Eylül 1951, s.1). 16 Eylül'de yapılan bu seçimlerin sonucunda Erim ve Aksal milletvekili seçilememişlerdir. Ara seçimlerdeki 20 milletvekilliğinin 18'ini Demokrat Parti kazanmıştır (Çelik, 2018: s.325).

Ara seçimlerinde bitmesinden sonra ülkede en önemli gündem maddesi CHP'nin iktidardayken edindiği mallar olmuştur. Demokrat Parti Tokat milletvekili Ahmet Gürkan halkevlerinin hesaplarının incelenmesi konusunda Büyük Millet Meclisine bir kanun teklifi vermiştir. Bu teklif meclis adalet komisyonunca incelenmiş ve kabul edilmiştir. Kabulünden sonra da BMM heyeti umumiyesine sevk edilmiştir. 7 ile 20 milyon arasında bir paranın tahsil edilmek istendiği söylenmektedir. Buna göre kanun kabul edildiği takdirde, bu para en kısa zamanda devletin hazinesine mal edilecektir (Demokrat Kocaeli, 4 Haziran 1952, s.1).

Ankara'da BMM'de, CHP'nin iktarda iken edindiği mallar ve halkevleri üzerine bu hararetli tartışmalar yaşanırken Kocaeli'de CHP içinde rutin teşkilatlanma işlerine devam edilmiş, Yenidoğan'da bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya Fazıl Şerafettin Bürge, Nazmi Oğuz, Şahabettin Bilgisu, Ahmet Köseoğlu ve İrfan Özben gibi teşkilatın önemli isimleri katılarak konuşmalar yapmıştır (Türk Yolu, 28 Nisan 1953, s.1).

CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, İzmit'e gelerek seçim çalışmasını başlatmıştır (Türk Yolu, 28 Temmuz 1953, s.1). CHP'nin 1954 seçimine hazırlandığı sırada Vilayet Başkanlığı görevini Avukat Abdülkadir Erener yürütmektedir. Fakat sonrasında yapılan değişiklik ile Başkanlığa Müfit Saner getirilmiştir. CHP Vilayet teşkilatı öncelikle partinin ocak ve bucak teşkilatlarını açmıştır (Türk Yolu, 16 Eylül 1953, s.1).

CHP'de genel seçimler için çalışmalar sürdürülürken teşkilat içinde de örgüt çalışmaları ve seçimleri yapılmaya devam etmiştir. Mehmet Ali Paşa ve Gündoğdu'da da CHP ocak kongreleri yapılmıştır. Burada Nihat Erim özellikle demokrasinin ne demek olduğundan çokça bahsederek iktidar partisini eleştirmiştir (Türk Yolu, 17 Kasım 1953, s.1).

CHP ocak kongreleri devam ederek, mahalle ve köylerde ocak çalışmaları yapılmıştır. Kongreye ilçe başkanı Şahap Bilgisu, Hilmi Ege, A.Köseoğlu, Hakkı Pir, Necati Erdem kongreye katılan isimlerdendir. İktidar partisinin aksaklıklarından ve pahalılıklardan bahsedilmiştir (Türk Yolu, 2 Aralık 1953, s.1).

Bu süreçte muhalafete yapılan baskılar artmıştır. CHP'nin mallarına el konulması ve bu yolla partinin güçsüz hale getirilmesi isteği CHP tabanında infial yaratmıştır. CHP mallarına el koyup, CHP'yi borçlandırma amacı güden iktidar partisinin bu davranışları üzerine CHP'nin Kocaeli teşkilatı duyduğu üzüntüyü belirtmiş, her ne olursa olsun partiye bağlı olacaklarını bu konuda hiç bir fedakarlıktan kaçmayacaklarını bildiren bir telgraf çekmişlerdir (Türk Yolu, 13 Aralık 1953, s.1).

CHP'nin mallarına el konulması olayına dair çok sert eleştirilerde bulunan ve bu yıllarda CHP'ye ait olan "Ulus" gazetesinin, istirdadı ihtimaline karşılık, Nihat Erim "Yeni Ulus" adını verdiği bir gazete imtiyazı almıştır. Kocaeli'de bu gazete ile ilgili çalışmalar yapılmış, CHP'nin bazı sermaye mensupları birleşip bir şirket kurma amacıyla Kocaeli'de bulunan akın matbaasıyla anlaşma yaparak bu gazeteyi çıkarmaya karar vermişlerdir (Türk Yolu, 16 Aralık 1953, s.1).

CHP mallarına el koyulması ile ilgili durum teşkilattaki en önemli gündem maddelerinden olmaya devam etmiştir. Yarımca'da CHP kongresi haksız kazanç ve

mallara el koyma ile alakalı hararetili bir toplantı gerçekleştirmiştir. Burada Kemal şirin Başkanlığında toplantı yapılmış olup Demokrat Parti'nin icraatleri eleştirilirken, toplantıya Nazmi Oğuz, İrfan Özben, Rasim Tiryakioğlu, Cevat Koban katılmıştır. Cevat Koban konuşmasında Cumhuriyet'in kurulmasında büyük mücadelesi olan Atatürk ve İnönü'nün yaptıklarından bahsederek, CHP'nin kuruluşundan bu yana verdiği hizmetleri anlatarak, DP'nin icraatlerindeki eksikliklerden bahsetmiştir (Türk Yolu, 16 Aralık 1953, s.1).

CHP mallarına el koyulması ile ilgili 19 Aralık tarihinde CHP Kocaeli İl Merkezinde yapılan basın toplantısında Müfit Saner, küçük parti binasının içinde hiçbir şey kalmamış halde bulunmasının partilileri harekete geçirmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Müfit Saner, arkadaşlarının ve CHP'lilerin parti binasına soba, bir miktar odun, masa ve sandalye göndermesinin verdiği manevi güçle görevimize sonuna kadar devam edeceğiz demiştir. Dr. Abdullah Köseoğlu ise CHP'nin faaliyetlerinin aksamaması için kendi hususi otomobilini CHP'ye hibe etmiştir. Bir başka partilide 150 lira değerinde duvar saati hediye etmiştir (Türk Yolu, 20 Aralık 1953, s.1). 26 Aralıkta'da Hereke kazasında CHP'nin malları hazineye devredilmiştir. Mallar teslim edildikten sonra CHP'ye çokça yardım gelmeye başlamıştır. 800 lira para yardımıyla birlikte üç evli kadın nişan yüzüklerini CHP'ye vermişlerdir (Türk Yolu, 27 Aralık 1953, s.1). CHP'ye maddi anlamda yapılan bu baskı CHP tabanında birlik, bütünlük ve dayanışmayı güçlendirmiştir. Örneğin, Cedit mahallesinde yapılan siyasi toplantıya şahap Bilgisu, İrfan Özben, Nazmi Oğuz, Sedat Pek, A. Köseoğlu katılarak CHP'nin muhalefet görevini mallarına el koyulduktan sonra tam bir azimle ve gayretle devam edeceklerini ve partiyi her geçen gün biraz daha kuvvetlendireceklerini anlatmışlardır (Türk Yolu, 29 Aralık 1953, s.1).

Bu olaylar üzerine 17 Ocak 1954 tarihinde muhalefet lideri İsmet İnönü, Kocaeli'ye gelerek bir konuşma yapmıştır. Muhalefet olarak CHP'nin uğradığı haksız muameleler hakikaten ızdırap yaratmıştır diyerek bizim çektiğimiz ızdırap kadar Demokrat Partili büyük vatandaş kitlesinin de ızdırap çektiği muhakkaktır ifadesinde bulunmuştur. Partililer arası tartışmalar ne kadar sert olursa olsun birbirlerini asla düşman gibi görmemeleri gerekliliğini vurgulayarak ancak böyle

davranarak yaşama hakkını kazanan milletler arasında olabileceğinden bahsetmiştir (Türk Yolu, 17 Ocak 1954, s.1).

Bununla birlikte CHP'nin genel anlamda kongre süreçleri devam etmiştir. Karamürsel ilçe kongresi yapılmış, kongreye çevre ilçelerden de katılım olmuştur. Kongrede Fuat Balkan, Dr.A.Köseoğlu, Nazmi Oğuz ve Şahap Bilgisu ile diğer partililer iktidar icraatlarını çok sert bir şekilde eleştirmiştir. CHP Karamürsel İlçe Başkanı yeniden Fuat Balkan seçilmiştir (Türk Yolu, 31 Ocak 1954, s.1).

1.1.3.1954 Seçimleri ve CHP Kocaeli İl Teşkilatı

1954 genel seçimleri için CHP Gölcük'te ve Yenidoğan'da seçim propagandalarına başlamış, partili hatipler köy köy dolaşarak halkı ikna etme çalışmalarında bulunmuşlardır (Türk Yolu, 19 Şubat 1954, s.1). Seçimlerin yaklaştığı bu dönemde CHP'de eski belediye başkanı Kemal Öz'ün partiye geri dönmesi konusu gündeme gelmiştir. Partiden seçim çalışmaları için yollanan 150 bin liranın nereye harcandığını izah edemediği iddiasıyla ihraç edilen Kemal Öz, uzun yıllar belediye başkanlığı yaptığından dolayı halk nezdinde, tabanda karşılığı olan bir siyasetçidir. Bu yüzden seçimler öncesinde partililer tarafından toplanan imzalar neticesinde partiye geri dönmesi istenmiştir. Öz taraftarları 3500 imza toplayarak Öz'ün partiye geri dönmesi talebinde bulunmuşlardır (Demokrat Kocaeli, 28 Şubat 1954, s.1). Ancak Kemal Öz'ün bağımsız adaylıktan çekilmesi istense de sonuçta partiye geri dönüşü gerçekleşmemiştir.

CHP yıllarca belediye başkanlığı yapmış Kemal Öz'ü kadrosuna tekrar geri döndürmemiş, Kemal Öz ile arasındaki sorunları çözemese de seçim faaliyetlerine devam etmiştir. Seçim faaliyetleri sebebiyle Çukurbağ'da yapılan toplantıya Dr. Abdullah Köseoğlu, Avukat İnyet Serengil, Nazmi Oğuz, Turgut Kayı, Şükrü Kuşaksız, Şahap Bilgisu, ve Ali Akbaş gibi isimler katılarak birer konuşma yapmışlardır. Yine aynı gün içersinde CHP Suadiye ile Yeniköy ocakları açılmıştır. Açılışta konuşma yapan Fazıl Şerafettin Bürge genel bir çerçeve içerisinde parti politikalarından bahsetmiştir (Türk Yolu, 6 Mart 1954, s.1).

Seçim çalışmalarında aktif rol alan CHP Gençlik Kolları 7 Mart 1954 tarihinde Cedid mahallesinde bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantıya

katılanların çoğunluğunu üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Seçim faaliyetlerini Gençlik Kolları Başkanı seçilen Turgut Kayı partililere aktarmıştır. Bunların haricinde Gençlik kolları İdari Heyetine; Namık Ertan, Naci Başkan, Nurettin Karaoğlu ve Reyhan başaran seçilmişlerdir (Türk Yolu, 9 Mart 1954, s.1).

Bu toplantının ardından CHP Vilayet Başkanlığı tarafından Aynalıkavak'ta bir toplantı daha gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda Nazmi Oğuz, Sedat Pek, Hasan Yazıcıoğlu, Şahap Bilgisu ve Dr.Abdullah Köseoğlu ile diğer konuşmacılar partili partisiz vatandaşlara konuşmalar gerçekleştirerek iktidar partisini tenkit etmişlerdir (Türk Yolu, 12 Mart 1954, s.1).

Gençlik kolları ise seçim çalışmaları kapsamında bucak ve kazalarda toplantılar yapmaya devam etmiştir. Bu yapılan çalışmalar neticesinde Tabakhane Gençlik Kolu Semt Ocağı açılarak başkanlığına Zihni Aydın sekreterliğine Yaşar Eksen seçilmiştir. Ahmet Birer, Mehmet Birer, Rasim Yorulmaz, Kazım Kapısız, Hakkı Eser, Hüseyin Göremen üye olmuşlardır (Türk Yolu, 14 Mart 1954, s.1).

Seçimler yaklaşırken yapılan ilçe kongrelerinin partili partisiz vatandaşların katılımlarıyla kalabalık bir ortamda gerçekleştiği, kongrelere İzmit ilçesinden de katılımın olduğu belirtilmiştir. Adapazarı ve Geyve ilçe kongrelerine katılanların arasında İl İdare Kurulu Başkanı Müfit Saner, İlçe Başkanı Şahap Bilgisu, Doktor Abdullah Köseoğlu, Nevzat Işıl, Sedat Pek, Şükrü Kuşaksız, Tuğrul Yücelay, Nazmi Oğuz ve Ziya Tekeli vardır (Türk Yolu, 16 Mart 1954, s.1). 20 Mart 1954'te Kandıra'da Nihat Erim'in de katılımlarıyla bir miting düzenlenmiş ve Erim burada bir konuşma yapmıştır. Nihat Erim İzmit'te görüştüğü vatandaşlara genel seçimlerde CHP ile CMP üç beş ilde iş birliği yapacağını söylemiştir (Türk Yolu 20 Mart 1954:s.1). Kocaeli'deki seçim faaliyetlerine katılan Erim, Derince'de yapılan CHP toplantısında da konuşma yapmıştır. Konuşmasında *"Bu memlekette demokrasiyi İnönü kurmuştur. Bunun gelişmesini İnönü sağlayacaktır"* demiştir (Türk Yolu, 22 Mart 1954 , s.1).

Nihat Erim'in seçim propagandası çalışmaları devam ederken Kocaeli'de milletvekili olmak isteyen aday adaylarının başvuruları da başlamıştır. CHP İl başkanlığına müracaat ederek milletvekili adaylıklarını koyanlar şu isimlerden

oluşmaktadır; Nevres Tümer (Emekli Albay), Hasan Yazıcıoğlu (Avukat), Prof.Nihat Erim, İsmail Rüştü Aksal, Hasan Atakan (Emekli Ordu Komutanı), Nevzat Işıl (Mali müşavir), Dr.Kemal Özsan (Operatör), Nasuhi Çoruh (Emekli Binbaşı), İhsan Esiner (Emekli Hava Tüm Generali), Zeki Toros (Müteahhit), İzzet Enes (Adapazarı Eski Belediye Reisi), Şevket İşca (Orman Mühendisi), Abdullah Köseoğlu (Çocuk hastalıkları mütehassısı ve il kurulu propaganda kolu başkanı), Tahsin Belül (Akyazı CHP İlçe Başkanı), Hüseyin Vahdettiner (Avukat), Şahap Bilgisu (İzmit Merkez İlçe Başkanı), Nazmi Oğuz (Ticaret Odası Başkanı ve CHP İl Üyesi), Fazıl Şerafettin Bürge, Sedat Pek, Cevat Alper (Hereke Fabrikası Müdürü), Şeref Ayyıldız (Emekli Kaymakam), Kamil Cerrahoğlu (Hendek'te Eczacı), Memduh Ölçer (Yüksek Mühendis ve Müteahhit), Müfit Saner (CHP İl Başkanı), Ziya Tekeli (Emekli Vali ve Avukat), Vahit Çağışakar (Müteahhit). Bu adaylar mebusluk için müracaatlarından dolayı CHP'ye beşyüz lira yatırmışlardır (Türk Yolu, 25 Mart 1954 s.1.; Türk Yolu, 26 Mart 1954, s.1).

Milletvekili aday müracaatlarından sonra 28 Mart 1954'te Oğuz Sinemasında yapılan aday yoklamaları ile CHP'nin milletvekili adayları seçilmiştir. Buna göre CHP milletvekili adayları şu isimlerden oluşmaktadır; Nihat Erim, İ. Rüştü Aksal, F. Şerafettin Bürge, Nazmi Oğuz, Şahap Bilgisu, Abdullah Köseoğlu, Kamil Cerrahoğlu, İ. Şükrü Enez, Hasan Yazıcıoğlu, Müfit Saner, Tahsin Belül (Türk Yolu, 30 Mart 1954 , s.1).

Belirlenen milletvekili adayları çalışmalarına başlamıştır. Kullar köyüne giderek burada toplantı yapan CHP adayları Nihat Erim, Şahap Bilgisu, Nazmi Oğuz, Hasan Yazıcı, Abdullah Köseoğlu, Müfit Saner konuşmalar yapmışlardır. Nihat Erim memleketin idaresini alacakların tecrübeli ve bilgili olması gerektiğini söyleyerek bunun böyle olmasının memleketin menfaatine olduğunu da sözlerine eklemiştir. Bütün kuvvetin artık milletin elinde olduğunu söyleyen Erim, halka hitaben *“siz iyi insan seçmek suretiyle memleketi refah ve saadete ulaştırabilecek insanlarsınız”* diyerek 1938'den 1950'ye kadar İnönü'nün idaresinde geçen sürede, idare sisteminde yapılmaya çalışan yeniliklerin en önemlisininin, egemenliğin gerçekten Türk milletine verilmesi olduğunu belirterek, CHP'nin sandıktan çıkacak sonuçlara saygılı bir parti olduğunun altını çizmiştir (Türk Yolu, 6 Nisan 1954, s.1).

Seçim yasakları 27 Nisan 1954 tarihinden itibaren başlamıştır (Türk Yolu, 18 Nisan 1954, s.1). 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan seçimleri Demokrat Parti kazanmıştır. Kocaeli’nde Demokrat Parti 129587, CHP 65324 oy almıştır (Bizim Şehir, 5 Mayıs 1954, s.1).

Ancak seçimlerden sonra Kocaeli basınında Nihat Erim’e parti içinde muhalifler olduğuna dair haberler çıktığı görülmektedir. Türk Yolu gazetesi, Demokrat parti taraftarı bir gazetede, seçimlerin sonrasında Kocaeli CHP teşkilatında ihtilaf çıktığı ve Nihat Erim’e parti içerisinde muhalif bir zümre olduğu haberlerinin yer aldığını aktarmıştır. Bu haberin üzerine Türk Yolu gazetesi CHP’nin il ve ilçe kurullarından bazı şahsiyetlerle irtibata geçtiğini ve bu kişilerin, haberlerin tamamen hayal ürünü olduğunu belirterek, CHP’nin seçimlerden sonra daha da kuvvetlendiğini ve Nihat Erim’e karşı tek bir partinin dahi muhalif bulunmadığını söylediklerini okuyucularına iletmiştir (Türk Yolu, 9 Mayıs 1954, s.1).

Seçimlerin ardından CHP’den istifa haberleri gelmiştir. Kocaeli’nin tanınmış iş adamı ve sevilen genci Necat Özemek ve Nihat Öz partiden istifa etmiştir. Bu istifa haberi parti çevresinde üzüntü ve endişeye sebep olmuştur (Demokrat Kocaeli, 29 Temmuz 1954, s.1). CHP genel idare kurulu azalarından olan Zihni Betül ile Cemal Reşit Eyüboğlu partiden istifa etmiştir (Demokrat Kocaeli, 31 Temmuz 1954, s.1). CHP Kocaeli İl Başkanı Avukat Abdülkadir Enez de istifasını veren isimler arasındadır (Türk Yolu, 18 Eylül 1954, s.1).

CHP’de seçimlerin kaybindan sonra parti içi muhalefet hareketleri gözlenmiş, İl ve ilçe kongre süreçlerinde değişiklikler yaşanmıştır. Parti örgütleri toparlanmaya çalışsa da tabanda, halkın gözünde Demokrat Parti’nin vaatlerinin ve söylemlerinin geçerliliğini koruduğunu söylemek mümkündür. Demokrat Parti’nin başarı elde etmesinde 27 yıllık CHP iktidarının devletçi politikalarının halk üzerindeki etkisinin hala silinmemiş olduğunu gözlemlemek mümkündür. 1954 yılındaki -dış yardımların da etkisiyle- zirai faaliyetlerdeki makineleşme ile üretimin artmasından olumlu yönde etkilenen kırsal kesimde yaşayan halk, seçim sonuçlarını Demokrat Parti’nin kazanmasında etkili olmuştur. Olumlu yönde yaşanan bu ekonomik gelişmeler halkın iktidardan memnun olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Genel seçimlerin ardından 7 Kasım 1954 tarihinde yapılacak muhtar seçimleri için CHP'de hazırlıklar başlamıştır. CHP muhtar adaylarını belirlemek için yoklamalar yaptırarak seçim çalışmalarına başlamıştır (Bizim Şehir, 19 Ekim 1954, s.1). Yapılan muhtar seçimlerinin sonuunda toplam 687 muhtarlıktan Demokrat Parti 542'sini, CHP 115'ini, CMP 1'ini ve bağımsızlar ise 29'unu kazanmıştır. Şehir ve kasabalarda 62 mahalle ihtiyar heyetini Demokrat Parti, 20 tanesini CHP, 4 tanesini ise bağımsızlar kazanmıştır (Demokrat Kocaeli, 11 Kasım 1954, s.1).

Demokrat Kocaeli gazetesine göre; seçim sonuçlarından sonra CHP'nin Kocaeli'de en güçlü olduğu yerlerden olan Kandıra'da bile CHP oylarının erimeye başladığı görülmüştür. Kandıra'nın köylerinde toplanarak CHP'den istifa edip DP'ye geçenler görülmektedir. Mesela merkez kazaya bağlı Sarnıçlar köyü 110 kişiyle birlikte liste halinde istifa ederek DP'ye müracaat etmişlerdir. Öyleki o köyde hemen Demokrat Parti Ocağı kurulmuştur. Demokrat Partiye şimdiye kadar tek oy vermeyen Konca Aydın köyü halkı da köy muhtarı olan Faik Öztürk ve İhtiyar Heyetiyle birlikte toplam 90 kişi Demokrat Partiye kayıt olmuşlardır. Gene aynı şekilde Salmanlı nahiyesine bağlı Büyük Hatipli Köyü de CHP'den Demokrat Partiye geçmişler ve yeni bir Demokrat Parti Ocağı oluşturacak şekilde toplu geçişler olmuştur. Şimdiye kadar kayıtlarını yaptıranların sayısı 250 kişiyi bulduğu söylenilmektedir (Demokrat Kocaeli, 1 Aralık 1954, s.1).

Seçim yaklaşırken ve partiler arası taraf değiştirmeler gerçekleşirken CHP'nin İlçe Kongre süreci de devam etmektedir. CHP İlçe kongresi yapılmış, seçimlerde İlçe Başkanlığına Avukat Cemil Karakadılar, Kurula da Fikri Dora, Naci Başkal, Ahmet Terzioğlu, Maksut Şensoy, Hakkı Özpır, Hasan Babal, Ziya Hoşel getirilmişlerdir (Türk Yolu, 26 Temmuz 1955, s.1).

CHP'de ilçe seçimleri yapılırken mevcut il başkanı İhsan Esiner görevinden istifa etmiştir. İstifa gerekçelerinden birinin Kemal Öz meselesinden ileri geldiği, söylenmiştir. İzmit ilçe kongresinde Kemal Öz'ün partiye geri alınması ile alakalı olarak, bu isteğin İl teşkilatı tarafından yerine getirilmek istenmemesinden dolayı İl Başkanı İhsan Esiner istifa etmiştir (Türk Yolu, 5 Ağustos 1955, s.1).

1.1.4. 1957-1960 Yılları Arasında CHP Kocaeli İl Teşkilatı

Kocaeli’de Demokrat Parti’ye yakın gazetelerde Nihat Erim’in Demokrat Partiye geçtiği yolunda haberler çıkmıştır. Buna karşın Kandıra İlçe Başkanı İsmet Yelkenci ile röportaj yapan Türk Yolu gazetesi, Yelkenci’nin Nihat Erim ile telefon görüşmesi yaptığını, haberin tamamen uydurma olduğunu söylemiştir. CHP İl Başkanı Nazmi Oğuz ise; Demokrat Partililer kendi teşkilatındaki hizipçisi zaman zaman bizim partiye sirayet ettirmeye çalışmaktadırlar demiş ve hiçbir zaman bunda başarı olamadıklarını ve asla olamayacaklarını da sözlere eklemiştir (Türk Yolu, 27 Ocak 1957, s1-2.). Bu dönemde Nihat Erim ile ilgili bu tip haberlerin çıkma sıklığı oldukça fazladır bunun en önemli nedeni ise Erim’in, İnönü ile arası gerginken Demokrat Parti ile iyi ilişkiler kurmasıdır. Erim ise bu konularla ilgili olarak iktidarla ilişkisinin şahsi olduğunu belirtmiştir (Türk Yolu 2 Nisan 1957, s.1; 28 Mayıs 1957, s.1).

CHP’de Kocaeli teşkilatı ile ilgili çıkan söylentilere karşın CHP çalışmalarına devam etmiştir. Bu bağlamda Yarımca’da CHP’nin ocak kongresi yapılmış, bu kongre yaklaşık iki buçuk saat sürmüştür. İlk konuşmayı Bucak Başkanı Kemal Şirin yapmıştır. Daha sonra Leyla Atakan, Şeyda Güley, Nazmi Oğuz, Abdullah Köseoğlu konuşmuşlardır. Kongre samimi bir hava içerisinde başlamış ve öyle sürmüştür (Türk Yolu, 12 Mart 1957, s1).

CHP Kocaeli İl Kongresi Oğuz sinemasında yapılmış olup, Nihat Erim, Turhan Feyzioğlu, Fuad Sirmen, Kars mebusu Mehmet Hazar ve iki bin kadar partilinin hazır bulunduğu kongrede, başkanlığa Nihat Erim seçildikten sonra faaliyet raporu okunmuştur. Bu faaliyet raporunda iç ve dış olaylara çok geniş yer verilmiştir. Bu raporda Kıbrıs mevzusunda iktidarla aynı fikirde olup iktidarın desteklediği açıklanmış ve Türkiye’ye Yunanistan’a nazaran daha az Amerikan yardımı yapılmasının onaylanmadığı belirtilmiştir. Turgut Özer isimli bir partili söz alarak ispat hakkı ile basın hürriyetinin önemi değinerek bu hakların tanınması gerekliliğinden bahsetmiştir. Sonrasında mikrafonu Turhan Feyzioğlu alarak ispat hakkı ve basın hürriyetinin mutlak tanınması gerektiğini, CHP iktidara geldiğinde vaatlerini yerine getirmediği takdirde kendi partisine de cephe alacağını dile getirmiştir (Türk Yolu, 2 Temmuz 1957, s1). Çelik’e göre Nihat Erim’in-İnönü’nün

damadına dava açarak hapse girmesine sebep olmasına rağmen-Kocaeli’de teşkilatın toplantılarına katılması milletvekilliği istemesi ile ilgilidir (Çelik, 2018: s.336).

CHP İl kongresinde Haysiyet Divanı il kurultayına seçilen delegeler ise şunlardır: Yusuf Bilgisu, Marif Saner, Hasan Yazıcıoğlu, Faik Nüzhet Belgin, Mehmet Yüce, denetleyici Hakkı Önen, kurultay delegeleri ise Nihat Erim, Nazmi Oğuz, Hasan Atakan, Zeki Toros, Fikri Özbay, Tarık Bağdat, Şahap Bilgisu, Nuri Özkan, Tacettin Atasaray, Cemil Karakadılar, Fuat Balkan, Saim Gücer ve Leyla Atakan’dır (Türk Yolu, 3 Temmuz 1957, s1). Türk Yolu gazetesi yazarı Mehmet Yüce’nin CHP İl Kongresinde Haysiyet Divanında görev alması bu dönemde gazete ve parti ilişkilerinin ne kadar iç içe geçtiğini bize göstermiş olup basın olaylar karşısında objektifliğini sorgulamamıza neden olmaktadır.

Derince’de Yenicami ocağı kongresi CHP tarafından gerçekleştirilmiştir. Başkanlığa Şahap Bilgisu seçildikten sonra ilk konuşmayı Dr. Abdullah Köseoğlu yapmıştır. Tarihi belgelerle konuşan Köseoğlu, CHP iktidara geldiğinde mahkeme kararı olmadan hiçbir vatandaşın tevkif edilemeyeceğini, ölüncüye kadar da İnönü’nün izinden yürüyeceğini belirtmiştir. Kongre başkanı Şahap Bilgisu’nun konuşmasının ardından Nihat Erim kürsüye çıkarak, CHP’nin 1954 seçimlerinde zor şartlar altında üç buçuk milyon oy aldığını, başka bir partinin aynı şartlar altında bu kadar oy almasının imkansız olduğunu dile getirerek, CHP’nin başarılı olduğunu ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Nihat Erim partisinin en beğendiği hareketinin memlekette dürüst bir seçim yapması ve sonucunda iktidarı kaybetmesine rağmen iktidardan çekilmeyi bilmesi olduğunu söylemiştir. Önlerinde büyük bir seçim olduğunu söyleyen Erim, seçim kanununda gerçekleştirilen son düzenlemeler ile muhalefet partilerinin bir takım zorluklarla karşılaştığını, buna örnek olarak muhalefetin radyodan propaganda yapmasının engellenerek seçime girilecek olunmasını göstermiştir. Nihat Erim’e konuşmasının ardından şöyle bir soru yöneltilmiştir; *“Senin için Demokrat oldu diyorlar. Bu hususta ne dersin?”* Erim’in bu soruya verdiği cevap ise *“Eğer bu şekilde konuşan Demokrat olabiliyorsa, memnuniyetle kabul ediyorum”* olmuştur. Erim, burada çok partili hayata geçişte CHP’nin seçimi kaybetmesi sonrasında ve iktidarı devretme sürecinde hiç bir sorun yaşanmadığını hatırlatmıştır. Siyasi partilerin asıl amacının ülkeye özgürlük ve

demokrasi çerçevesinde hizmet etmek olduğunu, bunu savunanların her zaman yanında olacağını belirtmiştir. Ancak “*Eğer bu şekilde konuşan Demokrat olabiliyorsa...*” sözüyle birlikte mevcut durumun böyle olmadığını, Demokrat Parti’nin tavrının demokrasi ile bağdaşmadığını vurgulamıştır. CHP Kocaeli teşkilatının çalışmaları kapsamında Derince kongresi ile aynı gün yapılan Yenidoğan CHP ocak kongresinde ise başkanlığa Ahmet Yılmaz, üyeliklere Nejdet Erdil, Rüştü Onat, Hasan Aydın, Hüseyin Pişkin, Bayram Turcan ve İsa Ayyıldız yedek üyeliklere ise Nuri Karabay, Reşat Yazıcı, Hüseyin Koni, Müslim Erdil, Seyit Tunalı, Ömer Tunalı seçilmişlerdir. Bucak delegeliklerine Sabri Öziş, Hüseyin Koni, Neşet Yazıcı getirilmiştir (Türk Yolu, 6 Ağustos 1957, s1-3).

137 delegenin katılımıyla yapılan CHP’nin Kocaeli kadın kolunun yıllık kongresi Tüccar Klübü salonunda gerçekleşerek, Türk Kadınının ihmal edildiği dile getirilmiştir. Başkanlığa eski mebuslardan Mebrüre Aksoley seçilmiştir. Leyla Atakan ise yıllık çalışma raporunu okumuştur. Raporda ekmek meselesi, su ve elektrik meselelerinin denetlenmediğine yer verilmiştir. Seyhan Akdeniz konuşmasında kadın kolları çalışmalarını övmüş fakat 25 bin seçmeni bulunan Kandıra’da kadın kolunun kurulmamasının üzüntü verdiğini aktarmıştır. Müveddet Akalın ise “*Bugün memlekette kadın seçmen sayısı daha fazla olduğu halde mecliste ancak dört tane kadın mebus bulunmaktadır*” diyerek Türk Kadınının ihmal edildiğini söylemiştir (Türk Yolu, 13 Ağustos 1957, s1).

Eylül 1957 itibariyle ise Kocaeli’de seçim çalışmaları başlamıştır. Yerel basından Türk Yolu bu çalışmalara sıklıkla Demokrat Parti’den istifa haberi vererek katılmış iken Demokrat Kocaeli ise Demokrat Parti’ye katılımların olduğundan söz ederek istifa haberlerini yalanlamıştır (Demokrat Kocaeli, 29 Eylül 1957, s.1). Demokrat Kocaeli gazetesinin, partiye katılımların olduğundan bahsederken partiye katılan bu isimlere yer vermemiş olması da dikkat çekicidir.

4 Ekim tarihinde Türk Yolu muhabiri Nedim Akkaya’nın haberine göre CHP’nin İl merkezine ziyarette bulunan Kocaeli Demokrat Parti mebusu Cemal Tüzün, burada bir toplantıya katılmıştır. Cemal Tüzün, CHP Kocaeli İl ikinci başkanı Nazmi Oğuz ve diğer Halk Partililer arasında çok samimi konuşmalar geçmiştir. Cemal Tüzün siyasi partilerin seçimi kazanma yolundaki çalışmalarını spor

yorumlarına benzeterek mağlubiyet ve galibiyetin her an için mukadder olabileceğini söylemiştir. Buna karşılık Nazmi Oğuz iktidar partisi ile muhalefetin seçimlere eşit şartlarla girmediği cevabını vermiştir. Bunun üzerine Tüzün, zaruri sebep olmadan hiçbir şeyin yapılmadığını dile getirmiş, bu sözün üzerine Nazmi Oğuz hayat pahalılığından bahsedince, Cemal Tüzün “*Rica ederim, parasızlıktan şikayet eden var mıdır?*” diye sormuştur. Bir Halk Partili Cemal Tüzün’e cevap olarak “*Ben geçen gün aç yattım*” demiştir. Tüzün ise bu cevabı pek ciddiye almayıp, “*Bu memlekette aç kaldım diyenlere ben deli derim*” demiştir. Bütün bu konuşmalardan sonra Kocaeli mebusu Cemal Tüzün, CHP’lilere veda ederek oradan ayrılmıştır.

Yaklaşan seçimler için Kocaeli’de partilerin çıkarttığı mebus adayları aşağıdaki tablodaki gibidir (Türk Yolu, 9 Ekim 1957, s1).

Tablo 1

1957 Seçimleri Kocaeli Milletvekili Adayları

CHP	DP	HP	CMP
Nihat Erim	Refik Koraltan	Turan Güneş	Kadircan Kaflı
Fuat Sirmen	Cemal Tüzün	Ekrem Alican	Vahdettin Aytar
Nazmi Oğuz	Sadettin Yalım	Nail Karabuda	Sadettin Hazar
Dr. Abdullah Köseoğlu	Ömer Cebeci	Emin Kip	Hadi Eyüpoğlu
Zeki Toros	Nüzhet Unat	Turgut Pamir	Selahattin Ögelmen
Şahap Bilgisu	Dursun Erol	Rasim Eyüpoğlu	Ziya Yüksel

Nihat Erim'in, İnönü'ye rağmen Kocaeli teşkilatının oyları ile milletvekili adayı yapılması dikkat çekicidir. 27 Ekim 1957'de yapılan seçimler sonucunda ülke genelinde seçimleri Demokrat Parti kazansa da ciddi bir oy kaybı yaşamıştır. Kocaeli'de ise Demokrat parti muhalefete karşı 10 bin küsur oy farkıyla seçimleri kazanmıştır. Kocaeli'de DP 49.750, CHP 38.367, CMP 5.639, HP 4.070 oy almıştır (Demokrat Kocaeli, 29 Ekim 1957, s.1). Refik Koraltan İçel'den de milletvekili seçildiğinden-kendisi İçel mebusluğunu tercih etmiştir-bir vekillik boş kalmıştır (Demokrat Kocaeli, 5 Kasım 1957, s.1). CHP ise Kocaeli'deki seçimlere usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle itiraz etmiştir ancak bu itiraz il seçim kurulu tarafından reddedilmiştir (Bizim Şehir, 30 Ekim 1957, s.1).

Genel seçimler sonrası yaşanan olaylardan sonra yerel seçimlerle ilgili önemli bir gelişme yaşanmıştır. Buna göre tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi, belediye reisinin halk tarafından seçilmesi kanunlaştırıldığı takdirde, meclis itimatsızlık kararıyla belediye reisini görevinden indiremeyecektir (Türk Yolu 19 Şubat 1958: s.1).

Genel seçim sonuçları CHP'ye moral olmuş, partiye yeni üye talepleri gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda CHP ilçe başkanı Abdullah Köseoğlu'nun Türk Yolu gazetesine verdiği bilgi; vatandaşların her geçen gün CHP'ye ilgi ve alakasının arttığı, yeni kurulacak olan ocaklara yeni üyelerin katıldığı yönündedir (Türk Yolu, 3 Haziran 1958: s.3).

DP teşkilatı ile ilgili önemli haberlere de yer veren Türk Yolu Gazetesi, Demokrat Parti genel idare kurulu kararıyla beş kişinin partiden ihraç edildiğine değinmiştir. Buna göre ihraç edilen kişiler; Süreyya Sofuoğlu, Suat Yılmaz Yalım, Ercüment Akalın, Hikmet Özbek ve Hasan Sevim'dir (Türk Yolu, 1 Ocak 1959 s.1).

Bu ihraçlar üzerine DP'den ayrılan Sadettin Yalım'ın şimdilik hiçbir partiye girmeyeceği anlaşılmaktadır haberine yer veren Türk Yolu Gazetesi konu ile ilgili muhalefetin görüşüne de ışık tutmuştur. Buna göre; CHP'liler Sadettin Yalım'ın CHP'ye alınmayacağını söylerken, CKMP il ve ilçe başkanları basına müşterek bir beyanat vererek Demokrat Partililere memnuniyetle kendi partilerinde yer vereceklerini söylemişlerdir (Türk Yolu, 2 Ocak 1959 s.1).

Kocaeli milletvekillerinden Demokrat Partili Sadettin Yalım'ın istifa etmesi üzerine İstanbul gazetelerinde Nazmi Oğuz adına yapılan haber; Sadettin Yalım'ın CHP'ye girmesi durumunda, Nazmi Oğuz'un ve arkadaşlarının CHP'den hemen istifa edeceği şeklindedir. Nazmi Oğuz bu haberin kasıtlı olarak yapıldığının altını çizdikten sonra, haberin külliyan yalan olduğunu, rejimin kurtuluşu için güç birliğinde bulan CHP'lilerden, partiye intisap etmek isteyen her vatandaşı bir kuvvet sayarak hürmet ve muhabetle bağrımıza basarız açıklamasında bulunmuştur (Türk Yolu, 3 Ocak 1959 s.1).

Bu açıklamadan sonra Kocaeli CHP İl Başkanlığı tebliğ yayınlarak CHP'ye yeni iltihakların olduğu resmen bildirilmiştir. Son olarak partiye kaydedilen kişilerin 33 sayısına ulaştığı görülmüştür. Bu kişiler isimleri ile birlikte Türk Yolu gazetesinde yer almıştır (Türk Yolu, 8 Ocak 1959 s.1).

Genellikle CHP teşkilatı ve açıklamaları hakkında haberlere yer veren Türk Yolu Gazetesinde, DP kongresi hakkında bir haber yer alması dikkat çekicidir. Demokrat Parti İzmit merkez bucak kongresinde basın ve adi suçların affını isteyen takririn kabul edildiğine dair haber yapan gazete, Cemal Tüzün'ün mebus maaşları hakkındaki açıklamasında da değinmiştir. Buna göre Tüzün, mebus maaşlarının arttırılmasını CHP'lilerin teklif ettiğini, Demokratların da kabul ettiğini dile getirmiştir. Kongrede 15 kadar delege mahalli dert ve işçi meseleleri hakkında konuşmuştur. Başvekil içinde Adnan Menderes'e sabık başvekil dedirtmeyeceğiz, Adnan Menderes istikbalin ikinci Atatürk'üdür, dünyadaki sayılı politikacıların en başında gelmektedir denmiştir (Türk Yolu, 10 Mart 1959 s.1). DP'nin iktidar olmasına rağmen seçimlerdeki oy kaybından rahatsızlığı, parti içindeki kongrelerde kendini göstermiştir. Sabık başkan dedirtmeyeceğiz sözü bu görüşü destekler niteliktedir. Bu bağlamda DP kongresine gazetesinde yer veren Türk Yolu gazetesi öncelikle Cemal Tüzün'ün açıklamasına değinmiş sonrasında ise kongrede Başbakan Adnan Menderes hakkında söylenenleri aktarmıştır.

Bu arada CHP'de örgütlenme çalışmaları hızlı bir şekilde devam etmiştir. İzmit'te yeni teşekkül eden CHP Musa Kazım ocağının ilk yıllık kongresi Baç'taki Çınarlı Camiinde yapılmıştır. Başkanlığa Nazmi Oğuz seçildikten sonra faaliyet raporunu Abdullah Gürsoy okumuştur. Zonguldak mebusu ve Kocaeli parti müfettişi

Mustafa Saraç bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında güç birliği fikrinin Kocaeli vatandaşları tarafından da onayının ümit verici olduğunu, iktidarın basiret yoluna dönmek inadından doğan sıkıntının yegane çaresinin idealist vatandaşların müşterek dava etrafında birleşmesi şartına bağlı olduğunu, tarafsız idare, hür basın, özerk üniversite, müstakil adalet, dürüst seçim sistemi konularındaki şikayetlerinin önemini devam ettirdiğini söylemiştir. En son konuşan Turan Güneş ise, “Önümüzde milli iradenin tezahürüne vesile edecek birçok seçimlerinin olduğunu, son günlerde tatlı bir hayale kapılmış olan Demokrat Parti idarecilerinin muhalefet için çok ağır şartlara rağmen milli iradenin sillesini yiyeceğini” söyleyerek temennisinin seçimlerin huzur içerisinde yapılabilmesi olduğunu da sözlerine eklemiştir (Türk Yolu, 16 Nisan 1959 s.1).

Bu dönemde ülke gündemini meşgul eden en önemli olay, İsmet İnönü'nün Ege gezisi sırasında yaşadıklarıdır. İnönü'nün bu gezisi sırasında meydana gelen hadiseler ülke genelinde infial uyandırmış, milli bir kahramana karşı siyaset adına yapılan saldırı özellikle CHP teşkilatı tarafından şiddetle kınanmıştır. CHP Kocaeli il teşkilatı bir tebliğ neşrederek, İnönü'ye vaki tecavüzü protesto etmiştir. Tebliğde şunlar söylenmiştir. “Yaşayan milli ve tarihi kahraman İsmet İnönü'ye ege seyahatinde taş atılmak suretiyle vaki menfer tecavüzü İnönü'nün şahsında Türk milletinin şeref ve tarihine vuku bulmuş telakki eder, bu hareketi şiddet ve nefretle protesto ettiğimizi umumi efkara arz ederiz”. CHP il kurulu diğer taraftan ege hadiselerini protesto etmek maksadıyla 7 Mayıs'ta bir miting yapmaya karar vermiştir. Yine Uşak hadiseleri münasebetiyle Profesör Vasfi Raşit Sevig gazetelere şöyle bir beyanat vermiştir.

“İsmet Paşaya Uşak'ta bir çay bardağı ve bir taş atılmış. İşin hazin olan tarafı başkomutanlık meydan muharebesinin ...edildiği bir yerde İsmet Paşaya taş atabilecek cürreti vicdanında bulabilmiş bir Türk'ün çıkmış olmasıdır. Türk'ün idbarını(talihsizliğini) yenmiş İsmet Paşa, hizmetleriyle Türk tarihine layık kılınmış bir komutandır. Tarihimizin yaşayan canlı bir sayfasıdır. Fransa'da komünistler dahi Fransız tarihinin büyük kahramanı De Gaulle'e taş atmak cürretini vicdanlarında bulamamışlardır. Büyük adını İzmir'in adından ayırmaya imkan olmayan bu büyük adama İzmir'in yolunda bir taşın atılması ne hazindir. Kimse kendi tarihinin şanlı

timsali asil bir ihtiyarın çehresine kendi tarihine taş atmamıştır. Acaba Gazi Osman Paşa mezarından kalksa, o da mı taşa tutulacak? Bu siyasi delaletler bizi daha nerelere götürecektir” (Türk Yolu, 5 Mayıs 1959 s.1).

İnönü'nün Ege gezisinin yankıları devam etmekte olup, bu dönemde yapılan CHP İzmit Ömerağa ocak kongresinde de konu gündeme gelmiştir. Kongrede bulunan hatipler öncelikle basın hürriyeti, ispat hakkı, hakim teminatı ve seçim emniyeti meselelerinin halledilmesini istemişlerdir. Kongrede İnönü'ye Uşak'ta yapılan hareketleri lanetlemişlerdir. Ayrıca ege hadiselerini protesto etmek için yapılacak olan açık hava mitingine, valilikçe müshade edilmediğinden de bahsedilmiştir (Türk Yolu, 6 Mayıs 1959 s.1).

Toplantı ve gösteri yürüşleri kanunun yürürlükte olması İzmit'ten geçecek İnönü'nün etrafında halkın toplanmasını engellemiştir. CHP lideri İnönü İzmit'ten trenle geçerken, bunu duyan halk ve CHP'liler İnönü'yü görebilmek için istasyonda toplanmışlardır. Fakat polisler İnönü'yü görmek amacıyla istasyonda toplanan halkı perondan uzaklaştırmıştır. Tren yavaşladığında İnönü'nün bulunduğu kompartmanın yanına sokulmayı başaran CHP'li hanımlardan Saniye Altuncu İnönü'ye çiçek buketi ve pişmaniye hediye etmiştir. Trene yaklaşan birkaç CHP'li istasyonda toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun aynen tatbik ettirildiğini paşaya söylemiştir (Türk Yolu, 8 Mayıs 1959 s.1).

Siyasi baskının hissedildiği bu günlerde muhalefetin yapabildiği, ocak kongrelerinde sorunları dile getirmek olmuştur. İzmit CHP Ekrem Hayri Üstündağ Ocağı kongresinde Fethi Çelikbaş konuşma yapmıştır. Konuşmasında “CHP'ye kanunsuzluk isnatları yapıyor, asıl kanunsuzluğu Demokrat parti yapıyor. Vatan Cephesi ocakları da artık para etmiyor, bunlar saman alevi gib artık sönmeye başladı. Böyle bir parti iktidarda kalamaz ve kalmamalıdır” demiştir. Sonrasında Turan Güneş kürsüye gelerek Demokrat Partinin CHP'yi susturmak adına kanun üstüne kanun çıkarttığını, bu işe yaramayınca da kardeş kavgası yaratmak istediğini, Atatürk'ün kurduğu partiyi kapatmak isteyenlerin ancak CHP'nin kapısında fare gibi ezileceğini ifade etmiştir. Demokrat Parti'nin Menderes'i, Atatürk'e benzetmek istediklerini ancak bunun hiçbir zaman olamayacağını çünkü Atatürk'ün vatani kurtarıp, bir devlet kurmuş olduğunu, birçok inkılap yaparak Türkiye'yi bugünkü ileri

seviyeye ulaştırdığını söyleyerek İstanbul basınında neşir yasağı konan Uşak ve Ege hadiselerini de bütün çıplaklığıyla anlatmıştır. Turan Güneş şahıs olarak hiçbir şey istemediğini sadece Türk milletine adalet istediklerini, şayet iktidara gelecek olurlarsa, bilhassa suistimal ve yolsuzluklar üzerinde duracaklarını sözlerine eklemiştir (Türk Yolu, 23 Haziran 1959 s.1).

Bu açıklamalar üzerine İzmit Demokrat Parti il merkezinde yapılan toplantıda Cemal Tüzün konuşma yapmıştır. Tüzün, CHP Ekrem Hayri Üstündağ ocağı kongresindeki konuşmasında çeşitli açıklamalarda bulunan Turan Güneş'e sert tepki vererek "Bu memlekette CHP'yi kapatmak isteyen tek Demokrat yoktur" demiştir (Türk Yolu, 11 Temmuz 1959 s.1).

Bu gelişmelerin akabinde CHP'den istifalar söz konusu olmuştur. CHP şevketiye ocak başkanı Ali Mut ve azaları CHP'den istifa ederek Demokrat Partiye geçmişlerdir. İstifa edenler Başbakan Adnan Menderes'e bağlılık telgrafi göndermişlerdir (Türk Yolu, 15 Temmuz 1959 s.1).

CHP'de örgütün kongreler süreci başlamış ve bir çok yerde bu çalışmalar devam etmiştir. Adapazarı CHP merkez bucağı kongresi saray sinemasında yapılmıştır. Turan Güneş, Ekrem Alican, Kemal Satır konuşmalar gerçekteşirmiştir. İlk olarak Turan Güneş, Demokrat Parti idarecilerinin seçime girme cesaretini gösteremediklerini, seçime girmektense anayasayı ihlali tercih ettiklerini, seçim korkusunun düşme korkusu olduğunu, vatandaşın artık Demokrat Partiye itimatının kalmadığını söylemiştir. CHP'li Kemal Satır da konuşmasında, fikir mücadelelerini kalemleriyle gerçekteşiren gazetecilerin, kalmış oldukları zindanları hilton diye takdim ettiklerini oradan çıkınca da yine mücadeleye kaldıkları yerden devam ettiklerinden bahsetmiştir. Daha sonra Ekrem Alican kürsüye gelerek konuşmasında CHP'ye gösterilen sıcak alaka bu memlekette demokratik hayatın en güzel teminatıdır demiştir (Türk Yolu, 28 Temmuz 1959 s.1).

CHP'nin Erenler ocağında ise Kasım Gülek Gençlik Kolları kurularak hemen faaliyete geçirilmiştir. Gençlik kolu ocak başkanlığına Alican Aydemir, idare heyetine Faik Erol, Muzaffer Sakoğlu, Rahmi Seymen ve İzzet Avcı seçilmişlerdir (Türk Yolu, 11 Ağustos 1959 s.1).

CHP kongre süreçlerine devam ederken Uzuntarladaki CHP kongresinde ilginç bir gelişme yaşanmıştır. O zamanki siyasi atmosfer içinde dikkat çekici olan CHP Uzuntarla ocak kongresi Demokrat parti binasında Demokrat Partililerinde iştiraki ile yapılmıştır. CHP il idare kurulu azası Şahap Bilgisu konuşmasında CHP'nin ısrarla nispi seçim istediğini şayet bu istek Demokrat Parti tarafından kabul edilmiş olsaydı, mecliste CKMP'nin en azından 50 milletvekili bulduracağını belirtmiştir. 1950 seçimlerinde CHP'nin iktidarı Demokrat Partiye teslim ettiğine değinen Bilgisu, DP'nin 1954 yılına kadar yaptıkları vaadlere biraz sadık kalır gibi göründüklerini ama 1954'ten sonra herşeyin değiştiğini söylemiştir. Konuşmasına devam eden Bilgisu, vatandaşın cebine giren paranın yavaş yavaş geri alınması yoluna gidilerek, Türk parasının değerinin düşürüldüğünü sözlerine eklemiştir. Vatandaşın aldığı çok pahalı, sattığı çok ucuzdur, Amerika şu anda yardımını kesse çıkmazın eşiğine düşeriz, bu çıkmazın tek sebebi ise iktisadi politikamızın yanlış uygulanmasıdır diyerek iktidarın ekonomi politikasını da eleştirmiştir. Konuşmasının devamında siyasi eleştirilerini sıralayan Bilgisu, bir memlekette ispat hakkı, üniversite muhtariyeti, adli teminat, basın hürriyeti olmazsa o memlekette demokrasi yok demektir ifadesinde bulunmuştur. Söz alan Cemil Karakadılar ise CHP tek partili hayatta kalmak isteseydi bunu pek ala yapardı fakat memlekete hizmeti her şeyin üstünde tutan CHP demokrasiyi getirdi diyerek CHP'nin yaptığı işleri övdükten sonra ama Demokrat Parti çok partili hayata veda etmek istemektedir söylevinde bulunmuştur. Nispi seçim kanunu uygulanıyor olsaydı, muhalefetin 1957 seçimlerinden önceki birleşmesine mani olunmasaydı, CHP bugün mutlak suretle iktidardaydı demiştir (Türk Yolu, 12 Ağustos 1959 s.1).

CHP'nin Bahçecik kongresinde konuşan Suphi Baykam CHP şimdiden iktidara gelmiş sayılır, millet bizimle beraberdir demiştir. Baykam Uşak hadiselerine de değinerek şunları söylemiştir.

“Bugün İnönü'nün kafasına taş attıran zihniyet yarın bir başkasının kafasına kurşun sıktırır. Mecliste Demokrat Partili milletvekillerine anlatamadıklarımızı size burada anlatacağız. Sizde bir hakem olarak karar verecek ve seçimlerde dersini vereceksiniz. Demokrat Partililer; memleketin gözü kör, yapılanları görmüyor, demektir. Doğrudur. Bir şeyler yapıyorlar ama yapılanlar plansızdır. İsraf alıp

yürümüştür. Dış borçları torunlarımızın torunları dahi ödeyemeyecektir. Demokrat Parti tek eser gösterebilir mi ki zamanında evvelce tahmin edilen fiyatla bitirebilmiştir. Bugün Türkiye’de bir hapisaneyi dolduracak kadar gazeteci mahkum bulunmaktadır. Sahibi olmayan Vatan Cephesi için, Demokrat Parti ileri gelenleri birbirlerine girmeye başladılar. Artık bu milletle alay edilmeyeceğini kendileri de anladılar. Türkiye’de bir iktidar var ama bir Demokrat Parti yoktur. Bütün hizipler şahsi menfaat içindir. Mademki bu memlekette kanun var. Demokrat Partiyi fesh etmek lazımdır çünkü Demokrat Parti beş senedir kongrelerini yapamıyorlar. Ne isterlerse yapsınlar, kimseye kul köle olmayacağız. Bir zamanlar kullandıkları din silahıda artık körlenmiştir. Bu memlekette ilaç derdi facia halini aldı. Fakir vatandaşların göz göre göre ölmelerine sebep olunuyor. Bütün bu meselelerin halledilebilmesi için iktidarın mutlak suretle değişmesi lazımdır. İlk seçimde CHP’yi iktidar göreceksiniz” (Türk Yolu, 16 Ağustos 1959 s.1).

Kocaeli’de CHP ekibinin de iştirakiyle ocak kongrelerine devam edilmiştir. Hereke’deki bir ocak kongresinde işçi sendikalarını ziyaret edip, işçilerle temaslar kuran Suphi Baykam; CHP’nin grev hakkı tasarısı hakkında izahat vermiş, işçilerin dert ve dileklerini dinlemiştir. CHP kafilesi daha sonra yukarı Hereke’ye ve Tavşancıl’a oradan da Karamürsel’in Kızderbent köyüne geçmişlerdir. Burada konuşma yapan doktor Suphi Baykam “Onlar ne isterse yapsınlar millet artık durumu anlamış ve CHP saflarında toplanmaya başlamıştır. 1961 seçimlerinde mutlaka iktidarı kaybedeceklerdir” demiştir (Türk Yolu, 18 Ağustos 1959 s.1).

CHP mebusu Suphi Baykam, işçilerle ve sendikalarla görüşerek, partisinin bu konudaki programını anlatmıştır. Bunun yanı sıra DP de kongrelerine devam etmiştir. Burada Saadettin Yalım’ın partiye tekrar katılması ve partinin ileri gelenleriyle barışması, partinin tabanında yeni bir heyecan yaratmıştır. Bu bağlamda DP İzmit merkez ilçe kongresine yer veren Türk Yolu gazetesi, DP içindeki hizipçiliğin sona erdiğini bildirmiştir. Demokrat Parti İzmit merkez ilçe kongresinin eski halkevi sinema salonunda yapıldığını haber veren gazete, bu seferki kongrenin geçmişte yapılan kongreler gibi çok çekişmeli ve hararetli olmadığına, tam aksine kongrede hiçbir hadise çıkmadığına değinmiştir. Üstelik Sadettin Yalım’ın Demokrat Partiyeye tekrar katılarak, Cemal Tüzün ve Dursun Erol ile barıştığını söylemiştir.

Demokrat Partiden ihraç edilen şahısların tekrar partiye alınmaları bir hayli tezhürata yol açtığını ve partili mebusların teker teker konuşma yaptığını söylemiştir. Kongrede Kocaeli milletvekillerinden Cemal Tüzün ve Sadettin Yalım'ın hitaplarından sonra Himmet Ölçmen söz alarak, muhalefete çok sert hücumlarda bulunmuştur. Ölçmen konuşmasında “Bugün bu salonda hepimiz 1946 havasını yaşamaktayız, Demokrat Partide hizipçilik var diyenler bir hadise çıkmasını bekleyenler, bu olgunluğu görünce hüsrana uğrayacaklardır. Bundan böyle Kocaeli Demokrat Parti teşkilatında hizipçilik veya anlaşmazlık diye bir şey kalmamıştır. Bütün partililer tek bir vücut halinde Demokrat Parti için çalışacaklardır. Demokrat Parti 1950’de iktidarı teslim aldığı zaman hiçbir şey yoktu, yoktu, yoktu, o zaman yalnız bir şey vardı, Halk Partisi vardı. Memleket açlık ve sefalet içerisinde yaşıyordu. Demokrat Parti her şeyden evvel bu işlere el attı ve muvaffak oldu. Milletimiz hızla refaha doğru koşmaktadır. Muhalefet itibarımızı düşürmek için çaba sarf ediyor. CHP’nin içinde yapılanları takdir edecek beyin yoktur” demiştir (Türk Yolu, 18 Ağustos 1959 s.1-2).

DP kongresinden sonra CHP kongrelerinin de devam ettiği görülmüştür. Buna göre CHP Karamürsel kongresi tam bir bahar havası içerisinde gerçekleşmiştir. Başkanlığa Nazmi Oğuz, ikinci başkanlığa Hilmi Ege seçildikten sonra rapor ilçe başkanı Tarık Bağdat tarafından okunmuştur. Kongrede bulunan mebuslardan Esat Mahmut Karakurt “Biz memleket çocukları olarak insan gibi yaşama mücadelesine girmiş bulunuyoruz. Demokrat Partinin ne durumda olduğu malumdur. İnönü tarafından getirilen demokrasi yine onun gayreti sayesinde kökleşecektir” demiştir. Daha sonra Şahap Balcıoğlu, Demokrat Parti’nin yalan makinası halinde çalıştığını ifade etmiş, bu milletin Demokrat Parti’ye bir emanet vermiş olduğunu onu iade etmeyi al aşağı etmeyi çok iyi bildiğini belirtmiştir. Doktor Suphi Baykam ise Demokrat Partinin her gün renk değiştirdiğini ve milletin bütün ümitleriyle CHP’ye katıldığını, iktidarın 1961 seçimlerini mutlak suretle kaybedeceğini söylemiştir. Kürsüye Kasım Gülek gelerek Karadenizde yaptığı son seyahati esnasında şahsına ve partisine gösterilen alakadan bahsederek “Bu sevginin sebebi vardır. Millet sıkıntı içerisinde. Kurtarıcı olarak gördüğü CHP’ye, bütün ümitlerini bağlamıştır. Vatandaş iktisadi sıkıntının dışında hürriyet istiyor” demiştir. Gülek daha sonra Alman iktisadi nazırı Erhard’ın memleketimize yapmış olduğu ziyaretten bahsederek

demiştirki “İktidar organları bizim Erhard’la temasımızı iyi karşılamadılar. Ben Erhard’ı 1949’dan beri tanırım. Almanya’yı bugünkü ileri medeni seviyeye ulaştırmıştır. Gönül isterdiki resmi görüşmelerde muhalefetinde bulunması temin edilsin. Biz 1948’de İngiltere’ye gittiğimiz zaman İngiltere Başvekili 10 iktidar mebusu ile birlikte 10 da muhalefet mebusunu takdim etmişti. İşte demokrasi budur. Erhard bütün bu olup bitenleri gördü ve bana her şeye rağmen görüşeceğiz dedi. Kendisi ile yarım saat görüştük. Erhard Türkiye’ye paradan çok akıl getirdi. Nasıl hareket edilmesi gerektiğini öğretti. Akıl hakikaten paradan üstündür. Biz bunu tam dokuz senedir tekrarlayıp duruyoruz. Bir taraftan Alman iktisatçısına ziyafetler veriyoruz, öte yandan onun gözünün önünde israf yapıyoruz. Seçim muhakkak olacak ve CHP iktidara gelecektir. Rey vermek kız vermekten daha zordur. Kızınızı verdiğiniz zaman damattan derhal boşarsınız ama iktidara getirdiğiniz partiyi tekrar düşürebilmek için tam dört sene beklemeniz lazımdır” demiştir (Türk Yolu, 25 Ağustos 1959 s.1).

Kongre süreci devam eden CHP’de, Eşme ocak kongresi doktor Suphi Baykam ile il idare kurulu azası Nazmi Oğuz ve ilçe başkanı Abdullah Köseoğlu’nun katılımlarıyla gerçekleşmiştir. Nazmi Oğuz konuşmasında “Türk milleti 1950’de Demokrat Partiye inanmıştı. Ona bir imtihan devresi geçirme hakkını verdi ve iktidara getirdi. 1954’e kadar prensiplerine sadık kalır gibi göründü. İkinci seçimde tekrar iktidarı kazandı fakat bu tarihten sonra tüzük ve programının dışına çıkarak keyfi işler yapmaya başladı. Şayet 1954’de CHP iktidara gelseydi. Onlar biz tam muvaffak olacaktık fakat seçimi kabettik diyeceklerdi. Demokrat Parti malesef elindeki imkanı kullanmasını bilemedi. İktidar parti mebusları birbirleriyle uğraşmaktan sizin işlerinize vakit ayırmaya vakit bulamamaktadır. Milletın tek ümidi CHP’dedir” demiştir. Gecenin son konuşmasını yapan Dr. Suphi Baykam sözlerine CHP ile Demokrat Parti iktidarlarını mukayesesi ile başlamıştır. Şu anda kendisinin bir hatipten ziyade bir dert ortağı farz edilerek, kongredekilerin dilek ve şikayetlerini açıkça bildirmelerini istemiştir. Daha sonra işçi davası üzerinde durarak bu topluluk içerisinde Demokrat Partililerin mevcut olup olmadığını sormuştur. Bunun üzerine Rauf isimli bir vatandaş kendisinin çok koyu bir Demokrat Partili olduğunu söylemiştir. Bu Demokrat Partiliye Baykam “Neden bundan önceki seçimlerde CHP’ye rey vermediniz? Bunu öğrenmek istiyorum” demiştir. Demokrat Partili ise

“Sizler vaad etmesini bilmiyorsunuz, vaad edin bol bol şunu yapacağız, bunu yapacağız deyin” demiştir. Bunun üzerine Baykam “arkadaşlar siyaset adamlarını dürüst ve terbiyeli olmaya siz teşvik edeceksiniz. Onların dizginleri daima sizin elinizde olmalıdır. Onların bol keseden vaadlerine müsammaha gösterirseniz. Gayeye ulaşamayacağı gibi bundan memleket hesabına daima zarar görürüz. Bugün bir takım kimselerin ortalıkta serbestçe dolaşırlarken, onların foyalarını ispat eden gazetecilerin gördükleri muamele malumunuzdur. Ben tütünü 10-15 lira çıkartacağım diyemem ama sizin davanızı meclise götürüp, sonuna kadar müdafasını yapacağımı çekinmeden söyleyebilirim” demiştir (Türk Yolu, 27 Ağustos 1959 s.1-3).

CHP Kocaeli teşkilatındaki çalışmalarından bir diğeri de Suphi Baykam tarafından yapılmıştır. Bir süredir Kocaeli şehrinde bulunan Adana milletvekili Dr. Suphi Baykam, bir taraftan CHP'nin bütün köy ocak kongrelerine iştirak ederek konuşmalar yapmış, diğer taraftan da Kocaeli işçi sendikaları birliklerini de ziyaret ederek onların dert ve isteklerini dinlemiştir. İşçilerin isteklerinin bazıları şunlardır:

1. Sigortaların ve kanunun ıslahı
2. İş ve sendika kanunları
3. Ücretli hafta tatili ve grev hakkı

İsteklerin arasında grev hakkının bulunmasına değinen Baykam, “Demokrat Partinin iktidara gelmeden önce işçinin grev hakkını silah olarak kullanmış ve işçiden aldığı oyla iş başına gelmiştir. Demokrat Parti şimdi ise veli nimetine sırtını dönmüş bulnuyor. Türk işçisi Demokrat Partiye 1961 seçimlerinde bu sırt dönmeye rey ile mukabele edecek ve onu tuşa kendisi getirecektir. Bir reyin o kadar çok kıymeti vardır ki, bir tek işçinin kullanacağı rey memleketin mukadderatını değiştirmektedir. İktidar bugün elinden gelse tek parti devrine gidecektir. Ama bunu asla yapamayacaktır. Reyi sandığa atarken ben bu memleketin kaderine iştirak ediyorum diyeceksiniz. Kahraman ve vefakar işçiler, sizlerin ve köylünün sayesinde ilk seçimde kazanacak ve memlekete uzun zamandan beri hasreti çekilen refah tekrar avdet edecek” demiştir (Türk Yolu, 28 Ağustos 1959 s.1-2).

Bu dönemde yapılan DP teşkilatında, CHP'nin zararlı bir parti olarak geçmesi Türk Yolu gazetesinin dikkatini çekmiştir. Bu bağlamda Demokrat Parti teknik

şoförler ve oto sanatkarları vatan cephesi ocağının kongre açılışındaki konuşmalara yer verilmiştir. Kongrede Adnan Menderes'e çekilen telgrafta, vatan cephesi ocağının bugün İzmit Teknik Şoför ve Oto Sanatkarları olarak açmış bulduklarını, Demorkat Parti için çok çalışacaklarını, CHP'nin ise vatana ve millete zararlı bir parti olduğunu söyleyerek bu partinin kapatılmasını isteyen bir dilekçe göndermişlerdir (Türk Yolu, 18 Eylül 1959 s.1).

Bu olay üzerine CHP Erenler gençlik ocağı kongresi yapılmış olup, kongrede Nazmi Oğuz, Abdullah Köseoğlu ve Şahap Bilgisu, birkaç gün önce yapılmış olan vatan cephesi ocağında CHP'nin kapatılmasını isteyen hatiplere cevap vermişlerdir. CHP'nin hiçbir zaman kapatılmayacağını söyleyerek, memlekete çeyrek asırdan fazla hizmetler veren bir parti olduğunu vurgulamış ve muhalefet olarak görevlerine devam edeceklerini bildirmişlerdir (Türk Yolu, 22 Eylül 1959 s.1).

Dönemin Kocaeli teşkilatı açısından önemli bir diğer olayı, Karamürsel'de Yalacdere nahiye müdürlüğü yapan Sait Uyanık'ın, CHP'nin eski genel sekreteri olan Kasım Gülek'in elini sıktığı için önce Kastamonu, daha sonra da Bitlis vilayetine tayin edilmesidir (Türk Yolu, 17 Ekim 1959 s.1). Bu olay üzerine Yalacdere'den Karamürsel'e gelen; Demokrat Partili, CHP'li ve tarafsız vatandaşlardan oluşan müteşekkil bir heyetin İzmit'e geldiğini söyleyen Türk Yolu Gazetesi., Heyetin, nahiye müdürü Sait Uyanık'ın tayininin durdurulması için önce mebuslarla daha sonrada Ankara ile temasa geçeceğini söylemiştir (Türk Yolu, 20 Ekim 1959 s.1).

Türk Yolu gazetesi DP'deki hizipçilik olaylarını tekrar gündeme taşıyarak bu bağlamda Demokrat Parti İl kongresinin Kocaeli'de yapıldığına değinmiştir. Buna göre kongre zaman zaman münakaşa ve çatışmalı geçmiştir. Kongrede iktidar grubunu Dursun Erol, muhalefet grubunu ise Cemal Tüzün, Nüzhet Unat teşkil etmiştir. Sadettin Yalım ise muhalefet grubuna destek vermiştir. Demorkat Partiden altı ay önce ihraç edilenler ilçe kongresinde tekrar partiye alınmıştır. Bunların çoğu haysiyet divanına kabul edilmiştir. İktidar grubu yedeklere bile zor seçilmiştir. Kongrede Menderes'in başarı ve sevgi dileklerini ifade eden telgrafı okunduktan sonra Dursun Erol ve Seka Umum Müdürü Ender Atafırat kongreyi terk etmişlerdir. Sebebi ise muhalefet grubunun tam liste olarak tekrar seçilmiş olmasıdır. Kongrede

ilk konuşmayı Osman Havrakoğlu yaparak hesap sormak üzerine konuşmuş ve “Yuvarlak laflarla Őphe yaratmak kamil insana yakışmaz. Muhalefet Fenerbahçenin Karagömrük karşısındaki mağlubiyetinin hesabını bile bizden sormak istiyor” demiştir (Türk Yolu, 17 Kasım 1959 s.1).

Aynı dönemde CHP'nin Mehmet Ali Paşa kongresi yapılmış, kongrede Nazmi Oğuz ve Turan Güneş birer konuşma yapmışlardır. Nazmi Oğuz konuşmasında “16 bini aşkın öğretmensiz mektebin bulunduğunu söyleyerek, maarif davasında maalesef inkişaf gösterilmediğini” ifade etmiştir. Turan Güneş ise; Demokrat Partililerin, CHP'nin 27 senelik iktidardarında millete kan kusturulduğunu söylediklerini belirterek, o devirde bu partiyi kimlerin yönettiğini herkes bilmektedir, CHP'nin çeyrek asırlık devri birçok müsbet icraatlarla doludur diye belirtmiştir. Demokrat Partinin ak dediğine bugün kara dediğini, partinin artık yaşlandığını, CHP'nin ise genel idare kurulunda yaş ortalamasının 35 olduğunu söylemiştir. Demokrat Partililerin Şayet devletini seviyorlarsa, kendi partilerine bu seçimlerde oy vermemeleri gerektiği çağrısında bulunmuştur. 1960 yılından sonra dış borçların taksitlerinin başlayacağına değinen Güneş bu bağlamda, 6 ay sonra Mayıs içerisinde mutlaka seçim yapılacaktır ifadesinde bulunmuştur. Seçimi kazanmanın tek yolunun ise dürüst, cesur olmaktan geçtiğini belirterek, seçimleri kaybeden parti iktidarda kalamaz bunun cezası idamdır demiştir (Türk Yolu, 22 Kasım 1959 s.1). Turan Güneş'in, seçimi kaybettikten sonra iktidarda kalmak isteyecek parti hakkındaki konuşması dikkat çekicidir.

CHP teşkilatının çalışmalarına Suphi Baykam'ı örnek göstererek devam eden Türk Yolu gazetesi, Baykam'ın Kocaeli Petrol işçileri sendikası ile işçi sendikaları birliği merkezini ziyaret ederek işçilerle dertleştiiği haberine yer vermiştir. Gazete bu hadiseden sonra Petrol işçileri sendikası başkanı İbrahim Çetkin'in, Ankara'dan gelen bir emirle sendikadan ihraç edildiğini söylemiştir. Fakat bu ihraç keyfiyeti usulsüz olduğu için mahalli haysiyet divanının bu kararı tasvip etmesi gerektiğine vurgu yapan gazete, Haysiyet divanı üyelerinin, İbrahim Çetkin'in ihracı konusundaki emri kabul etmediklerinden dolayı, toplu bir şekilde üyelikten ihraç edildiklerini belirtmiştir (Türk Yolu, 6 Aralık 1959 s.1).

1950-1960 arası CHP Kocaeli teşkilatına baktığımızda, CHP'nin iktidarını devam ettireceğini umarak girdiği 1950 seçimlerinde yenilgiye uğrayıp, iktidarını DP'ye devretmesine rağmen, siyasi mücadelesini olgunlukla devam ettirdiğini söylemek mümkündür. İktidarın kaybedildiği 1950 seçimlerinin ardından teşkilat yerel seçimler için çalışmıştır. Bunun ardından ise parti teşkilatı, 1954 seçimlerine hazırlanmış fakat bu geçen süreçte halka umut olacak, halkın ilgisini çekecek politikalar geliştirememiştir. 1954-1957 dönemi arasında iktidara ciddi eleştiriler getirerek, siyasi çalışmalarına devam etmiş, Kocaeli ölçeğinde örgüt çalışmaları ve diğer siyasi faaliyetleri yerine getirmiştir. 1957-1960 arası dönemde ise iktidarın baskısına maruz kalmış olan parti, 1957 seçimlerini kaybetmesine rağmen oylarını arttırması ile yeniden iktidara gelme umudu partiyi ve teşkilatı ayakta tutmuştur.

1.2. Demokrat Parti Kocaeli İl Teşkilatı

1930 yılında çok partili hayata geçiş aşaması olumlu sonuçlanmayınca uzun süre başka girişim olmamıştır. Ancak 1930 tarihi ve sonrasında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi gibi bazı gelişmelerle birlikte Türkiye'de demokrasinin geliştirilmesi adına adımlar atıldığını söylemek mümkündür. Toplumun demokrasi kültürünü benimsemesi amacıyla yapılan diğer gelişmeler ise, bağımsız adayların meclise girmesini sağlamak için bazı seçim bölgelerinde az aday gösterilmesi, halkevlerinin kurulması ile birlikte kültür politikalarında önemli iyileşmeler yaşanması ve ekonomik alanda kalkınmanın sağlanmaya çalışılmasıdır. Atatürk'ün ölümünün ardından başlayan II. Dünya Savaşı neticesinde, savaş öncesinde oluşan bu olumlu gelişmelerin yerini daha baskıcı bir yönetim almıştır. Savaşı demokrasinin daha fazla yerleşmiş olduğu tarafın kazanması üzerine, Batı Bloğunda yer almak için demokrasiye geçişin gerekli olması, savaş yıllarında alınan kararlar sonucunda toplumda mevcut iktidara muhalefetin artması gibi iç ve dış nedenlerden dolayı Türkiye çok partili hayata geçmeye karar vermiştir. 19 Mayıs 1945 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Türkiye'de muhalif partilerin de yer alabileceğini söylemesi üzerine CHP içerisindeki muhalifler yeni bir parti kurmak için adım atmışlardır. Dörtlü Takrir altında imzası olan CHP milletvekilleri 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti adında bir parti kurmuşlardır (Çelik, 2018: s.307-308).

1.2.1. Kocaeli’de Demokrat Parti İl Teşkilatının Kurulması

Partinin kurulmasının ardından yurt genelinde örgütlenmek için faaliyete geçilmesine karar verilmiş, illerde ve ilçelerde örgütlemeyi sağlayabilecek kişiler üzerinde durulmuştur. Demokrat Parti gibi örgütlenme çabasında olan bir parti, CHP’nin kendi içinde oluşan muhalefeti ve yedek listede olup kişisel çıkarları için muhalif olan kişileri kendi bünyesine katarak, örgüt yapılanmasını oluşturmak istemiştir. Bu durum bir fırsat olarak görülerek Demokrat Parti tarafından Kocaeli’de örgütlenmek için İzmit’e görevli yollanmıştır (Ataergin, Hürsöz 20 Mayıs 1951: s.3). Burada CHP’nin içindeki muhaliflerle görüşülmüş, olumlu yanıtlar vermeyen ikinci listeciler CHP’den ayrılmak istemediklerini söylemişlerdir. Bu yüzden çaresiz kalan Demokrat Parti yöneticileri 1930 tarihindeki Serbest Cumhuriyet Fırkası oluşumuna Kocaeli’de önderlik eden Avukat Salih Zeki Ataergin’e Kocaeli’nde örgütlenmeyi başlatmasını teklif etmişlerdir (Ataergin, Hürsöz 22 Mayıs 1950: s.3).

CHP’nin muhalif kanadından olumlu yanıt alamayan Demokrat Parti Genel İdare Kurulu temsilcisi, Kocaeli’de Serbest Fırka’nın kurulmasını sağlayan Müteşebbis Heyeti Başkanı ve üyeleriyle ilişki kurmayı denemiştir. Bu nedenle Sebest Fırka Kurucusu Avukat Salih Zeki Bey ile görüşülerek kendisine Demokrat Parti Kocaeli teşkilatını kurması teklif edilmiştir. Ancak Salih Zeki Bey partilikten dolayı başına gelmeyen kalmadığını, düzenin bozulduğunu ve ekmeğiyle oynanmaya çalışıldığını söyleyerek bu teklifi geri çevirmiştir. Geri çevirmesine karşın teşkilatlanma işini memleket hizmeti olarak gördüğünü belirterek milli davada görev alabileceğini düşündüğü bir listeyi Demokrat Parti temsilcisine iletmıştır (Ataergin, Hürsöz 24 Mayıs 1951: s.3.). Ancak bu listedekilerin neredeyse tamamı CHP içerisindeki muhalif kanadındaki ikinci listecilerden oluşmuştur. O isimlerle de öncesinde görüşülerek olumsuz yanıtlar alınmıştır (Ataergin, Hürsöz 28 Mayıs 1951: s.3).

1930’da Serbest Cumhuriyet Fırka’sının Kocaeli bölgesindeki teşkilatlanmasında görev alan Salih Zeki Ataergin, kendisine Demokrat Partililer tarafından teklif edilen Demokrat Parti’nin Kocaeli teşkilatını kurma teklifini tekrar reddetmiştir. Bunun üzerine Salih Zeki Atatergin gibi toplumda sevilen sayılan bir başka isim olan kardeşi Doktor Sadi Ataergin’e bu görev teklif edilmiştir. Sadi

Ataergin bunu bir vatan görevi sayarak kabul etmiştir (Ataergin, Hürsöz 30 Mayıs 1951, s.3).

Sadi Ataergin CHP’de de aktif olarak rol almış bir isimdir. Ancak CHP İl İdare Kuruluna kendi adaylığı söz konusu olduğunda, parti yöneticileri tarafından abisi gerekçe gösterilerek -seçimleri kazanmasına rağmen- görev alması engellenmiştir. Ataergin’in kazandığı seçimin iptalinden sonra Halk Parti’sinde daha sonradan yapılan seçimlere de katılımının engellenmesi dikkat çekicidir. Ataergin bu haksızlıklar ve adaletsizlikler karşısında eleştirilerini çekinmeden dile getirmiş, CHP içindeki ayrımcılığın ve hizipçiliğin partiye zarar verdiğini belirtmiştir (Ataergin, Hürsöz 1 Haziran 1951: s.3).

Ataergin Demokrat Parti’nin kendisine verdiği teşkilat kurma görevini, önemseydiğini ve bu yüzden gurur duyduğunu ifade ederek, bu görevi “milli ve vatani” bir hizmet olarak gördüğünü vurgulamıştır. Fakat Kağıt Fabrikası’ndaki dış tabipliği görevinden alınması durumunda örgütlenmeye katkısının pek olmayacağını söylemiştir (Ataergin, Hürsöz 4 Haziran 1951: s.3).

Demokrat Parti tarafından Kocaeli Teşkilatını kurmakla görevlendirilen Ataergin, CHP’nin içindeki muhaliflerle görüşerek bu muhaliflerin Demokrat Parti’nin Kocaeli teşkilatlanmasında yer almalarını istemiştir. Fakat bu kişiler partilerinden ayrılmayacaklarını belirterek olumsuz yanıt vermişlerdir. Bunun akabinde Ataergin teşkilatlanma çalışmalarına başka kişilerle devam etmiştir. Bu çalışmalardan haberdar olan CHP yöneticileri Ataergin’i sert bir dille uyararak ve üstü kapalı tehdit ederek durumdan rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir (Ataergin Hürsöz 5 Haziran 1951: s.3). Ancak Ataergin her türlü baskıya göğüs gererek, bu mücadelenin “demokrasi inkılabı” olduğunu ileri sürmüştü ve buna ihtiyaç olduğu için yapılmasının zaruri olduğunu yakın çevresi ile partililere aktarmaya çalışmıştır.

Kocaeli İl teşkilatının kurulması süreci ise 8 Haziran 1946’da başlamıştır. Kağıt fabrikası teknisyenlerinden Safa Baytım ve Mehmet Gürgen, emekli albay Emin Arıkan ile emekli yüzbaşı Niyazi Ataman ve Sadi Ataergin Demokrat Parti Kocaeli il teşkilatını kurma kararı almışlardır. Parti teşkilatının başkanlığına da Sadi Ataergin seçilmiştir. Demokrat Parti’nin Kocaeli teşkilatlanmasının tamamlanması

adına 12 Haziran 1946'da Kocaeli valiliğine dilekçe ile başvuru yapılmıştır. Bu dilekçenin verilmesi akabinde Antalya milletvekili ve aynı zamanda Demokrat Parti kurucuları arasında yer alan Dr. Cemal Tunca Kocaeli'ye gelerek Sadi Ataergin ve arkadaşlarıyla görüşmüştür (Türk Yolu, 13 Haziran 1946, s.1). Bunun sonucunda parti teşkilatı resmi olarak kurulmuştur.

1.2.2. Demokrat Parti İl ve İlçe Teşkilatları

Böylelikle Demokrat Parti'nin ilk teşkilatlandığı yerlerden biri Kocaeli olmuştur. Kocaeli'nin hemen hemen bütün kazalarında örgütlenme sağlayan parti, öncelikle Vilayet İdare Kurulu oluşturmuştur. Bu kuruldaki isimler öncelikle Kocaeli merkez teşkilatını kuran isimler olmuştur (Özçelik, 2018: s. 1404-1405).

Vilayet(il) İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri şu şekildedir: Sadi Ataergin (Başkan), Yeredoğ Kişioğlu (Üye), Emin Temeloğlu (Üye), Abdürrahim Karaçetin (Üye), Niyazi Ataman (Üye) ve Dursun Aradil (Üye)

İzmit İdare Kurulu'nda ise sadece Hasan Gökyar (Başkan) yer almaktadır.

Adapazarı İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Hamdi Bayar (Başkan), Süleyman Şumnulu (Üye), Kadri Kalfaoğlu (Üye), Ramazan Dinç (Üye) ve Yaşar Bir (Üye);

Akyazı İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Tahir Galip Çökün (Başkan), İbrahim Emel (Üye), İdris Özhan (Üye); Mustafa Furtuna (Üye) ve Hasan Erdem (Üye).

Gebze İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Hulusi Pulat (Başkan), Mustafa Bengütaş (Üye), Ziya İntepe (Üye), Osman Aktunç (Üye), Hasan Kepek Mutaf (Üye)

Gölcük İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Muhsin Ali Gökçil (Başkan), Mehmet Erkal (Üye), Edhem Somlalı (Üye), Hüseyin Yücedil (Üye), Kazım Erdoğdu (Üye).

Geyve İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Cemal Parla (Başkan), Mehmet Boncuk (Üye), Mehmet Bağcağız (Üye), Ahmet Emici (Üye), Alaattin Keskin (Üye), Mevlana Çavdar (Üye), Ömer Çakıl (Üye).

Kandıra İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Reşat Uygur (Başkan), Süleyman Köymen (Üye), Cemil Yücedil (Üye), Reşat Kalfa (Üye), Bekir Semercioğlu (Üye).

Karamürsel İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Ulvi Akyıldız (Başkan), Halil Bağdat (Üye), Eşref Erişen (Üye), Fehmi Yurdaur (Üye), Ali Haydar Akgün (Üye).

Karasu İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Hüseyin Oğuz Koçman (Başkan), Ömer Akoca (Üye), İdris Bal (Üye), Rüstem Pat (Üye), Ali Çınar (Üye).

Hendek İdare Kurulu'nda yer alan kişiler ve görevleri: Mehmet Yılmaz Başkal (Başkan), Ömer Kartal (Üye), Mehmet Boz (Üye), Nizamettin Boş (Üye), Ahmet Bangal (Üye).

1946-1950 yılları arasında Demokrat Parti Kocaeli teşkilatının faaliyetleri Cumhuriyet Halk Partisi tarafından takip edilmiştir. Örneğin Kocaeli parti teşkilatının birinci kuruluş yıl dönümünde düzenlenen toplantıdaki konuşmalar kaydedilmiş ve iç işleri bakanlığına gönderilmiştir. Bu raporda Demokrat Partinin hangi amaçla kurulduğu, memleketin her tarafında teşkilatlanarak hükümetin haksız muamelelerine rağmen gün geçtikçe güçlendiği ve antidemokratik kanunların kaldırılması için mücadele ettiği açıkça beyan edilmiştir (Özçelik, 2018: s. 1406).

Bu bağlamda Demokrat Parti teşkilatının Kocaeli'de bu kadar çabuk gelişebilmesinde en önemli faktörlerden biri de yerel basın olmuştur. Özellikle Hürsöz ve Demokrat Kocaeli gazeteleri Demokrat Parti ideolojisinin ve söylemlerinin halka yansıtılmasında etkin rol üstlenmişlerdir.

1.2.3. 1950 Seçimleri ve Demokrat Parti Kocaeli İl Teşkilatı

Demokrat Parti il ve ilçe teşkilatları kurulduktan sonra çeşitli sebepler ile parti teşkilatlarında köklü değişiklikler olmuştur, kurucuların hemen hemen hepsi parti teşkilatından ayrılmışlardır. Bunun nedenleri arasında-partiden ayrılanların

beyanatlarına baktığımızda- parti içi hizipleşmeler, çekişmeler ve partinin asıl amacından uzaklaşmasının etkili olduğu savunulabilir. Bu bağlamda partiden birçok istifa olmuştur.

CHP'ye yakın olan ve adeta partinin propaganda aracı olarak kullanılan Türk Yolu gazetesine göre; bu istifalar sonucunda Demokrat Parti'de endişe ve kaynamalar artmış Kocaeli, Trabzon, Çanakkale, Samsun ile İstanbul'da baş gösteren ikilikler, hizipleşmeler ve ihtilaflar, seçimlerin yaklaştığı sıralarda endişelerin daha da artmasına sebep olmuştur. Önce prensip anlaşmazlığı, ailevi meseleler denilerek bu problemlerin gazetecilere aksettirilmemesine özen gösterilmeye çalışılmış olsa da bu çözümler karşısında partiye ümit bağlayan vatandaşların hayal kırıklığına uğramasına neden olmuştur (Türk Yolu, 2 Mart 1950, s1).

Türk Yolu gazetesi Demokrat Parti'de yaşanan istifalara yer verirken Hürsöz gazetesi aynı tarihlerde Kocaeli vilayetinin Kullar köyünde CHP'den istifa ederek Demokrat Partiye geçenleri haber yapmıştır. Buna göre Demokrat Parti'ye geçenlerin isimleri şunlardır; Hüseyin Özbay, Sami Yıldırım, İbrahim Bayburt, Münevver Yıldırım, Orazi Obay, Fatma Uyar, Mehmet Karadeniz, Ayşe Karadeniz, Asiye Özbay, Fatma Özbay, Ali Kara, Ali Altıntaş, Ali Karamutlu, İsmail Çoban, Mustafa Temiz, Mehmet Touk, Hasan Gümlü, Mustafa Gümüş, Gül Hanım Altıntaş, Mehmet Tanrıverdi, İsmail Alican, Hüseyin Ankara, Emine Ankara, Şeref Balkurt, Şerife Balkurt, Niyazi Öz, Fatma Öz, Ali İpek (Hürsöz, 2 Mart 1950, s.1).

Demokrat Partiyi ilk kuranlar arasında olan ve aynı zamanda da müteşebbis heyetinden Kağıt Fabrikası teknisyeni Sefa Baytın'ın Demokrat Parti'den istifasından sonra, Selüloz semt ocağından Kemal Erçetin, Fatma Erçetin, Hüsniye Sakızlıgil, Hakkı Sakızlıgil, Adile Baytın da Demokrat Parti'den istifa etmişlerdir. Bu olay Kocaeli ilinde bomba etkisi yaratarak adeta günün en önemli olayı haline gelmiştir. Yine aynı tarihli gazete yazısında Demokrat Parti'nin taşra teşkilatından çoklu istifaların olduğu da yazılmaktadır. Adapazarı Akçakamış köyünden 14 vatandaşın DP den istifa ederek CHP ye geçtiği belirtilmiştir. İsmail Kamacı, Mehmet Deveci, Hamit Batava, Refik Tunçali, Ahmet Akkoç, Bilal Ev, Basri karaca, Mehmet Soner, Kamil Turgay, Basri Tuncali, Osman Yılmaz, Tahsin Kutluca, ve Mehmet

Akkoç'tan sonra yalnız kalan ocakbaşının da istifa edeceği konusunun gündeme geldiği ve bu istifanın an meselesi olduğu belirtilmiştir.

Demokrat Parti'de seçim yaklaşırken -köy ve bucaklarda merkez ilçede istifalar yaşanmış olsa da- milletvekili aday adaylığına yoğun müracaatlar olmuştur. Demokrat Parti'de milletvekilliği adaylarının nasıl tespit edileceği parti tarafından dillendirilmeye başlanmıştır. Demokrat Parti İzmit'te milletvekili adaylarının şöhretli olmasına öncelik tanınmaktadır. Bu haber Demokrat Parti'den milletvekili olmak için aday adayları olan isimlerin arasında hiçte hoş karşılanmamıştır ve epeyce dedikoduya sebebiyet vermiştir. CHP'nin koyacağı hem halk tarafından sevilen hemde İzmit'te tanınan adayların karşısına İzmitli olmasa bile Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Samet Ağaoglu ve Ali Fuat Başgil'in Kocaeli ilinden Demokrat Parti adayları olarak ilan edileceği söylenmiştir (Türk Yolu 18 Mart 1950: s1). Ancak Parti, milletvekili adaylarını belirlemek için 9 Nisan'da temayül yoklaması yapmıştır. Buna göre Kocaeli Demokrat Parti milletvekili adayları belirlenerek aday listesi gazetelerle paylaşılmıştır. Adaylar şu isimlerden oluşmaktadır; Avukat Yeredoğ Kışioğlu, Çiftçi Salih Kalemcioğlu, General Saim Önhan, Doktor Ethem Vassaf, Doktor Hüsnü Türkand, Tüccar Mümtaz Kavalcıoğlu, Doktor Ziya Atıg, Maliyeci Ekrem Alican, Avukat Lütfü Türkoğlu, İktisatçı Hamdi Başak, Müteahit Mehmet Yılmaz. Temayül yoklamasında Cemal Tüzün'ün de kazanan adaylar arasında isminin geçmesine rağmen kesinleşen milletvekili adayları listesinde adının olmadığı görülmüştür. Hürsöz gazetesi Cemal Tüzün'ün listede olmamasını üzüntü verici bulmuştur (Hürsöz, 27 Nisan 1950, s1).

Demokrat Parti Kocaeli teşkilatında istifalar devam etmiş, Demokrat Parti'nin ileri gelen isimlerinden İdris Çavdar, Demokrat Partiden istifa ettiğini bildirmiştir. Çavdar kurulda bulunan bazı kişilerin kendilerinin kazanmalarını sağlamak amacıyla partililerin kullandıkları oyları istedikleri gibi çevirdiklerini, milletvekili aday yoklamalarında 40'dan fazla Demokrat Partili varken bunların varlığını gizleyerek 11'e kadar düşürdüklerini belirterek, bu durumdan vicdanen rahatsız olduğu için istifa ettiğini bildirmiştir. Konuyla ilgili olarak Türk Yolu gazetesinden İsmail Ziya Bersis; parti değiştirmenin herkesin hakkı olduğunu belirtmiş ancak bu kadar önemli olan diğer bir şeyin ise partiye sadakat olduğunu vurgulamıştır. Bir partinin

programını beğenen veya partinin kurucularına inanıp onların arkasından gidenlerin partilerini kolay kolay değiştirmemesi gerektiğini ifade ederek bu son istifaları hoş görmediğini sözlerine eklemiştir (Türk Yolu, 28 Nisan 1950, s.1). Seçime girecek olan Demokrat Parti'nin ne denli başarılı olup olamayacağı belli olmadığından üye bazında istifalar ve katılımlar oldukça fazladır.

Ancak özellikle Partinin kuruluşunda birçok emeği geçmiş olan Demokrat Parti Kocaeli teşkilatının kurucularından Sadi Ataergin'in Demokrat Parti ile bağlarını kopardığını, partiden ayrıldığını belirtmesi oldukça ses getirmiştir (Türk Yolu, 28 Mart 1950, s.1). Ataergin'in partiden ayrılması ile ilgili açıklamalarını içeren 4 Mayıs tarihli konuşması oldukça dikkat çekicidir.

Sadi Ataergin 4 Mayıs 1950 tarihli konuşmasında hem kendi arkadaşlarına hem de Kocaeli halkına seslenerek Demokrat Parti'den neden ayrıldığını dair açıklamalarda bulunmuştur. Bu konuşmasında, gerek doktorluk mesleğini icra ederken, gerekse Demokrat Parti'nin 1946'da kurulmasından bu yana geçen dört yıllık uzun süre içerisinde İl İdare Kurulu Başkanlığı görevini sürdürürken, gittiği her yerde çok itibar gördüğünü ve adeta omuzlarda taşındığından bahsederek bu partinin büyümesinde ve kökleşmesinde çok emeğinin geçtiğinden bahsetmiştir. Fakat son zamanlardaki parti içi anlaşmazlıklardan, yapılan hizipleşmelerden, mahalli ihtilaflardan duyduğu rahatsızlıklarından bahsederek konuşmasını sürdürürken çok ses getirecek önemli beyannamesini kamuoyuna aktarmıştır. Bu beyannamede Sadi Ataergin; *“Dünyanın bu kara günlerinde aziz ve asil seçmenlerimizin çok uyanık olmalarını ve bu vatani kurtarmış olan Kahraman İnönü'nün izinden ayrılmamalarını tavsiye ederim”* demiştir (Türk Yolu, 4 Mayıs 1950, s.1).

Demokrat Parti Kocaeli Teşkilatı'nın kurucusu olan Sadi Ataergin'in ifadesi dikkat çekicidir. Bu durum, Sadi Ataergin'in Demokrat Parti'yi ülkenin gelişmesine katkı koyacak yeni bir oluşum olarak düşünürken, parti içindeki yapılanmayı görünce bu yapılanmanın kendi düşünceleriyle örtüşmediğini anlaması şeklinde yorumlanabilir. Ataergin bu nedenle en doğrusunun Cumhuriyet'i kuranların yolundan gitmek olduğunu belirtmiştir.

İki parti arasında seçimlere doğru başlayan gerginlik, il teşkilatlarında partileri destekleyen yayın organları aracılığıyla yaşanmıştır. Karşılıklı olarak teşkilatlardan istifalar gerçekleşmiş ve gazeteler bu istifalara yer vererek karşıt görüşte olduğu partiyi bu istifalar üzerinden tenkit etmiştir. Bununla birlikte bu istifa haberlerini abartılı bir üslup kullanarak belirten gazeteler kendi destekledikleri siyasi partilere yarar sağlamaya çalışmışlardır.

Türk Yolu ve Hürsöz gazetelerinde bu dönemde sürekli yer alan karşılıklı istifa haberleri diğer bir gazete tarafından yalanlanmıştır. Örneğin Türk Yolu gazetesi Demokrat Parti'den istifalara dikkat çekmiş ve özellikle istifa eden bu kişilerin bir kısmının CHP'ye geçtiğini bildirmiştir. Ancak bu iddialar Hürsöz gazetesi tarafından yalanlanmıştır. Aynı şekilde Hürsöz gazetesi de CHP'den istifa edip Demokrat Parti'ye geçen partililerle ilgili haberlere yer vermiş ancak bu haberlerin büyük bir kısmı Türk Yolu gazetesi tarafından yalanlanmıştır (Hürsöz, 23 Şubat 1950: s.1.; Türk Yolu, 23 Şubat 1950, s.1). Bu durum genel seçimler öncesi yerel basının objektiflikten uzaklaşıp, siyasi partilere kanalize olduğunu göstermektedir. Gazeteler istifa haberleri üzerinden kendi yakın oldukları partiye çıkar sağlamaya çalışmışlardır.

14 Mayıs 1950'de milletvekili seçimleri yapılmış, 1950 Genel Seçimlerinde Kocaeli'den 11 milletvekili çıkmıştır. Bu vekilliklerin hepsini Demokrat Parti kazanmıştır. Kocaeli'de 181.624 kişi oy kullanmış bu oyların 105.910'unu Demokrat Parti, 64.828'ini Cumhuriyet Halk Partisi, 8.251'ini ise Millet Partisi kazanmıştır (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1950&p_il_kodu=41).

Demokrat Parti Milletvekiliğini kazananlar Dr. Ethem Vasaf Akan, Ekrem Alican, Dr. Ziya Atıg, Hamdi Başak, Salih Kalemci, Mümtaz Kavalcıoğlu, Yeredoğ Kişioğlu, Saim Önhan, Lütfü Tokoğlu, Hüsnü Türkand, Mehmet Yılmaz'dır (TBMM Albümü, 2010: s.577-578).

Seçimlerden sonra 23 Mayıs 1950'de Büyük Millet Meclisindeki toplantıda Celal Bayar üçüncü Cumhurbaşkanı olmuştur. Meclis Başkanlığına ise Refik Koraltan seçilmiştir (Türk Yolu, 23 Mayıs 1950, s.1). 24 Mayıs 1950'de ise

hükümeti kurma görevi Aydın Milletvekili ve Demokrat Parti'nin kurucularından olan Adnan Menderes'e verilmiştir. Adnan Menderes Başkanlığındaki Bakanlar Kurulu şöyle teşekkül etmiştir:

Başbakan - Adnan Menderes

İşletmeler Bakanı -- Prf.Muhlis Ete

Çalışma Bakanı – Hasan Polatkan

Ulaştırma Bakanı – Tevfik İleri

İç İşleri Bakanı – Rüknettin Nasuhioğlu

Dış İşleri Bakanı – Fuat Köprülü

Adalet Bakanı – Halil Özyörük

Milli Savunma Bakanı – Refik Şevket İnce

Maliye Bakanı – Halil Ayan

Milli Eğitim Bakanı – Avni Başman

Bayındırlık Bakanı – Fahri Belen

Ekonomi Ve Ticaret Bakanı – Zühtü Velibeşe

Sağlık Bakanı – Prf.Nihat Reşat Belger

Tarım Bakanı – Nihat Eğriboz

Yeni kabinede eski Kocaeli Valisi Sayın Rükneddin Nasuhioğlu'nun iç işleri bakanı olarak yer alması Kocaeli'nde partili ve partisiz vatandaşlar arasında sevinç ve memnuniyet yaratmıştır (Türk Yolu, 24 Mayıs 1950, s.1). Türk Yolu gazetesinden Cevdet Baykal, "Günün Notu" başlıklı yazısında, Sayın Rükneddin Nasuhioğlu'nun İç İşleri Bakanı olması üzerine "*Milletin gözleri aydın olsun*" demiştir. Rükneddin Nasuhioğlu'nun şahsının icraat ve vasıflarının yüksek olduğunu ve kendisinin de Nasuhioğlu'nu şahsen tanıdığını söylemiş, yeni İç işleri Bakanı'nın "*kapalı gönülleri*

ışıklandırırn” bir kişi olduğunu belirterek, parti ve fikir ayrılıkları ne olursa olsun, memleketin gúzide evlatlarını önemli mevkiilerde görmekten iftihar ve mutluluk duyduğunu ifade etmiş, Menderes Kabinesine de başarılar dilemenin yüreklerinin en samimi temennisi olduğunu da sözlerine eklemiştir (Baykal, Türk Yolu 24 Mayıs 1950: s.1). Bu sözler Türk Yolu Gazetesinin CHP taraftarı olduğu gerçeğini değiştirmese de Cevdet Baykal’ın yazısında İç İşleri Bakanı hakkında övgü dolu sözler söylemesi dikkat çekicidir.

1950 genel seçimlerinin ardından 3 Eylül 1950’de yapılacak olan belediye seçimleri için çalışmalar başlamıştır. Demokrat Parti seçim faaliyetlerine toplantı ve mitingler düzenlemek suretiyle başlamıştır. Bu toplantılarda halk ile bir araya gelerek seçilmeleri durumunda yapacakları faaliyetlerden bahsetmişlerdir. Demokrat Parti Kocaeli milletvekilleri Lütfü Türkoğlu ve Hüsnü Türkand Kocaeli’ye gelerek halkın istek ve şikayetlerini dinlemişlerdir (Türk Yolu, 27 Temmuz 1950: s.1). Demokrat Parti Belediye Meclisi üyelikleri için aday yoklaması yapılmıştır. Buna göre İzmit Belediye Meclisi adaylıklarına seçilenler; Sadık Tanaydın, Cemil Aytuğ, Orhan Saka, Saadettin Yalım, Ömer Çalışkan, Hacı Ömer Özdemir, Cemil Çavuşoğlu, İhsan Kaya, Refik Bülbül, Dursun Erol, İsmail Soyer, Ahmet Gül, İsmail Pekaydın, Selahattin Taştekin, Zeki Vural, Kerim Sertsöz, Hüseyin Birlik, İrfan Aytar, Abdürrahim Karaçetin, Osman Çengelköy, Ahmet Karlar, Tefik Falay, Ali Ayta, Burhanettin Keçelik, Necati Çalışkur ve Selahattin Telser’dir. Bu isimlerden oluşan 27 asil, 27 yedek aday belirlenmiştir (Hürsöz, 11 Ağustos 1950: s.1). Kocaeli ilinde bu siyasal havada belediye seçimleri gerçekteşmiştir. Buna göre CHP, Akyazı, Gebze, Kandıra ilçelerinde kazanmıştır. İzmit, Karamürsel, Değirmendere, Adapazarı, Gölcük’te Demokrat Parti belediye seçimlerini kazanmıştır (Hürsöz, 5 Eylül 1950, s.1).

Yerel basının taraf tutarak yayın yapmasına rağmen belediye seçimini Demokrat Parti’nin kazanması yerel basının yönlendirmesi ile değil ülke genelindeki siyasal akımla açıklanabilir.

Demokrat Parti’nin İzmit belediye seçimlerinde kazanan asilleri şunlardır;

Sadık Tanaydın(4657),Orhan Saka(4851),Saadettin Yalım(4879),Ömer Özdemir(4854), Cemil Çavuşoğlu(4914), Hicret Ürel(5043), Refik Bülbül(5011), Ahmet Gül(5057), Selahattin Taştekin(4732), Zeki Vural(5059), Kerim Sertöz(4635), İrfan Aytar(4822), Ahmet Karlar(4041), Ali Ayta(4881), Sedat Tüysüz(4749), Sait Erdem(4614), Alaeddin Arısen(4355), Seyfullah Genç(4641), Haydar Öztalay(4654), Hayri Öztüre(4596), Fethi Türengil(4689), Akif Terzioğlu(4694), Osman Alyörük(4670), Niyazi Gülerman(4802), Yakup Kan(4655), Ali Rıza Sefer(4807), Saim Aşk(4601) (Hürsöz, 5 Eylül 1950, s.1).

Belediye seçimlerinden sonra yeni belediye başkanı olarak Sadettin Yalım seçilmiştir. Başkan vekilliğine Ömer Özdoğan, Meclis Birinci Reis Vekilliğine Zeki Vural, Meclis İkinci Reis Vekilliğine Ömer Özdoğan, Encümen Azalıklarına Hicret Ürel, Fethi Türengül, Sadık Tanaydın, Meclis katipliklerine Sedat Tüysüz ve İrfan Aytar getirilmiştir (Türk Yolu, 8 Eylül 1950, s.1).

Bu noktada Demokrat Parti'nin ve teşkilatının genel ve yerel seçimlerdeki başarısına dikkat çekmek gerekmektedir. Halkın, Kurtuluş Savaşı süreci ve İkinci Dünya Savaşı sürecinde yeni kurulmakta olan bir cumhuriyetin yaşadığı ekonomik zorluklardan ve yokluklardan yorulduğunu gözlemlemek mümkündür. İnsanlar kurucu değerlere sadık kalmasına rağmen, ülkenin ekonomik olarak kalkınmasının devlet eliyle olduğu kadar hür teşebbüs eliyle de olması gerektiğini düşünerek, zenginlikler yaratılmasından yana tavır almıştır. Halkın, siyaseti bir değişim aracı olarak görmesi sonucu 1950 genel ve yerel seçimleri Demokrat Parti'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Demokrat Parti Kocaeli teşkilatında bu kadar görüş ayrılıkları ve istifalar olmasına rağmen Kocaeli genel seçimlerinde ve yerel seçimlerinde Demokrat Parti'nin beklenenin üzerinde oy almasının nedeni yukarıda belirttiğimiz genel konjonktürün sonuçlarıdır. Bu genel siyasi havanın Kocaeli'ye de yansıdığını söylemek mümkündür.

1.2.4. 1950-1954 Yılları Arasında Demokrat Parti Kocaeli İl Teşkilatı

Seçimler sonrası Demokrat Parti'nin zaferi teşkilat ve Demokrat Parti yanlısı yerel basın tarafından sevinçle karşılanmıştır. Demokrat Parti iktidarının ilk günlerinde CHP genel başkanının adını taşıyan cadde, sokak ve yapıların isimlerini

değiştirmek için İl Genel Meclisine önerge vermiştir. Kabul edilen bu önergeyle Demokrat Parti, İsmet İnönü'nün bu anlamda isminin geçmesini engellemiş ve yaşayan bir kişinin bu tip yapılara isminin verilmesinin doğru olmadığını söyleyerek siyaseten bu olayı yumuşatma çabası içine girmiştir (Türk Yolu, 23 Ocak 1951, s.1).

Demokrat Parti seçimi kazandıktan sonra seçim öncesi Demokrat Parti yanında saf tutan basın, Demokrat Parti icraatlarını övmeye devam etmiş ve desteğini sürdürmüştür. Fakat istisnai olsa bile taraf basında da Demokrat Parti iktidarını eleştiren, ülke menfaatine uygun işler yapılmadığını vurgulayan tenkitler gazetelerde yer almıştır. Ülke menfaatlerine uygun hareket edilmemesinin partiden ayrılmalara sebep olacağını söylemiştir (Türk Yolu, 21 Mart 1950, s.1). Demokrat Parti taraftarı olan Hürsöz gazetesi yazarı Selahattin Telser, bir yazısında Demokrat Parti iktidarının işsizliğe bir çare bulamadığını, işsizliği azaltamadığını belirtmiştir (Hürsöz, 7 Mayıs 1951, s.1). Bunun üzerine aynı zamanda Demokrat Parti üyesi olan Telser'in parti yönetimi tarafından istifası istenmiştir. Telser bu durum karşısında Demokrat Parti teşkilatının bazı mensuplarının hakkındaki suçlamalara gazetesinde yer vermiştir (Hürsöz, 22 Haziran 1951, s.1).

Çok partili sisteme geçiş yıllarında demokratik olgunluğun yeterince yerleşmediğinin bir göstergesi, 1952 yılında Demokrat Parti Kocaeli teşkilatında yaşanmıştır. Bu bağlamda 1952 yılında Kocaeli basınına meşgul eden konular Demokrat Parti'nin belediye hizmetleri, Belediye Başkanı ve daimi komisyon üyelerinin durumu hakkında Belediye Meclisi'nde verilen takrirdir. Bu takrirden Belediye başkanı ve daimi komisyon üyelerinin haklarında bir soruşturma açılması ve ilgili makamların haberdar edilmesi istenmiştir. Takrirden incelenen konu belediye hizmetlerindeki aksaklık ve kötü muamelelerle birlikte belediye bütçesinin zarar görmesidir. Takrirden bütçenin zarar görmesi kadar millet menfaatlerinin de zarar gördüğü ileri sürülmüştür. Ancak bu konu hakkında Belediye başkanının tavrı, kendi başkanlığı dönemindeki harcamaların ve icraatların araştırılması önergesine karşı çıkarak, bu durumu siyasi manevralarla engellemeye çalışmak yönünde olmuştur. Mevcut Belediye Başkanı Saadettin Yalım konu ile ilgili söz alarak, bu takririn gündeme alınıp alınmamasıyla ilgili oylama yapılmasını istemiştir. Fakat takriri destekleyen bazı üyeler Saadettin Yalım'ın ve komisyonun oylamadan söz etmeye

hakları olmadıklarını sert bir dille açıklayarak Saadettin Yalım'ın görüşünü reddetmişlerdir. Karşılıklı bu konuşmalar, atışmalar ve gürültünün fazlaşmasıyla iki üye ihtar cezası almıştır. Saadettin Yalım takriri destekleyenleri dışarıya attırtmak için zabıta memurlarını çağırmış olsa da memurların tedbirli ve temkinli hareketi sayesinde üyeler dışarı çıkartılmamıştır. 12 üye takririn gündeme alınması konusunda, aralarında Saadettin Yalım ve komisyon üyelerinin de bulunduğu 13 üye ise takririn gündem dışında bırakılması yönünde oy kullanmışlardır. Bunun üzerine 12 üye meclisi terk etmiştir. Meclisi terk eden üyeler İç İşleri Bakanlığına başvuru yapmışlardır (Demokrat Kocaeli 3 Haziran 1952: s.1). 13 üyenin takririn kabul edilmemesi yönünde oy kullanmasıyla birlikte Sadettin Yalım koltuğunu korumuştur. Meclisi terk eden diğer üyelerin başvurusu ile Belediye Kanununun 45. Maddesi gereğince, İç İşleri Bakanlığı tarafından diğer üyelerin de iştirak ettirilmesine yönelik gelen telgrafi tanımayan Belediye reisi Sadettin Yalım, bu uygunsuzluk sayesinde makamını muhafaza etmiştir (Demokrat Kocaeli, 3 Ekim 1952: s.1).

Sadettin Yalım ile ilgili teşkilat ikiye bölünmüş durumdadır, içinde suçlanan daimi komisyon üyelerinin bulunduğu kısım Sadettin Yalım'dan yana taraf almışken diğer kısım ise Yalım'ı belediye hizmetlerinin aksadığı noktasında eleştirmiş, Yalım döneminde belediye bütçesinin zarar gördüğünü savunarak takririn ciddiye alınıp incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu noktada Demokrat Kocaeli Gazetesi'nin belediye hizmetlerinde aksaklık olduğunu belirterek Sadettin Yalım'ı eleştiren bir tavır takınması dikkat çekicidir (Demokrat Kocaeli, 3 Haziran 1952: s.1).

Kanunsuz işlerinden ve nizamsız hareketlerinden dolayı hakkında soruşturma açılan Sadettin Yalım 10 Aralık 1952 tarihinde İç İşleri Bakanlığında gelen bir emirle işten el çektirilmiştir. Belediye kanununun 92. Maddesi gereğince, vilayetin emirlerine itaatsizlik ve vazife ile alakalı suçlardan dolayı Yalım belediye reisliğinden uzaklaştırılmıştır (Demokrat Kocaeli, 11 Aralık 1952, s.1). Vilayet ve vekaletin kanuni emirlerini yok sayan Yalım, sandalyesini demogoji ile kurtarmaya çalışmak adına köylü vatandaşlardan imza toplamıştır. İmzaları toplarken vilayet makamı ile milletvekillerinin uğraşları sonucunda işten uzaklaştırıldığını söylemiş, partinin ileri gelenlerinin kendisini desteklediğini belirterek vatandaşları yanına çekmeye çalışmıştır. Demokrat Kocaeli gazetesi bu haberi, masum vatandaşların

kanuna karşı ayaklandırılması olarak yorumlamıştır (Demokrat Kocaeli, 13 Aralık 1952, s.1).

Sadettin Yalım'ın kırsalda imza toplayarak ayakta kalmaya çalışması, kırsalda toplumun kendine yapılan hizmetlerden memnun olduğunu göstermektedir. Ancak bu vatandaşlar, yapılanların hukuk çerçevesi içinde olmadığını ve hesap verilebilirlikten uzak bir şekilde yapıldığının farkında değildir. Oysa yapılanlar iktidarın ve onun yanında duran yerel basının bile savunamayacağı hale gelmiştir. Demokrat Kocaeli gazetesinin Sadettin Yalım'ın karşısında yer alması ve Yalım'ı eleştirel bir tavır takınması, Demokrat Parti'ye yakın olarak tanımlanabilecek bir gazete için oldukça önemlidir.

Konu ile ilgili İl Başkanı Cemal Tüzün de Demokrat Kocaeli gazetesine demeç vermiştir. İştten el çektirilen belediye reisi ile ilgili olarak "*Demokrat Parti hiçbir zaman mukadderatını şahıslara bağlayan bir parti değildir!*" diyerek yapılan bir haksızlık varsa bunun kanun yolu ile aranacağını vurgulamıştır. Tüzün, bu yaşanan olayın partinin tabanında ve yönetim kadrolarında daha çok kenetlenmeye neden olduğu açıklamasında bulunmuştur (Demokrat Kocaeli, 13 Aralık 1952: s.1-2).

Kocaeli Demokrat Parti vilayet teşkilatının önemli isimlerinden Sadettin Yalım ile ilgili iddialar 1953 yılında da devam etmiş ancak Sadettin Yalım kendisi için konuşulanlar karşısında kendisini-çok fazla hizmet verdiği için-çekemediklerini, kanunsuz hiçbir iş yapmadığını belirtmiştir (Türk Yolu, 22 Şubat 1953, s.1).

Bu durum partide hala Sadettin Yalım'a tepkilerin olduğunu göstermektedir. O kadar ki bu tepkilere karşı genel merkez harekete geçmek zorunda kalmış ve vilayetin parti işlerini gözden geçirmek, denetlemek için iki milletvekili görevlendirilerek Kocaeli vilayetine gönderilmiştir. Bu milletvekillerinin Kocaeli'nin on tane kazasında yapılan toplantılardaki gerekli evrakları inceleyip, teftiş yapacağı bildirilmiştir (Türk Yolu, 9 Mayıs 1953: s.1).

Demokrat Parti'nin kongrelerinin yeni başladığı bir sırada Cemal Tüzün, Sadettin Yalım, Selahattin Telser, Yaşar Bir yaptıkları işlerden el çektirilmiştir. Bunun sebebini Cemal Tüzün Türk Yolu gazetesine izah etmiştir. Bu izaha göre bir

ay kadar bir süredir şikayetler üzerine Ankara'dan iki müfettişin geldiğini, kongre ve toplantıların bir süreliğine durdurma kararı alındığını belirtmiştir. Bu iki müfettişin kararına göre Cemal Tüzün İl Başkanlığı görevinden, Sadettin Yalım İl Kurulu azalığı görevinden, Yaşar Bir ise Adapazarı İlçe Başkanlığı görevinden alınmıştır (Türk Yolu, 20 Haziran 1953: s.1). Partizanlık ve hizipçilik yaptıkları gerekçesiyle görevden alınanlara (Bizim Şehir, 20 Haziran 1953: s.1) karşılık aynı tarihte Hürsöz gazetesi, olaylarla ilgili işlerin hiç düzenli gitmediği yorumunda bulunduktan sonra belediye meselesinde meclis üyeleri arasında anlaşmazlık olduğunu belirtmiş hatta dışardan bir belediye reisi temin edileceğini bildirmiştir (Hürsöz, 20 Haziran 1953: s.1).

Kocaeli vilayeti Demokrat Parti çalışmalarını gözden geçirmek üzere gelen milletvekilleri nedeniyle Demokrat Parti kurul çalışmalarını bir süreliğine durdurulmuştur. Ancak bir ay sonra kurul çalışmalarının açılacağı kararı alınmış, haysiyet kuruluna verilen Sadettin Yalım ve Cemal Tüzüm hakkında takipsizlik kararı verilmiştir. Fakat Selahattin Telser ile Yaşar Bir'in il haysiyet kuruluna havale edildiğinden bahsedilmiştir. Merkezden gelen bir emire göre Demokrat Parti kongrelerinin ancak 27 Eylül'de başlamasına karar verilmiştir (Türk Yolu, 26 Ağustos 1953: s.1).

Uzun bir süreden beri beklenen Demokrat Parti merkez bucağı kongresi 440 kişinin katılımı ile başlamıştır. Kongre başkanlık seçimini Cemal Tüzün ve Sadettin Yalım kazanmışlardır (Türk Yolu, 29 Eylül 1953: s.1). Ancak kongre başkanlığına seçilmesi Sadettin Yalım hakkındaki kararı değiştirememiştir. Sadettin Yalım'a kendi parti teşkilatı tarafından yapılan muhalefet sonucu, Şehir meclisi tarafından ademi itimat oyu verilmiştir Yalım hakkındaki karar içişleri bakanlığından onay alınmıştır. Alınan karara göre belediye meclisi üyeleri tekrar toplanacaktır. Meclis, üyelerin seçeceği yeni reis ile yönetilmeye başlanacaktır (Türk Yolu, 21 Ekim 1953: s.1).

Ancak Belediye seçimlerinde toplanmayı sağlayamadıklarından yeni belediye reisi vekili Zekai Paşık olmuştur. Zekai Paşık yapmış olduğu bir konuşmasında, burada ki göreve seçimle değil iç işleri bakanı tayini ile gelerek vazifeye başladığını bundan dolayıdır ki hiç kimsenin tesiri altında kalmadan

kanunlar çerçevesinde belediye reisi görevini sürdüreceğini belirtmiştir. Türk Yolu gazetesinin yorumuna göre böylece hem ikiliğin önüne geçilmiş hemde İzmit'in tanıdığı kişi ve ziraatçi olan Zekai Paşık atanmıştır. Belediye meclisinin Şubat ayındaki toplantısında yeni reisin seçilmeye çalışılacağından bahsedilmektedir (Türk Yolu 24 Kasım 1953: s.1).

Şubat 1954'te yapılan toplantıda Belediye Reis Vekil vekilliğine 14 oyla Ali Rıza Safer, Meclis Başkanlıklarına Halim Karşlı ve Ahmet Karal, Encümen üyeliğine Kerim Sertöz ve Sait Erdem seçilmiştir (Demokrat Kocaeli, 2 Şubat 1954: s1).

Demokrat Parti 2 Mayıs 1954 genel seçimleri yaklaşırken Kocaeli ve kazalarındaki teşkilatlanmasına ayrıca önem vermiş bu dönemde seçime daha aktif bir kadro ile girebilmek için il genelinde Gençlik Kolları kurma çalışmalarına başlamıştır. Demokrat Parti'nin Kocaeli vilayet kalelerinden biri olan Karamürsel kazası Demokrat Parti kaza teşkilatı tarafından, Demokrat Parti Gençlik Kolu meydana getirilmiştir. Buna göre Karamürsel Gençlik Kolu İdare Heyeti Sabri Akgün, Nuri Öncal, Tahsin Yıldırım, Kemal Yıldız ve Fevzi Gökçe'den oluşmuştur. Başkanlığa Sabri Akgün getirilmiştir (Demokrat Kocaeli, 23 Şubat 1954: s1). Demokrat Parti Kocaeli Gençlik kolu ise yedi kişilik müteşebbis üye tarafından kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Gençlik Kolu Başkanlığına Sadun Artığ, Başkan Vekilliğine Rıfkı Süral, muhasipliğe Nurhayat Özmek, sekreterliğe İsmail Ok oy birliği ile seçilmiş üyeler de Özdoğan Tüzer, Hasan Erkan ve Burhan Erkinay ile oluşturulmuştur (Demokrat Kocaeli, 28 Şubat 1954: s1). Gebze'de de Genç Demokratlar kolu kurulmuştur. Yüz kadar Gebzeli gencin katılımıyla gerçekleşen buluşmada Demokrat Parti gençlik kolu idare heyetine Rüştü Demir Ayak ve Ümit Birdoğdu, Basri Karagöz, Fadıl Aksel, Ömer Koban, Ahmet Ataç, Ziya Bayder, Başkanlığa ise Rüştü Demirayak getirilmiştir (Demokrat Kocaeli, 19 Mart 1954: s.1). Bu habere bakılırsa Genç Demokratlar teşkilatı hızla gelişmektedir. Gebze, Karasu, Karamürsel, Gölcük, Geyve, Akyazı, Hendek, Ulaşlı Köyü, Halıdere Köyü, Yuvacık Köyünde Genç Demokratlar Teşkilatları kurulmuştur. Demokrat Kocaeli Gazetesi'nin haberine göre şimdiye kadar genç demokratlara 1200 kadar genç kayıt olmuştur (Demokrat Kocaeli, 10 Nisan 1954: s.1).

Genel seçimler sürecine girilen bu dönemde parti teşkilatlarında hareketlenmeler başlamış olup milletvekili adaylık başvuruları kabulüne başlanmıştır. Bu süreçte Demokrat Parti'ye 100'ü aşkın başvuru yapılmışken, CHP'ye resmi bir başvurunun olmaması dikkat çekicidir (Türk Yolu, 8 Mart 1954: s.1).

Demokrat Parti seçimlerde aday olan kişilerden 250'şer lira toplamıştır. Ancak başvurular arasından 14 kişilik liste oluşturulmuştur. Adapazarında basılarak ocak ve bucak başkanlıklarına dağıtılan, 14 kişilik meclis listesinin içinden 10 kişiyi seçip yazmalarının istendiği fakat bunu yazarken dikkatli davranmaları gerektiği vurgulanan listede, meclisin görevinin yani milletvekillerinin ülke ve parti için kanun yapmak ve hükümet kurmak olduğu beyan edilmiştir (Hürsöz, 20 Mart 1954: s.1). Listenin yapılma sebebi 1950 seçimlerinden beri süre gelen parti teşkilatı içindeki çalkantı ve hizipleşmenin seçimlere etkisini azaltmak amacı taşımaktadır.

İl kurulu tarafından belirlenen milletvekili aday listesinin büyük kısmı aday yoklamalarında seçilmiş olup, bu listeye daha önce partiden ihraç edilen eski belediye başkanı Sadettin Yalım ve daha sonra Türk siyasetine damga vuracak isimlerden olan Turan Güneş'in girmesi oldukça önemlidir. Bu listenin %80'i aday yoklamalarından gelmiş olup %20'si atama yoluyla listeye girmiştir. Buna göre Demokrat Parti milletvekili adayları; Ekrem Alican, Sadettin Yalım, Cemal Tüzün, Ziya Atıg, Nüzhet Unat, Turan Güneş, Hamdi Başak, Selami Dinçer, Nüzhet Akın ve Sefer Göksel'dir (Türk Yolu, 30 Mart 1954: s.1; 1 Nisan 1954: s.1; Hürsöz: 29 Mart 1954: s.1).

2 Mayıs 1954 milletvekili seçimlerinin sonuçlarına göre; katılım oranı %88,6 olup, Demokrat Parti oyların %57,6'sını, CHP %35,4'ünü, CMP %4,9'unu almıştır. Demokrat Parti oyların yüzde 57,6'sını almasına rağmen meclisin %94,82'sini oluşturmuştur. CHP ise oyların %35,4'ünü almasına rağmen mecliste %5,5 oranında temsil edilebilmiştir (Yılmaz, 2010: s.546-547).

Demokrat Parti Kocaeli'nde yeni bir zafer daha kazanmıştır. Pazar günü gerçekleştirilen muhtar seçimlerine iştirak şehirlerde %30'u geçmemişken, köylerde %90'ı bile geçmiştir. 17 muhtarın 14 tanesini Demokrat Partili adaylar kazanırken, 2

muhtarlığı CHP ve 1 tanesinde müstakiller kazanmıştır. Hendek'te 64 muhtarlığın ancak 57 tanesinde sonuç alınabilmiştir. 57 köyün 51 tanesini Demokrat Partili adaylar kazanırken, 5 tanesini CHP ve 1 tanesini de müstakiller kazanmıştır. Akyazı ilçesinde 66 muhtarlıktan 62 tanesini Demokrat Partili adayları kazanırken, 4 tanesini de CHP kazanmıştır (Demokrat Kocaeli, 9 Kasım 1954: s1).

Demokrat Parti iktidarının ilk 4 yılı Kocaeli teşkilatı açısından sıkıntılı bir dönem olmuştur. Sadettin Yalım örneğinde olduğu gibi zaman zaman parti teşkilatına merkezin müdahalesi gerçekleşmiştir. Ancak buna rağmen teşkilat, halkın desteğini kaybetmemiştir. Seçim sonuçlarını incelediğimizde Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerine göre 1954 seçimlerinde oylarını arttırdığını düşünürsek halkın desteğinin hala Demokrat Parti'nin arkasında olduğunu söylemek mümkündür. Yerel basında ise Demokrat Partiyi en çok eleştiren gazete Türk Yolu gazetesi olmuştur. Gazete, Rıfat Yüce döneminde-Rıfat Yüce'nin Halk Partisi'nin üyesi olmasıyla da bağlantılı olarak- açıkça CHP propagandası yapıp Demokrat Partiyi eleştirirken, Rıfat Yüce'nin ölümüyle birlikte bu çizgiden biraz uzaklaşmıştır.

Çok partili döneme geçiş denemelerinin sonuçlandığı 1946 yılından itibaren yeni yapılanmanın kuruluş sürecindeki zorlukları, partiler arasındaki üye geçişkenlikleri, Demokrat Parti'nin kuruluş amacı ile üye olanların beklentileri arasındaki farklılıklar, genel ve yerel seçimlerde yönetme aşamasında kargaşalara da neden olmuştur. Bu süreç çok partili sisteme geçişte normal karşılanacak düzeydedir. Kocaeli özelinde baktığımızda ilin tek partili dönemden itibaren ekonomik olarak gelişimi diğer illere göre daha fazla olduğundan, ülke yönetiminin üst kadrolarında Kocaeli'den birçok siyasetçi bulunmuştur. Bu çok partili döneme geçişte Kocaeli özelinde siyasi rekabetin oldukça yoğun yaşanmasına neden olmuştur. Bu çekişme ve partiler arasındaki geçişkenlik-partilerinden istifa edip karşılıklı yer değiştirenlerin sayısının fazlalığı-siyasi mücadeleyi hep canlı tutmuştur. Parti amaçları ile ülke amaçları arasındaki farklılık iktidara mensup seçilmiş Belediye Başkanı'nın yine iktidarca güvensizlik oylaması sonucu görevden uzaklaştırılmasına neden olmuştur.

1950 sonrası yerel basındaki yayın organlarının çoğalmasıyla, siyaseten gündemi elinde bulundurmak adına siyasi partilerin hem gelişimlerini anlatmak hem de halkı etkilemek adına başvurdukları yollardan biri de yerel basını kullanmak

olmuştur. Buna yerel basın da ekonomik olarak ayakta kalabilmek için siyasi partilere taraf olmaları da etkilidir.

Demokrat Parti'nin Kocaeli'de nispeten kolay yapılanmasındaki nedenlerden en önemlisi Kocaeli'deki siyasal bilincin döneme göre fazla olmasıdır. Fakat buna rağmen insan ilişkilerinden kaynaklanan, daha fazla güç elde edebilmeyi amaç edinen kişilerin siyaset sahnesinde yer almasından dolayı partiler arası üye geçişkenlikleri çok fazla olmuştur. Bu gibi olaylar bazı siyasetçilerin ülke kalkınmasından ziyade kendi çıkar ve erklerini korumak üzerinden siyaset yaptığının bir göstergesidir.

1.2.5. 1955 Yerel Seçimleri'nde Demokrat Parti

1950-1955 yılları arasında hem genel hem yerel anlamda iktidarda olan Demokrat Parti, Kocaeli'de örgüt içi bazı sıkıntılar yaşamıştır. Demokrat Parti kendi adayını seçimi kazandıktan sonra yine Demokrat Parti tarafından görevden alınan bir belediye başkanıyla siyasi deprem yaşasa da 1955 yerel seçimlerini kazanmak için gerekli örgütsel yapıya ve tabanda desteğe sahiptir.

Bu bağlamda 1955 yerel seçim hazırlıklarına geçmeden önce Adapazarı, Geyve, Hendek, Karasu ve Akyazı kazalarının Kocaeli'den ayrılıp Sakarya vilayetine katıldığını belirtmek gerekmektedir. Buna göre Kocaeli'nin kaza sayısı 5'e düşmüştür belediye seçimlerine girecek kazalar Karamürsel, İzmit, Gebze, Kandıra ve Gölcük'tür.

İl genel meclisi vilayetin bir kurulu olup, vilayetin bir birimi olan il özel idaresi ile yasada belirtilen şekilde çalışır. İl genel meclisi seçimlerde ilin ilçelerinden seçilen üyelerden oluşur. Ayrıca il genel meclisi başkanı, meclis üyeleri arasından gizli oyla seçilir (Bizim Şehir, 30 Ekim 1955: s.1).

25 Eylül 1955'te yapılacak olan İl Genel Meclisi seçimlerinde CHP ve CMP seçimlere katılmama kararı almıştır. Bunun yanı sıra TKP önce seçime katılacağını belirtmiş (Hürsöz, 12 Ağustos, 1955: s.1) ancak seçimlere az bir zaman kala seçimlere katılmayacağını duyurmuştur (Hürsöz, 6 Eylül 1955: s.1). Diğer bir yerel gazete olan Bizim Şehir gazetesine göre TKP'nin seçimlere katılmamasının sebebi

Kocaeli’de seçimlere girecek aday bulamamasıdır (Bizim Şehir, 7 Eylül 1955: s.1). Bu durumun neticesinde seçimlere Demokrat Parti ve bağımsız adaylar katılmıştır.

Demokrat Parti adayları belirlemek üzere seçim çalışmalarına başlamıştır. Hürsöz gazetesine göre Demokrat Parti’ye beklenenin üstünde başvuru olmuştur (Hürsöz, 27 Ağustos 1955: s.1). Aday yoklamalarını 1 Eylül 1955’te tamamlayan Demokrat Parti il genel meclisinde kazaları temsil edecek adayları da belirlemiştir.

İzmit Demokrat Parti İl Genel Meclisi aday yoklaması sonucunda alınan oylar şöyledir, Osman Alyörük 68, Süreyya Sofuoğlu 62, İzzet Daler 54, Mehmet Horoz 47, Ali Ayta 46 oyla yoklamayı kazanmıştır. İl Başkanı Dursun Erol ancak yedek listede yer alabilmiştir. Dursun Erol 40, Ömer Özdemir 37, Sadık Tanaydın 26, Hüseyin Tataroğlu 25, Osman Senses 24 oyla yedek listede yer almışlardır. Seçim sırasında A. Bezci İl Başkanlığı emriyle listeden çıkarılmıştır (Türk Yolu, 2 Eylül 1955: s.1).

Yapılan ön seçimlerde Demokrat Parti İl Genel Meclisi üyelikleri belirlenmiş çıkan sonuçlara mevcut İl Başkanı Dursun Erol itiraz etmiş, İl seçim Kurulunca itiraz kabul edilmiştir. Yapılan incelemede sıralama değişerek İl Seçim Kurulu, asil adaylardan ikisini listeden çıkarmıştır. Yeni düzenleme ile İzmit’in asil adaylarından Mehmet Horoz’un yerine Dursun Erol ve Kandıra’dan Numan Güneş’in yerine Kemal Saner asil listeye alınmıştır. Mehmet Horoz’un vilayete ait bir inşaatın ihalesini üzerine almasının kanunlara aykırı olması gerekçe gösterilerek Mehmet Horoz listeden çıkartılmıştır (Türk Yolu, 6 Eylül 1955: s.1).

İzmit dışındaki ilçelerde alınan oylar ise şu şekildedir (Bizim Şehir, 2 Eylül 1955: s.1).

Gebze ilçesinde aday yoklaması sonucunda alınan oylar; Bahattin Celepoğlu 35, Hüseyin Özgen 32, Selim Altay 27 ve Hulusi Polat 27.

Kandıra ilçesi, Cemil Yücel 48, Reşat Uygur 43, Kazım Ersöz 41, Numan Güneş 41, Ramiz Vural 40, Cemal Bebek 39, Kemal Sezer 27 ve Kazım Önal 19.

Gölcük, Ali Vural 25, Hüseyin Yücel 23, Osman Uzuner 13 ve Ali Kuş 12.

Karamürsel, Eşref Erişen 36, Osman Kılıçaslan 29, Ali Haydar Akgün 24 ve Fethi Erdemir 23.

1955 yerel seçimlerinde yapılan değişiklikler ile nahiyelerde İl Genel Meclisi seçimlerine katılmışlardır. Kocaeli’de Değirmendere, Hereke, Suadiye ve Darıca nahiyelerini de bu değişiklik kapsamında seçimlere aday göndermişlerdir. Bu nahiyelerdeki İl Genel Meclisi seçimleri için Demokrat Parti adayları şu kişilerden oluşmaktadır (Demokrat Kocaeli, 3 Eylül 1955: s.1);

Değirmendere nahiyesi asil adayları, Hüseyin Yücel, Hüseyin Cuma, Ahmet Akyüz, İbrahim Özbağ, Halil Erişken, Ömer Temizer, Faruk Demirci, Emin Murat, Bekir Sami Toksöz, Mehmet Aktaş, Salih Över, Hüseyin Ercan, Arif Girgin ile Fahrettin Erkutlu’dur.

Darıca nahiyesi asil adayları, İsmail Şumnu , Hasan Pala, Hamdi Gezerdağ, Naci Kuni, Enver Şengül, Muhittin Celepoğlu, Ahmet Demiröz, Nazım Kesici, Süleyman Aygün, Halil Güler, İbrahim Arı ve Şerafettin Üzer’dir.

Hereke nahiyesi asil adayları, Hüsnü Özemen, Hulki Öğreten, Müfit Teoman, İsmail Özdemir, Mehmet Ali Vardar, Mehmet Özbek, İdris Çınar, İbrahim Çayır, Alaattin Soygör, Fahri Üstündağ, Mustafa Duman, İsmail Turan, Şükrü Özdemir ve Hilmi Özyarar’dır.

Suadiye nahiyesi asil adayları, Hüsnü İlhan , Sadık Balcı, Veysel Kanyılmaz, Mehmet Kan, Cemal Adıgüzel, Ali Tarak, Harun Alper, İbrahim Özyılmaz, Tevfik Türk, Hüseyin Özden, Mehmet Gül ve Celal Gedik’tir.

Demokrat Parti dışında Kocaeli’de seçime katılan adaylar daha önce de bahsettiğimiz gibi bağımsız adaylardır. Buna göre bağımsız adayların listesi ve katıldıkları kazalar şu şekilde sıranalabilir (Yavuz İzmit, 4 Eylül 1955: s.1);

İzmit’in bağımsız adayları, Hüseyin Fikri Şimşek, Cemal Uzun ve Süleyman Dinger’dir. Karamürsel’in bağımsız adayları Eşref Erişgen ile Osman Kılıçaslan’dır. Gölcük’ün bağımsız adayları, Hüseyin Yücel ile Hilmi Yüksel’dir.

Belirlenen bu adaylarla birlikte İl Genel Meclisi seçimleri 25 Eylül 1955'te yapılmıştır. (Türk Yolu, 25 Eylül 1955: s.1) Kazadaki oylamalar sonucunda İl Genel Meclisine katılacakların tamamı Demokrat Parti'den çıkmıştır. Osman Alyörük 12.097, Süreyya Sofuoğlu 11.817, Ali Ayta 11.799, İzzet Daler 11.780 ve Dursun Erol ise 11.226 oy alarak il genel meclisine girmişlerdir. Karamürsel'de seçimleri Demokrat Parti adaylarından Bahattin Çelepoğlu ile Hüseyin Öngen, Gölcük'te ise Ali Vural ile Hüseyin Yücel seçimleri kazanmışlardır. Gebze'de Bahattin Çelepoğlu ile Hüseyin Özgen İl Genel Meclisine girmiş, Kandıra'da ise İl Genel Meclisine girmeye Kazım Ersöz, Kemal Saner, Reşat Uygur ile Cemil Yücel hak kazanmışlardır (Tunç, 2016: s.329).

İl Genel Meclisi seçimlerinde olduğu gibi Belediye seçimlerine de CHP ve CMP katılmamıştır. 15 Kasım 1955'te yapılacak olan Belediye Seçimlerinde Kocaeli'de bağımsızların mühim rol oynayacakları Türk Yolu gazetesince ileri sürülmüştür. Belediye seçimlerine CHP ve CMP girmeyeceğinden bağımsız adayların önemli rol oynayacağı tahmin edilmektedir. Demokrat Partide ise Belediye Meclisi azalıklarının isteyenlerin sayısının epey fazla olduğu söylenmektedir. Bundan dolayı aday yoklamalarının çok hararetli geçmesi kuvvetle muhtemeldir. Diğer taraftan Kemal Öz'ünde bağımsızlar listesinde yer alacağı ısrarla söylenmektedir (Türk Yolu, 28 Eylül 1955: s.1).

Belediye Meclis azalığı için Demokrat Parti'ye 98 müracaat olmuştur. İl Başkanı Dursun Erol İstanbul, Ankara ve İzmir'de de olduğu gibi İzmit'te de adayların parti genel merkezince gösterileceğini söylemiştir (Türk Yolu, 6 Ekim 1955: s.1).

Ankara'da başlayacak olan Demokrat Parti Kurultay toplantısına Kocaeli delegeleri de katılmak üzere Kocaeli'den ayrılmışlardır. İzmit'ten delege olarak Ankara'ya giden kişiler Dursun Erol ve Osman Alyörük'tür (Türk Yolu, 14 Ekim 1955: s.1). Ankara'daki kurultayda ilimiz için en önemli gelişme Demokrat Parti Genel Haysiyet Divanına Kocaeli Milletvekili Sadettin Yalım'ın seçilmesidir (Türk Yolu, 19 Ekim 1955: s.1). Belediye Başkanlığından ihraç edilmiş birinin Genel Haysiyet Divanı'na seçilmesi ilginç bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

İzmit Belediye Meclisi seçimine girecek adaylar belli olmuş, seçimlere Demokrat Parti ile Türkiye Köylü Partisi ve bağımsız adaylar katılmıştır. Buna göre (Türk Yolu, 26 Ekim 1955: s.1);

Demokrat Parti Adayları : Enver Atafırat, Bedri Işıl, Selahattin Musoğlu, Necdet Başaran, Kayahan Basım, Osman Gencal, Hüsnü Efe, Abdürahim Karaçetin, Sabahattin Bilgisu, Nurhayat Özemek, Celal Balcı, Yusuf Şen, Muammer İncioğlu, Selahattin Güven, Yılmaz Yalım, İzzet Uzuner, Vehbi Birol, Refik Bülbül, Ömer Cebeci, Seyfullah Genç, İsmail Alpaslan, Şükrü Keskin, Celal Görgen, Şevki Kuzuoğlu, Ömer Özdemir, Yaşar Güven, Sadık Tanaydın.

Türkiye Köylü Partisi Adayları : Y. Cemil Yasaer, Faik Örnek, Nihat Özbek, Kemal Sarıbaş, Hüseyin Yalçınsoy, Hulusi Seymenbaş, Hüsmen Özkan, İsmail Kahraman, Nuri Ayhan, Hüseyin Duvarcı, Selahattin Telsler, Vahap Atlı, Tahir Türköz, Ali Sarı, Nurettin Sümerkan, Hasan Özgen, Mehmet Büyük, Ali Osman Eserek, Nevzat Işıl, Numan Liman, İbrahim Oğultürk, Kemal Selçuk, İbrahim Taşgören, Lütfi Zaim, Şefki Dinçkal, Orhan İşbilir.

Bağımsızların Listesi : Kemal Öz, Sedat Pek, Dr.Ziya Gökşin, Emin Terzioğlu, Turgut Kayı, Ahmet Kalemcioğlu, İbrahim Taşgören, Mustafa Öztüre, Ahmet Barut, Niyazi Akusta, Sadi Gülerman, Kemal Kunter, Kemal Sualp, Rasim Alptekin, Yusuf Kasımay, Veysel Keskin, Adem Apakgü, Mehmet Kaçkan, İbrahim Oğultürk, Muzaffer Selvili, Nihat Eren, Nedim Tekercioğlu, Namık Moralı, Şeref Turan, Rıdvan Görsoy, Fikret akköseoğlu, Ali Namık Şener, Necati Erdem, Muhittin Başer, Sermet Elçin.

Ancak Belediye seçimleri öncesinde Demokrat Parti'den istifalar olmuştur. Buna göre, Cedid Mahallesi Ocak İdare Kurulu muhasibi İsmail Gökmen ve eşi Eda Gökmen hem vazifesinden hemde partiden, yine Cedit Ocak İdare Kurulu faal azası Muharrem Girgin ve eşi Ayşe Girgin partiden, yine aynı kuruldan ikinci başkan Rahmi Ertürk partiden, kurul katibi Rahmi Kater'de kuruldan istifa etmişlerdir (Türk Yolu, 28 Ekim 1955: s.1).

İzmit dışındaki diğer kazalarda ise TKP seçime girmediğinden bu kazalardaki seçim yarışı müstakil adaylar ve Demokrat Parti arasında gerçekleşmiştir.

Karamürsel’de ise bağımsız adaylarda seçime girmemiş Demokrat Parti kazada tek başına seçime girmiştir. Demokrat Parti Karamürsel adayları; Eşref Erişen, Mustafa Gökçe, Tosun Or, Ahmet Erol, Nuri Önal, Mustafa Sözer, Osman Genç, İbrahim Altan, Cahit Acar, Kemal Yılmaz ve Hüseyin Akın’dır.

Gölcük’te ise seçimlere Demokrat Parti ve bağımsız adaylar katılmıştır. Demokrat Parti asil adayları şu isimlerden oluşmaktadır; Hasan Aydın, Remzi Güloğlu, İbrahim Şentürk, Sami Güngör, Jale Bora, Haşim Özdemir, Ömer Aktürk, Nezahat Ataç, Müfit Öndal, Kerim Kartal, Mehmet Ceyhan, Ruhut Göremen, Yakup Çolak, Hakkı Özkan, Faik Aydın, Cafer Ovar, Halit Gültekin, Yunus Öztürk, ve Hikmet İnanlı. Bağımsız adaylardan ise 4 kişi katılmıştır bu isimler; Fethiye Çetingör, Osman Merzifonlu, Ahmet Kaya ve Ahmet Akpınar’dır (Yavuz İzmit, 1 Kasım 1955: s.1).

Gebze’de belediye seçimlerine bağımsız adaylar ile Demokrat Parti katılmıştır. Demokrat Parti’nin asil adayları; M. Mazhar Akifoğlu, Hüseyin Apaydın, Şükrü Boyacı, Halit Yaman, Hüseyin Özgen, Zeki Erkan, İbrahim Biler, Ziya Erol, Bahattin Celepoğlu, Osman Talay, Tahsin Ersoy, Hamit Cengiz, Nazım Tezel, M. Ali Demirkaya, Hüsnü Cangül ve Halit Yediç’tir. Gebze’deki bağımsız adaylar, Emin Polat, Rahim Alibek, Yavuz Babacan, Arif Akifoğlu, Veli Akman, Hıfzı Altıparmak, Süleyman Dindar, Mustafa Güven, Orhan Başaran, Mehmet Göçoğlu, Yaşar Küçükay, Hadi Dönmez, Raif Bekdemir, Muammer Akpınar ve Haşim Kemiksiz’dir (Bizim Şehir, 30 Ekim 1955: s.1).

Kandıra’da Demokrat Parti tek başına seçimlere katılmıştır. Demokrat Parti aday listesi; Bekir Semercioğlu, Vural Sözener, Faruk Kocaoğlu, Kemal Saner, Reşat Akalın, Ahmet Tüfekçi, Mustafa Akın, Numan Güneş, Neşet Kalfa, İsmail Ayyıldız, Selahattin Kayaöz, Bekir Güzel, Remzi Bayrak ve Mehmet Kaymak’tan oluşmuştur (Yavuz İzmit, 1 Kasım 1955: s.1).

15 Kasım 1955’te yapılan Belediye seçimlerine katılan Demokrat Parti, TKP ve müstakiller arasındaki yarışı İzmit’te az bir farkla Demokrat Parti kazanmıştır. CHP’nin seçimlere katılmaması sebebiyle katılım oldukça az olmuştur. İzmit’te 22.424 seçmenden sadece 9.345 kişi rey kullanmıştır (Bizim Şehir, 17 Kasım 1955:

s.1). Köylü Partisinde müstakil olup, müstakillerle iş birliği yapan Hürsöz gazetesinin sahibi Selahattin Telser, 87 oyla seçimi kaybetmiştir. Telser sabaha kadar sandıklarda yapılan yolsuzlukları düzeltmek için ilçe yüksek seçim kurulu başkanlarıyla çalışmışsa da bu konuda başarılı olamamıştır. Hürsöz gazetesi Telser'in oylarının birçok sandıkta sayılmadığı söylemektedir (Hürsöz, 15 Kasım 1955: s.1).

Yapılan Belediye Seçimleri sonucunda Osman Gencal Belediye Başkanı seçilmiştir. Belediye başkanı vekilliğine Sadık Tanaydın, belediye meclisi vekilliklerine Enver Alafat, Selahattin Güven, encümen üyeliklerine Necdet Başaran, Vehbi Birol ve Sabahattin Bilgisu seçilmiştir (Hürsöz, 19 Kasım 1955: s.1).

İzmit dışındaki kazalarda da seçimi Demokrat Parti önde tamamlamıştır. Kandıra Belediye Başkanlığına Numan Güneş, Gölcük Belediye Başkanlığına İbrahim Şentürk, Karamürsel Belediye Başkanlığına Eşref Erişen ve Gebze Belediye Başkanlığına Hüseyin Özgen seçilmiştir (İstiklal, 20 Kasım 1955: s.1).

Yerel seçimlere katılımın az olması ve buna rağmen Demokrat Parti'nin az bir farkla seçimi kazanması ana muhalefetin katılmadığı bir seçimde bir başarı olarak görülmemelidir. Demokrat Parti'nin çıkarttığı antidemokratik yasaların vatandaş nezdinde de pek kabul görmediğini göstermektedir.

1.2.6. 1957-1960 Arası Demokrat Parti Teşkilatı

Demokrat Parti ilçe kongresi Kocaeli vilayetinde 27 Ocak'ta yapılmıştır. Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan, Ankara Mebusu Atif Benderlioğlu, parti müfettişi M. Özkefeli ve halk topluluğunun da bulunduğu kongre divan başkanlığına Atif Benderlioğlu ikinci başkanlığa Osman Gencal seçilmişlerdir. Cemal Tüzün söz olarak memlekette yapılanlardan bahsetmiş, seçim bölgelerinde bütün varlıklarıyla çalıştıklarını sözlerine eklemiştir. Sonrasında kürsüye gelen Sadettin Yalım Kocaeli vilayetinde imam hatip okullarının açılmasını sağlamak için gayret edenlerden biri olduğunu söyleyerek bu düşünceye karşı çıkan bazı arkadaşlarının valiye yazdığı mektup olsa da sonunda imam hatip okullarının açılacağını müjdelemiştir. Bu konuşmanın akabinde kürsüye gelen Mümtaz Tarhan CHP iktidarı zamanında memlekette nüfus başına 30 kw elektrik kullanılabilirken, Demokrat Parti iktidarıyla

100 kw'ı bulduğunu yol, su ve okulların gözler önüne serildiğini artık ülkede yolsuz, susuz ve okulsuz köy ve şehirlerin kalmayacağını Büyük Millet Meclisi görüşmelerinin bunu açıkça ortaya koyduğunu söylemiştir. Sözlerine devam eden Tarhan, CHP iktidarı zamanında köylünün elinde bulunan arazinin emanet olduğunu oysa Demokrat Parti iktidara gelir gelmez köylünün bu araziye sahip olduğunu anlatmıştır. Ayrıca işçilere çıkardıkları kanunlarla büyük haklar tanındığını söyleyerek sözlerini sonlandırmıştır. Toplantıda Merkez İdare Kurulu için seçimler yapılmıştır. Buna göre Ömer Çetin, Salih Eker, Selahattin Dönmez, Sabahattin Bilgesu, Aziz Birlik, Vehbi Arak, Hüseyin Şenses seçilmiştir (Demokrat Kocaeli, 29 Ocak 1957, s.1).

Merkez İlçe Kongresinde toplananlar görev taksimi yapmışlardır. Merkez İlçe Başkanlığına Selahattin Bilgisu, İkinci Başkanlığa Salih Eker, muhasipliğe N. Şenses, katipliğe Vehbi Azak seçilmiştir. 3 Mart'ta yapılacak olan Demokrat Parti il kongresine katılacak delegeler tespit edilmiştir. İl Başkanlığında toplantıya parti müfettişi S. Hacıpaşaoğlu katılmış olup, dört kazada yapılan ilçe seçimlerindeki fazla delegelerin kura ile delegelikleri iptal edilmiştir. İl Kongresine 65 kişinin iştirak edeceği bildirilmiştir (Demokrat Kocaeli 31 Ocak 1957: s.1).

Şehir ve belediye meclisi ilk toplantısını yaparak gündemde yer alan konuları konuşmuşlardır. Seka umum müdürü Enver Atafırat ve bazı üyelerin istifaları görüşülmüştür. Meclis komisyon seçiminin ardından 8 Şubatta toplanmak üzere dağılmışlardır (Demokrat Kocaeli 3 Şubat 1957: s.1).

Birkaç gündür Ankara'da bulunan Yaşar Bir ile mebuslardan H. Osman Erkan, Cemal Tüzün, Şerami Dinçer, Nüşet Akın Kocaeli vilayetine gelmiştir. Burada tüm kaza ve köylere giderek oradaki teşkilatlarla görüşmüş köylerdeki yol ve su ihtiyaçlarını yakından görmüşlerdir (Demokrat Kocaeli 8 Şubat 1957: s.1).

Demokrat Parti teşkilatından 6 kişi hakkında soruşturma açılmıştır. Parti müfettişi tahkikat sonuna kadar altı partilinin bütün vazifelerinin ve delegeliklerinin ellerinden alındığını bildirmiştir. Bu kişilerin adları şunlardır; Tahsin Marmara, Şevki Akyüz, Hulusi Tataroğlu, İsmet Duran, Rifat Efe, Karamürsel teşkilatından Tahsin Yıldırım'dır (Demokrat Kocaeli 20 Şubat 1957: s.1).

Seka Umum Müdürü Enver Atafırat'ın yerine Belediye meclisi reisliğine avukat Refik Bülbül seçilmiştir (Demokrat Kocaeli 22 Şubat 1957: s.1).

Karamürsel'in Hayriye köyünde CHP kongresini gerçekleştiremediği bunun nedeni olarak ise azalarının 80'inin istafe ederek Demokrat Partiye geçtiği bildirilmiştir (Demokrat Kocaeli 27 Şubat 1957: s.1).

2 Mart'ta trenle Kocaeli şehrine gelen Demokrat Parti müfettişi ve aynı zamanda Samsun mebusu Muhittin Özkefeli'yi Demokrat Parti İl binasında bazı gazeteciler ziyaret etmişlerdir. 6 partilinin delegeliklerinin ve vazifelerinin tekrar iade edildiği konusunda haberler duymakta olduklarını ve bunun gerçeklik payının ne olduğu sorusunu soran gazetecilere yanıt olarak Muhittin Özkefeli; müfettiş olarak aldığı kararların bozulmadığını soruşturmanın sonuçlanmasına kadar bu 6 Demokrat Partili arkadaşının görevlerinden alınmış olduğunu söylemiştir (Demokrat Kocaeli 3 Mart 1957: s.1).

Demokrat Parti Kocaeli mebusu olan Cemal Tüzün, Büyük Millet Meclisi reisliğine Kocaeli vilayeti ile alakalı olan önemli bir soru önergesi vermiştir. Bu önergede 5 kazanın, köy ve nahiyenin ikmal olunan su, mektep, köprü ve yol miktarını sormaktadır. 1957 senesinde geçmişi telafi için alınan tedbirlerin önemi hakkında Dahiliye, Maarif, Nafia Bakanlıklarının mecliste bizzat bu hususları izah etmelerini istemiştir. Bu konuşma üzerine 1957 Kocaeli vilayetine geçen senelere oranla daha çok ödenek gönderileceği tahmin edilmektedir (Demokrat Kocaeli 13 Nisan 1957: s.1).

Hem belediye meclisi olan hemde daimi encümen üyesi olan Seka İnşaat Müdürü ve inşaat mühendisi Vehbi Birol, Bursa'ya başka bir görev için tayini çıkmıştır. Yerine belediye meclisinde birinci yedekte bulunan Demokrat Parti Merkez Kaza İdare Heyeti İmam Hatip okulu yaptırma derneği reisi Salih Eker girecektir (Demokrat Kocaeli 19 Nisan 1957: s.1).

Demokrat Partinin 18 meclis üyesi kendi Belediye Başkanı Osman Gencal hakkında yetersizlik önergesi vermiştir. Bunun üzerine Demokrat Parti İl binasında 15 belediye meclis üyesi ile bir toplantı düzenlenmiştir. Ayrıca belediye reis muavininin durumu ile gecekonduların yıkılması ve diğer belde hizmetleri

görülmüştür. Bu konularda belediye başkanının aldığı kararlar beğenilmemiş güvensizlik oylamasına gidilmesi 15 rey ile kabul edilmiştir. Parti grubunun aldığı bu kadar diğer parti meclisi üyelerine bildirilmesi kararlaştırılmıştır. Daha sonra belediyede yapılan meclis toplantısında başkan yardımcısının göreve iade edilmesi 8'e karşı 16 reyle kabul edilmiştir. Gecekondu konusu da çok uzun süre tartışılmış, reis Osman Gencal hakkında yetersizlik rey'e sunulmuş 10 rey'e karşılık 13 rey ile kifayetsizlik kabul edilmiştir. Partinin meclis grubunun ortak kararına uymayan 11 meclis üyesi hakkında tüzük hükümleri tatbik edileceği söylenmiştir (Demokrat Kocaeli 25 Nisan 1957: s.1).

Büyük Millet Meclisi İç İşleri komisyonunda belediyeler kanun tasarısı ve tekliflerinin müzakereleri sonucunda alınan karara göre belediye reisleri halk tarafından seçilmesi kararlaştırılmıştır (Demokrat Kocaeli 30 Nisan 1957: s1).

Meclis azası olan Celal Gürkan'ın istifa etmesi üzerine yedek üyelikten eski belediye meclisi azalarından ve reis vekilliğinden Ali Rıza Sefer belediye meclisine girmiştir (Demokrat Kocaeli 29 Mayıs 1957: s.1).

Demokrat Parti merkez bucak başkanı Tayyar Kobak ocak ve bucak teşkilatının her geçen gün biraz daha kuvvetlendiğini vatandaşın sevgisini kazandığını söylemiştir. Çınarlı köyü ocağına 15 kişi, Çukurbağ ocağına ise 98 kişinin yeni kayıt açtığını bildirmiştir (Demokrat Kocaeli 27 Haziran 1957: s.1).

Karamürsel'de Demokrat Partiye 67 kişinin kayıt yaptırdığı, Gölcük'te de Demokrat Partinin çok kuvvetlendiği tersanede çalışan işçilerin 4'te 3'ünün partiye kayıt yaptırdığı söylemiştir (Demokrat Kocaeli 5 Temmuz 1957: s.1).

Demokrat Kocaeli gazetesi son bir hafta içerisinde Kocaeli vilayetinde Demokrat Partiye kayıt olanların sayısının 287 kişiyi bulduğunu belirtmiş, bunlardan 93 kişinin İzmit merkezden olup, diğerlerinin köy ve kasabalardan olduğunu söylemiştir. Buna göre Bahçecik'ten Demokrat Partiye geçen yeni üyelerin isimlerin bazıları şunlardır: Adile Yanar, Feride Çakal, Hüseyin Çakal, Oktay Öztürk, Hanife Acar, Ayşe Sancar, Fatma Coşkuner, Zinnet Kandemir, Makbule Kandemir, Azize Bozdağ, Adile Tekin, Kemal Tekin, Mümin Yetim, Melahat Acar, Nihat Kocatürk, Rabiye Atakan, Ramazan Seymen, Ayşe Kılıçaslan, Refik Kahraman, Naciye

Kahraman, Nurten İlhan, Enver İlhan, Melahat Külcü, Emin Büyükserin, Hüseyin Büyükserin, Halil Büyükserin, Kemal Büyükserin, Hasan Ömer Karakaya, Bayram Palaz, Bayram Duymuş, Mumine Çakar, Mumine Tuncay, Ayşe İnci, Hasan İnci, Kemal İter, Hanife İter, Huriye Yıldız, Elfide Yıldız, Fatma Kolay, İsmet Coşar, Fatma Coşar, Naciye Eren, Samiye Eren, Remzi Mandıra, Aziz Mandıra, Emine Atakan, Emine Mısır, Şaziye İçöz, Hakkı İçöz, Naciye İçöz, Şükriye Kahraman, Hasan Yaman, Hayriye Yaman, Fatma Tekin, Nahide Kocatürk, Safiye Yetim, Ali Yetim, Hanife Kızılkaya, Adile Sarı, Nuriye Gülcü ve Hayriye Gülcü (Demokrat Kocaeli 1 Ağustos 1957: s.1).

Kocaeli Demokrat Parti İl Kongresi tam bir anlayış havası içerisinde yapılmıştır. Toplantıya Dahiliye vekili Namık Gedik, Maliye vekili Hasa Polatkan, Genel İdare Kurulu üyesi Atif Benderlioğlu, parti müfettişi, vali ve delegeler katılmıştır. Kongre başkanlığına Atif Benderlioğlu, ikinci başkanlığa Kocaeli mebusu Cemal Tüzün, katipliğe Nüzhet Unat, Sami Güngör, Numan Güneş seçildikten sonra faaliyet raporu okunmuştur. Sonrasında kürsüye çıkan Sadettin Yalım Demokrat Partinin Karamürsel ve Kandıra’da kurulacak olan fabrika ve İzmit limanın hazırlıklarının bitirildiği müjdesini vermiştir. Dahiliye vekili Namık Gedik yaptığı konuşmada “Biz milletin karşısına vicdanımızla ve eserlerimizle çıkacağız. Bizim vicdanlarımızda nurlar vardır” demiştir. Yine aynı gün içerisinde Demokrat Parti il idare heyeti parti merkezinde toplanarak gizli oyla görev taksimi yapmıştır. Başkanlığa Ömer Cebeci, ikinci başkanlığa Süreyya Sofuoğlu, katipliğe Dr. Ercüment Kocaeli, muhasipliğe İzzet Daler seçilmiştir (Demokrat Kocaeli 27 Ağustos 1957: s.1).

Genel kongre delegeleri;

Sadettin Yalım, Süreyya Sofuoğlu, Mahmut Küçük, Mehmet Altın, Feyzi Akarsu, Hüseyin Özgen, Cemalettin Özen, Cemal Kerman, Bahattin Celeboğlu, Ömer Cebeci, Şevki Kuzuoğlu, Fethi Erdeniz, Osman Alyörük, İzzet Daler, Türkan Güneş, Necmi Okan (Demokrat Kocaeli 27 Ağustos 1957: s.1).

Demokrat İl Kuruluna Seçilenler;

Ali Kuş, (Kereste Tüccarı),Ömer Cebeci (Fabrikatör), Sadık Tanaydın (Tüccar), Mustafa Gebeş (Tüccar), Süreyya Sofuoğlu (Vilayet Daimi Encüman Aza), Ercüment Kocaer (Serbest Doktor), İzzet Daler (Tüccar), Numan Güneş (Kandıra Belediye Reisi), Hüseyin Özgen (Gebze Belediye Reisi) (Demokrat Kocaeli 27 Ağustos 1957: s.1).

Haysiyet Divanına seçilenler;

Tevfik Falay, (Eski İl Başkanı), Yılmaz Yalım (Avukat),Orhan Saka (Kuyumcu), Lütfü Tokoğlu (Avukat ve eski mebus), Hilmi Yüksel (Vilayet Daimi Encümeni Azası) (Demokrat Kocaeli 27 Ağustos 1957: s.1).

Belediye Reisi Osman Gencal 27 Ağustos'ta valiliğe istifa dilekçesini vermiştir. Bu istifa haberi şehirde duyulmuş ve türlü şekillerde yorumlanmıştır. Bir kısım halk bu istifayı 25 agustos pazar günü yapılan kongrede kazanamadığına yorarken, bazıları ise mebus seçimlerinde adaylığını koyacağı için şimdiden ayrılmayı lüzum gördüğü kanısındadır (Demokrat Kocaeli 28 Ağustos 1957: s.1).

Belediye reisi Osman Gencal'ın istifasının ardından Belediye meclisi yeni reis seçimi için birkaç gün içerisinde toplanılacağı haberi alınmış en kuvvetli adayın Ömer Cebeci olduğu ve bu kişiyi mecliste çoğunluğun desteklediği bildirilmiştir (Demokrat Kocaeli 29 Ağustos 1957: s.1).

Kocaeli mebuslarından Saadettin Yalım ve Nüşhet Unat önümüzdeki seçimlerde Kocaelinden adaylıklarını koyacaklarını belirtirken Selami Dinçer ve Nüşhet Akın ise Sakarya vilayetini tercih etmişlerdir (Demokrat Kocaeli, 6 Eylül 1957: s.1).

Kocaeli ilinin seçim işlerini çekip, çevirme yönetme işine Demokrat Parti Genel Kurulunca Cemal Tüzün seçilmiştir. Sakarya'dan adaylığını koyacağı bilinen ve bizlerde bu neşriyatta bulunan C. Tüzün'ün parti ve memleket menfaatleri sebebiyle İzmit'ten aday gösterilmesi uygun görülmüştür (Demokrat Kocaeli, 20 Eylül 1957: s.1).

İç İşleri Bakanlığından gelen bir emir ile İzmit belediye reisiği icra vekilleri heyeti kararı ile valimiz Ekmel Çetiner İzmit Belediye Reisiği vekilliğine atanmıştır

(Demokrat Kocaeli, 26 Eylül 1957: s.1). Valimiz Ekmel Çetiner'in Belediye şube ve müesseselerine gönderdiği genelge ile vatandaşların işlerinin süratle çözülmesini istemiştir (Demokrat Kocaeli 28 Eylül 1957: s.1).

Kocaeli Demokrat Parti teşkilatı binasında ikinci büyük siyasi toplantıdan bir tanesi daha yapılmıştır. Özellikle köylülerinde bulunduğu toplantıda Kocaeli mebusu Sadettin Yalım, Cemal Tüzün, İl Başkanı Ömer Cebeci bulunmuşlardır. Cemal Tüzün söz almasına rağmen hastalığı dolayısıyla konuşmasını fazla uzatmadan sözü Yusuf Özmen'e vereceğini bildirmiştir. Yusuf Özmen ise kürsüye gelerek İslam tarihinden bahsetmiş, ben demokrasinin hocasıyım, demokrasi nerede ise ben oradayım diyerek Atatürk'e ve inkılaplarına olan hayranlığını dile getirmiştir (Demokrat Kocaeli 5 Ekim 1957 : s.1).

Demokrat Partinin milletvekili aday listesi şu isimlerden oluşmaktadır: Refik Koraltan, Cemal Tüzün, Sadettin Yalım, Ömer Cebeci, Nüzhet Unat ve Dursun Erol'dur (Demokrat Kocaeli 9 Ekim 1957: s.1).

Demokrat Parti İzmit lokalinde Cemal Tüzün yaptığı konuşmada, Nihat Erim'in CHP listesinin başında bulunmasının CHP'nin İzmit'te kaybetmesine neden olacağını söylemiştir. Millet, rey zamanı yüzünü seçildikten sonra sırtını çeviren profesörlere değil, milletle haşır neşir olan insanıyet profesörlerini tercih etmektedir ifadelerinde bulunmuştur. Sadettin Yalım ise konuşmasında seçimlerin arifesinde el ele verilmesinin büyük faydalar sağlayacağını muhaliflerin bozguncu hareketlerine kıymet ve ehemmiyet verilmemesini bildirerek seçimi Demokrat Partinin kazanacağını da sözlerine eklemiştir (Demokrat Kocaeli 9 Ekim 1957: s.1).

Bu dönemde Karamürsel mitingi 5 bin vatandaşın da iştirakıyla yapılmıştır. Demokrat Parti mebus adayı Dursun Erol konuşmasında, muhalefetin türlü yollardan iktidarı kötülemek istemelerine şiddetli cevaplar vermiş, iktisadi politikaya bahsi getirerek Türk ordusunun bütün kudret ve kuvvetiyle ayakta durduğunu iktisadi bünyesi zayıf olan bir memlekette ordunun bu derece kuvvetli olamayacağını belirtmiştir. Başvekil Adnan Menderes'in Sovyet Rusya'nın notasına verdiği o kuvvetli cevabın bunun bariz bir delili olduğunu ifade etmiştir. Mebus Adaylarından Fabrikatör Ömer Cebeci'de heyecanlı bir konuşma yaparak vatandaşlara Turan

Güneş'i tanıyor musunuz daha önce buraya geldi mi sorusunu sormuş, buna karşılık halk tanımıyoruz cevabını vermiştir. HP olarak Turan Güneş'in de aynı tarih ve gün içinde burada açık hava toplantısı yapacağı bilinmektedir (Demokrat Kocaeli, 15 Ekim 1957:s.1).

Demokrat Parti üçüncü büyük zaferini kazanmıştır. Yeni Meclis 1 Kasım 1957 tarihinde ilk toplantısını yapmıştır. Celal Bayar tekrardan büyük çoğunluğun desteğiyle Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Refik Koraltan Büyük Millet Meclisinin reisi olmuştur. Cumhurbaşkanı Celal Bayar kabineyi kurma görevini Adnan Menderes'e vermiştir. Kazanan milletvekilleri sırasıyla yemin etmişlerdir (Demokrat Kocaeli 2 Kasım 1957: s.1).

CHP'nin Kocaeli seçimlerine yaptığı itiraz II.Seçim Kurulunca kabul edilmemiştir. Demokrat Kocaeli Gazetesi'nin haberinde, CHP'nin Kocaeli'de seçimi açık ara kaybetmesine rağmen bunu kabullenmediği belirtilmiştir (Demokrat Kocaeli 3 Kasım 1957: s.1).

Genel seçimler sonrasında, Demokrat Parti İl Başkanlığı görevini yürüten Ömer Cebeci'nin milletvekilliğine seçilmesi üzerine il başkanlığına Süreyya Sofuoğlu seçilmiştir. İkinci başkanlığa Sadık Tanaydın getirilmiştir (Demokrat Kocaeli, 6 Kasım 1957: s.1).

CHP'nin seçim sonuçlarına itirazı ve akabinde DP'de İl Başkanlığı değişimi yaşandıktan sonra ilimiz için önemli bir siyasi gelişme olarak Belediye Başkanı Osman Gencal'ın istifası gerçekleşmiştir. Osman Gencal'ın Belediye Reisliğinden istifa etmesinden sonra belediye reisi seçimine lüzum görülmeyle, dahiliye vekaletince bu görev vali Ekmel Çetiner'e verilmiştir. Vazifeye başladığı ilk günden itibaren metodlu ve mükemmel bir çalışma örneği veren valinin icraatında şehrin halkı tarafından da tasviple karşılanmıştır. Meclisin bu defaki çalışmasında daha ziyade belediye bütçesi konusu üzerinde durulacağı haberi Demokrat Kocaeli gazetesinde yer almıştır (Demokrat Kocaeli, 26 Ocak 1958: 1).

Demokrat Parti'nin seçimlerden zaferle çıkmasının akabinde, partiye vatandaş tarafından yoğun ilgi gösterilerek üyelik başvuruları olmuştur. Demokrat Kocaeli gazetesi, 1957 genel seçimlerinden sonra Demokrat Partiye geçenlerin ve

müracaat edenlerin bir hayli fazla olduğuna değinerek 12471 kişinin partiye geçtiğini duyurmuştur. Ayrıca Demokrat Partide gençlik teşekküllerinin vücuda getirilmesine ve hızla kadın kollarının kurulmasına karar verildiği gazetede yer alan bir diğer haberdır (Demokrat Kocaeli, 29 Ocak 1958: 1).

Partiye ilginin yoğun olduğu bu dönemde Demokrat Parti İl Başkanı Süreyya Sofuoğlu Gölcük'te basın toplantısı gerçekleştirmiştir. Toplantıda Demokrat Parti'nin Kocaeli çalışmaları hakkında bilgi vermiştir. Parti içerisinde tam bir dayanışma ve sıkı bir iş birliği havasının hakim olduğunu belirterek, bu çalışmaların daha da artacağını söylemiştir (Demokrat Kocaeli, 2 Şubat 1958: 1).

Yerel yönetimlerle ilgili önemli bir gelişme de, belediye başkanlarının seçimi ve görevden düşürülmesi ile ilgilidir. Belediye meclis üyelerini ilgilendiren kanun teklifine göre; halk tarafından seçilen reisleri, meclis düşüremeyecektir. Belediye reislerinin bütün demokratik memleketlerde olduğu gibi Türkiye'de de halk tarafından tek dereceli olarak seçilmesi düşünülmektedir. Halk tarafından seçilecek olan reisler, meclisten itimatsızlık kararı aldıkları takdirde düşmeyeceklerdir. Bu konuda hazırlanmakta olan kanun tasarısına göre önümüzdeki seçimler bu esasa göre yapılacaktır (Demokrat Kocaeli, 20 Şubat 1958: 1).

Demokrat Kocaeli gazetesi; CHP, CMP ve HP'den ayrılanların DP'ye geçtiğine yönelik haberleri gündeme taşımıştır. Demokrat Kocaeli gazetesi yazı işleri müdürlüğüne çekilen bir telgrafta CHP'ye kayıtlı iken bu partiden istifa ederek Demokrat Partiye kayıt yaptırmak isteyen Zihni Tirben'in, bu konuda Demokrat Parti il başkanlığına müracaatta bulunduğu bildirilmiştir. (Demokrat Kocaeli, 21 Mart 1958: 1) Sonrasında Büyük Derbent'te ise CMP'den istifa eden Salih Bilgin, Ferhat Bilgin, Faik Bilgin, Mehmet Bilgin, Bedri Bilgin, Muhammet Terzi, Fatma Bilgin, Kadriye Bilgin, Zehra Bilgin, Meryem Bilgin, Ekrem Bilgin, Ayten Bilgin Demokrat Partiye kayıt olmuşlardır (Demokrat Kocaeli, 4 Nisan 1958: 1).

1958 yılının ilk yarısında Demokrat Parti teşkilatında en önemli olay, İl Başkanı Süreyya Sofuoğlu'nun neden belirtmeksizin istifa etmesidir. Demokrat Partinin İl Başkanı Süreyya Sofuoğlu İl Başkanlığından istifa etmiştir. Kocaeli Demokrat Parti İl Teşkilatında anlaşmazlık olmadığını yapılan haberlerin asılsız

olduğunu söyleyerek yalanlayan Sofuoğlu, milletvekilleri ile tam bir ahenk ve anlaşma içinde çalışıldığını dile getirerek sözlerine şöyle devam etmiştir. Önlerindeki dönemde yapılacak olan muhtar ve belediye seçimlerini hatırlatarak, Demorkat Parti'nin bu seçimlerde oldukça şanslı durumda olduğunun altını çizmiştir. Demokrat Parti bünyesinde hiç kimsenin kendi menfaatini düşünemeyeceğini çünkü Demokrat Parti içerisinde feragat ve fedakarlık isteğiyle dolu milyonlarca üyesi olduğunu sözlerine eklemiştir (Demokrat Kocaeli, 29 Nisan 1958: 1).

Kocaeli Demokrat Parti İl Başkanı Süreyya Sofuoğlu'nun istifasının ardından yeni başkan olan Sadık Tanaydın, Demokrat Parti il kurulunun oluşturulması için çalışmalara başlamıştır. Demokrat Parti il kurulu vazife taksimini şöyle yapmıştır: Sadık Tanaydın İl Başkanı, İzzet Daler İkinci Başkan, Ahmet Kuş muhasip, Dr.Ercüment Kocaer sekreter ve üye olanlar ise Süreyya Sofuoğlu, Hüseyin Özgen, Numan Güneş, Hüseyin Tataroğlu ve Mustafa Gebeş'tir (Demokrat Kocaeli, 2 Mayıs 1958: 1).

Kocaeli mebuslarının yaptıkları işleri bildiren müşterek imzalı mektuplarda son zamanlarda Kocaeli mebusu Sadettin Yalım'ın imzasının bulunmayışı karşısında mebuslar arasında ikilik ve anlaşmazlık olduğu yolunda söylentiler çıkmıştır. Bunun üzerine Sadettin Yalım iddiaları yalanlayarak, mebusların arasında ikilik ve anlaşmazlık bulunmadığını Demokrat Partinin göz kamaştırıcı faaliyetlerini çekemediklerinden, bu haberleri kasti çıkardıklarını söylemiştir (Demokrat Kocaeli, 3 Haziran 1958: 1).

Bu olayın yanı sıra ülke genelinde ve Kocaeli'de halkın DP'ye ilgisinin arttığını kaydeden Demokrat Kocaeli gazetesi, Demokrat Partiye yurdun her yerinden iltihaklar olmuş ve muhalefet partilerinde görülen çözümler önlenememiştir ifadesinde bulunmuştur. En fazla istifaların ise Hürriyet Partisi'nde görüldüğüne dikkat çeken gazete HP'nin bazı ocaklarının kapatıldığını söylemiştir (Demokrat Kocaeli, 8 Haziran 1958: s.1). Demokrat Kocaeli gazetesi CMP'den toplu istifaların olduğunu belirterek ve bu istifa edenlerin isimlerini gazetede tek tek yer vererek beyan etmiştir. CMP Bakırlı bucak İdare Heyeti ve CMP Bakırlı ocak İdare Heyetlerine kayıtlı üyeleri, Kuşça köyü İdare Heyeti ve üyeleri, Sarı Ahmetler İdare

Heyeti ve üyeleri toptan CMP'den istifa ederek Demokrat Partiye geçmişlerdir (Demokrat Kocaeli, 9 Temmuz 1958: 1).

Yine bu dönemde Vali ve Belediye Başkanı Ekmel Çetiner, fazla yorulduğu gerekçesi ile belediye reisliğinden ayrılma arzusunda bulunmuştur. Fakat hem Dahiliye vekaleti hemde şehir meclisi azaları Ekmel Çetiner'in her iki vazifesinde devam etmelerini isteyerek Ekmel Bey'in görevde kalmasını sağlamışlardır (Demokrat Kocaeli, 8 Temmuz 1958: 1).

İzmit ilçede DP kongre süreçlerini başlatmış, mahalle bazında örgüt seçimleri yapılmıştır. Buna göre Demokrat Parti Ömerağa ve Dereboğazı kongreleri İl Başkanı Sadık Tanaydın başkanlığında yapılmış, yıllık kongre raporunun okunması ardından dilek ve temennilerde bulunulmuştur. Ercüment Akalın muhalefetin özellikle de CHP'nin tutumunu eleştirmiştir. Daha sonra Yalım kürsüye gelerek Demokrat Parti'nin yaptığı hizmetlerden bahsetmiş, kongrede idare heyeti seçilmiştir. Oylamada Rıdvan Alyörük, Hasan Gül, Nurtekin Tekin, İsmail Karabağ, İhsan Taner seçilmişlerdir. Demokrat Partinin çok kuvvetli olduğu Dereboğazı ocak kongresinde ise başkanlığa Hikmet Özbek, ikinci başkanlığa Tayyar Kobak seçilmişlerdir. İdare Heyeti İsmail Kahraman, Ahmet Büyükyılmaz, Nazmi Efe, Tahsin Yanduman, Fazıl Astepe kazanmıştır (Demokrat Kocaeli, 5 Ağustos 1958: 1).

Demokrat Parti Karabaş ocağı kongresi yapılmış, bu kongrede vali ve belediye reisi olan Ekmel Çetiner'e yaptığı çalışmalardan dolayı teşekkür edilmiştir. Ömer Cebeci ve N.Unat bundan önce yapılmış olan hizmetlerden ve sonrasında yapılacak olan hizmetlerden bahsetmiştir. Karabaş ocağı idare heyetine Mustafa Aykanat, Hüseyin Güngör, Kenan Şirinoğlu, Ahmet Baycan seçilmişlerdir. Aynı dönemde İzmit Çukurbağ ocağı kongresi de yapılmıştır. Kongre başkanlığına Orhan Saka, ikinci başkanlığa İzzet Daler seçildikten sonra faaliyet raporu okunmuştur. Raporda özellikle belediyenin yol faaliyetlerine geniş bir surette yer verilmiştir. Mebuslar Çukurbağlı sporcuların genel arzusu olan stad meselesinde pek yakın gelecekte gerçekleşmesi için gayret sarfedeceklerini söylemişlerdir. Çukurbağ idare heyetine Yusuf Şen, Süleyman Önder, Sami Sert, Mustafa Önder ve Süleyman Karaoğlu seçilmişlerdir (Demokrat Kocaeli, 8 Ağustos 1958: 1).

Derince Demokrat Parti semt ocağı ile Bayar ocağının kongresi yapılmıştır. Kongrede vatandaşlara memleket ve vilayet çapında yapılan işler hakkında, mebuslar tarafından izahat verilmiştir. Bayar ocağının yeni idare heyetine Bahattin Eydem, İsmail Öztürk, Şükrü Ayanoglu, İhsan Utku, Ekrem Bolkış seçilmişlerdir. Derince semt ocağının idare heyetine ise Ömer Bayrak, Hasan Akarsu, Ali Nalbant, Ahmet Salcan, Hüseyin Eser seçilmişlerdir (Demokrat Kocaeli, 7 Ekim 1958: 1).

CHP'de de mahalle bazında kongre süreçleri başlamış olup bu kongrelerde üyeler, parti yönetimini tabana ve halka yakın olmamakla suçlanmışlardır. Bu konuyu gazetesine taşıyan Demokrat Kocaeli gazetesi; CHP'nin merkez kaza kongresinin halk sinemasında yapıldığını söylemiştir. Kongrede N.Sefa Çoşkun, Ratip Tahir, Hasan Tez ile diğer partili hatipler konuşma yapmışlardır. İlçe başkanı Abdullah Köseoğlu İzmit'te ne iş yapılmıştır ki belediyeyi öveyim diye bir söz sarf etmiştir. Başka bir delege ise CHP büyüklerinin alt kademelere ve bilhassa köylülere tıpkı kral haşmetiyle baktıklarını söylemiştir (Demokrat Kocaeli, 21 Ekim 1958: 1).

Bu sırada DP Aynalıkavak ve Kadıköy kongrelerinde yaşanan sıkıntılar DP Kocaeli milletvekilleri arasındaki hizipleşmeyi ve gruplaşmayı ortaya çıkarması açısından önemlidir. Aynalıkavak Kongre başkanlığına Sadettin Yalım, ikinci başkanlığa Süreyya Sofuoğlu, katipliğe İsmail Kınay ve Orhan Uman seçilmişlerdir. Yalım ve Sofuoğlu'nun isimlerinin yazılı olduğu masalar, saklı bulunan kimseler tarafından devrilmiştir. Bu arada Sadık Tanaydın kongreyi tatil ettiğini bildirmiş ve orada bulunan emniyet müdürlerine kongreyi dağıtınız demiştir. Polisler cop ve tokatlarla üyeleri dışarıya çıkarmışlardır. 3'ü kadın olmak üzere 6 kişi yaralanmıştır. Akşam saatlerinde yapılan Kadıköy ocak kongresinde müessif hadiseler olmuştur. Hasan Sevim toplantıda yoklamayı yaparken salona yirmiye yakın sivil polis girmiş ve bir o kadar kişide dışarıda beklemiştir. Bu sırada içeriye giren Cemal Tüzün bütün bunları sen yapıyorsun diye Sadettin Yalım'a hücum etmiştir. İki mebus karşılıklı tokatlaşmışlardır. Sadık Tanaydın'ın emri ile polisler copları ile üyeleri dışarıya çıkarmışlardır. Üyelerin bir kısmı evlerine gitmiştir. Daha sonra ilçe kurulunun daha evvelden hazırladığı ve çoğu Mehmet Ali Paşa ocağına kayıtlı üyelerinden müteşekkil olan liste okunarak, çoğu ocakla alakası olmayan işçilerin oluşturduğu

kişiler kongreye davet edilerek kongre gerçekleştirilmiştir (Demokrat Kocaeli, 28 Ekim 1958: 1).

Demokrat Parti Tabakhane ocak kongresi, bine yakın üye ile gerçekleştirilmiştir. Kongre başkanlığına Süreyya Sofuoğlu, ikinci başkanlığa Tahsin Özbek, katipliğe Yusuf Karaduman ve İsmail Kahraman oy birliği ile seçilmiştir. Ocak İdare Heyetine Faik Soydanlı, İlyas Kolaylı, Halil Dilek, Ekrem Kolaylı, Yunus Kobaç seçilmiş, bir üst kongreye gidecek delegeliklere ise Faik Soydanlı, Halil Dilek, Nejat Timinçioğlu, Ekrem Kolaylı, Nihat Kutlu, Selahattin Timur, İlyas Kolaylı ve Yunus Kobaç seçilmişlerdir. Bu arada mebus Sadettin Yalım tarafından gelen başarı telgrafı büyük bir tezahürata sebep olmuştur. Kongrede, genel başkan Adnan Menderes'e bağlılık telgrafı çekilmesi kararı alınmış ve Süreyya Sofuoğlu'nun konuşması ile kongre sona ermiştir (Demokrat Kocaeli, 9 Kasım 1958: s.1).

Demokrat Parti İzmit iki nolu bucak kongresi çok tartışmalı geçmiştir. Kongre başkanlığına iki isim verilmiştir. Bunlar Sadettin Yalım ve Sadık Tanaydın'dır. Delegeler kimin başkan olması gerektiği konusunda kendi aralarında münakaşa ederken, Sadık Tanaydın sahneye fırlayarak başkan seçildiğini söyleyerek teşekkür etmiştir. Tam bu sırada kalabalıktan *"olmadı, istemeyiz, reyler tekrar sayılsın, usulsüzdür"* gibi sesler yükselmiştir. Bunun üzerine Sadık Tanaydın herkesi Atatürk için saygı duruşuna davet ederek seslerin kesilmesini sağlamışken, saygı duruşuna müteakip yatışan havayı Sadettin Yalım aleyhine verilen takrir tekrar bozulmuştur. Bu takrir dolayısıyla Sadettin Yalım, *"Arkadaşlar beni Atatürk düşmanı yapmak istiyorlar. Yalan ve iftira atmak istiyorlar. Böyle bir şey olamaz"* demiştir. Böylelikle Yalım alkışlanarak hakkındaki takrir ittifakla reddedilmiştir. Sadettin Yalım bu olaydan sonra konuşmasında Demokrat Partinin icraatlarını anlatmış ve muhalif partiler arası güç birliği hakkındaki eleştirel düşüncelerini de beyan etmiştir. Bunun sonrasında söz alarak kürsüye gelen Cemal Tüzün, aynı mevzuuya temas edince Sadettin Yalım suçlamaları reddetmiş, hatip mevzuuyu değiştirmek zorunda kalmış ve kısa bir süre sonra da kongre sona ermiştir (Demokrat Kocaeli, 2 Aralık 1958: s.1).

Parti içinde bu olaylar yaşanırken, partiden ayrılan üyelerin yeniden partiye dönebilmeleri için kolaylıklar gösterilmesi konusu ele alınmıştır. Demokrat Parti'den ayrılanların tekrar kendi partilerine istedikleri anda girebilmeleri kararlaştırılmıştır. Demokrat Parti il başkanlığı bu konuda tamimde bulunmuştur. Demokrat Partiye üye olupta bu partiden ayrılıp başka bir partiye girmiş ya da girmemiş olan kişilerden Demokrat Partiye girmeyi arzu eden bütün vatandaşlara yakın alaka gösterileceği haberi yer almaktadır. Bunun aksine yapılmış tamimlerin yürürlükten kaldırıldığı bildirilmiştir (Demokrat Kocaeli, 5 Aralık 1958: s.1).

Başvekil Adnan Menderes'in muhalefetin güç birliği kararına mukabil açtığı Vatan Cephesi birleşmesi çok iyi karşılanmıştır. Bilhassa Hürriyet Partisi ve CMP'den ayrılanlar Demokrat Partiye iltihak etmekte ve bu suretle Demokrat Parti her geçen gün kuvvetlenmektedir haberi Demokrat Kocaeli gazetesinde yer almıştır (Demokrat Kocaeli, 14 Aralık 1958: 1). Menderes'in Vatan Cephesi oluşumu partide yeni bir heyecan yaratmıştır. Karamürsel'de 340 kişi vatan cephesine iltihakla Demokrat Partiye geçmiştir. CHP ve Hürriyet Partisinden istifa edenler tereddütsüz vatan cephesine katılmışlardır (Demokrat Kocaeli, 18 Aralık 1958: s.1).

Bu olaylar akabinde yapılan Hereke kongresinde muhalefet ve basın, kongrenin en önemli gündem maddesi olmuştur. Demokrat Parti Hereke kongresinde Sadettin Yalım'a çok büyük tezahürat yapılmıştır. Kongreye katılan Kocaeli mebuslarından Ömer Cebeci; muhalefete, basına ve güç birliğine şiddetle hücum ederek "*Demokrat Parti bir günah ağacı mıdır ki basın bu ağacı mütemadiyen taşıyor. Basın neden mütemadiyen Demokrat Partiye tenkit ediyor da muhalefete etmiyor*" demiştir. Cebeci gazete sahiplerinin Demokrat Partiye borçlu olduklarını söylemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir; "*Bir millete bir hükümet her gün jurnal edilemez*" ifadesinde bulunmuştur. İnönü'nün ihtilal metotları içinde memleketi baştan başa dolaşarak huzursuzluk yarattığını söyleyen Ömer Cebeci, "*Muhalefetin bu hareketlerine karşı elbette bizim alacağımız tedbirler vardır ama onlar tedbirlerimize şiddet tedbiri diyorlar, şiddet politikası diyorlar*" demiştir.

Demokrat Kocaeli Gazetesi'ne göre, 1959 yılının ilk gününde Kocaeli'nin siyasi tarihinde, iktidar partisinin vilayet çapında çökmesine sebebiyet verecek olan bir olay gerçekleşmiştir. Demokrat Parti eski il başkanı ve genel meclis azası

Süreyya Sofuoğlu'nun, Kocaeli ve İstanbul Demokrat Parti Haysiyet Divanı Başkanı ve belediye meclis azası olan avukat Suat Yılmaz Yalım'ın, merkez kongrelerinden Hikmet Özbek ile Ercüment Akalın'ın ve Kadıköy eski Demokrat Parti başkanı Hasan Sevim'in partilerinden ihracı gerçekleşmiştir. Gerekçenin aylardan beri devam eden parti içi ihtilaflardan dolayı olduğu tahmin edilmektedir. Bu olaydan sonra Sadettin Yalım da Demokrat Parti'den istifa ettiğini açıklamıştır. Bundan sonra da Addürrahim Karaçetin ile merkez ilçe başkanı ve il genel meclis azası olan Ali Ayta da istifa etmişlerdir (Demokrat Kocaeli, 1 Ocak 1959: s.1).

Sadettin Yalım'ın istifası ve Süreyya Sofuoğlu ile birlikte dört arkadaşının partiden haksız ihracı karşısında istifa seli devam etmiştir. Ömerağa ocağı, Döngel köyü ocağı ve üyeleri, Kemal Paşa ocağı, Turgut ocağı, Kadıköy ocağı, Dereboğazı ocağı, Sepetçiler köyü ocağı, Cedit ocağı başkan ve üyeleri Demokrat Partiden istifa etmişlerdir (Demokrat Kocaeli, 2 Ocak 1959: s.1).

İstifalar devam etmekte olup, eski Eşme ocak idare kurulunun 284 üyesi ile Bahçecik Kılıçarslan ocağı başkanı Ramazan Çoşkuner, idare kurulu ve 250 üyesi ile Tabakhaneden 17 üye, Kadıköy'den 52 üye, Kalburcu, Emmezli, Sevindikli, Naipler, Kutcalı, Gebze'nin ocak başkanı ve idare heyetleri, genel meclis azası İzzet Daler'in yeğeni Nazmi Kazan da Demokrat Partiden istifa etmişlerdir. İstifa edenlerin sayısı 12297 kişi olduğu tespit edilmiştir. Bu istifalar sonrasında Süreyya Sofuoğlu şöyle söylemiştir. *“Demokrat Partinin birkaç menfaatperest ve üç şirket kurulunun hatırı için bizi kovdular ama biz vatandaş olarakta mustakil olarakta emrinizdeyiz ve hizmetinizdeyiz. Karar sizindir”* (Demokrat Kocaeli, 3 Ocak 1959: s.1).

Demokrat Kocaeli gazetesi, Sadettin Yalım'ın Demokrat Partiden istifa etmesinin nedenini Demokrat Parti yüksek kademelerinin, Yalım'a karşı Vali Ekmel Çetiner'i tercih etmeleri olarak yorumlamıştır. Bu konu hakkında Vatan gazetesinin yorumuna da yer vermiştir. Vatan gazetesinin haberine göre Sadettin Yalım'ın haklı olduğunu çünkü Ekmel Çetiner'in Vali olmasına rağmen Demokrat Partinin üyesi gibi hareket ederek, hizip kurarak, Yalım ve Yalım'ın grubunu saf dışı bırakmasının doğru olmadığını dile getirmiştir (Demokrat Kocaeli, 3 Ocak 1959: s.1).

Partinin ihraç kararlarından sonra parti tabanında çalkalanmalar yaşanmış ve istifalar gözlenmeye devam etmiştir. Selahattin Telser hariç, Telser'in ailesi güç birliğine iltihak etmişlerdir. Hürsöz gazetesinin sahibi Selahattin Telser'in ailesi Necla Telser ve Orhan mahallesindeki bütün Demokrat Partililer bu son olaylar karşısında güç birliğine katılmaya karar vererek, CHP beyannamesini doldurmuşlardır. Aytol Telser babasının 1946 yılında Demokrat Parti saflarında çalışırken daha çocuk olduğunu buna rağmen on yaşında Hürsöz gazetesinde yazdığı yazıların hepsinde parmaklarının izinin bulunduğunu fakat gerek basına gerekse Sadettin Yalım'a yapılan muamele neticesinde, Demokrat Parti'den ayrılarak güç birliğine geçtiğini açıklamıştır. Selahattin Telser'e bu durum gazeteciler tarafından sorulduğunda *"Bizim evde demokrasi vardır, herkes istediği partiye girmekte hürdür"* demiştir. Kendisinin henüz bir partiye girmeyi düşünmediğini ve bunun için zamanın erken olduğunu belirtmiştir (Demokrat Kocaeli, 3 Ocak 1959: s.1).

Tabanda bu gelişmeler yaşanırken İl Başkanı tam tersini savunarak, partinin güçlü olduğunu, ihraçlar neticesinde partiye huzurun geldiğini beyan etmiştir. Demokrat Parti İl Başkanı Sadık Tanaydın, Demokrat Kocaeli gazetesine göndermiş olduğu yazıda gazetenin 2.1.1959 tarihli basında yer alan havadislerin hakikatle ilgisi olmadığını partiden istifa ettiklerini bildiren şahısların, partiden istifa etmediklerini bunların partiye vaki müracaatlarından anlaşıldığını bu yüzden de basın kanunu gereğince gazetenin çıkaracağı ilk nüshasında tevzihini rica etmiştir. Demokrat partiden kitle halinde istifa edenler olmadığı gibi Sadettin Yalım'ın ayrılmasıyla Demokrat Parti teşkilatında tam bir huzur ortamı olduğunu söyleyerek, bunun sonucu olarakta muhalefet partilerden ve tarafsız vatandaşlardan oluşan kitlelerin Demokrat Partiye geçtiğini söylemiştir (Demokrat Kocaeli, 4 Ocak 1959: s.1).

Demokrat Parti İl Başkanı Sadık Tanaydın Demokrat Kocaeli gazetesinin 3.1.1959 tarihinde yayınladığı Sepetçi köyü ve Orhan Demokrat Parti ocaklarından hiçbir istifanın gerçekleşmediğini rakamlarla ve belgelerle gazeteye göndermiş olduğu dilekçede ifade etmiştir. Eşme Demokrat Parti ocak eski başkanı Necmi Çıtak da gazeteye göndermiş olduğu dilekçede istifa etmediğini, kayıtlı üye sayılarının gazetede rakamlarla alakası olmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde Uzunkavak ocak başkanı Abdül Kavala ve üyeleri Demokrat Partiden istifa etmediklerini gazetede

yazanların tamamen yanlış olduğunu Demokrat Kocaeli gazetesine göndermiş olduğu dilekçe ile ifade etmiştir (Demokrat Kocaeli, 6 Ocak 1959: s.1).

Demokrat Partiden istifa eden Sadettin Yalım'ın bu dönemde, Demokrat Partili bir çok arkadaşına baskı yaparak, istifaya zorlandığı gerçeği, bu kişilerin Demokrat Parti il merkezine müracaat etmesiyle ortaya çıkmıştır (Demokrat Kocaeli, 14 Ocak 1959: s.1).

Partiden ihraç edilen Sofuoğlu'nun on dört ay önce Karamürsel'de yapmış olduğu bir konuşmada, dini siyasete alet ettiği iddiasıyla CHP'liler tarafından ağır ceza mahkemesine verilmiştir (Demokrat Kocaeli, 15 Ocak 1959: s.1).

DP teşkilatının önde gelen isimlerinden Sadettin Yalım, Yenidoğan'da CKMP'nin yaptığı kongreye davet edilmiş ve bu davete icabet ederek burada bir konuşma gerçekleştirmiştir. Buradaki konuşmasında müstakil bir mebus olarak çağırılan her toplantıya icabet etmenin vazifesi olduğunu, hak ve adalet prensipleri içerisinde mebusluk vazifesini yılmadan ve usanmadan devam edeceğini söylemiştir (Demokrat Kocaeli, 20 Ocak 1959: s.1).

Siyaset arenasındaki bu hızlı gelişmeler devam ederken partiler kendi tabanlarından kaymaları önlemek için gerçekliğini araştırmadan kendi lehlerine olan olayları kamuoyuna aktarmakta sakınca görmemişlerdir. Örneğin bir süre önce Elmalı belediye başkanlığı ve CHP ilçe başkanlığı yapan beş yıl önce ise vefat etmiş olan Remzi Çoşkun'un adı radyodan vatan cephesine geçtiği yönündeki anonsu yapılmıştır (Demokrat Kocaeli, 1 Şubat 1959: s.1). Akabinde yine Radyodan vatan cephesine geçtiği anonsu yapılan CHP muhtarı Abdurrahman Aydemir'in, CHP'den istifa ederek Vatan Cephesine geçtiği söylenmiştir. Fakat anons yapılan bu kişinin iki ay önce vefat ettiği ve Sivas'ta büyük bir cenaze töreni düzenlendiğini ve bu durum karşısında cenazede bulunanların hayrete düştüğü söylenmektedir (Demokrat Kocaeli, 12 Şubat 1959: s.1).

Bu arada Akmeşe ile ilgili gelişmeler meydana gelmiş olup, bu gelişmeler Kocaeli siyaseti açısından önemlidir. Akmeşe, Yuvacık ve Yarımca'da belediye seçimleri yapılacağı genel mecliste görüşüldükten sonra alınan karar dahiliye vekiline gönderilmiştir. Bunun sonucunda adı geçen yerlerde belediye teşkilatı

kurulması kararlaştırılmıştır (Demokrat Kocaeli, 12 Mart 1959: s.1). Akmeşe nahiyesinde Akmeşe'nin belediye teşkilatının kurulabilmesi için bir plesebit(referandum) yapılması sonucunda Akmeşe'lilerin büyük çoğunluğunun isteği üzerine kabul edilmiştir. Sıra Yuvacık ve Yarımca'nın belediye olabilmesi için halkın oylamasına gelmiştir (Demokrat Kocaeli, 5 Mayıs 1959: s.1).

Demokrat Parti teşkilatındaki karışıklıklar devam etmiş, Demokrat Parti merkez ilçe teşkilatında kaynaşmalar, ikilikler baş göstermiştir. Bu hizipleşmeler karşısında Demokrat Kocaeli gazetesi 13 Haziran 1959 tarihli gazetesinde büyük puntolarla "Bu Ne Arap Saçıdır?" Manşetiyle çıkmıştır. Gazete, Demokrat Partinin bu hizipleşmeler sonucunda zarara uğradığını, kaptisler ve basit şahsi ihtiraslarla dimdik duran bir kudreti sarstıklarını yazık olduğunu, 1961 seçimine iki yıl kaldığını, ayaklarını denk almaları gerektiğini yazmıştır (Demokrat Kocaeli, 12 Haziran 1959: s.1).

Yine Kocaeli için önemli bir siyasi gelişme olarak hem vali hem belediye başkanı olan Ekmel Çetiner'in yerinin değiştirilmesini sayabiliriz. Eski emniyet müdürü yeni Kocaeli valisi Alaattin Eriş'in bayram ertesi Kocaeli iline gelerek vazifeye başlayacağı Ankara'dan gelen haber ile teyit edilmiştir. Belediye reisi ve eski vali Ekmel Çetiner'in ise Zonguldak valiliğine tayin edileceği gazete tarafından bildirilmiştir (Demokrat Kocaeli, 16 Haziran 1959: s.1).

DP Kocaeli mebuslarından Cemal Tüzün, Büyük Millet Meclisine yazdığı bir mektupla milletvekilliğinden istifa ettiğini bildirmiştir. Demokrat Parti merkez ilçe kurulu ile yeni kurulan Kaynarca kazası ilçe kuruluna -bucak idare kurulunun gelmesi icap ettiği halde- müteşebbis heyeti kurularak bu heyete, seçimlerde muhalefete hizmet eden kişilerin göreve getirilmesi üzerine istifa etmiştir (Demokrat Kocaeli, 11 Ağustos 1959: s.1). DP'de ki iç gelişmeler üstü örtülmeye çalışılsa da Cemal Tüzün'ün de istifasında belirttiği gibi kıyasıya bir iç çekişmenin parti içinde bütün hızıyla devam ettiği gözlenmiştir.

Demokrat Parti genel idare kurulu yayınladığı bir tamimle halkı, haklı ya da haksız yere ihraç edilenleri tekrar partiye davet etmektedir. Bu da halk arasında memnuniyete sebep olmuştur (Demokrat Kocaeli, 25 Ağustos 1959: s.1). Sadettin

Yalım'ın tekrar partisine girmesi Kocaeli'nde bir bayram havası şeklinde kutlanmıştır. Eski il başkanı Süreyya Sofuoğlu'nun da tekrar partisine girmesi büyük tezahüratlara sebep olmuştur. Eski Başkanlardan Hikmet Özbek, Ercüment Akalın ve Hasan Sevim de Demokrat Partiye geri dönmüşlerdir (Demokrat Kocaeli, 18 Ağustos 1959: s.1).

1959 yılının ikinci yarısındaki önemli gelişmelerden bir diğeri ise, mebus seçimlerinde dini siyasete alet ettiği iddiasıyla ağır ceza mahkemesinde yargılanan Süreyya Sofuoğlu hakkında Ağır Ceza Heyeti davayı düşürme kararı vermesidir (Demokrat Kocaeli, 28 Ekim 1959: s.1).

1945 yılında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün muhalif partiler üzerine yaptığı açıklama sonrasında kurulan DP, üst kadroları ve örgütler açısından CHP'deki muhalif kişilerden oluşmuştur. 1946 seçimlerine tam olarak hazırlanamadan giren DP, örgütlenme ve yapılanma sürecini parti içi çalkantılara rağmen devam ettirmiş 1950 seçimlerini kazanarak ülke yönetimini devralmıştır. 1950-1954 yılları arasında ülkenin ekonomik olarak gelişimine önemli katkılarda bulunmuş, bu nedenle de 1954 yılında yapılan seçimleri büyük bir farkla kazanmıştır. Bu başarısını yerel yönetim seçimlerini de kazanarak perçinlemiştir. Bu seçimlerin kazanılmasında örgütlerin de önemli katkısı bulunmaktadır. Partiye örgütsel anlamda yeni katılımlar olmuş, bunun yanı sıra siyasi ikbal uğruna parti teşkilatında birçok çekişme baş göstermiştir. Bu yaşananlar iktidarda olan bir parti için normal karşılanabilir durumlardır. 1954-1957 arası dönemde örgütteki canlılık partiyi güçlü kılmış, ülkede ekonomik ve sosyal anlamda kalkınma sağlanmış siyasi rekabet, mecliste ve örgütte yoğun bir şekilde yaşanmıştır. CHP ve DP arasında üye geçişkenliği yaşandığı görülmüştür. Bu durum 1957 seçimlerine kadar devam etmiştir. 1957 seçimlerinde ise DP'nin iktidarı kazanmasına rağmen yaşadığı oy kaybı tedirginlik yaratmış, oylarını arttırmak ve partiyi yeniden toparlamak adına yaptıkları hamleler hem muhalefeti hem de vatandaşları bu partiyi sorgular bir hale getirmiştir. Özgürlük, adalet vaad eden bir parti olarak iktidara gelen DP bu hedeflerinden uzaklaşmış ve sonuçta askeri bir müdahale ile iktidarı sona ermiştir.

1.3. Diğer Partiler

Diğer partiler başlığı altında incelenecek olan partiler, parti olarak teşekkül ettikleri zaman baz alınarak oluşturulan bir sıralamaya göre şekillendirilmiştir.

Millet Partisi; Meclis'te DP'ye karşı oluşturulan Müstakil Demokratlar Grubu ve Afyonkarahisar'da faaliyet gösteren Öz Demokratlar Partisi'nin birleşmesi ile meydana gelmiş bir oluşumdur. Parti'nin Genel Başkanı Hikmet Bayur iken, fahri başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'tır (Pancaroğlu, 2006: s.9). Millet Partisi (MP), kurulduktan sonra vilayetlerde teşkilatlanma süreci başlamıştır. Kocaeli'de de kendi teşkilatını oluşturan parti, Kocaeli İl Başkanlığı'nı kurmuş ve başkanlığa Veysel Kısa seçilmiştir (Hürsöz, 23 Şubat 1950 :s.1).

1950 seçimlerinden sonra Kocaeli'de yıllık kongresini yapan MP'de Kocaeli İl Başkanı olarak Sadık Aldoğan seçilmiştir (Hürsöz, 12 Şubat 1951: s.1). Mart 1953'de yeniden kongre düzenleyen MP teşkilatının İl Başkanlığı'na Ertuğrul Akça seçilmiştir (Türk Yolu, 8 Mart 1953: s.2). 19 Nisan 1953'te İzmit'te büyük bir miting düzenleyen partide; MP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, İl Başkanı Ertuğrul Akça, Sadık Aldoğan, Ahmet Tahtakılıç ve Fuat Arna birer konuşma yapmıştır (Türk Yolu, 20 Nisan 1953: s.2). 27 Ocak 1954'te kapatılan partinin 19 Nisan 1953'te düzenlediği etkinlik Kocaeli'de düzenlediği son etkinlik olmuştur (Pancaroğlu, 2006: s.50).

Cumhuriyetçi Millet Partisi; MP'nin kapatılmasından sonra, MP temsilcileri tarafından kurulmuştur. Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) Kocaeli'deki İl Başkanlığını 23 Şubat 1954'te kurmuştur. İl Başkanlığına Ali Taşer, Başkan Yardımcılığına Mehmet Bostan, Sekreterliğe Bahattin Kaya, Katipliğe Yavuz Aykan ve üyeliklere Cemil Erol, Ahmet Cengiz, Abdülkadir Erdoğan, Salih Şahintürk ile Halim Karaosmanoğlu seçilmiştir (Türk Yolu, 25 Şubat 1954:s).

1954 genel seçimlerine katılan partinin Kocaeli milletvekili adayları şu isimlerden oluşmuştur: Saadettin Hazar, Müeyyit Akasu, Nuretin Sipah, Ali Rıza Arslanalp, Yusuf Ziya Kösemen, Sefer Arıtan, Vahdettin Aytan, Kamil Kodal ve Orhan Bekir Günsay (Türk Yolu, 6 Nisan 1954: s.2).

İstedığı başarıyı 1954 seçimlerinde yakalayamayan parti, 1957 seçimlerine hazırlanarak, milletvekili aday yoklamalarını yapmıştır. Buna göre CMP milletvekili adayları şu kişilerden oluşmaktadır; Kadir Can Kafılı (Muharrir), Ziya Yüksel (Tüccar), Hamdi Eyüpoğlu, (Avukat), Vahdetin Akya (Emekli Albay), Saadetin Hazer (Avukat, CMP İl Başkanı), ve Selahattin Ogerman (Hukuk mezunu, Madenci). (Tunç, s.282). Ancak parti 1957 seçimlerinde de istediği sonucu elde edememiş, Kocaeli genelinde 5.607 oy almıştır (Demokrat Kocaeli, 29 Ekim 1957, s.1).

Hürriyet Partisi: DP'nin içindeki 19 milletvekili tarafından DP Genel İdare Kuruluna "İspat Hakkı" adı altında verilen bir önerenin sunulması ile başlayan sürecin sonunda, bu 19 muhalif milletvekili tarafından 20 Aralık 1955 yılında kurulmuştur (Dağcı, 2005: s.20-21). Partinin ilk teşkilatlandığı yerlerden biri Kocaeli vilayettir. Hürriyet Partisi (HP) Kocaeli İl Başkanlığı görevini Rasim Eyüpoğlu yürütmüştür. 1957 genel seçimleri kapsamında çalışmalarına başlayan parti milletvekili adaylarını da belirlemiştir. Bu adayların isimleri; Turan Güneş, Emin Kip, Ekrem Alican, Nail Karabuda, Rasim Eyüpoğlu ve Turgut Pamir'dir (Hürsöz, 8 Ekim 1957: s.1). 27 Ekim 1957'de yapılan genel seçimde umduğu şekilde başarı sağlayamayan parti Kocaeli'deki oyların 4.070'ini alabilmiştir (Demokrat Kocaeli, 29 Ekim 1957: s.1).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KOCAELİ BASINININ GÖZÜYLE SİYASAL HAYAT

2.1. 1950-1954 Yılları Arasında Kocaeli Basınında Siyasal Hayat

2.1.1. 1950-1960 Dönemi Yerel Basın

Tezimizde konu edindiğimiz 1950-1960 yılları arasında Kocaeli’de siyasal hayatı anlayabilmek için ana kaynağımız Kocaeli’de yayınlanan gazetelerdir. Kocaeli’de bu dönemde yayınlanan yerel gazeteler toplamda 8 tanedir. Bu gazeteler; Türk Yolu, Hürsöz, Bizim Şehir, Demokrat Kocaeli, Azim, Hedef, Seka Postası ve İstiklal gazeteleridir. Ancak bu gazetelerden özellikle üç tanesi araştırmamızın temelini oluşturmaktadır. Bu üç gazete Türk Yolu, Hürsöz ve Demokrat Kocaeli gazeteleridir. Bu gazeteler özellikle halkı etkilemiş, siyasi partilerin propaganda araçları olmuşlardır. Bu nedenle araştırmamızda karşıt görüşleri takip edebileceğimiz ve halkta derin yankılar uyandıran bu gazeteleri temel kaynağımız olarak aldık.

Türk Yolu gazetesi yayın hayatına 1921 yılında başlamıştır. Tevfik Noyan, Behçet Diker, Mustafa Hulusi, Ali Rasih, Sıtkı Özer ve Rıfat Yüce’nin kurmuş olduğu gazete haftalık olarak çıkarılmıştır. 1923’te imtiyaz hakkı Rıfat Yüce’ye geçmiştir. Rıfat Yüce’ye geçtikten sonra ise CHP’nin propaganda araçlarından biri olduğu söylenebilir. Günlük yayınlanmaya başlaması ise 1943 yılından itibaren olmuştur. Bu bağlamda gazetenin adeta CHP’nin propaganda aracı olarak hareket etmesinin nedenlerine bakmak gerektiğini düşünüyoruz. Rıfat Yüce, 1923 yılında İzmit Müdafaa-i Hukuk başkanlığı yapmış, Halk Fırkasının kurulmasıyla birlikte ise partiye üye olmuş ve burada çalışmalarına başlamıştır. Kocaeli İl Yönetim Kurulu başkanlığına seçilerek 1932 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. Akabinde ise Halkevi başkanlığı görevine getirilmiştir (Çelik, 2018: s.306). Yüce, Türk Yolu gazetesinin yansız olduğunu vurgulamış olsa da gazete her fırsatta-CHP iktidarda iken de muhalefette iken de- CHP politikalarını destekleyen bir tavır almıştır. Cevdet

Yakup Baykal, İsmail Ziya Bersis gibi yazarlarda CHP'yi destekleyen bir tutum içerisinde olmuşlardır. Rıfat Yüce'nin ölümünden sonra yerine oğlu Mehmet Yüce geçmiştir. Mehmet Yüce'de Demokrat Parti politikalarını eleştirmiş olmakla beraber Rıfat Yüce'ye göre daha tarafsız olduğunu söylemek mümkündür.

Dönemsel araştırmamızda kullandığımız ana kaynaklardan biri olan diğer gazete ise Hürsöz gazetesidir. Hürsöz gazetesi 1948 yılında Selahattin Telser tarafından kurulmuştur (Çağlar, 2007: s.13). Gazete Demokrat Parti'nin Kocaeli'deki en önemli propaganda araçlarından biri olmuştur. Bu durumun en önemli nedeni gazetenin kurucusu Selahattin Telser'in Demokrat Parti ile olan ilişkisidir. Telser, Demokrat Parti üyesi olup 1953'e kadar bu üyeliği devam ettirmiştir. Fakat 1953'te parti ile kendi görüşleri arasında farklılar belirginleşmeye başlayınca Demokrat Parti'den istifa etmiştir. Kendisi bunu istifa olarak açıklamıştır ancak partiden ihraç edildiğine dair söylentiler de vardır (Çelik, 2018: s.327).

Üçüncü ana gazetemiz ise Demokrat Kocaeli gazetesidir. 1952 yılında Tevfik Falay tarafından kurulmuş, yazı işleri müdürlüğünü ise Süreyya Sofuoğlu yapmıştır. Sonraki süreçte ise Süreyya Sofuoğlu tarafından satın alınmış ve adeta Demokrat Parti'nin savunuculuğunu üstlenmiştir (Tunç, 2016: s.540). Burada Süreyya Sofuoğlu ismine dikkat çekmek gerekmektedir. Sofuoğlu gazetede oldukça önemli yazılar kaleme almış ve Demokrat Parti İl Başkanlığına kadar yükselmiş bir isimdir. Demokrat Parti ile olan bu teması gazetenin neden Demokrat Parti'nin yaptığı işleri desteklediğini açıklar niteliktedir. Lakin kendisi 1958'de partiden istifa etmiş ve bundan sonraki süreçte partiyi eleştirmeye başlamıştır.

Bizim Şehir gazetesi yayın hayatına 1951 yılında başlamıştır. Kurucu kadrosunda Avni Öztüre, Naci Girgin, Saim Aşkın, Metin Yüce ve Feridun Özbay bulunmaktadır. Gazete haftalık olarak çıkarılırken Saim Aşkın ve Feridun Özbay'ın gazeteyi satın alması üzerine günlük gazete olarak yayın hayatına devam etmiştir (Çağlar, 2007: s.13).

Yerel basındaki gazetelerden bir diğeri Azim gazetesidir. 1954 yılında yayınlanmaya başlayan gazetenin sahibi Fikret Dora'dır. Genel müdürlüğünü ise

Dünder Çiğit üstlenmiştir. CHP Gençlik Kollarının teşebbüsüyle kurulan gazete Demokrat Parti iktidarını eleştirmiştir (Tunç, 2016: s.542).

İhsan Basım tarafından “Gazete Demokrasinindir” sloganıyla kurulan ve 1955’te yayınlanmaya başlayan Hedef gazetesi Demokrat Parti’yi destekleyen yazılarıyla dikkat çekmiştir (Tunç, 2016: s.543).

Seka Postası gazetesi Seka kağıt fabrikasıyla ilgili haberler vermenin yanı sıra kültür, sanat haberlerine yer vermiştir. Siyasetten uzak duran gazete bu nedenle diğer gazetelerden ayrı bir konumdadır. 1954’te yayınlanmaya başlayan gazete 12 Eylül 1980 darbesinden sonra yayınlanmamıştır (Çağlar, 2007: s.15).

İstiklal gazetesinin kurucuları ise Fahri Üstündağ ve Şükrü Özdemir olup gazete öncelikle Hereke’de haftalık olarak yayınlanmış 1961 yılından sonra ise İzmit’te günlük gazete olarak yayınlanmaya başlamıştır (Çağlar, 2007: s.14).

2.1.2. 1950 Yılı Genel Seçimleri Öncesi Durum

Türkiye Cumhuriyeti’nde çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri Atatürk döneminde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulması ile başlamış fakat toplumun buna hazır olmaması nedeniyle bu girişimler başarılı olamamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi’nin yirmi yedi yıllık tek parti iktidarından sonra 1945 yılından itibaren-Milli Kalkınma Partisi ile- resmen çok partili hayata geçilmiştir. Türkiye’nin 1945’te çok partili hayata geçmesinin hem iç hem de dış nedenleri vardır.

Türkiye İkinci Dünya Savaşı’na girmemekle birlikte bu savaştan iç ve dış politikalarının şekillenmesini belirleyecek kadar çok etkilenmiştir. İç politikada her an savaşa girmeye hazır bir ordu beslemiş, ülke içinde sıkıyönetim kurmuş, bunlar sonucunda karaborsa artmış, halk ezilmiş ve ezilen halk iktidara düşman olmuştur (Eroğul, 2017: s.4). Türkiye’nin çok partili hayata geçişini belirleyen en önemli dış neden ise İkinci Dünya Savaşıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan yeni düzende Sovyetlerin Türkiye’den isteklerine-Kars-Ardahan Artvin ve Boğazlar konusunda bazı istekler-(Ertem, 2010: s.266) karşı Türkiye Batı blokuna yakınlaşmayı tercih etmiştir. Türkiye’nin Batı Blokuna yaklaşması demek ise hiç şüphesiz savaş sonrası

dönemde mevcut otoriter sistemlere son vermeyi amaçlayan Batı Blokunun politik yaklaşımlarına uymak demektir. Bu durum Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçişin temelini oluşturmuş Cumhuriyet Halk Partisi’nin içinde bulunan muhalefet, Demokrat Parti’nin temellerinin atılmasına neden olmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisinin içindeki muhalefete hangi olayların sebep olduğuna bakmak gerekirse, olayların patlak verdiği nokta mecliste görüşülen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’dur. Ancak bundan önce meclisteki bütçe görüşmelerinde muhalefet başlamıştır. Eleştiriler herşeyden önce bütçe açığı dolayısıyla artan devlet borçları, hayat pahalılığı, karaborsa ve vergi sisteminde toplanmıştır. Yapılan bütçe oylamasında ileride Demokrat Parti’nin kurucularından olacak dört kişi bütçe aleyhinde oy vermişlerdir (Eroğul, 2017: s.11-12). Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa ise açıktan muhalefet etmişlerdir. Bu reform tasarısı 5.000 dönümlük bir üst mülkiyet sınırı tanımakla birlikte, topraksız ve az topraklılara dağıtılmak üzere 50 dönüme kadar arazinin kamulaştırılabileceğini içermektedir. Ayrıca tasarıda kamulaştırmalar gerçek bedel üzerinden değil, arazi vergisine matrah olan değere orantılı olarak yapılacaktır maddesi yer almaktadır (Eroğul, 2017: s.12). Bu noktada Adnan Menderes ve Refik Koraltan’ın itirazları dikkat çekmektedir. Özellikle Refik Koraltan: *”Arkadaşlar, bu tasarının ruhu, kim ne derse desin Ali’nin malını alıp Veli’ye vermektir”* diyerek itiraz etmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1945: s.70). Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun mecliste görüşüldüğü günlerde dört milletvekili-Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan- Fuat Köprülü- Dörtlü Takrir adıyla tarihe geçecek olan önergeyi parti grubuna vermişlerdir.

Önergede, Atatürk dönemindeki anayasanın demokratik ruhundan bahsedilmekte ancak İkinci Dünya Savaşı ile birlikte siyasi özgürlüklerin bir kat daha kısıtlandığı ve anayasanın demokratik ruhundan uzaklaşıldığı söylenmiştir. Anayasanın demokrtik ruhunu tecelli ettirebilmek için ise; Mecliste denetimin sağlanmasını, vatandaşların anayasanın gerektirdiği siyasi hak ve özgürlükleri rahatça kullanabilmelerini, bütün parti çalışmalarının buna göre yeniden tanzimi istenmiştir. Takrir Meclis grubunda görüşülmüş ancak reddedilmiştir. Önergeleri reddedildikten sonra Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, Vatan gazetesinde açıkça muhalefete başlayınca Cumhuriyet Halk Partisi divanı toplanıp iki milletvekilinin

ihracına karar vermiştir. Refik Koraltan ise bu ihracların tüzüğe aykırı olduğunu söylediği için aynı akıbeta uğramış, Celal Bayar ise hem milletvekilliğinden hem partiden istifa etmiştir. Bu gelişmelerin sonunda 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti resmen kurulmuştur.

Yeni kurulan bu partinin programına baktığımızda programın temel ilkeleri arasında liberalizmin yer aldığını söyleyebiliriz. İktisadi hayatta özel teşebbüsün desteklenmesi gerektiği Demokrat Parti programında açıkça belirtilmiş hatta devlet tarafından kurulmuş işletmelerin özel teşebbüse devredilebilmesi istenmiştir. Ülke kalkınmasının temelini ise zirai kalkınma ile olabileceğini vurgulamıştır. Bunların yanında yeni yargı kademesi istenmiş, üniversitelerin özerkliğe sahip olmaları gerektiği vurgulanmış ve partinin kuruluş amacı olarak demokrasinin ileri bir anlayışla gerçekleşmesi olarak açıklanmıştır. Bu demokrasinin gerçekleşebilmesi için ise tek dereceli seçim sisteminin olması gerektiğini savunmuştur (Demokrat Parti tüzük ve programı, 1946: s.48-53). CHP de 10 Mayıs 1946 yılında topladığı olağanüstü kurultayda tek dereceli seçim sistemine geçilmesi kararı almıştır (Yılmaz, 2010: s.179). Böylece Türkiye'de I. Meşrutiyet döneminden beri uygulanan "*halkın seçimlerde aktif rol almasına engel teşkil eden*" iki dereceli seçim sistemi kaldırılmıştır (Burgaç, 2013: s.165).

CHP kurultayından çıkan bir diğer karar seçimlerin erkene alınmasıdır. CHP'nin kurultayda böyle bir karar almasının nedenlerinden biri de kuşkusuz Demokrat Parti programını işlevsiz hale getirmek, seçimler öncesinde puan toplamaktır. Cumhuriyet Halk Partisi yalnız bununla sınırlı kalmayıp, Demokrat Parti'nin teşkilatlanmasına izin vermemek için seçimleri bir yıl erkene almıştır. 21 Temmuz 1946'da yapılan seçimlerde Demokrat Parti'nin gösterdiği 273 adaydan 62'si seçilebilmiştir (Eroğul,2017: s.23).

Ancak gerek 21 Temmuz'da yapılan genel seçimler, gerekse 1 Eylül'de yapılan il genel meclisi seçimlerinden sonra seçimlerde usulsüzlükler ve baskılar yapıldığına dair itirazlar olmuştur. Demokrat Parti İnönü'ye telgraf çekerek seçimlerdeki bu mağduriyetin giderilmesini istemiştir ancak bu itirazlar kabul görmemiştir: Bu olayın üzerine Demokrat Parti seçimleri protesto mitingleri düzenlemeye başlamıştır. Halk Partisi ise sadece bu mitingleri izlemekle yetinmiştir.

Fakat meclisin açılmasıyla birlikte il ve ilçelerden itirazlar meclise gelmeye başlamıştır. Bu iddiaları araştırmak için meclis tarafından bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyon hiç bir itirazı geçerli görmemiştir (Eroğul, 2017: s.23-24). Böylece 1946 yılı seçimleri siyasi tarihimize usulsüzlük iddiaları ile geçmiş, tartışmalı seçimler olarak yer edinmiştir.

1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidarı devralacağı seçimlere geçmeden önce Demokrat Parti'nin iktidarı boyunca izleyeceği politikaları anlayabilmek için partinin muhalefet yıllarında iktidarı hangi alanlarda eleştirdiğine bakmak gerekmektedir. Demokrat Parti'nin iktidarı eleştirdiği alanların başında seçimlerdeki usulsüzlükler gelmektedir. Demokrat Parti'nin bu isteği -seçimlerin güvenceli hale getirilmesini ve denetlenmesi- zor da olsa CHP tarafından da kabul edilmiştir ancak Demokrat Parti'nin eleştirileri iktisadi alanda da devam etmiştir. Demokrat Parti, iktidarın aldığı devalüasyon kararını eleştirmiş, bu kararın fiyatların yükselmesine sebep olacağını belirtmiştir (Eroğul, 2017: s.27). 1947 yılı bütçesi de Demokrat Parti tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Menderes bütçede mali durumu düzelterek tedbirlerin olmadığını, tarımın yeterli derecede desteklenmediğini belirtmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1946:s.15-23).

Demokrat Parti'nin eleştirileri yaptıkları ilk kongrede de dile getirilmiştir. Bunlar, antidemokratik ve anayasaya aykırı kanunların tasviyesi, parti başkanlığı ile devlet başkanlığının ayrılmasıdır. Bu isteklerini *Hürriyet Misakı* adı ile yayınlamıştır. Hürriyet Misakı ile ilişkileri iyice gerilen iktidar partisi ve muhalefet partisi arasındaki siyasi havanın dağılması için İsmet İnönü tarafından 12 Temmuz 1947'de bir bildiri yayınlanmıştır (Albayrak, 2014: s.299). 12 Temmuz Beyannamesinde İnönü, her iki partiye de eşit mesafede olduğu bildirmiş, muhalefetin de iktidar partisinin elinde bulundurduğu şartlar içinde çalışabileceğini ve çok partili düzenin devam edeceğini vurgulamıştır (Akın, 2005: s.92). Bu açıdan beyanname demokrasi tarihimizde oldukça önemli bir yere sahiptir. Ancak beyanname iki partinin içinde de- beyannameyi kabul edenler ve reddedenler olmak üzere- ikiliklerin çıkmasına neden olmuştur. O kadar ki bu ikilikle başlayan süreç Demokrat Parti'nin parçalanmasına ve Demokrat Parti'nin içinde Müstakil Demokratlar Grubu'nun oluşmasına neden olmuştur. Bu süreçte meclise milletvekilleri maaşları için bir zam

teklifi gelmiş ve bu gergin havanın daha da gerilmesine yol açmıştır. Bu olayı takiben Fuat Köprülü grup başkanvekilliğine seçilmemiş sonrasında ise parti içindeki bu çatışmayı sonlandırmak amacıyla ihraçlar başlamıştır. Demokrat Parti grubundan ayrılanlardan bazıları ise yeni bir parti kurma yoluna girmişlerdir. 1948 yılında Demokrat Parti'den ayrılanlar tarafından kurulan Millet Partisi'ne dönemin önemli isimlerinden Mareşal Fevzi Çakmak başkanlık etmeyi kabul etmiştir (Eroğul, 2017: s.51-54).

2.1.3.1950 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri

1946 yılında yapılan seçimlerin usulsüzlük çalkantıları yaratmasına karşın 1950 seçimleri 1946 yılı seçimlerine göre daha etkin geçmiştir. Seçimlerde bu usulsüzlüklerin bir daha yaşanmaması adına Demokrat Parti'nin İkinci Büyük Kongresinde de en önemli gündem maddesi seçimlerin güvencesi olmuştur. *Milli Husumet Andı* denilen bir bildiri bu kongrede kabul edilmiştir. Bu bildiriye, seçime usulsüzlük karıştığında veya müdahale olduğunda vatandaşlar meşru müdafaa durumunda kalacaktır denilerek, hükümete karşı gelme hakkını vatandaşa vermiştir (Karpata, 1996:s.196). Bu bildiriye iktidarın tepkisi oldukça sert olmuş, bu andın vatandaşları baskı altında tuttuğunu, hukuk devleti anlayışına ters olduğunu bildirmiştir (Eroğul, 2017: s.64). Ancak iki partinin en önemli çatışma noktası seçim kanunu konusu olmaya devam etmiştir. 7 Şubat 1950'de yeni seçim kanunu tasarısı mecliste görüşülmeye başlanmış yargı denetimi kabul edilmiş, yargıtay ve danıştay üyelerinden kurulu bir Yüksek Seçim Kurulu öngörülmüştür.

Yeni oluşturulan seçim sistemine baktığımızda, ki bu sistem 1950 seçimi ve ondan sonra yapılacak olan 1954 ve 1957 seçimlerinde de kullanılmıştır, bu seçim sisteminin liste usulü çoğunluk sistemine göre, tek dereceli ve gizli oyla yapıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda liste usulü çoğunluk sisteminin açıklanması gerektiğini düşünüyoruz. Bu sisteme göre; seçim bölgelerinde birden fazla adayın belirlenmesi gerekmektedir. Oy pusulasında ise milletvekili adaylarının isimleri listeler şeklinde bulunmaktadır. Bu sistemde gerçekleşen seçimi kazanmak için milletvekili adayının veya partinin belli bir seçim bölgesinde kullanılan oyların yarısından fazlasını alması gerekmektedir. Çoğunluk sistemine göre bir parti yüzde elliden bir fazla oy alsa bile

o seçim bölgesindeki bütün milletvekilliklerini kazanmış sayılacaktır (Atayakul, 2007: s.64).

Hazırlanan bu seçim sisteminin kabulüyle birlikte seçim çalışmaları başlamıştır. CHP seçim propagandası olarak, iktidarda iken yaptığı önemli kanun ve uygulamalara değinmiştir. Başbakan Şemsettin Günaltay'ın İstanbul'da deniz işletmelerini gezerken işçilerle yaptığı konuşmayı bu duruma örnek olarak gösterebiliriz. Bu konuşmadaki ana başlıklardan biri CHP döneminde işçilere verilen haklar olmuştur. Hükümetin görevinin halkın istikbalini düşünmek olduğunu belirterek, işçilerle ilgili ise özel olarak çıkarılan ihtiyarlık, hastalık ve sigorta kanunlarını hatırlatmıştır (Türk Yolu 10 Ocak 1950: s.1). CHP Başkan Vekili göreviyle İzmir'de konuşma yapan Hilmi Uran "Memlekette yer yer inkişafların kendini hissettirdiğini" dile getirerek, cumhuriyetin kurulmasından bu yana geçen sürede memleketin ne kadar gelişme gösterdiğine değinmiştir. Partisinin yeni bir canlılık ve heyecanla seçimlere hazırlandığından da bahsetmiştir (Türk Yolu, 5 Şubat 1950: s.1).

Kocaeli'deki seçim faaliyetlerine baktığımızda ise CHP'nin Kocaeli'ye ne kadar önem verdiğini görmek mümkündür. CHP'nin Kocaeli vilayetine verdiği önemin bir göstergesi Başbakan Yardımcılığı görevinde bulunan ve aynı zamanda Kocaeli milletvekili olan Nihat Erim ile Tekel Bakanı Fazıl Şerafettin Bürge ve Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal'a Kocaeli'deki seçim faaliyetlerini yürütmesi konusunda görev verilmesidir. Bu üç ağır ismin Kocaeli'de gerçekleştirdikleri toplantıda seçim faaliyetlerinin nasıl yürütüleceği konusunda etraflıca çalışmalar yapılmış ve milletvekillerinin halk ile yakın temaslar içinde olması istenmiştir (Türkyolu, 27 Nisan 1950: s.1-2). Muhalefet partilerinin de seçim çalışmalarına hızla başlamasına, Nihat Erim'in günlüklerindeki yorumu şu şekildedir. Muhalet partilerinin seçim çalışmasına hızlı girmesi ve köylere özellikle önem vermesinden dolayı, partililere CHP'nin de seçim çalışmasının merkezine köyleri oturtması gerektiğini söylemiştir. Kendisi ve diğer milletvekilleri ile ilk olarak Kandıra'da sonrasında ise Adapazarı'nda seçim çalışmalarına katılan Erim, seçim çalışmalarına kendisinin katılmaması durumunda CHP'nin Kocaeli'de kazanma ihtimalinin çok az olduğunu ileri sürerek, kendisi katılsa bile %50'lik oy oranının geçilemeyeceğini

savunmuştur. Bunların haricinde Demokrat Parti ile Millet Partisi'nin dini duyguları kullandığını, yalanlar söyleyerek boş vaadlerde bulduklarını, bu durumlar karşısında ise halkın kolay inandığını ve en sonunda halka en çok etki edenin halkın daha çok oyunu alacağına dair görüşünü bildirmiştir. (Erim, 2005: s.445-460)

CHP Nisan ayında Kocaeli Milletvekili aday listesini açıklamıştır. Buna göre listede yer alan isimler; İsmail Rüştü Aksal, Cenap Aksu, Adnan Berkay, Fazıl Şerafettin Bürge, Kemal Cerrahoğlu, Nihat Erim, Rüştü Kobaş, Kemal Öz(Eski Belediye Başkanı), Kemal Özsan, Sedat Pek ve Mahmut Sipahioğlu olarak belirlenmiştir (Türk Yolu, 11 Nisan 1950, s.1).

3 Mayıs 1950'de CHP'nin düzenlediği Kandıra mitingi yüksek katılımı gerçekleşmiştir. Türk Yolu gazetesinin yorumuna göre, kalabalık 6 bini aşmış ve caddeler ile sokaklara sığmamıştır. Gazetede Nihat Erim ile İsmail Rüştü Aksal'ın konuşmalarına yer verilmiştir. Rüştü Aksal özellikle maliye hakkındaki konuşmasında "Türk maliyesinin asla iflas etmediğini, ...ona iflas isnat edenlerin kendi politikalarının iflas edeceğini" söylemiştir (Türk Yolu, 4 Mayıs 1950: s.1). Nihat Erim ise, Demokrat Parti'nin henüz bir seçim beyannamesi açıklamadığına dikkat çekmiştir (Türk Yolu, 5 Mayıs 1950: s.1). CHP seçim çalışmaları kapsamında Sapanca, Karamürsel, Suadiye, Derbent ve Ereğli'de de toplantılar tertip etmiştir. Sapanca'da yapılan toplantıda Nihat Erim, CHP Kocaeli adaylarından Sedat Pek, Cenap Aksu, Adnan Berkay, Kemal Öz, Kemal Özsan gibi isimlerde bulunmuşlardır. Nihat Erim Sapanca'da yaptığı konuşmasında "*Biz nasıl varlığımızı memleket yoluna koymuş isek, kendi doğduğumuz yerinde güzelleşmesine mümkün olanı takatımızın sonuna kadar yapacağız*" diyerek ülkenin kalkınmasına kendini adadığını, bunun yanı sıra Kocaeli'nin de gelişmesi için elinden geleni yapacağını vurgulamıştır.

Kocaeli'deki seçim faaliyetlerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'de katılmış ve İzmit'te büyük bir kalabalığa konuşma yapmıştır. İnönü, İzmit'te yapmış olduğu konuşmasında İzmit'e seçim nutkunda bulunmak için geldiğini, seçimlerin gerçekleşmesine bir haftadan az bir süre kaldığını ve memleketin kaderinin bu seçimle tayin edileceğinden bahsetmiştir. Bu seçim arifesini yaşayan gençlerin bundan sonraki tüm seçimlerin bu şekildeki seçim mücadelesi içinde geçeceğini, memleket için hayırlı olacağı düşünülen bu yolları iyi tahlil etmeleri gerektiğini de

sözlerine eklemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir; siyasetçilerin ne yapmak istediklerini, ne yapabileceklerini halkın anlayabileceği dille söyleyip söylemediklerini sorarak, ayrıca siyasi partiler arasında, memleket işleri için kolay işler vaatmek durumunda olan partiyi de artık biliyor olmalısınız ifadesinde bulunmuştur. İnönü, dış politikaya da değinerek ülkenin çok çalkantılı bir dönemden geçen coğrafyanın içinde olduğunu ve uyguladıkları dış politika ile ülkeyi bu zor dönemde dış tehditlere karşı huzurlu ve güvenli bir halde tuttuklarını aksi halde oluşacak bir kargaşada ülkenin ve başta Kocaeli'nin çok etkileneceğinden bahsetmiştir. Diğer partinin ülke yönetiminde tecrübesiz olduğunu ve dış politikada zor duruma düşülebileceğini söyleyerek bu konuda Kocaeli vilayetinin önemini anlatmıştır (Türk Yolu, 10 Mayıs 1950: s.1).

Hürsöz gazetesinden Selahattin Telser, İnönü'nün Pazartesi günü İzmit'te yaptığı konuşmasını büyük bir kalabalık önünde gerçekleştirdiğini söylemiştir. Bunun gerekçesi olarak İnönü'nün iyi bir devlet adamı olduğunu, herkes tarafından sevilen, sayılan ve takdir edilen bir kişi olduğunu belirtmiştir. Bu konuşma alanına partili ve partisiz insanların tesrif ettiğini çoluğunu çocuğunu kapayan insanların oraya geldiğini, bağımsız adayların da İnönü'yü dinlemeye geldiklerini hatta bizzat kendisinin de bulunduğunu belirtmiştir. Fakat bu kalabalığın CHP tarafından kendilerine mal edildiğini halbuki İnönü'nün herşeyden önce memleketimizin Cumhurbaşkanı ve tarihi bir adam olduğunu o yüzden de ilgi ve gelen kişi sayısının yüksekliğinin buna bağlı olduğunu yazmıştır (Telser, Hürsöz, 11 Mayıs 1950: s.1).

Devlet bakanı ve başbakan yardımcısı Nihat Erim ise Adapazarı'nda öğretmenlerin aylık aile toplantısında ve Adapazarı Spor Kulübü Lokalinde konuştuğundan sonra akşamüstü İzmit'e gelerek Selülöz Sanayi Müessesesi Salonunda konuşma yapmış, seçim mücadelesinin tüm vatandaşlar tarafından ilgiyle takip edildiğini, tek partili rejimlerin şimdiye kadar ihtilalle devrildiğini ancak Türkiye'nin kendi isteğiyle çok partili demokratik sisteme geçmek istediğini vurgulamıştır. Halkın yapılan inkılapları benimsediğini bunu da ancak seçimle belli edebileceğini de sözlerine ekleyen Erim, ayrıca Türkiye'deki yayınların inkılapları reddedecek propagandalara giriştiklerini, özellikle irtica olaylarının korkutucu

olduğunu, seçim sonucu ne olursa olsun, inkılapları koruyup kollayacak bir partinin iktidara gelmesi gerektiğinden de bahsetmiştir (Türk Yolu, 10 Mayıs 1950: s.1).

Demokrat Parti ise seçimlere az bir süre kala 8 Mayıs'ta açıkladığı seçim beyannamesinde ilk olarak CHP'nin iktisadi politikalarının sonucu olan temel ihtiyaçların pahalılığından dem vurmuş, üretimin arttırılamaması hususunda CHP'yi eleştirmiştir. Bunun yanı sıra halkın bu dönemde çıkarılan ağır vergiler altında ezildiğini vurgulamıştır. İktidar olması halinde ise demokrasi ile bağdaşmayan uygulamaları kaldıracağını ve iktisadi hayattaki sıkıntıları çözüme kavuşturacağını belirtmiştir (Benhür, 2007: s.67).

Sonrasında ise Kocaeli Demokrat Parti milletvekili adayları belirlenerek aday listesi gazeteler ile paylaşılmıştır. Buna göre adaylar şu isimlerden oluşmaktadır; Avukat Yeredoğ Kişioğlu, Çiftçi Salih Kalemci, General Saim Önhan, Doktor Ethem Vassaf, Doktor Hüsnü Türkand, Tüccar Mümtaz Kavalcıoğlu, Doktor Ziya Atıg, Maliyeci Ethem Alican, Avukat Lüftü Türkoğlu, İktisatçı Hamdi Başak, Müteahit Mehmet Yılmaz (Hürsöz, 27 Nisan 1950:s.1).

Demokrat Parti seçim propagandaları, milletvekilleri aday listesi açıklandıktan sonra da devam etmiş, Karasu, Akyazı, İzmit, Kandıra ve Karamürsel'de mitingler gerçekleştirilmiştir (Hürsöz, 6 Mayıs 1950: s.1). Kandıra'da gerçekleştirilen mitingde Cemal Tüzün eleştirilerini ekonomi politikası üzerinde yoğunlaştırarak CHP yönetimine yüklenmiştir. Temel ihtiyaçların pahalılığından bahsederek *“karaborsa alıp başını yürümüştür kimi vatandaş ihtiyacı olan malları yüksek fiyatlara zar zor temin edebilmektedir bu durum CHP'nin eseridir”* sözleriyle CHP'yi tenkit etmiştir.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere gazeteler partilerin insanları etkilemek ve kamuoyu yaratmak amacıyla kullandıkları dördüncü güç olmuştur. Bu nedenle adeta CHP'nin Kocaeli'de kullandığı bir güç haline gelen Türk Yolu gazetesinden Yüce *“Seçimleri Hangi Parti Kazanacak”* isimli köşe yazısında CHP'nin programını methederek bu program *“ebedi şef Atatürk'ün eliyle hazırlanmış ve İnönü tarafından tamamlanmıştır”* ifadesine yer vermiştir. Yazının devamında Demokrat Parti programını tenkit eden bir tutum takınmış, programın CHP'nin vaatlerinden farklılık

göstermediğini ve bir yenilik getirmediğini ifade ederek, Demokrat Parti'nin de Atatürk'ten esinlendiğini belirtmiştir. Rıfat Yüce iktidarı eleştiren bir diğer parti olan Millet Partisi'nin programını ise ekonomik anlamda liberal, sosyal anlamda ise daha muhafazakar bularak programın dini duygulara hitap ettiğini dile getirmiştir. Son olarak ise halkın tekrar iktidar partisi olarak CHP'yi seçeceğine inancının tam olduğunu belirtmiştir (R. Yüce, Türk Yolu, 2 Mart 1950: s.1-2).

Türk Yolu gazetesinin diğer bir yazarı İsmail Ziya Bersis ise "*Kocaeli'nin Aday Listesi Çok Kuvvetlidir*" isimli yazısıyla seçimlere katılacak olan partilerin milletvekili adaylarını kıyaslayarak CHP'nin adayları arasında Nihat Erim, İsmail Rüştü Aksal ve Fazıl Şerafettin Bürge gibi hükümetin güçlü şahsiyetlerinin olduğunu ifade ederek, Demokrat Parti ve Millet Partisi adaylarının ise halkta bir karşılığının olamayacağını çünkü halkın bu adayları tanımadığını belirterek CHP'nin seçimlerde ipi göğüslemesi ihtimalinin diğer partilerden çok daha fazla olduğunu sözlerine eklemiştir (Bersis, Türk Tolu, 29 Nisan 1950: s.1-2).

Türk Yolu gazetesinde Demokrat Parti'nin bu kadar eleştirilmesine karşın Hürsöz gazetesinden Selahattin Telser, CHP iktidarını değiştirtirilen seçim sistemi üzerinden eleştirerek, liste usülü basit çoğunluk sisteminin göz boyamadan ibaret olduğunu dile getirerek, CHP'nin bu sistem ile seçimlerde mutlak başarı sağlamaya çalıştığını söylemiştir (Telser, Hürsöz, 4 Mayıs 1950: s.1). Kocaeli seçim için önemli merkezlerden biri olarak görülmüş ve partiler bu doğrultuda aday listeleri hazırlamışlardır.

1950 genel seçimleri 14 Mayıs'ta yapılmış, sonuçların açıklanmasıyla birlikte Demokrat Parti'nin kesin bir zafer kazandığı anlaşılmıştır. Demokrat Parti ülke genelindeki seçmenlerin oylarının %53,35'ini alarak Büyük Millet Meclisindeki 487 milletvekili temsiliyetinin 408'ini kazanmıştır. CHP 69 milletvekili, Millet Partisi ise sadece 1 milletvekili ile mecliste temsil edilebilmiştir. Demokrat Parti'nin aldığı oy oranına rağmen mecliste ciddi bir üstünlük elde etmesinin nedeni seçimlerin çoğunluk sistemine göre yapılmış olmasıdır. Yeni meclis 22 Mayıs 1950'de toplanarak Refik Koraltan'ı meclis başkanlığına, Celal Bayar'ı da cumhurbaşkanlığına seçmiştir. Celal Bayar, hükümeti kurma görevini Adnan Menderes'e vermiştir (Eroğul, 2017: s.71).

Meclis Cumhurbaşkanını, meclis başkanını, başbakanı ve bakanlar kurulunu oluşturduktan sonra hükümet programı oluşturulup, yayınlanmıştır. CHP'de muhalefet görevine hükümetin programı üzerinden yaptığı eleştirilerle başlamıştır (Türk Yolu, 31 Mayıs 1950: s.1).

Yeni Hükümeti Programı;

1-Hayat pahalılığının önlenmesine çalışılacak

2-Maaliyetleri dünya seviyelerine yaklaştırmak için gayret sarfedilecek

3-İstihsal hayat pahalılığının ve yüksek maliyetlerin baskısından kurtulacak

4-İş ve istihsal hacmi genişletilecek

5-Hususi teşebbüs sehası mümkün olduğu kadar genişletilecek, devlet işletmeleri amme hizmeti gören ana sanayi taallük edenler hariç muayyen plan dahilinde peyderpey hususi teşebbüse devredilecek

6-Ticari sahada iç ve dış şartların müdahaleyi zorlamadığı hallerde işi serbest ve normal kaidelere bırakmak asıl olacak

7-Vasıtalı vergiler nisbeti vasıtasızlar aleyhinde indirilmek suretiyle vergi adaletini yaklaşılabacak geniş halk tabakalarını sıkı birtakım vergilerden tenzilat yapılacak bu maksatla muamele, yol, hayvan vergisi nisbetleri yeniden tatbik edilecek.

8-Gümrük tarifeleri yeniden ve toptan gözden geçirilecek.

9-Topraklandırma işi daha ehemmiyetli pratik ve süratli usullere bağlanacak.

10-Ziraat bütçesi takviye edilecek ve ziraatimizin ana davaları yeniden ele alınacak, ziraat bankasının sermayesi sözde değil, hakikaten arttırılacak, kredi mevzuunda kooperatiflere daha fazla ehemmiyet verilecek.

11-Orman meselesinde bugünkü sisteme behemehal son verilecek.

12-Yapı ve imar işlerinde lüks ve israfın önüne geçilecek, kat'i ihtiyaca ve iktisadi maksatlara karşılık olmayan devlet inşasına müsaade edilmeyecek.

13-Bir taraftan şehirlerimizdeki hastahanelerin tanzimine ve çoğaltılmasına çalışılırken diğer taraftan köylümüzün tıbbi ve sıhhi ihtiyaçlarının tahmini ehemmiyetle ele alınacak, yeni portatif hastahaneler ve sağlık merkezleri tesis edilecek.

14-Tamamiyle demokratik bir ruh ile ilmin son neticelerine göre tesbit edilecek. Geniş ve teferruatlı bir plan içinde maarifnimitini memleketin her tarafına musavi şartlarla yaymayı temin edecek kanun tasarıları hazırlanacak.

15-İşçiye ücretli tatiller ve ücretli mezuniyetler sağlanacak, içtimai, nizami ve iktisadi ahengi bozmayacak şekilde grev hakkı verilecek.

16-Hakimlerin hukiki durumunu tayin eden kanun hükümleri yeni baştan gözden geçirilerek, kendilerine sağlaması zaruri teminat tesis olunacak.

17-Adalet duygularına ve ceza hukuku esaslarına uygun bir af kanunu tasarısı hazırlanacak.

18-Matbuat ve Ceza Kanunları, Memurini Muhakemat Kanunu gibi antidemokratik hükümler ihtiva eden belli başlı kanunlar düzeltilecek.

19-Devlet hizmetleri rasyonel olarak yeni baştan tanzim edilecek bu suretle hizmet verimi arttırılacak ve her bakımdan tasarruf temin edilecek.

20-Millilete mal olmuş inkılaplarımız mahfuz tutulacak anayasa da vatandaş hak ve hürriyetini kafi teminat altına alan tadiller yapılacak.

Ahmet Barutçu ise Menderes hükümetini CHP adına eleştirmiştir. Barutçu'ya göre, Menderes Hükümeti "Millet İradesi" ile iktidara gelen ilk hükümet değildir. Barutçu Demokrat Parti'nin yayınladığı programı eleştirerek, Hükümetin vergi sistemi üzerindeki görüşlerinin açıkça ifade edilmediğini, programın anlaşılabilirlikten ve açıklıktan yoksun olduğunu belirtmiştir. Eleştirilerine devam eden Barutçu, programda devlet elindeki teşekküllerin özel sermayeye ne suretle devredileceğinin açıklanmadığına değinerek, iç ticaret mevzusunda kabinenin nasıl bir politika takip edeceğinin belirtilmediğini vurgulamıştır. Ayrıca masrafların asgariye indirileceği söylemine karşın hangi hizmet ve masraflardan indirim gidileceğinin

belirtilmediğine dikkat çekmiştir. İktidarın seçimler sırasında açık vaatlerde bulunduğunu fakat hükümetin grev meselesinde şu an kaçamak cevaplar verdiğini ileri sürmüştür. Para politikalarından bahsedilmediğinden endişe duyduklarını, bütün günahların her türlü sefaletin daha şimdiden CHP hükümetine yüklenmesinin insafsızlık olduğunu söylemiştir. Adnan Menderes Hükümetinin icraatlarının, eski hükümetlerin icraatlarını ilerdeki başarısızlıkları için daha ilk günden bahane olarak ortaya sürdüğünü belirterek, bu hükümet programının hiç güven vermediğini de sözlerine eklemiştir (Türk Yolu, 3 Haziran 1950: s.1; Cumhuriyet Gazetesi, 1 Haziran 1950: s.1).

1950 genel seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti'nin seçimi kazanma sebepleri arasında, siyasi hayata adım attığı tarihten itibaren teşkilatlanmasına çok önem vermesi sayılabilir. Bunun yanı sıra CHP'nin genel ekonomik programı devletçilik ilkesine dayanırken, Demokrat Parti'nin ekonomik programı kişilerin ekonomik olarak güçlenmesini esas alan liberal ekonomiyi benimsemiştir. Bu yöndeki politika halka daha yakın ve daha pragmatik gelmiştir. Halkın dinini daha rahat yaşayabileceği söylemi de ekonomiyle birlikte önemli bir olgu olarak hafızalara kazınmıştır. Bu sebeple Demokrat Parti geniş halk kitlelerince desteklenen bir parti haline gelmiştir. Aslında CHP'nin devletçi ekonomik modeli II. Dünya Savaşı sırasında olası bir savaşa katılma durumunda ülkeyi ekonomik olarak güçlü tutmak adına çıkarttığı Varlık Vergisi, Milli Koruma Kanunu'nu gibi kanunlar halkta bir muhalefete neden olmuştur. Halkın bu kanunlarla yaşadığı zorluklar ve sıkıntılar hafızalarından daha silinmemiştir. Bu da seçim üzerinde Demokrat Parti lehine bir avantaj sağlamıştır.

CHP ise muhalefet görevine başlarken 27 yıllık kendi dönemiyle ilgili her türlü yolsuzluğun araştırılması için iktidara çağrıda bulunarak kendi dönemiyle ilgili her türlü şaibenin ortadan kalkmasında iktidar partisine destek olacağını belirterek kendi dönemiyle alakalı olarak insanların aklında bir soru işareti kalmamasını hatta vurgunculuk yapanların da ilan edilmesini istemiştir (Türk Yolu, 9 Haziran 1950: s.1). Bu durum CHP'nin o yıllar için iyi bir demokratik olgunluğa ulaştığını göstermiştir.

Kocaeli'deki seçim sonuçları Türkiye genelinde olduğu gibi Demokrat Parti'yi birinci parti olarak çıkarmıştır. Demokrat Parti Kocaeli'de Türkiye genelinden daha fazla bir oy oranıyla -Türkiye geneli Demokrat Parti %53.5- seçimi kazanmıştır. Seçim Demokrat Parti'nin, Kocaeli'nin tüm milletvekili sayısı olan 11 milletvekilinin hepsini alması ile neticelenmiştir. Kocaeli'de %58.3 Demokrat Parti, %35.7 CHP, %4.5'te Millet Partisi oy almıştır.

Seçim sonuçları yerel basından Türk Yolu Gazetesine göre beklenenin tezahürüdür. Gazete İnönü'nün daha önceki konuşmalarına atfen yaptığı yayında güçlü muhalefet partilerine gerek olduğunu vurgulamıştır. “*Cumhuriyet Halk Partisi Seçimleri Niçin Kaybetti?*” isimli yazıda “*İnönü'nün bu olgun tavrı ciddi bir muhalefet hareketinin doğmasında etkili olmuş ve halk partisi kendisine muhalefete geçme mevkiini veren son seçim kanununu kabul ederek iktidarı sona ererken eserlerinin en büyüğünü bırakmıştır*” ifadelerine yer vererek bu sonuçla Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili döneme geçiş sürecinde iktidarı devretmesi ülkenin demokrasi tarihi adına en büyük kazançtır diyerek İnönü'yü takdir etmiştir (Türk Yolu, 20 Mayıs 1950: s.1-2).

Demokrat Parti'ye yakınlığı ile bilinen Hürsöz Gazetesi ise 1950 seçimlerini demokrasi zaferi olarak yorumlamış, “*senelerdir eli iş tutan kimselerin sırf muhaliftir diye işlerini elinden alan iktisadi abluka uygulayan, bu insanları kullanan ancak onların sivrilmesine meydan vermeyenler, şimdi bu seçimleri hatıralarının kara sayfalarına geçirirlerken hor gördükleri o kasketliler ve onlarca yaşamaya layık olmayan kimseler bugün hürriyetine kavuşmuştur*” sözleriyle CHP'yi eleştirmiştir (Telser, Hürsöz, 27 Mayıs 1950: s.1).

Böylece yirmi yedi yıllık tek parti iktidarı son bulmuş, Türk Yolu gazetesinin de üzerinde durduğu gibi iktidar partisi kendi içinden bir muhalefet partisinin çıkmasına izin vermiştir.

2.1.4. Orduda Tasfiye, İdari Mekanizmada Değişiklikler ve Arapça Ezan Yasağı'nın Kaldırılması

Demokrat Parti iktidara gelmiştir ama en önemli devlet güçleri bürokrasi ve ordu iktidara tamamen yabancı kalmıştır. Demokrat Parti kazanmış olduğu zafere

rağmen iktidarın anahtarının hala CHP'nin elinde olmasından çekinmiş, CHP'nin ordu ve bürokrasi gücünü kullanarak iktidarı almaya kalkışmasından korkmuştur.

Bu endişe havası içinde 5 Haziran günü bir albay Menderes'e gelerek kendisine karşı bir darbe yapılacağını bildirmiştir. Bunun üzerine 6 Haziran'da Türk ordusunda köklü değişimler olmuş başta Genelkurmay Başkanı olmak üzere büyük değişiklikler yapılmış, 15 general ve 150 albay da emekliye sevk edilmiştir (Eroğul, 2017: s. 88).

Değişiklikler sadece bununla sınırlı kalmamış, bürokrasi alanına da sızramıştır. Bu değişikliklere Kocaeli özelinde baktığımızda Kocaeli valisi Şekip Yurdakul görevinden alınarak yerine Burhanettin Teker'in getirildiğini görüyoruz. (Hürsöz, 20 Temmuz 1950: s.3). Bu olay üzerine yazı kaleme alan Selahattin Telser, Şekip Yuradul'un CHP taraftarı olduğu için, CHP tarafından Kocaeli'ye vali olarak atandığını ancak devlet görevlilerinin parti tutmadan çalışmalarını sürdürmesi gerektiğini ifade etmiştir (Telser, Hürsöz, 6 Temmuz 1950: s.1).

Demokrat Parti'nin iktidara gelir gelmez değişikliğe gittiği kanunlardan en önemlisi ve en çok tartışmaya sebep olanı şüphesiz Arapça Ezan okunmasını yasaklayan kanunun kaldırılmasıdır. Meclis 16 Haziran 1950 tarihinde aldığı kararla Arapça Ezan Yasağı'nı kaldırmıştır (Eroğul, 2017: s.90).

Dini duyguların sömürüsüne bu kadar açık bir karar hakkında CHP muhalefet etmekten çekinmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Atatürk'ün yaptığı inkılaplar neticesinde Büyük Millet Meclis'inde alınan kararlar arasında, Arapça okunan ezanın Türkçe okutulması vardır. Bu durum tam anlamıyla yirmi yıl sürmüştür. 1950 yılında hem iktidar hem de muhalefet partisinin oylarıyla kaldırılan bu kanun, Türk Yolu gazetesince, milletin arzusunun yerine getirilmesi olarak yorumlamıştır (Türk Yolu, 18 Haziran 1950: s.1). Halkın genel eğilimi bu yönde olduğundan CHP'de bu karara muhalefet etmemiş, CHP'nin Kocaeli'de adeta bir propaganda aracı olarak kullandığı Türk Yolu gazetesi bile bu karara muhalefet etmemiş, karşı görüş beyan etmemiştir.

2.1.5. Yerel Seçimler

Demokrat parti iktidara geldikten sonra 13 Ağustos'ta muhtarlık, 3 Eylül'de belediye seçimleri, 15 Ekim'de il genel meclisi seçimleri yapılması kararı alınmıştır. Genel seçimlerde olduğu gibi yerel seçimlerde de Kocaeli'de seçim çalışmaları başlamıştır. Muhtarlık seçimleri için eski milletvekili ve Tekel Bakanı Şerafettin Bürge Kocaeli'ye gelmiş ve kendisi başkanlığında yapılan toplantıda halk ile yakın temasa geçmesi kararlaştırılmıştır (Türk Yolu, 2 Ağustos 1950: s.1).

Türk Yolu gazetesi muhtar seçimlerindeki prorganda çalışmaları ile ilgili aldığı duyumları yazmıştır. Buna göre Demokrat Partililer muhtarlık seçimi öncesi gittikleri her yerde propaganda yapmaktadır ancak Demokrat Parti iktidardayken CHP'lilerden muhtar olamayacağını ve eğer CHP'liler muhtar olursa hiçbir şekilde muhtarlıkların hiçbir işinin görülmeyeceğini söyleyerek asılsız iddialarda bulunmaktadır. Türk Yolu gazetesinin bir diğer manşet yorumu ise *“Köylü uyanık olmalı DP propagandacıların garip tehdit ve blöflerine kimse inanmamalıdır. Kanun bu gibi kişilerin yakasına yapışır ve ellerini kırar”* şeklinde olmuştur (Türk Yolu, 11 Ağustos 1950: s.1). Görüldüğü üzere siyasi taraftarlığın bir çıkar aracı olarak tabana kadar indirilmesi girişimleri demokrasi tarihimizde bu dönemde başlamıştır.

Muhtarlık seçimlerini doğrudan etkileyebilecek olan bir takım bilgiler Nihat Erim tarafından şöyle aktarılmaktadır. Demokrasi sistemini ülkenin özümsemesini sağlaması gereken iktidarın, bunu yapmadığı gibi –Recep Peker'in asla tenezzül etmediği usullerle- halkı, memurları ve köylüyü yıldırmaya çalışmakta olduklarını özellikle muhtarlık seçimlerinde ülkedeki muhtarlıkların %70'ini CHP mensubu vatandaşların seçilmesi üzerine hemen faaliyete geçtiklerini, Demokrat Parti'nin muhtarlık seçimlerindeki akıbete belediye seçimlerinde de uğramamak için hile ve baskıların türlüüne başvurduğunu söyleyen Erim, CHP'li muhtar sayısını az göstermek adına muhtarlara “CHP'den istifa ettim” demelerini sağlamak için idare amirleri, Demokorat Parti teşkilatı ve milletvekilleri tarafından zorlanmışlardır. Buna rağmen oranı fazla düşürülememesinden Adalet Bakanlığı muhtar seçimleri neticesini gösteren listeye bağımsızlar ve karışıklar diye şaşırtmak maksadıyla haneler ilave ettiklerini söyleyen Erim, CHP'lilerin bir kısmı bu hanelere

kaydedilmesine karşın oranın Demokrat Parti lehine %50'sinden aşağıda kaldığını ifade etmiştir (Erim, 2005: s.464).

Mehmet Yüce “*Seçimler Seçim Kanunu Çerçevesi Dahilinde Yapılacaktır*” isimli yazısında seçimle gelen bir iktidarın, seçimle gelen muhtarların işlerini görmemekle tehdit edilmesini eleştirmiştir. Aynı yazıda CHP'nin çıkarmış olduğu seçim kanunu ile millet iradesinin tecelli ettiğini ve Demokrat Parti'nin tek başına iktidar olduğunu, bu nedenle seçmenin istediği muhtar seçmesinin ve tekrardan millet iradesinin tecelli etmesinin zaruri olduğunu söylemiştir. Demokrat Parti'nin ve geri kalan herkesin millet iradesine saygı göstermesi gerektiğini vurgulamıştır. Demokrat Parti muhtarları seçimi kazanmazsa işlerin görülmeyeceği şeklinde tehditlere karşı ise “*Memlekette kanun hakim buldukça bu gibi propagandaların kıymeti yoktur.*” demiştir (M. Yüce, Türk Yolu, 11 Ağustos 1950: s.1). Hürsöz gazetesinden Selahattin Telser ise, Demokrat Parti'nin kazanması durumunda hizmet kalitesini arttıracığını söylemiştir (Telser, Hürsöz, 9 Ağustos 1950: s.1).

Muhtarlık seçimleri sonucunda Kocaeli'de 422 muhtarlığı Demokrat Parti, 255 tanesini CHP, 20 tanesini Millet Partisi ve 40 tanesini bağımsız adaylar kazanmıştır (Tunç, 2016: s.288).

Muhtarlık seçimlerinden sonra Belediye seçimine katılacak olan partiler 18 Ağustos 1950'de aday listelerini ilan etmiş ve seçim çalışmalarına tüm hızıyla başlamıştır (Tunç, 2016: s.294).

Türkiye genelinde başlayan seçim çalışmalarından Kocaeli'de etkilenmiş, çalışmalar Kocaeli'de de başlamıştır. Partiler birçok toplantı ve miting düzenlemiş, seçimi kazanmaları durumunda gerçekleştirecekleri yenilikleri anlatmışlardır.

CHP seçim çalışmalarını yürütmek üzere Genel Sekreter Kasım Gülek ve Şerafettin Bürge'yi Kocaeli için görevlendirmiştir. CHP ilçe idare kurulu tarafından Halkevi sinemasında düzenlenen toplantıda söz alan Ömer Tahaoğlu, Nazmi Oğuz ve Yüksek mühendis Abdülkadir Erem belediye seçimlerinin önemi üzerine konuşmalar yapmış, İzmit'te CHP yönetiminde yapılan işleri hatırlatarak yetersiz bir bütçe ile bunların yapıldığını vurgulamıştır (Türk Yolu, 25 Ağustos 1950: s.1).

Hür Söz gazetesi ise CHP'nin mevcut aday listesini eleştirerek, bu adaylar arasında henüz askerliğini bile yapmamış olanların bulunduğunu belirterek bu kimselerin seçilmeleri halinde Kocaeli'ye nasıl bir yararı olacağını sorgulamıştır (Hürsöz, 16 Ağustos 1950: s.1).

Türk Yolu gazetesinden ise Cevdet Baykal, kendi deyimiyle “*Demokrat Parti listelerinde ihtiras sahibi bazı kimselerin bulunuşunun*”, halk üzerinde Demokrat Parti'nin istediği etkiyi bırakmayacağını söylemiş ve eski belediye başkanı Kemal Öz'ün yaptıklarından övgüyle bahsetmiştir (Baykal, Türk Yolu, 30 Ağustos 1950: s.1).

Kocaeli belediye seçimlerinin sonuçlarına baktığımızda Demokrat Parti'nin büyük bir zafer kazandığını görebiliriz. Kandıra, Hendek ve Akyazı hariç geriye kalan bölgelerden Kocaeli merkez, Gebze, Gölcük, Adapazarı, Geyve, Karasu ve Karamürsel'de seçimleri Demokrat Parti kazanmıştır. Kandıra, Hendek, Darıca ve Akyazı'da ise CHP ancak varlık gösterebilmiş ve bu ilçelerde seçimi kazanmıştır (Türk Yolu, 5 Eylül 1950: s.1).

Seçimlerin ardından Belediye Başkanını belirlemek üzere Belediye Meclisi toplanmıştır. Bunun sonucunda Sadettin Yalım Belediye Başkanı seçilmiş, Meclis Reisliğine Zeki Vural, başkan vekilliğine Ömer Özdemir, Encümen azalıklarına Hicret Önel, Sadık Tanaydın ve Fethi Taşkesen getirilmiştir (Türk Yolu, 8 Eylül 1950: s.1).

Türk Yolu gazetesi yirmi beş yıl CHP tarafından idare edilen Kocaeli'de Halk evi, Verem Dispanseri, Kız Sanat Enstitüsü, parke yol ve kanalizasyon gibi bir çok yatırım yapıldığını belirterek yeni belediyeden de aynı oranda yatırım beklediklerini belirtmiştir.(Baykal, Türk Yolu, 7 Eylül 1950: s.1) Selahattin Telser “*Yirmi beş yıldır değişmeyen bir çiftlik sandalyesi kaldırılıp yerine hak, adalet masası kurulmuş ve bütün zihniyetler artık mazi olmuştur*” diye yazarak eski CHP yönetimini eleştirmiştir (Telser, Hürsöz, 8 Eylül 1950: s.1).

15 Ekim 1950'de İl Genel Meclisi seçimleri yapılmıştır. Demokrat Parti ve CHP 34'er kişilik aday listelerini açıklamıştır (Hürsöz, 20 Eylül 1950: s.1). CHP Gölcük, Kandıra ve Gebze'de seçimleri kazanmış, Demokrat Parti ise Karamürsel,

Adapazarı, Akyazı, Hendek, Geyve ve Karasu'da zafer kazanmıştır (Hürsöz, 19 Ekim 1950: s.1).

2.1.6. CHP Malları Meselesi

Demokrat Parti'nin uyguladığı aşırı Amerikancılık, özel girişimcilik gibi politikaların CHP tarafından eleştirilmesi, yabancılara fazlaca ayrıcalık verildiğinin vurgulanması üzerine iktidar harekete geçmiş ve CHP'nin iktidardayken gerek hazineden gerek başka kurumlardan aldığı taşınmazların listesini hazırlayarak bunların hazineye devrine karar vermiştir (Eroğul, 2017: s.97-98).

Bu kanun Kocaeli basınında da yankı bulmuş iktidara yakın olan Demokrat Kocaeli ve Hürsöz gazeteleri bu kararın yerinde olduğunu belirten yazılara yer vermiştir. Demokrat Kocaeli'den Süreyya Sofuoğlu, CHP'nin yıllardır milletin üzerinden geçindiğini söylemiştir (Sofuoğlu, Demokrat Kocaeli, 27 Aralık 1953: s. 1). Selahattin Telser ise, *Şu halde bu mallar, paralar CHP'den alındıktan sonra, CHP'nin siyasi heyecanla mensuplarından milyarları aşan paralarda toplayacağı muhakkaktır*" diyerek alınan bu kararın ters bir etki de yaratabileceğini de vurgulamıştır (Telser, Hürsöz, 18 Aralık 1953: s.1-2). Türk Yolu gazetesinden Mehmet Yüce ise, cumhuriyet rejiminde iktidar kadar muhalefetin de önemli olduğuna değinmiş, denetim mekanizmasının ancak muhalefet aracılığıyla sağlanabileceğini vurgulamıştır (M. Yüce, Türk Yolu, 31 Aralık 1953, s.1-2). Tek parti döneminde CHP'nin bir devlet kurumu olarak görülmesi nedeniyle hazineden edindiği taşınmazların bedelsiz olarak elinden alınması doğal gözüktü de partinin kendi imkanlarıyla aldıklarının elinde kalması da o kadar doğaldır. Bunun iyi bir araştırma sonucunda ayrıştırılıp, netleştirilmesi gerekir. Ancak bu durum Demokrat Parti tarafından muhalefete baskı yapmak ve muhalefeti güçsüzleştirmek amacıyla kullanılmıştır.

2.1.7. İrticaya ve Millet Partisi'ne Karşı Tutum

Demokrat Parti ana muhalefet partisinin yanı sıra Millet Partisi ile de ciddi görüş ayrılıkları yaşamıştır. Daha Demokrat Parti muhalefette iken kendisinin içinden çıkan Millet Partisi, Demokrat Parti iktidarına karşı sert çıkmış hatta Demokrat Parti'yi CHP ile danışıklı bir siyaset yürütmekle suçlamıştır. İşte bu siyasi

hava içerisinde Millet Partisi bir kongre yapmış ve bu kongredeki olaylar, partinin kapatılmasına sebep olmuştur. Parti'nin Atatürk ve ilkelerine karşı olduğunu söyleyen bir grup partiden çekilmiştir. Bunun üzerine savcılık harekete geçerek bu söylemleri ihbar sayarak parti hakkında soruşturma başlatmıştır. Bu soruşturmanın sonucunda parti geçici olarak kapatılmıştır (Eroğul, 2017: s.117-118).

Bu olay Türk Yolu Gazetesinden Mehmet Yüce'nin kalemine "*Millet Partisi'nin Kapatılması Münasebetiyle*" başlıklı yazısında partinin kapatılmasının vatan için daha iyi olacağı şeklinde yansımıştır. Mehmet Yüce yazısında Millet Partisinde olan bu iç karışıklığın-partinin Atatürk ilkelerine karşı olduğunu belirten ve bu sebeple ayrılan grubun iddialarının- bir komplo olması durumunda partinin kapatılması ile ilgili ise "*demokrasimize vurulmuş bir darbe*" diyerek parti içindeki karışıklığa temkinli yaklaşmıştır (M. Yüce, Türk Yolu, 11 Temmuz 1954: s.1).

Hürsöz gazetesi ise parti kapatıldıktan sonra yeni bir parti kurulacağını söylemiştir. Parti başkanlığına Ahmet Taha Kılıç'ın, başkan vekilliğine General Sadık Aldoğan'ın getirildiğini söylemiştir.(Hürsöz, 4 Şubat 1954: s.1) Cumhuriyetçi Millet Partisi, bu siyasi durumda Millet Partisinden ayrılanlar tarafından kurulmuştur. Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin kurucuları, Milletvekili Genel Seçimleri'nin 2 Mayıs'ta yapılacağı kararı üzerine yeni kurulmasından dolayı ülke genelinde teşkilatlanma konusunda ciddi sıkıntılar yaşamıştır. CMP seçim beyannamesine; "Aziz Vatandaş" hitabıyla başlamış ve kuruluşlarından kısa bir süre sonra seçime gidilmesinden bahsedildikten sonra halkın ne mevcut ne de daha önceki iktidardan umduğunu bulamadığını belirtmiştir. İktidarın antidemokratik kanunları çıkarmasını tarih mahkemesi değerlendirecektir, demiştir. Batı modelinde bir hukuk devletinin kurulabilmesi için kuvvet ayrılığının gerektiğini, Anayasa'da da değişiklikler yapılmasını savunmuştur. İkinci bir meclisin, Hakimler Meclisi ve Anayasa Mahkemesi'nin kurulmasının gerekliliğinden bahsetmiş, laiklik kavramının doğru anlaşılıp uygulanmasını, kişi hak ve hürriyetlerinin Anayasa'nın teminatı altında bulunması gerektiğini belirtmişlerdir (Tanör, 2018: s.350).

1954 seçimlerine ve bu seçimlerdeki parti beyannamelerine geçmeden önce bu yıla kadar çıkarılan dört önemli kanuna bakmak gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü

bu kanunlar seçim beyannamelerini etkilemiştir. Bu kanunlar şunlardır; Yabancı Sermaye Kanunu, Petrol Kanunu, Basın Kanunu ve Seçim Kanunu.

2.1.8. Yabancı Sermaye ve Petrol Kanunu

Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarında -Osmanlı'nın yarı sömürge durumunda olması ve kapitülasyonlara tepki olarak- yabancı sermayeden kaçınılmıştır. Ancak Demokrat Parti'nin programına baktığımızda en temel ekonomik politikasının yabancı sermayeyi teşvik olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda Demokrat Parti, devletin ekonomi üzerindeki baskısını azaltmak ve yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesini kolaylaştırmak adına Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu çıkararak bu amacı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Asıl olarak 1951'de çıkarılan bu kanunda 1954 yılında değişikliğe gidilerek, yabancı yatırımcıların yerli yatırımcılara tanınan bütün hak ve kolaylıklardan yararlanması kararlaştırılmıştır (Eroğul, 2017: s.124). Bu kanunun yanı sıra CHP yönetiminde özel sektörün önüne koyulan engelleri kaldırmak için Demokrat Parti iktidarı tarafından Petrol Kanunu çıkarılmıştır. Kanunun amacı, Türkiye'deki petrolerin yerli ve yabancı özel teşebbüs ile verimli bir şekilde geliştirilmesi ve kullanılmasını sağlamaktır (Baytal, 2007: s.552-553).

Demokrat Parti'nin, izlediği liberal ekonomi politikası çerçevesinde çıkardığı bu kanunlara ana muhalefet partisinden tepki gecikmemiştir. CHP'nin en büyük tepkisi özellikle Petrol Kanunu'na olmuştur. CHP bu kanunla beraber adeta kapitülasyonların geri geldiğini belirtmiştir (Baytal, 2007: s.553).

Kocaeli basınından Demokrat Kocaeli gazetesi bu durumu, hemen hemen bütün devletlerin kalkınması ve gelişmesinde yabancı sermaye rol oynamıştır diyerek yorumlamış, yeni kurulan devletlerin ihtiyaç duydukları teçhizatın, kendi mali kaynaklarından temin edilebilmesinin mümkün olmadığını belirterek bir memleketi fakirlikten refaha geçirmek için yabancı sermaye kullanılmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanı sıra cumhuriyetin ilk 26 yılında bütün imkanlara rağmen halkın refah seviyesinde hiçbir gelişme olmadığını belirterek CHP'yi eleştirmiştir (Demokrat Kocaeli, 27 Şubat 1954: s.3).

Türk Yolu gazetesinden Mehmet Yüce ise, yukarıda bahsettiğimiz CHP'nin kapitülasyon benzetmesini devam ettirerek Osmanlı Devleti'nin kapitülasyonlar nedeniyle ekonomisinin çöktüğüne dikkat çekmiştir. Yabancı sermayeye karşı temkinli yaklaşılması gerektiğini savunarak, yapılacak olan antlaşmalarda çekinme şartı olmasının zaruriyetinden bahsetmiştir. Yüce'ye göre çekinme şartı, hükümetin attığı herhangi yanlış bir adımdan geri dönebilmesini sağlayacak bir garanti olacağı için önemlidir (M. Yüce, Türk Yolu, 31 Ocak 1954: s.1-2).

Yabancı Sermayeyi destekler bir tutum takınan Demokrat Kocaeli ve Hürsöz gazeteleri Petrol Kanunu konusunda bir yazı kaleme almazken, Türk Yolu gazetesinde Mehmet Yüce "*Petrol Kanunu Münasebeti ile*" başlıklı yazısında yer altı kaynaklarının çıkarılıp işletilebilmesi için Türkiye'nin yeterli sermayesinin olmadığını söyleyerek yabancı sermayeyi gerekli görmüştür. Tek eleştirisi kanunun genel seçimlere çok az bir zaman kala çıkarılmış olması noktasındadır "*kanunun yeni meclise bırakılması daha hayırlı olurdu*" ifadesiyle bu düşüncesini açıkça belirtmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminden 1954'e kadar geçen dönemde devletin kısıtlı olanaklarıyla bir kalkınma gerçekleştirilmiştir. Fakat ekonominin daha çok büyümesi kalkınmanın güçlenmesi için ülkenin yeterli sermaye birikimi olmaması, teknoloji ve teçhizat eksikliğinden dolayı, yabancı sermayenin ülkeye davet edilmesi gereksinimi doğurmuştur. Bu bağlamda işgalden yeni kurtulmuş bir ülkenin oldukça seçici ve dikkatli davranması gerekmektedir. CHP'de eleştirilerinde kapitülasyonlara vurgu yaparak buna dikkat çekmiştir.

2.1.9. Seçim Kanunu

Seçim kanununda yapılması planlanan değişiklik 17 Şubat 1954'te meclis tarafından çıkarılmıştır. Bu değişiklikte birlikte kanuna, seçmen kütüklerinin ayrıntılı biçimde düzenlenerek siyasi partilere verilmesi eklenmiştir. Cem Eroğul bu kanun değişikliğini seçmene şirin gözükme çabası olarak değerlendirmektedir (Eroğul, 2017: s.126). Bu değişiklik Kocaeli basınında ise hem iktidar hem muhalefet tarafında olan gazetelerce olumlu olarak karşılanmıştır. Mehmet Yüce, 1950 seçimlerinde gösterilen özen ve dürüstlüğün bu seçimlerde de gösterilmesi

gerektiğini söyleyerek, seçim kanununda yapılan değişiklikle seçmen kütüklerinin siyasi partilere verilecek olmasını olumlu karşılamıştır (M. Yüce, Türk Yolu, 20 Şubat 1954: s.1).

Demokrat Kocaeli gazetesinden Süreyya Sofuoğlu, 1950 seçimlerinin CHP'nin çıkardığı kanun sayesinde dürüst ve adil yapıldığını Demokrat Parti'nin ise bu kanuna getirmiş olduğu değişiklikle birlikte Türk halkının emniyetli bir şekilde oylarını kullanabileceğini belirtmiştir (Sofuoğlu, Demokrat Kocaeli, 21 Şubat 1954: s.1-2).

2.1.10. Basın Kanunu

Demokrat Parti iktidara geldikten kısa bir süre sonra Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan matbuat kanununu değişikliklerini yürürlükten kaldırmıştır. Yeni basın kanunu 15 Temmuz 1950'de meclis tarafından kabul edilmiş, 21 Temmuz 1950'de yürürlüğe girmiştir. Yeni basın kanununda, matbuat kanunuyla hükümete tanınan geniş yetkiler kaldırılmış, gazete çıkarmak için izin alınmasına gerek kalmaksızın sadece bildirimde bulunmak bu kanuna göre yeterli sayılmıştır. Bu kanun basın suçluları ile ilgili düzenlemeye de gitmiş özellikle gazete sahiplerinin yayınlanan yazılar yüzünden ceza almayacağı belirtilmiştir. Tüm bu maddeler basın mensupları arasında memnuniyet uyandırmış, basın mensupları yeni kurulan Demokrat Parti'ye yaklaşmaya başlamışlardır. Ancak ezanın yeniden Arapça'ya döndürülmesi, dini konulardaki görüşleri basın ile Demokrat Parti'nin arasını açmaya başlamıştır (Yıldız, 1996: s.487).

13 Haziran 1952'de gazetelerin çalışma koşulları tekrar düzenlenmiştir. O güne kadar hiçbir gazeteye tanınmamış haklar verilerek, sadece devlet memurlarında olan yıllık ücretli izin hakkı gazetecilere de tanınmış, haftalık tatil hakkı, sendika kurma hakkı, sosyal sigortaya tabi olma zorunluluğu gibi haklar verilmiştir (Yıldız, 1996: s.488). Bu değişiklikler Demokrat Parti iktidarının basının gücüne ne kadar önem verdiğini kanıtlar niteliktedir, Demokrat Parti bu değişiklikle birlikte gazetecileri ve basını kendi yanına çekmeyi amaçlamıştır.

Basına verilen haklar ve basınla iyi ilişkiler böyle devam etmemiş özellikle 1953'te Ceza Kanununda yapılan bir değişiklikle basının eleştiri görevi

zorlaştırılmıştır. Bu değişikliğe kadar, bakanlara yapılan hakaretin takibi ilgili bakanın şikayetine bağlıyken bu değişiklikle birlikte artık savcılığın kendiliğinden soruşturma açabilme yetkisi olmuştur (Eroğul, 2017: s. 127).

Basına getirilen sınırlamalar bununla kalmamış beraberinde büyük tartışmalar da getirecek olan tasarı 9 Mart 1954'te kabul edilmiştir. Yayın ve radyo yoluyla işlenecek suçlar ağır yaptırımlarla karşılık bulmuştur. Bu kanuna göre şeref, haysiyet ve namusa zarar verecek, itibarı kırıcı yazılar hakkında, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ve bin liradan on bin liraya kadar para cezası verilmesi uygun görülmüştür. Hatta bu suç resmi sıfatı olanlara karşı işlendiyse ceza üçte birden yarıya kadar arttırılacaktır. Ayrıca gazetecilere iddiasını ispat hakkı bile verilmemiştir (Eroğul, 2017: s.127-128).

Basına ispat hakkı bile tanınmaması Kocaeli muhalefet basını tarafından eleştiriyle karşılanmış Mehmet Yüce yazısında, Demokrat Parti'nin niçin böyle bir değişikliğe ihtiyaç duyduğunu sorgulamış ve bunun nedenini seçimlerin yaklaşması olarak göstermiştir. Bu değişiklikle birlikte seçim öncesi Türk basınının baskı altına alınmaya çalışıldığını söylemiştir (M. Yüce, Türk Yolu, 12 Mart 1954: s.1-2). Demokrat Kocaeli gazetesinden İhsan Yazman ise değişiklikleri son derece olumlu bulmuş ve Adnan Menderes'e yapılan eleştirileri siyasi havayı bozan propagandalar olarak değerlendirmiştir (Yazman, Demokrat Kocaeli, 18 Mart 1954: s.1).

Antidemokratik uygulamaları kaldırma söylemiyle iktidara gelen bir partinin basına ispat hakkı bile tanımayan bir kanun çıkarmış olması, Demokrat Parti'nin muhalefet yıllarında iktidarı aynı sebeplerle-demokratik olmayan uygulamalarla-eleştirmesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Demokrat Parti muhalefet dönemindeki bütün eleştirilere rağmen antidemokratik bulduğu kanunlarla ilgili bir düzenleme yapmamış hatta mevcut kanunları da sertleştirmiştir. Bu noktada Basın Kanunu bu yargıya verilebilecek en önemli örneklerden biridir. 1952 yılında iktidarının henüz başlarında iken basına şimdiye kadar verilmemiş haklar vermiş ancak bu uygulama bir istisna olarak kalmıştır. Daha sonraki süreçte bu kanunda yaptığı değişikliklerle sertleşme yoluna girmiştir.

Demokrat Parti'nin söylevleri ile uygulamaları arasındaki tek fark bu kanun değildir. Muhalefette iken henüz teşkilatlanamadan 1946 seçimlerine gidilmesini eleştirmiş ancak kendi iktidarı döneminde seçimlere gidilmesine kısa bir süre kala CHP'nin mallarına el koyulmuştur. Bunların yanı sıra ikinci muhalefet partisi kapatılmıştır. Tüm bu gelişmeler Demokrat Parti'nin bir baskı rejimine doğru yöneldiğini göstermektedir.

Demokrat Parti'nin çıkardığı kanunlar ve baskı rejimine doğru yönelmesine karşılık muhalefet partileri arasında iş birliği çalışmaları başlamıştır. Özellikle CHP kurultayında alınan karara göre, partili olmayan kişilerin de milletvekili listelerinde yer alabilecek olması 1954 seçimleri için CMP ve CHP arasında iş birliğini kolaylaştıracak bir karar olmuştur. Demokrat Kocaeli gazetesi konu ile ilgili olarak iş birliği girişiminin CHP ve Millet Partisi tabanında hoş karşılanmayacağını dile getirmiştir. Bu savını desteklemek için ise Cumhuriyet gazetesinden Nadir Nabi'nin birleşme girişimini tenkit eden yazısına yer vermiştir. Gazete, nitelikli Millet Partisinin idealist kişileri böyle bir anlaşmaya taraf olmamışlardır, nitekim samimi Halkçılar da bu mevzuyla alakalı olarak asabi reaksiyonlar göstermiştir ifadesinde bulunmuştur. Cumhuriyet gazetesinden Nadir Nabi bu konuyla ilgili yazdığı yazısında CHP kurultayındaki kararın doğru olmadığını, bu durumun CHP'nin kendisini kuvvetli görmediğinin bir işareti olduğunu söylemiştir. Fakat CHP böyle bir görüşte dahi olsa bunda eleştirilicek bir noktanın olmadığını söyleyerek *“bir parti kendisini zayıf hissedebilir”* demiştir. Bunlara ek olarak *“Hatta böyle bir parti muhalefette bulunan başka partilerle işbirliği ederek iktidarı seçimlerde yenmeye yemese de onu mümkün merteye gözden düşürmeye teşebbüs edebilir”* diyerek *“bunun en azından ana prensipler itibarıyla kendisine düşman olmayan bir ortak seçmesi gerekmez mi ?”* sorusunu sorarak Millet Partisinin laikliğin esaslarını inkar ettiğini, inkıpları hiçe saydığını ve şeriatçı propaganda yaparak Atatürk'e – adı Türk – diye hakaret eden bir topluluk olduğunu söyleyen Nadir Nabi, bağımsız aday adı altında bu partiye mensup kişilerin CHP listelerine alınmasıyla, CHP'nin bir şey kazanacağını ummasının hata olduğunu söylemiştir. Tersine buna başvuranların kazanç değil, kayba uğrayacağını söyleyen Nadir Nabi *“İnkılap düşmanlarının sırtına binerek inkılabın korunduğu dünyanın hiçbir yerinde görülmemiştir”* diyerek sözlerini bitirmiştir (Demokrat Kocaeli, 28 Şubat 1954: s.1).

Bu karar Türk Yolu gazetesince ise olumlu karşılanmış, Türk Yolu gazetesi partiler arası yapılacak iş birliğinin halk tarafından olumlu karşılanacağını belirtmiştir (M. Yüce, Türk Yolu, 2 Mart 1954: s.1). Hürsöz gazetesinden Selahattin Telser, böyle bir birleşme olsa bile Demokrat Parti'nin bundan etkilenmeyip yine sandıktan birinci çıkacak parti olacağını bildirmiş, CHP ve CMP'yi kast ederek *“Onlar Türk milletinin ne olduğunu anlamamış esasen anlamalarına imkan da olmayan insanlardır”* diyerek eleştirmiştir (Telser, Hürsöz, 23 Mart 1954: s. 1-2). Ancak CMP'nin ülke genelinde tam işbirliğini savunması ve milletvekili sayısında anlaşılabilmesi gibi nedenlerle iki parti arasında iş birliği sağlanamamıştır.

2.2. 1954-1957 Yılları Arasında Kocaeli Basınında Siyasal Hayat

2.2.1. 1954 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri

1954 genel seçimlerine giderken iktidarda bulunan Demokrat Parti muhalefete göre daha rahat bir konumda bulunmaktadır. Bunda da dört yıllık iktidarları dönemindeki faaliyetlerinin etkisi büyüktür. İktidar iç politikada yerini sağlamlaştırmak ve oy alabilmek için önemli uygulamalara gitmiş, memurlara da seçim öncesi fazladan üç maaş vermiştir (Eroğul, 2017: s.126). Traktör dağıtımına hızla devam edilerek, tarımda makineleşme konusunda önemli bir yükselme olmuş böylece üretimde önemli ölçüde bir artış sağlanmıştır. İktidar özellikle şeker ve çimento sanayisinde büyük gelişmeler meydana getirmiş, ekonomik alandaki bu gelişmeler büyük halk kitlelerinin Demokrat Parti'den hoşnut olmalarına sebep olmuştur. Dış politikada ise Kore Savaşı'na asker gönderilmesi sonucu NATO'ya girilmiş ve ABD'den de önemli ölçüde ekonomik yardım gelmiştir. Dolayısıyla Demokrat Parti'nin dört yıllık iktidarı döneminde elde ettiği başarının en önemli nedeni iktisadi alandaki gelişmeler olmuştur.

Seçime giden süreçte Demokrat Parti, iktidarda olduğu sürece yaptığı olumlu icraatlara dikkat çekerek, bu icraatların iktidarda kalması halinde geliştirileceğini vaad eden bir strateji gütmüştür. Bu propagandanın başarısı için ise ihaleler, açılışlar ve temel atma törenleri düzenlenmiştir (Atayakul, 2007: s.257).

CHP ise, Demokrat Parti iktidarı altında Türk parasının değerinin düştüğüne değinmiş, üretim maliyetlerinin arttığını söylemiştir. CHP özellikle hayat pahalılığından dem vurmüş mahsül ve üretim arttıysa hayat pahalılığının azalması gerektiğini ama aksine arttığını savunmuştur (Türk Yolu, 13 Nisan 1954: s.1). İlk planda mali ve iktisadi güçlüklerin yenilmesi gerektiğine dikkat çekerek yabancı sermaye düşmanı olmadığını ancak yabancı sermayeye Türk vatandaşlarından farklı bir ayrıcalık verilmesine karşı olduğunu belirtmiştir. Kendisinin iktidara gelmesi durumunda özel teşebbüs ve küçük esnafın emniyet içinde çalışması için gerekli tedbirlerin alınacağını, küçük çiftçinin makineleşmesi sağlanacağını, borç yükü altında ezilen köylülerin derdine çare bulunacağını söylemiştir. Gelir vergisinde düzenlemelere gidilerek dar gelirli vatandaşın ve küçük esnafın vergi yükünün azaltılması gibi iktisadi tedbirler düşünülmüştür (Akşam, 20 Nisan 1954: s. 1-2).

Buna göre CHP'nin seçim beyannamesinde aşağıdaki söylemler yer almıştır:(Türk Yolu, 25 Nisan 1954: s.1)

1. İntikamcı olmayacağız.
2. Siyasi hürriyetlerimizi teminat altına alan Anayasa değişiklikleri yapacağız.
3. Hakiki ve tesirli meclis denetlemesini tesis edeceğiz.
4. Muhalefet partilerine emniyet içinde çalışma şartlarını sağlayacağız.
5. Zihniyette ve tatbikatta partizan idareye son vereceğiz.
6. Mahkemelerin bağımsızlığını ve her derecede hakim ve savcının teminatını sağlayacak kanuni tedbirleri alacağız.
7. Devlet menfaatlerini her türlü parti menfaatlerinin üstünde tutacağız.
8. Vatandaşlara emniyet ve huzur verecek tarafsız bir idare kuracağız.
9. Kanuni, mali, iktisadi diğer yollarla basını mefluç bırakmayı hedef tutan zihniyeti ve usulleri red ediyoruz.
10. Partizan radyoya son vereceğiz.

11. Memurların hal ve âtilerinin emniyet altına alınmasını ve siyasi nüfuzlarından kurtarılmasını sağlayacak tedbirleri alacağız.
12. Nüfus suistimallerine ve kredi yolsuzluklarına son vereceğiz.
13. Ticari hayatta emniyet ve istikrar sağlayacağız.
14. Dinamik bir dış ticaret ve tediye muvazenesi kuracağız.
15. Hayat pahalılığı ve geçim darlığı ile mücadele edeceğiz.
16. Paramızın iç ve dış değerinde istikrar sağlayacağız.
17. Bol ucuz ve kaliteli istihali sağlayacak tedbirleri alacağız.
18. Küçük çiftçimizi makineleşmenin nimetlerinden faydalandıracağız.

Kocaeli'deki seçim çalışmaları ise Nihat Erim'in 19 Nisan 1954'te İzmit'teki seçim nutkunda *“iktidar 6 aylığına kiralandığı takdirde bütün işlerin düzeleceğini söyleyenler 1950'deki hayat şartlarını daha geriye götürdüler”* söylemiyle resmen başlamıştır. Erim, seçimlerden önce bu sözü söyleyen Demokrat Parti'nin başta antidemokratik kanunlar olmak üzere memleketteki bütün işleri düzelteceklerini söylemelerine rağmen, dört senelik iktidarları döneminde hiçbir şey yapmadan milletin karşısına çıkmaya hazırlandıklarını söylemiştir. Memleketin ilerleyeceğine daha geriye gittiğinden bahsetmiş, muhalefetin en temel görevi olan denetlemenin yapılamadığından yakınarak iktidarı eleştirmiştir. İngiltere'de muhalefet liderine on beş günde bir defa söz hakkı verilerek muhalefetin yapacağı uyarılardan faydalanılırken, memleketimizde muhalefete söz verilmediğini söyleyerek bunun Demokrat Parti iktidarı döneminde görüldüğünü dile getirmiştir. Demokrat Parti'nin yeniden iktidara gelmesi halinde bunun icraatlarının halk tarafından onaylandığının bir göstergesi olarak kabul göreceğini söylemiştir (Türk Yolu, 20 Nisan 1954: s.1).

Erim bu konuşmasında *“partizan idarenin ortalığı nasıl kasıp kavurduğunu herkes bilmektedir”* diyerek iktidarı eleştirmiştir. CHP İzmit mitingi ise partinin milletvekili adaylarının ve Şemsettin Günaltay'ın katılımıyla gerçekleşmiştir. Nihat Erim söz alarak yurt dışında itibarımızın bozulduğunu vurgulamış, İsmail Rüştü Aksal ise ekonomi politikalarında hükümetin yeni bir açılım getirmediğini CHP'nin

başladığı işlere devam edildiğini söylemiştir. Şemsettin Günaltay, memleketin zor koşullardan çıktığı ve iyi bir vaziyette Demokrat Parti'ye teslim edildiğini, Demokrat Parti'nin de buna göre ölçülü konuşması gerektiğinden dem vurmıştır. Milletvekili adayı Sadettin Hazer Cumhurbaşkanının tarafsız kalması gerektiğini söyleyerek “*dün İnönü'yü tenkit edenler bugün ona taş çıkartmaktadırlar*” diyerek cumhurbaşkanını eleştirmiştir. Kocaeli milletvekili adayı Nazmi Oğuz ise, basın kanununu eleştirmiş Türkiye’de siyasi özgürlüklerin kalmadığını belirtmiş ve CHP’nin iktidara gelmesiyle birlikte basına eleştiri hakkını vereceklerini söylemiştir (Türk Yolu, 27 Nisan 1954: s.1-2).

Demokrat Parti'nin Kocaeli'deki seçim faaliyetlerini başlatan isim Celal Bayar olmuştur. 21 Nisan 1954'te kağıt fabrikasının açılışı için Kocaeli'ye gelen Bayar burada bir konuşma yaparak hükümetin tarım politikasına değinmiş, tarımda uygulanan politikalar sayesinde köylünün rahata erdiğini kaydetmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950'ye kadar gelen süreç ile Demokrat Parti iktidarının 4 yıllık sürecini kıyaslayarak, 4 yıl gibi kısa bir sürede 1950'ye kadar olan süreçte yapılan yollardan daha fazlasının yapıldığını bildirmiştir. Petrol Kanununa da değinen Bayar, bu kanunla ülkede hayat standartlarının yükseleceğini belirterek, yabancı sermayeye verilen haklar ile ilgili Kanada ve İsrail örneklerini vermiş ve bu ülkelerde yabancı sermayeye verilen haklar ne ise Türkiye'nin de bu hakları verdiğini milli menfaatlerin ve hakimiyetin korunduğunu, milli servetlerin yabancılara kaptırıldığı görüşünün tamamen yanlış olduğunu sözlerine eklemiştir (Hürsöz, 22 Nisan 1954: s. 1-2; Demokrat Kocaeli, 22 Nisan 1954: s.1-2). Demokrat Parti bu konuşma ve açıklamalardan sonra il genelinde seçim faaliyetlerine devam etmiş 24 Nisan 1954 tarihinde Gebze'de miting düzenlemiştir. Mitingi Dr. Hayri Üstündağ açmış sonra sözü Herekeli genç bir demokrata bırakmıştır. Bu genç konuşmasında iktidarın şimdiye kadar yaptığı işlere değinmiştir. Sonrasında kürsüye Demokrat Kocaeli gazetesinin sahibi ve baş yazarlarından Süreyya Sofuoğlu çıkmış ve tezahüratlarla karşılanmıştır (Demokrat Kocaeli, 25 Nisan 1954: s.1).

Seçimler öncesi Kocaeli basınına baktığımızda ise, şimdiye kadar görülen manzaranın aynısını görüyoruz. Hayata bakışı ve ideolojisi itibarı ile CHP'ye daha yakın olan Türk Yolu gazetesi yazılarında hükümeti eleştirip CHP yanlısı bir tavır

takınırken, yine ideolojik olarak Demokrat Parti iktidarına daha yakın olan Demokrat Kocaeli ve Hür Söz gazeteleri yazılarında hükümeti hemen hemen her alanda desteklemiş, hükümete gelen eleştirileri bertaraf etmeye çalışmıştır.

Mehmet Yüce “*Ekonomi Politikamız*” başlıklı yazısında iktisat politikalarımıza değinmiş, ekonomideki ilerlemenin bir türlü gerçekleşemediğini vurgulamıştır. Bunun nedenleri arasında ise iktisadi politikaların iktisatçılar tarafından düzenlenmediğini, yurt içi alım ve satım işlerinde hareketsiz ve lakayıt olunmasını göstermiştir. Memlekette geçim sıkıntısı yaşandığını buna karşı memur ücretlerine zam yapılmış olması gibi tedbirler alındığını ancak bunların yeterli olmadığını belirterek halkın bu zamlardan ve tedbirlerden nasibini alamadığını vurgulamıştır (M. Yüce, Türk Yolu, 25 Mart 1954: s.1).

Türkiye'nin yirmi bir gün sonra seçime imtihanı vereceğini söyleyen Yüce, bu imtihanın sınıf geçme veya bir işe girmeye benzemeceğini söyleyerek Türk Milletinin, Büyük Millet Meclisi'nde kendilerini en iyi temsil edecek kişileri seçmesi üzerine bir imtihan vereceğini de sözlerine ekleyerek adaylıklarını koyanların vasıflarını incelemenin Türk Milletinin en önemli görevi olduğunu söylemiştir. 1950 seçimleri için acemilik devri diyerek bu konuda yorum yapmak istemediğini dile getiren Yüce, otuz yıllık bir iktidarı yıkmak arzusu ve emeli ile yeni bir devir açma iradesi gösteren Türk Milletinin çoğunluğunun istediği üzere bu olayın gerçekleştiğini ancak milletin umduğunu bulamadığını dile getirmiştir. Hayat pahalılığı ile paramızın değersizleşmesine, ticari alanda tam bir istikrar sağlanamamasına ve nüfus istismarcılığı gibi konulara değinen Yüce, bu konuların millet tarafından beğenilmediğini sözlerine eklemiştir. Bunların haricinde antidemokratik kanunların ortadan kaldırılmadığını ve bu durumun milletin gözünden kaçmadığını söylemiştir. 1954 seçim imtihanını milletçe iyi verilmesi durumunda, bahsettiği olumsuz durumların ortadan kaldırılması ile memleketin saadet ve refaha kavuşacağını söyleyen Yüce, ancak böylelikle kendilerinde imtihanlarında başarılı olmuş sayılabileceğini sözlerine eklemiştir (M.Yüce, Türk Yolu, 11 Nisan 1954: s.1).

Yüce tarafından Demokrat Parti'nin seçim çalışmaları da eleştirilmiş, Demokrat Parti'nin bir program benimsemeyerek sadece CHP'yi eleştirmekle

kaldığını söylemiştir. Buna karşılık ise CHP'nin hayat pahalılığından, basın kanunu gibi antidemokratik kanunlardan ve dış politikadan bahsederek hükümetin icraatlarını eleştirdiğinin altını çizmiştir. Demokrat Parti'nin 1950 öncesi ile kendi idarelerindeki 4 yılı kıyaslamasıyla ilgili olarak ise *“Mesela yol mevzunu alalım 1950 öncesi ile son dört yılı öyle mukayese ediyorlar ki yapılmış ve yapılacak olanlar bir araya gelerek toplanmış olsa söylenen miktara yaklaşmak için bir hayli zaman ister”* açıklamasında bulunarak 1950 öncesi dönemde yapılanları savunmuş ve Demokrat Parti'nin icraatları ile sözlerinin birbirini tutmadığını belirtmiştir (M. Yüce, Türk Yolu, 20 Nisan 1954: s.1-2).

Demokrat Kocaeli gazetesinde 28 Nisan 1954 yılında yayınlanan *“Türk Milletini Hala Anlayamadılar”* isimli yazıda, İsmet İnönü'nün yabancı sermaye ve petrol kanunlarına karşı olan tepkisi eleştirilmiş, İnönü'nün milli şef tavrıyla tepeden konuştuğunu belirtmiş *“Büyük Millet Meclisini kendi zamanında olduğu gibi diktatörün emriyle müteharrik bir topluluk sanmaktadır”* diyerek İnönü'yü diktatörlükle suçlamış ve eski Millet Meclisini de eleştirmiştir (Demokrat Kocaeli, 28 Nisan 1954: s.1).

Demokrat Kocaeli gazetesi yazarı İhsan Yazman, CHP'nin Nihat Erim, Şerafettin Bürge, İsmail Rüştü Aksal gibi eskiden bakanlık yapmış şahsiyetleri tekrar aday göstermesini *“Siyasi hayatları bakımından elle tutulamayacak kadar yıpranmış şahsiyetleri aday göstererek bu isimleri temize çıkarmak istemektedir”* diye nitelendirmiştir (Yazman, Demokrat Kocaeli, 3 Nisan 1954: s.1). Propagandalar seçim yasakları başlayana kadar devam etmiştir (Türk Yolu, 18 Nisan 1954: s.1).

2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimleri yeniden Demokrat Parti kazanmıştır. Kocaeli ili içinde 129.587 oy Demokrat Parti, 65.324 oy CHP almıştır. (Bizim Şehir, 5 Mayıs 1954: s.1) Bu sonuçlara göre Demokrat Parti ve CHP arasında ciddi bir fark olması bize Kocaeli halkının yapılan işlerden memnun kaldığını, CHP'nin ise seçmen üzerinde etkili olamadığını göstermiştir. **Oy oranlarını ver**

Seçim sonuçlarına göre, Kocaeli'den çıkacak 12 milletvekilinin de Demokrat Parti'den olması ve dolayısıyla CHP'nin başarısızlığı Türk Yolu gazetesi tarafından, CHP'nin Kocaeli'den gösterdiği aday kadrosuna bağlanmıştır. Atatürk'ün izinden

giden ve yıllarca ülkeyi yöneten tek parti olmasına rağmen başarısız olmasının nedeni kadrosunu yenilememesi, genç ve aktif bir kadro meydana getirememesi olmuştur. Yüce'nin kendi deyimiyle “*siyasi ömrünü tamamlamış kişiler iş başından çekilmeli*” yerine daha genç bir kadro gelmelidir ifadesinde bulunmuştur. CHP'nin ana parti ve inkılap partisi olduğunu söyleyen Yüce, “*Türk Milletinin hayat memnat mücadelesinde muvaffak olmuş bir parti*” olduğunu söyleyerek CHP'nin Atatürk'ün dehasından doğduğunu, Türk Milletine büyük hizmetler ettiğini, uzun yıllar Türk Milletini tek parti olarak idare eden bu partinin Türkiye'yi dünya medeniyetleri seviyesine ulaştıran bir parti olduğunu da sözlerine ekleyerek, 30 yıl gibi uzun bir süre içerisinde de bilerek veya bilmeyerek kusurda işlediğini kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir. CHP'nin yeni bir idare kadrosu ile takviye edilmesini “*gönülden temenniye şayan*” bulduğunu da sözlerine eklemiştir. Eski yöneticilerin yaptığı hizmetlerle övünebileceğini ancak “*partinin kusurlu hareketlerine hedef alanların iş başından çekilmeleri partinin selameti adına en doğru ve hayırlı hareket*” olarak tanımlayarak sözlerini noktalamıştır (M. Yüce, Türk Yolu, 11 Mayıs 1954: s.1).

2.2.2. Kırşehir'in İlçe Haline Gelmesi ve Seçim Kanunu Değişikliği

Genel seçim sonuçları alındıktan sonra Onuncu Büyük Millet Meclisi 14 Mayıs 1954 tarihinde toplanmıştır. Bu toplantıda Celal Bayar cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan meclis başkanlığına seçilmiş hükümeti kurma yetkisi ise yeniden Adnan Menderes'e verilmiştir (Eroğul, 2017: s.149).

Demokrat Parti ikinci kez zafer kazanmanın-üstelik ilkinden de yüksek bir oranla- sarhoşluğuyla kendisine muhalafet eden ve hatta oy vermeyenlerden intikam alma yolunda gitmiştir. Bu kapsamda 30 Haziran 1954'te çıkarılan bir kanunla Kırşehir ilçe haline getirilmiştir (Eroğul, 2017: s. 153).

Demokrat Parti bununla sınırlı kalmamış muhalefeti de sınırlandırma yoluna gitmiştir. İlk olarak bir siyasi partiye başvurup başvurusu reddedilen adayın o seçim döneminde bir daha aday olmaması kararlaştırılmıştır. Böylece Demokrat Parti, reddettikleri adayların kendilerine karşı başka bir partiden seçime girmesini önlemiştir. İkinci olarak ise, memurlar milletvekili olabilmek için 6 ay önceden

görevinden istifa etmek zorunda bırakılmıştır. Eroğul, bu kanunun sadece muhalefetin aleyhinde olacağını belirtmiştir. Buna neden olarak ise, iktidar adayı olan bir memurun yeniden görevine alınacağını bilineceğini ama muhalefetten aday olmak isteyen bir memurun seçimi kazanamadığı takdirde işsiz kalacağını düşünerek bundan dolayı muhalefet milletvekili olmak istemeyeceğini vurgulamıştır. Üçüncü olarak siyasi partilerin artık karma liste yapması yasaklanmıştır. Bununla Demokrat Parti muhalif partilerin kendi aralarında anlaşıp, seçimlere o şekilde girmelerini önlemeyi amaçlamıştır. Dördüncü olarak, radyo siyasi partilere kapatılmıştır. Bu karar yine sadece muhalefet partilerinin radyodan yayınlanamayacağı anlamına gelmektedir çünkü iktidar hükümet adına konuşmak için radyodan istediği gibi yararlanmıştır (Eroğul, 2017: s.155).

Bu bağlamda Demokrat Parti'nin muhalefet yıllarındaki söylemlerine değinmek gerekmektedir. Muhalefet yıllarında iken radyodan yararlanamadığı için iktidara ciddi eleştiriler getiren Demokrat Parti, kendisi iktidara geçtiğinde ise muhalefetin radyodan istifade etmesine izin vermemiştir. Bu noktada Demokrat Parti'nin muhalefet yıllarındaki eleştirileri ile icraatları arasındaki farka dikkat çekmek gerektiğini düşünüyoruz. Basın kanunu ve muhalefete yönelik baskı unsurlarına baktığımızda, antidemokratik kanunları değiştirmek söylemiyle iktidara gelen bir partinin giderek baskı rejime yöneldiğini söylemenin yanlış olmayacağı kanaatindeyiz.

Bu kanunlar ile ilgili Demokrat Kocaeli ve Hürsöz gazetelerinde herhangi bir yazı yer almazken Türk Yolu gazetesi bu kanunları "*Kabul Edilen Kanunlar Münasebetiyle*" isimli yazısında eleştirmiştir. Bu yazıda Mehmet Yüce, mecliste yeterli güçte muhalefet olmadığını, eğer öyle bir muhalefet olsaydı bu kanunların ancak büyük tartışmalardan sonra kabul edilebileceğini vurgulamıştır. Ancak seçim sonuçlarına göre mecliste böyle bir muhalefetin bulunmadığından bahseden Yüce, bu kanunlara ancak hayırlı olsun diyebiliriz diyerek mecliste güçlü bir muhalefetin olamamasına dikkat çekmiştir (M.Yüce, Türk Yolu, 8 Temmuz 1954: s.1).

2.2.3. Adapazarı'nın Kocaeli'den Ayrılması

Bu dönemde Kocaeli ile ilgili gözlerin çevirildiği yer ise Adapazarı hakkındaki gelişmeler olmuştur. Adapazarının vilayet olmasını belirten kanun tasarısı **Kasım 1954'te** yürürlüğe girmiş, Sakarya ismini alan şehrin resmen il olmasını kutlamak için Ankara'ya Devlet büyüklerini davete giden heyet Adapazarı'na dönmüştür. Adnan Menderes açılışa gelmeye çalışacağını söylemiştir. Yapılacak olan merasime Devlet vekili Mükerrer Sarol, Hariciye vekili Fuat Köprülü, Ticaret vekili Sıtkı Yırcalı ile vekaletler müdürü gelmesi beklenmektedir. Adapazarı artık Sakarya adıyla anılmaya başlanacaktır (Demokrat Kocaeli, 30 Kasım 1954: s.1).

Kocaeli ilinin içerisinde Sakarya adında yeni bir il daha çıkarılmasının nedeni olarak, önceden de söylediğimiz gibi Demokrat Parti kendi bünyesinde halk tarafından sevilen, sayılan ve güçlü olan kişileri bulundurmaya bilhassa önem vermektense gösterilebilir. 1950 seçimlerinde Kocaeli ilinin çıkarttığı milletvekili sayısı 11 iken, 1954 seçimlerinde bu sayı 12'e çıkmıştır. Kocaeli ilinin parçalanarak iki ilin oluşması ile birlikte Kocaeli'nin milletvekili sayısı 6, Sakarya'nın ise 8 olmuştur. Kocaeli ilinin bölünmesi ile fazladan 2 milletvekili daha seçilir konuma gelirken, Demokrat Parti listesine seçilebilecek 2 güçlü isim daha böylelikle eklenebilmiştir. Aynı zamanda bu dönem seçim sonuçlarına bakıldığında 1954 seçimlerine göre Demokrat Parti'nin Kocaeli'de oy oranının 12 puan kadar düştüğü görülürken, Sakarya ilindeki seçimi 30 puan civarı bir farkla kazandığı görülmektedir.

Ancak burada asıl dikkat çeken durum 2 milletvekili fazlalığından da öte aynı dönemde Adıyaman'ın da Malatya'dan ayrılarak il haline getirilmesidir. Hükümet tarafından yapılan açıklamaya göre, kazaların durumu iktisadi, içtimai ve kültürel olayların gerektirdiği ihtiyaçları karşılayacak şekilde yeniden gözden geçirilmiş, halkın mümkün olduğu kadar yakından ve kolaylıkla belediye işlerinden yararlanmasını sağlamak amacıyla yeni idare teşkilatlarına olan ihtiyaç gözlenmiştir. Kamu hizmetini mümkün olduğu kadar halkın yakınına götürmek prensibiyle harekete geçen hükümet, vilayet merkezi ile ilişkileri zorlaşmış kazaların vilayete bağlılıklarının halka zarar getirdiğini belirtmiştir. Bu bakımdan iki kazanın(Sakarya

ve Adıyaman) il haline getirilmesi 14 Haziran 1954'te kararlaştırılmıştır (TBMM TD, D. 10, C. 1 (14.06.1954): s.164-165).

Burada dikkat çeken Malatya ilinin, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün memleketi olmakla birlikte CHP'nin kalesi durumunda olmasıdır. Bu bağlamda halk arasında Malatya'nın bu tutumundan dolayı cezalandırma yoluna gidildiği fikri oluşmuştur. Aynı dönemde Adapazarı'nın da Sakarya adı altında bir il haline getirilmesi, Adıyaman ve Malatya meselesi ile ilgili halk arasındaki bu cezalandırma görüşünü yumuşatmak amacı ile mi yapılmıştır sorusunu akıllara getirmiştir. Bu soruyu kesin olarak cevaplamak mümkün olmamakla birlikte Sakarya'nın il haline gelmesinin halk ve milletvekilleri tarafından nasıl karşılandığına bakılarak bir görüş belirtmek mümkün olabilir.

2.2.4. Yerel Seçimler

Muhtarlık seçimlerine mevcut durumda varolan partilerden sadece ikisi-Demokrat Parti ve CHP katılmıştır. TKP ve CMP seçimlere katılmama kararı almıştır. Seçimlere birkaç gün kala ise CHP'de birçok vilayet ve kazada seçime girmeme kararı almıştır ancak muhtar seçimlerinde Kocaeli seçimlere katılacağı vilayetlerden biri olacaktır. CHP'nin aldığı bu karar sadece muhtar seçimleri ile sınırlı kalmamış, CHP il genel meclisi ve belediye meclisi seçimlerine de katılmama kararı vermiştir. CHP bu kararı almasına gerekçe olarak Demokrat Parti'nin devletin tüm imkanlarını kendisi için kullandığını belirtmiş, bu sebeple seçimlere katılmayacağını açıklamıştır (Bizim Şehir, 3 Kasım 1954: s.1).

7 Kasım 1954 yılındaki muhtarlık seçimleri için Demokrat Parti ve CHP muhtar adayları ve ihtiyar heyetlerini belirlemek için yoklamalar yaptırmıştır (Bizim Şehir, 19 Ekim 1954: s.1). Seçimler sırasında Geyve ve İzmit'te ölüm ve yaralanmalar ile sonuçlanan tartışmalar olmuştur. Maşukiye'de CHP'ye oy vermeyen biri CHP'liler tarafından dövülmüş, Hendek'te ise Demokrat Partili aday CHP'li aday yaralamıştır (Türk Yolu, 9 Kasım 1954, s.1).

7 Kasım 1954'te yapılan muhtarlık seçimlerinde 687 muhtarlıktan 542'sini Demokrat Parti, 115'ini CHP, 1'ini CMP ve 29'unu bağımsızlar kazanmıştır (Demokrat Kocaeli, 11 Kasım 1954, s.1). Bu seçimlerin ardından İl Genel Meclisi

için seçimler yapılmış ancak bu seçimlere yalnızca Demokrat Parti katılmıştır. 25 Eylül 1955'te yapılan seçimlere CHP'nin katılmama nedeni yukarıda hükümetin uygulamaları başlığı altında bahsettiğimiz-radyodan muhalefetin yararlanamaması, memurların seçimden 6 ay önce istifa etmesi gerektiği ile ilgili karar, partilerin kendi aralarında anlaşarak ortak bir liste yapmasının engellenmesi gibi- muhalefeti sınırlandıran kanunlardır. Böylece Kocaeli'de İl Genel Meclisi seçimlerinde mücadele Demokrat Parti ve bağımsızlar arasında yaşanmıştır. Sonucunda bütün ilçelerde Demokrat Parti zafer kazanmış ve 15 kişilik İl Genel Meclisinin tamamı Demokrat Partili üyelere oluşmuştur (Türk Yolu, 27 Eylül 1955: s.1).

13 Kasım 1955'te belediye seçimlerinin yapılması kararlaştırılmıştır ancak CHP ve CMP daha önce saydığımız nedenlerle seçimlere katılmayı yine reddetmişlerdir. Seçimlere Demokrat Parti ve Köylü Partisi katılarak aday listelerini açıklamışlardır (Demokrat Kocaeli, 4 Kasım 1955: s.1). Seçimler Demokrat Parti'nin üstünlüğü ile sonuçlanmış ancak seçime katılım oranları oldukça düşük çıkmıştır. İzmit, Gebze, Karamürsel ve Gölcük'te seçimi Demokrat Parti kazanmıştır. Seçimlerin ardından Kocaeli Belediye Meclisi toplanarak Osman Gencal'ı Belediye Başkanlığına seçmişlerdir. Başkan vekilliğine Sadık Tanay, encümen üyeliklerine Sabahattin Bilgisu, Selahattin Güven, Vehbi Birol ve Necdet Başaran seçilmiştir (Hürsöz, 18 Kasım 1955: s.1).

2.2.5.İspat Hakkı ve Hürriyet Partisi'nin Kuruluşu

Daha önce belirttiğimiz üzere Demokrat Parti şeref, haysiyet ve namusa zarar verecek, itibarı kırıcı yazılar hakkında, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ve bin liradan on bin liraya kadar para cezası verilmesini uygun görmüş üstelik gazetecilere bu iddiaları ispat etme hakkı bile tanımamışlardır. Ancak bu karar parti içinde tartışmalara neden olmuş ve 19 milletvekili basına ispat hakkının verilmesi için önerge oluşturup meclise sunmuştur. Ancak bu önerge kabul edilmemiş ve bu önergeyi imzalayanlar haysiyet divanına sev edilmiştir. Haysiyet divanına sevk edilenlerden 9 tanesinin partiden ihracına geri kalanlarının ise soruşturmalarının devamına karar verilmiştir. İhraç edilmemiş olan 10 milletvekili de partiden istifa etmiştir. Bunun üzerine Demokrat Parti'den ayrılan milletvekilleri Hürriyet Partisi'ni kurmuşlardır (Eroğul, 2017: s.170).

Kocaeli basını da bu gündemden uzak kalmamış, konu ile ilgili yorumlarını köşe yazılarına taşımıştır. Türk Yolu gazetesi meclise önerge verenler arasında Turan Güneş ve Ekrem Alican gibi iki Kocaeli milletvekilinin de olmasına dikkat çekmiştir. Ekrem Alican ile röportaj yapan gazetede Alican “*Teklifin BMM’de sempati ile karşılanacağına inanıyoruz*” demiş, önergenin geri alınıp alınmayacağı konusu ile ilgili ise bu tasarinın geri alınması için merkezin kendilerine baskı yaptığı konusundaki iddiaları yalanlamıştır. Bu kanun teklifinin memleketin bir ihtiyacı olduğunu belirterek sonuna kadar müdafaa edeceklerini kaydetmiştir (Türk Yolu, 23 Temmuz 1955: s.1).

Yukarıda bahsettiğimiz gibi önergenin kabul edilmemesi ve hatta önergeyi veren kişilerin Haysiyet Divanı’na sevk edilmesi üzerine divana sevk edilen bu vekillerden-dokuz tanesi ihraç edilmiş diğerleri istifa etmiştir- Hürriyet Partisi teşekkül etmiştir. Partiden ihraç edilenler, F. Lütü Karaosmanoğlu, Ekrem Hayri Üstündağ, Safaettin Karanakçı, Ragıp Karaosmanoğlu, İsmail Hakkı Akyüz, Behçet Kayaalp, Ziyyat Ebuziyya, Mustafa Timur, Sabahaddin Çıracıoğlu; İstifa edenler, Fethi Çelikbaş, Enver Güreli, İbrahim Öktem, Raif Arbay, Şeref Kamil Mengü, Muhlis Bayramoğlu, Ekrem Alican, Mustafa Ekinci, Kasım Küfrevi. Partinin genel başkanlığına F. Lütü Karaosmanoğlu seçilmiştir. Partinin genel idare kurulu üyeleri şu isimlerden oluşmuştur: E. Hayri Üstündağ, Turan Güneş, Safaeddin Karanakçı, İsmail Hakkı Akyüz, Şeref Kamil Mengü, Ekrem Alican, Zeyyad Ebuziyya, Feridun Ergin, Mustafa Ekinci, Şekip İnal, Muhlis Ete, İhsan Hamit Tiğrel ve Raif Aybar (Çakmak, 2008: s.153-154).

Hürriyet Partisi hakkında iktidar yanlısı basın herhangi bir yorum yapmamış iken Türk Yolu gazetesi ise Hürriyet Partisinin kurulmasını memnuniyetle karşılamış, muhalefetin daha da güçlenecek olmasını sevindirici bulmuştur (M.Yüce, Türk Yolu, 27 Kasım 1955: s.1).

Hürriyet Partisi’nin Kocaeli’de teşkilatlanmasında bir adım olan İl Genel Merkezi, Turan Güneş(eski DP Kocaeli milletvekili) ve Ekrem Alican’ın(eski DP Kocaeli milletvekili) katılımıyla açılmıştır.

2.2.6. Muhalefet İle Mücadele

1956 yılından itibaren iç politikada ekonominin kötü gitmesi üzerine hükümetin muhalefete karşı olan baskısı artmıştır. Bu minvalde öncelikle 3 Mayıs'ta on altı yargıç emekliye sevk edilmiştir. Bu emekliye sevk edilen kişiler arasından üçünün Yargıtay üyesi olması özellikle dikkat çekicidir. 12 Haziran 1956'da ise içlerinde Yargıtay başkanı ve cumhuriyet başsavcısı da bulunan yedi yargıç daha emekliye sevk edilmiştir. Muhalefete yönelen hareket bununla sınırlı kalmamış basın organlarına da sızmıştır. Basın özgürlüğünü iyice kısıtlayan kanun kabul edilmiştir. Bunlardan ilki ile gazete sahibi ve sorumlu müdür olmak yeni şartlara bağlanmış, altı aylık mahkumiyet gazatecilik yapılmasına engel olarak kabul edilmiştir. Resmi sıfatı olan kişiler aleyhinde yapılan haberlere yayın yasağı getirilmiş, bunlara uymayanlara ise ağır hapis ve para cezaları uygun görülmüştür (Eroğul, 2017: s.181-182).

Kocaeli basınında bu kanunlara ilişkin tepki gecikmemiştir. Özellikle basın kanununa ilişkin eleştiri yazısı Türk Yolu gazetesinde kendine yer bulmuştur. Mehmet Yüce yazısında, mecliste muhalefesinde bu kanuna tepki gösterdiğine dikkat çekerek bu kanunla birlikte basının en önemli görevlerinden biri olan eleştiri hakkının basının elinden alındığını belirtmiştir. Türk Yolu gazetesinin de artık sadece kanunlar çerçevesinde eleştiri yapacağını, gazetede artık daha çok dış siyaset ve gıda fiyatları gibi mesuliyet gerektirmeyecek yazılar yayınlanacağını söylemiştir (M.Yüce, Türk Yolu, 9 Haziran 1956: s.1). Aynı kanun iktidar yanlısı gazeteciler tarafından ise asılsız haberlerin önüne geçileceği şeklinde yorumlanmıştır (Yazman, Demokrat Kocaeli, 14 Haziran 1956: s.1).

2.2.7. Muhalefet Partilerinde Diyalog Çalışmaları

Demokrat Parti'nin muhalefete yaptığı baskılar bununla sınırlı kalmamış, Toplantı ve Gösteri haklarını düzenleyen kanunun kabulüyle birlikte muhalefeti daha da zor durumda bırakmak amaçlanmıştır. 27 Haziran 1956'da kabul edilen bu kanuna göre, siyasi partilerin istedikleri bir zamanda düzenleyecekleri açık hava toplantılarına ve gösteri yürüyüşlerine kısıtlama getirilmiş, bu toplantı ve gösterilerin sadece seçim dönemlerinde yapılabileceği kararlaştırılmıştır. Toplantıların ancak kapalı olarak ve o bölgenin en büyük mülki amirinden izin alınarak yapılabileceği

kararı alınmıştır. Üstelik suç sayılan toplantıların dağıtılabilmesi için ateş açılabileceği kabul edilmiştir (Eroğul, 2017: s.184). Tüm bu baskılara karşı muhalefet partileri arasında iş birliği görüşmeleri başlamıştır. Hürriyet Partisi, CHP ve CMP'ye kendi aralarında bir anlaşmaya varılmasını teklif etmiş ancak bu anlaşma ayrıntılardaki anlaşmazlıklar yüzünden sağlanamamıştır (Eroğul, 2017: s.187).

Ancak seçimlerin yaklaşmasıyla beraber muhalefet arası iş birliği yeniden gündeme gelmiştir. Bu bağlamda muhalefet liderleri Ankara'da yaptıkları toplantıda ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiride muhalefetin iktidara geldiği takdirde yapacağı işler sıralanmıştır buna göre; iki meclis sistemi, nisbi temsil, adli teminat, ispat hakkı, anayasa mahkemesi, demokratik hürriyetler ve iktisat gibi alanlarda tedbirler alınarak tarafsız idare sağlanacaktır (Türk Yolu, 6 Eylül 1957: s.1).

Bu duruma karşı Kocaeli basını da sessiz kalmamış konu ile ilgili köşe yazıları kaleme alınmıştır. Demokrat Kocaeli gazetesinden İhsan Yazman konu ile ilgili olarak iş birliğinin işe yaramayacağı görüşünü savunmuştur. Yazman, birbirinden taban tabana zıt olan partilerin birleşmelerini şaşkınlıkla karşıladıklarını belirterek, muhalefet partisine mensup vatandaşların da bu durumdan rahatsız olduklarını bu yüzden kendi partilerinden ayrılıp Demokrat Partiye girmeye karar verenlerin sayısının oldukça fazla olduğunu sözlerine eklemiştir (Yazman, Demokrat Kocaeli, 29 Ağustos 1957: s.1).

Türk Yolu gazetesi ise muhalefet partileri arası iş birliği girişimini olumlu karşılamış ve desteklemiştir. Muhalefet partisi liderlerinin vatan ve millet hizmetinden başka bir amaç gütmediklerini belirterek, muhalefetin basına ispat hakkı, üniversite özeğiği gibi konularda anlaşacağını vurgulamıştır (M.Yüce, Türk Yolu, 11 Eylül 1957: s.1).

Muhalipler arası iş birliğinin gündeme gelmesi ve iktisadi alanlardaki mahsulün kötü olması, milli gelirin düşmesi gibi çürüme ibarelerinin başlaması üzerine Demokrat Parti 1958 yılında yapılması gereken genel seçimlerin, 27 Ekim 1957'de yapılmasına karar vermiştir (Eroğul, 2017: s.194-195). Bunun yanı sıra seçimlere muhalefetin iş birliği içerisinde girmesini engellemek amacıyla 11 Eylül 1957'de kabul edilen yeni seçim kanunu ile bir partinin başka bir parti tarafından

aday gösterilmesi yasaklanmış ayrıca bir partiden altı ay önce istifa etmiş birinin başka bir partiye girmesi yasaklanmıştır. Eroğul'a göre son madde Fuat Köprülü'nün başka bir partiden aday olmasını engellemek için koyulmuş bir maddedir. Gerçekten de seçim kanununda değişikliğe gidilmeden kısa bir süre önce Fuat Köprülü Demokrat Parti'den istifa etmiş bununla da kalmayarak önemli bir açıklamada bulunmuştur. Buna göre Köprülü *"Programından ayrılmış, eski hüviyetini tamamen değiştirmiş olan bugünkü DP zihniyeti ile uyuşmak benim için imkansız olduğu cihetle DP'den çekiliyorum...Demokrasi nizamına iman etmiş bütün Türk vatandaşlarının, aralarındaki her türlü ihtilafları bir tarafa atarak bu gaye (Menderes'i devirmek) uğrunda iş birliği yapmaları bir vatan borcudur"* ifadesinde bulunmuştur (Eroğul, 2017: s.188). Bu ifade Demokrat Parti iktidarı için olduğu kadar Türk siyasi tarihi açısından da oldukça önemlidir. Partinin kurucularından birinin Demokrat Parti'den istifa ederken Menderes'i devirmeyi bir vatan borcu olarak göstermesi, partinin ve Menderes'in partinin kuruluş amaçlarından tamamen uzaklaştığını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Yeni seçim kanunu ile birlikte Demokrat Parti'ye muhalefet etmesinden çekinilen tek ismin Fuat Köprülü olmadığı aşikardır. Bu seçim kanunu muhalefet partiler arasındaki iş birliği düşüncesini de ortadan kaldırmıştır. Bu kanunla birlikte muhalefetin takip edebileceği iki yöntem kalmıştır. Bunlardan ilki partilerin görünüşte bütün illerde seçime girmesi ancak tek bir partiye oyların verilmesidir. İkinci seçenek ise seçimlere sadece bir tane muhalefet partisinin girmesidir. İki seçenekte de anlaşılamayan muhalefet partileri bunun sonucunda muhalifler arası iş birliği suya düşmüştür (Eroğul, 2017: s.190).

Bu olaylar üzerine Süreyya Sofuoğlu yazısında iş birliğinin esas bozulma sebebinin CHP olduğunu söyleyerek partinin şeflik sisteminden kurtulamadığını ve kendisini diğer muhalefet partilerinden üstün tuttuğunu belirtmiştir. Sofuoğlu bu hareketin Demokrat Parti'nin işini kolaylaştıracağını sözlerine eklemiştir (Sofuoğlu, Demokrat Kocaeli, s.1).

Hürsöz gazetesinin genel tutumunu ise Müeyyet Akarsu yazısında belirtmiştir. Akarsu'ya göre, iş birliğinin bozulması muhalefet liderlerinin yüksek egoları yüzünden olmuştur. Özellikle CHP'yi kast ederek muhalefetin kurucuların

hakimiyetinden arınmadığından dem vurmuş, iktidarı diktatörlükle eleştirenlerin kendi içlerindeki diktatörlere izin verdiğini onları yıkmaya çalışmadığını ifade etmiştir (Akarsu, Hürsöz, 8 Haziran 1957: s.1).

2.3. 1957-1960 Yılları Arasında Kocaeli Basınında Siyasal Hayat

2.3.1. 1957 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri

Genel seçimlerin tarihinin kararlaştırılmasının ardından partiler seçim çalışmalarına başlamışlardır. Muhalefet partileri seçim çalışmalarına özellikle ekonomi politikalarını eleştirerek başlamışlardır. Muhalifler fiyatların devamlı yükselmesinden ve geçim sıkıntısından bahsederek iktidarı eleştirirken iktidar partisi ise “görülmemiş kalkınma” kavramı üzerine propagandasını oluşturmuş bulunmaktadır (Atayakul, 2007: s.343-344).

Genel seçim çalışmaları Kocaeli’nde de başlamış ve yerel basınında bu süreci yakından takip etmiştir. CHP Seçim kampanyasına 31 Eylül 1957’de Kandıra’da yapılan toplantı ile başlamıştır. Bu toplantıda Nihat Erim söz alarak, CHP’nin rakiplerini lekelemeden seçim propagandası yürüttüğünü, ancak rakiplerinin bunun tam tersi bir yöntem izlediklerini belirtmiş ve seçimleri CHP’nin kazanacağına olan inancını dile getirmiştir (Türk Yolu, 1 Ekim 1957: s.1).

CHP Kocaeli milletvekili adaylarının katılımıyla 16 Ekim 1957’de Kandıra’da bir miting gerçekleştirmiştir. Nihat Erim bu mitingde de konuşma yaparak özellikle köylü ve işçi kesimin kalkınmasına yönelik adımlar atılmaması yönünde iktidarı eleştirmiş, CHP’nin iktidara gelmesi halinde tüm bunların düzeleceğini vurgulamıştır (Türk Yolu, 17 Ekim 1957: s.1). CHP’nin seçim kampanyasının en önemli aktörü olarak Nihat Erim gözükmektedir.

Demokrat Parti ise seçim çalışmalarına Kandıra’da başlatmıştır. 10 Ekim 1957 tarihinde Kandıra’da düzenlediği mitinginde, Kocaeli milletvekili adayları Refik Koraltan, Cemal Tüzün, Sadettin Yalım, Ömer Cebeci, Nüzhet Unat ve Dursun Erol katılmıştır (HürSöz, 8 Ekim 1957: s.1). Toplantıda milletvekili adaylarından Sadettin Yalım bir konuşma yaparak, iktidar partisinin şimdiye kadar yapmış olduğu yatırımlara dikkat çekerek Kandıra’ya yönelik yatırımlardan bahsetmiş yakında

burada bir keten fabrikası kurulacağını söylemiştir. Milletvekili adaylarından bir diğeri olan Cemal Tüzün ise, muhalefetin hürriyet diye bahsettiğinin, hakaret ve kötüleme hürriyeti olduğunu belirtmiştir (Demokrat Kocaeli, 11 Ekim 1957: s.1).

Üç gün sonra yapılan Karamürsel mitinginde ise Dursun Erol, muhalefetin iktisadi alandaki eleştirilerine yanıt olarak ekonomisi zayıf olan bir ülkenin ordusunun da zayıf olacağını; ancak Türk ordusunun bütün kuvvetiyle ayakta olduğunu ifade etmiştir (Demokrat Kocaeli, 14 Ekim 1957: s.1). 17 Ekim 1957’de gerçekleştirilen İzmit mitinginde ise Refik Koraltan söz almış ve İzmit’te Türkiye’nin en büyük tersanesinin kurulması için çalışmalarına başladığını söyleyerek iktidarın hali hazırda yaptığı ve yapacaklarına dikkat çekmiştir (Hürsöz, 18 Ekim 1957: s.1).

Demokrat Parti’nin içinden ayrılanlar tarafından oluşturulan Hürriyet Partisi ise seçim çalışmalarına 3 Ekim 1957’de gerçekleştirilen Gölcük mitingi ile başlamıştır. Hürriyet Partisi Kocaeli milletvekillerinden Turan Güneş, Ekrem Alican, Nail Karabuda, Emin Kip, Turgut Pamir ve Rasim Eyüpoğlu’nun(Türk Yolu, 9 Ekim 1957:s.1) katılımlarıyla gerçekleşen mitingte Turan Güneş, gerçek Demokratların kendileri olduğunu söyleyerek hayat pahalılığı gibi ekonomik sıkıntılar üzerinde durduktan sonra basına ispat hakkı verilmediği için birçok usulsüzlüğün saklı kaldığını belirtmiştir (Türk Yolu, 4 Ekim 1957: s.1). 10 Ekim’de yapılan İzmit mitinginde ise Hürriyet Partisi milletvekili adayı Reşat Eyüpoğlu Demokrat Parti’nin seçilmesi halinde tek parti iktidarının geri geleceğini söylemiştir (Türk Yolu, 11 Ekim 1957: s.1).

CMP’nin İzmit’te 17 Ekim 1957’de gerçekleştirdiği mitingde CMP Kocaeli milletvekili adayları Kadircan Kafı, Selahattin Ögelmen, Vahdettin Aytan, Sadettin Hazar, Hadi Eyüpoğlu ve Ziya Yüksel de hazır bulunmuştur (Türk Yolu, 9 Ekim 1957: s.1). Bu adaylardan Sadettin Hazar iktidarı Marshall yardımlarının iyi kullanılamaması noktasında eleştirmiştir. Hazar genel olarak hayat pahalılığından bahsettikten sonra Kocaeli’de tütünün çok ucuza satıldığını iktidara geldikleri takdirde bu durumu değiştirerek tütüncülere emeklerinin karşılığının verileceğini söylemiştir (Türk Yolu, 18 Ekim 1957: s.1).

Kocaeli’de seçim propagandalarına baktığımızda, muhalefet açısından hayat pahalılığı, köylünün ve işçi sınıfının yaşadığı zorluklar üzerinden yürütülmüş olup buna mukabil iktidar partisinin Kocaeli’ye yapılacak yatırımlardan behsettiği gözlenmiştir. Ayrıca bahsedilen diğer bir konu adalet ve özgürlükler olmuş, ispat hakkı sorunu nedeniyle HP birçok şaibeli konunun gündeme gelmediğini belirtmiştir. İktidar ise bu hürriyetleri iktidara hakaret ve kötüleme hürriyetinin istenmesi olarak yorumlamıştır. HP ayrıca muhalefet ve toplum üzerindeki baskının çok arttığını bu gidişle tek partili döneme gidileceğini savunmuştur.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi partilerin en önemli siyasi propaganda aracı kendilerini destekleyen basın organları olmuştur. Kocaeli yerel basını da bu düşüncemizi doğrular nitelikte yayınlar yapmıştır. Bu bağlamda CHP’ye daha yakın olan Türk Yolu Gazetesinde yer alan seçim propagandalarına baktığımızda iktidarı eleştirdiğini görmek pek de şaşırtıcı olmayacaktır. Mehmet Yüce iktidarın seçim çalışmalarını değerlendirirken Demokrat Parti’yi eleştirdiği en önemli nokta din ve siyaseti birbirinden ayırmamasıdır. Yüce “*Dini siyasete alet ederek menfaat yoluna gitmek isteyenler bu tip bir silahın sadmesine daima maruz kalacaklardır.*” diyerek iktidarı uyarmıştır (M.Yüce, Türk Yolu, 16 Ekim 1957: s.1).

İktidara yakınlığı ile bilinen Demokrat Kocaeli Gazetesi ise seçim propagandaları kapsamında birçok vatandaşın Demokrat Parti’ye geçtiği haberine yer vermiştir. Muhalefet partilerinin birleşme girişimlerini eleştiren gazete bu birleşme girişiminin ters teptiğini muhalefetin Demokrat Parti’yi devirmeye çalıştığını ancak halkın bunun farkına vararak Demokrat Parti ocaklarına geçtiğini belirtmiştir (Yazman, Demokrat Kocaeli, 5 Ekim 1957: s.1-2). Yine Demokrat Kocaeli Gazetesi yazarlarından Süreyya Sofuoğlu “*Seçimlerin Neticesi*” başlıklı yazısında Demokrat Parti’nin Kocaeli’deki çalışmalarına yer vererek Karamürsel’de kumaş, Kandıra’da keten fabrikalarının kurulacağını, bunların yanı sıra Kocaeli ile ilgili birçok çalışmanın sırada olduğunu söyleyerek bunların yapılabilmesi için Demokrat Parti’nin iktidarda kalması gerektiğinden bahsetmiştir (Sofuoğlu, Demokrat Kocaeli, 13 Ekim 1957: s.1).

Hürsöz Gazetesi'nden Selahattin Telser ise, Demokrat Parti'nin seçimleri kaybetmesi halinde ülkenin 20 yıl geriye gideceğini ve birçok yatırımın yarım kalacağını vurgulamıştır (Telser, Hür Söz, 15 Ekim 1957: s.1).

Kocaeli özelinde de hareketli geçen seçim çalışmaları neticesinde 27 Ekim 1957'de genel seçimler yapılmıştır. Bu seçim sonuçlarına göre, Demokrat Parti 4.372.621 oy alarak toplam oyların %47,88'ini, CHP 3.753.136 oy alarak toplam oyların %41,09'unu, CMP oy alarak 652.064 toplam oyların %7,14'ünü, Hürriyet Partisi 350.597 oy alarak toplam oyların %3,84'ünü ve bağımsızlar ise 4.994 oy alarak toplam oyların %0,05'ini almışlardır (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1957 Erişim Tarihi: 07.05.2019). CHP 178, CMP 4, Demokrat Parti 424, Hürriyet Partisi 4 milletvekili çıkarmıştır. Sonuçları incelediğimizde muhalefetin toplam oyunun Demokrat Parti'nin oyunu geçtiğini söylemek mümkündür; ancak meclisteki milletvekillerinin 424 gibi bir çoğunluğunu Demokrat Parti almıştır. Bu durum beraberinde seçim sistemi tartışmalarını da getirmiştir.

Kocaeli bazında seçim sonuçlarına baktığımızda ise Kocaeli'de kayıtlı 129.281 seçmenden 98.208'i seçimlere katılmıştır. Buna göre Demokrat Parti 49.517 oy ile oyların % 50,7'sini, CHP 38.300 oy ile oyların % 39,2'sini, CMP 5.727 oy ile oyların % 5,9'unu, Hürriyet Partisi ise 4.047 oy ile oyların % 4,2'sini almıştır (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1957&p_il_kodu=41 Erişim Tarihi: 07.05.2019). Bu sonuçlara göre Adapazarı ilinin Kocaeli'den ayrılmasıyla birlikte sayısı 6'ya düşen Kocaeli milletvekillerinin hepsini Demokrat Parti çıkarmıştır.

Demokrat Parti'nin Kocaeli'de aldığı oylar ile ülke genelinde aldığı oyları kıyasladığımızda Kocaeli'de daha yüksek oranda oy aldığını gözlemlemek mümkündür. Ancak 1954 seçimlerinde Demokrat Parti'nin Kocaeli'de %63 oy oranına sahip olduğuna da dikkat çekmek gerekmektedir; çünkü Demokrat Parti Kocaeli'den aldığı oyu düşürdüğünü söyleyebiliriz. CHP ise 1954 seçimlerinde oyların %30'unu almışken bu seçimde oylarını arttırmıştır.

Seçim sonuçlarının Kocaeli'deki yansımalarına baktığımızda Mehmet Yüce CHP'nin 1954 seçimlerine göre çok daha fazla milletvekili çıkardığına dikkat çekerek bunun mecliste denetimin sağlanmasına yardımcı olacağı görüşünü savunmuştur (M.Yüce, Türk Yolu, 30 Ekim 1957: s.1). Süreyya Sofuoğlu ise seçimlerde CHP'nin cezalandırıldığını ileri sürerek, seçim sonuçlarını muhalefetin düzgün seçim beyannamesi hazırlayamamasının bir sonucu olarak değerlendirmiştir. (Sofuoğlu, Demokrat Kocaeli, 30 Ekim 1957: s.1).

2.3.2. Vatan Cephesi ve Güç Birliği

27 Ekim 1957 genel seçimlerinin ardından meclis 1 Kasım'da toplanarak cumhurbaşkanlığına Celal Bayar'ı, meclis başkanlığına Refik Koraltan'ı ve başbakanlığa da Adnan Menderes'i seçmiştir. Hükümet yeni programını okurken Menderes'in söylediği bir cümle iktidarın daha da sertleşeceğini bildirir niteliktedir. Menderes “manevi asayışı iade edecek tedbirlerin de alınmasının zaruret haline geldiğini” söyleyerek muhalefete karşı yeni baskıların yolda olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda 27 Aralık 1957'de kabul edilen yeni iç tüzükle birlikte meclisin muhalefet ve denetim görevini zorlaştıran birçok karar kabul edilmiştir. Bu tüzüğe göre sözlü sorular sadece cuma günleri ve en fazla bir saat süreyle konuşulabilecektir. Bunun yanı sıra bakanlar bu soruları kamu çıkarlarını bahane göstererek isterse cevaplamayacaklardır. Ayrıca dokunulmazlığın kaldırılması mümkün hale gelmiş ve kürsüde konuşma yapan milletvekillerinin sözleri “lisan temizliğinden” ayrıldıkları gerekçesi ile tutanaklardan çıkartılabilir hale getirilmiştir (Eroğul, 2017: s.206-207).

Bu arada orduda bir kaynaşmanın başladığı söylentileri çıkmaya başlamış, orduda hükümete karşı bir komplonun yapılmaya çalışıldığı haberleri dolaşmaya başlayınca hükümet harekete geçerek 16 Ocak 1958'de dokuz subayın tutuklandığını bildirmiştir. Bu olay üzerine başlayan askeri yargılama sonucunda dokuz subay beraat etmiş ancak ihbarı yapan subay Samet Kuşçu tutuklanmıştır (Eroğul, 2017: s.208).

İhtilal söylentilerinin ayyuka çıktığı bir dönemde Ortadoğu'da patlak veren bir bunalım Türkiye'yi ciddi sıkıntılar içinde bırakmıştır. 14 Temmuz 1958 günü Irak'ta meydana gelen bu ihtilalden Türkiye hem iç hem de dış politika anlamında

oldukça fazla etkilenmiştir. Dış politika anlamında ilk etkisi Türkiye'yi neredeyse savaşa sokmak olmuştur. Irak devriminden sonra Amerika Türkiye'deki üslerini kullanarak Lübnan'a asker çıkarmıştır. Bununla birlikte Türkiye, bu müdahaleye izin vermesi ile birlikte tepkinin ilk hedefi olma tehlikesiyle karşılaşmıştır. Hatta Menderes Türkiye'nin Irak'a karşı bir operasyon düzenlemesi gerektiğini savunmuştur. Bunun yanı sıra devrimden sonra oluşacak yeni durumu görüşmek üzere Bağdat Paktı üyeleri Amerika'nın da katılımıyla toplanmış ve Londra Deklarasyonu'nu yayınlamışlardır. Burada dikkat çekici olan ifade "Birleşik Amerika, dünya sulhunun yararına, Kongrenin tanıdığı yetkiye uygun olarak, bu tebliği yayınlayan devletlerle güvenlik ve savunma mevzuunda işbirliği yapmayı kabul etmektedir ve bu işbirliğine vücut verecek antlaşmalar, hemen hazırlanacaktır" söylemidir. Amerika'ya Türkiye'nin iç işlerine müdahale imkanı veren ikili antlaşmalar bu deklarasyonun bir sonucu olmuştur (Eroğul, 2017: s.210-211).

Ancak bu devrim en çok Türkiye'nin iç politikasını etkilemiştir. Öncelikle muhalefet meclisi olağanüstü toplantıya çağırılmış ancak bu toplantı sadece hükümet adına bir konuşmacının konuşmasıyla sona ermiştir. Bunun üzerine muhalefet önerge vererek meclisin tekrar toplanmasını sağlamış ve bu oturumda hükümeti sert bir dille eleştirmişlerdir. CHP'nin bu tutumu karşısında ise Demokrat Parti 11 Ağustos 1958 tarihli bir tebliğ şu ifadeler yer almıştır:

"Cumhuriyet Halk Partililer Irak olaylarını ele alarak, Büyük Millet Meclisi'nin ve hükümetinin meşruiyetini ve istikrarını şiddet yolu ile tahrip etmenin mümkün, hatta lazım olduğu kanaatini uyandırmaya sevk edebilecek çok tehlikeli bir yola girmişlerdir... Gayeleri, Büyük Millet Meclisi'nin itibar ve nüfuzunu kırmak, yasama dönemini zorlamalarla sakatlamaya çalışmak, Meclis içi ve Meclis dışı manevralarla idareyi felce uğratmak ve çoğunluğun üzerine azınlığın tahakkümünü tesis etmektir... CHP'nin Büyük Millet Meclisi'nin kudret, kuvvet ve salahiyeti önünde hürmetkar ve itaatkar olması kanuni bir mecburiyettir... Aksi halde gereken tedbirler alınacaktır."

Eroğul'a göre bu ifadeler hükümetin muhalefeti tasfiye etmeyi meşrulaştırma girişimleridir (Eroğul, 2017: s.213).

Demokrat Parti'nin bu tebliğinden sonra ihtilal tartışmaları gündemde kalmaya devam etmiştir. Adnan Menderes 21 Eylül 1958'de İzmir'de yaptığı konuşmasında sözü muhalefete getirerek “Valiyi, kaymakamı, savcuyu tehdit ediyorlar... Kendilerine hatırlatayım. Bir daha valiye, savcıya sana şunu bunu yapacağız derslerse demokrasiye paydos olacaktır” demiştir. Bu konuşmaya muhalefetin tepkisi çok sert olmuş, İnönü “Demokrat Parti Genel Başkanı'nın demokrasiye paydos etmeye gücü yetmeyecektir... Söz gelimi, herhangi bir kimse demokrasiye paydos etmek gibi bir harekete özenip, sabahleyin böyle bir teşebbüste bulunsa, akşama kadar kendisinin ve etrafındakilerin başlarına memleketin yıkılıp, kendilerini zindana soktuklarını göreceklerdir...” diyerek adeta tehdit etmiştir. Bu olayın arkasından ise muhalefet partileri arasında fiili birleşmeler görülmüştür. Seçim kanununun partilerin ortak hareket etmesini önlemesi üzerine böyle bir birleşme zorunlu kılınmıştır. Gerçekten de 16 Ekim 1958'de Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi(CKMP) adını almış, 24 Kasım 1958'de ise Hürriyet Partisi, Halk Partisi ile birleşmiştir (Eroğul, 2017: s.215).

Muhalefet partilerinin birleşmesine karşı Kocaeli'den ilk tepki Demokrat Kocaeli Gazetesi'nden gelmiştir. Süreyya Sofuoğlu bu konu üzerine kaleme aldığı yazısında bir zamanlar CHP'ye “memleketi ihmal eden insanlar” diyen Hürriyet Partisi'nin, şimdi CHP ile birleşmesini eleştirmiştir. Bunun yanında Hürriyet Partisi'nin Demokrat Parti'nin içinden çıkan bir parti olmasına değinerek, partiyi kuranların Demokrat Parti içinde önemli mevkilere gelemediği için partiden ayrıldığını ve CHP'ye katılarak Demokrat Parti'den intikam aldıklarını ifade etmiştir. Ancak bu girişimlerin bir işe yaramayacağını Demokrat Parti'nin yine seçimlerden galip olarak çıkacağını belirterek bu birleşmeye “hiç birliği” benzetmesinde bulunmuştur (Sofuoğlu, Demokrat Kocaeli, 27 Kasım 1958: s.1).

Muhalefet partileri birleştikten sonra 12 Ocak 1959'da 14.CHP kurultayı toplanmıştır. Kurultayda muhalefetin ulaşmak istediği hedefler saptanmıştır. Buna göre; partizanlığın kaldırılması, ikinci bir meclisin kurulması, seçim güvenliğinin sağlanması, anayasa mahkemesinin kurulması, yüksek yargıçlar kurulu oluşturulması, üniversite özerkliği, basın hürriyeti ve sosyal adaletin sağlanması gibi

konular genel amaçlar olarak belirlenmiştir (Bila, 1979: s.177-179). Bu beyannamenin üzerine Türk Yolu Gazetesi 16 Ocak 1959'da yayımlanan sayısında bu kurultayı en görkemli kurultay olarak nitelemiş ve beyannamede yer alan ifadelere dikkat çekmiştir. Mehmet Yüce ise yazısında CHP'nin artık şahıslar partisi olmadığını müesseselere bağlı olduğunu, partinin artık kendine geldiğini belirterek iktidara karşı bir alternatif konumuna geldiğini söylemiştir. Bu beyanname ile birlikte CHP'nin gelecekte yapacağı hizmetlerine de değinmiş olduğunu vurgulamıştır (M.Yüce, Türk Yolu, 18 Ocak 1959: s.1).

Muhalefetin işbirliği karşısında Demokrat Parti de önlemler almaya başlamıştır. Başbakan Adnan Menderes 12 Ekim 1958 tarihinde Manisa'da yaptığı konuşmada, muhalefetin birleşmesini "*kin ve husumet cephesi*" olarak niteleyerek, bu cepheye karşı vatandaşların "Vatan Cephesi"nin kurulması gerektiğini ifade etmiştir (Özçelik, 2016: s.2059). Böylece Adnan Menderes muhalefetin birleşmesine karşılık olarak Vatan Cephesi'nin kurulacağını açıklayarak bu birleşmeye karşı tavrını ortaya koymuştur.

Vatan Cephesi'nin kurulacağını duyurulmasının akabinde Kocaeli'de de Vatan Cephesi oluşturulmuştur. Kocaeli'deki Vatan Cephesi Ocağı Dursun Erol ve Nüşet Unat'ın katılımıyla şehir merkezinde açılmıştır. Ocağın açılışı sebebiyle Başbakan Adnan Menderes'e çekilen telgrafta, ülkede huzursuzluk yarattığı gerekçesiyle CHP'nin kapatılması istenmiştir (Demokrat Kocaeli, 18 Eylül 1959: s.1; Hürsöz, 18 Eylül 1959: s.1). Demokrat Parti'ye yakın olarak niteleyebileceğimiz Demokrat Kocaeli ve Hürsöz gazeteleri, kentte muhalefet partilerinden istifa edip Vatan Cephesi'ne katılanların isimlerini yayınlamaya başlamıştır. Örneğin Demokrat Kocaeli Gazetesi Karamürsel'de 340 kişinin Vatan Cephesi'ne katıldığı haberine yer vermiştir (Demokrat Kocaeli, 19 Aralık 1959: s.1).

2.3.3. Menderes'in Uçak Kazası, İnönü'nün Yurtiçi Gezileri ve Meydana Gelen Olaylar

Ülkede muhalefet Demokrat Parti iktidarına karşı güç birliği yaparken, buna karşılık iktidarın Vatan Cephesi'nin kurdurması siyasi havayı iyice gerginleştirmiştir. Ancak bu dönemde meydana gelen bir olay siyasi atmosferdeki gerginliğin yumuşamasına neden olmuştur. Kıbrıs meselesiyle ilgili yapılacak olan görüşmeler

için İngiltere'ye gitmek üzere kalkan içinde Türk heyeti ve Adnan Menderes'in bulunduğu uçak düşmüştür. Kazada pilot ve hostesler dahil 16 kişi ölürken Adnan Menderes kazayı hafif yaralarla atlattır. Uçak kazasından sonra Türkiye'ye dönen Adnan Menderes büyük bir sevinç ve tezahüratlarla karşılanmıştır. Ankara'daki karşılamaya muhalefet lideri İsmet İnönü de katılmış ve kendisine geçmiş olsun dileklerini iletmiştir (Eroğul, 2017: s. 217-218). Böylece gergin siyasi ortam bir nebze olsun yumuşamıştır. Uçak kazası olayı Kocaeli'deki yerel basın tarafından da üzüntüyle karşılanmış, gazeteler hangi görüşü savunurlarsa savunsunlar Demokrat Parti Genel Başkanı ve Başbakan olan Menderes'e geçmiş olsun dileklerini iletmişler ve aralarındaki husumet bir süreliğine sona ermiştir (Türk Yolu, 19 Şubat 1959: s.1; Hürsöz, 19 Şubat 1959: s.1).

Ancak uçak kazası nedeniyle yaşanan bu yumuşama havası kısa sürmüş muhalefet "*büyük taarruz*" diye adlandırdıkları bir propaganda başlatmıştır. 29 Nisan 1959'da başlayan bu propaganda için seçilen ilk yer İnönü'nün Yunan generali Trikopis'i esir düşürdüğü Uşak'tır. İnönü Uşak'ta büyük bir kalabalık tarafından karşılanmış ancak Demokrat Parti il binasının önünden geçerken Demokrat Parti Uşak İl Başkanı Eşref Ögün'ün elindeki çay bardağını CHP kafilesine doğru fırlatması olayların fitilini ateşlemiştir. Bu olay üzerine CHP'liler il binasına saldırmış ve büyük karışıklıklar çıkmıştır fakat olaylar bununla sınırlı kalmamıştır. CHP'liler ertesi sabah Uşak'tan ayrılmak için istasyona geldiğinde istasyonun çevresinin Demokrat Partililer tarafından sarıldığını görmüş ve burada iki taraf birbirine girmiştir. Burada İnönü başına bir taş yemiş ve bunun üzerine Demokrat Partililerin üzerine yürümüştür. Uşak'tan sonra ikinci durak olan Manisa'da İnönü, Uşak olayları ile ilgili bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, "...Muhalefet aleyhinde Haçlılar suçlaması(Menderes'i kastetmiştir) ve muhalefeti karınca gibi ezmek tavsiyesi(Celal Bayar'ı kastetmiştir), gece sabaha kadar Ankara'da tertiplenerek tatbiki konmuştur" diyerek Uşak olayları hakkında Menderes ve Bayar'ı suçlamıştır. İnönü, "...kanun yolundan çıkmış olanlar, haklarını koruma kararında olan hür vatandaşlar karşısında mağlup olacaklardır. Vatandaşlarımızın hizmetleri uğrunda seve seve can vermeyi, hayatımızın yüksek şerefli ve son mükafatı saymaktayız" sözleriyle de iktidara, baskılardan asla korkmadığı ve sonuna kadar mücadele edeceği mesajını vermiştir. Manisa'dan İzmir'e hareket eden İnönü, burada konuşma

yapacakken İzmir Valisi Kemal Hadımlı, İçişlerinden gelen talimata uyarak il dahilinde parti kongrelerini yasaklamıştır. Muhalefetin gezisi sırasında meydana gelen bu olaylar hakkında muhalefetin basın demeçlerine yayın yasakları getirilmiş ve bu olay üzerine Cumhuriyet tarihinde ilk defa gazeteler beyaz sütunlarla çıkmıştır (Eroğul, 2017: s.220-221).

Yayın yasaklarından elbette ki Kocaeli yerel basını da etkilenmiş olaylar hakkında vatandaşı bilgilendirememişlerdir. Yayın yasağı gereği Uşak olayları haberini veremeyen Türk Yolu Gazetesi CHP Kocaeli il teşkilatının yayınladığı bildiriye yer vermiştir. Bildiride yaşanan olaylar “*Türk milletinin şeref ve tarihine*” yapılan art niyetli saldırı olarak ifade edilmiştir. Ayrıca gazete valilikten izin alınması halinde 7 Mayıs 1959’da Kocaeli’de miting yapılacağı haberini okuyucularına ulaştırmıştır (Türk Yolu, 5 Mayıs 1959: s.1). Valiliğin izin vermemesi sebebiyle miting iptal edilmiştir (Türk Yolu, 6 Mayıs 1959: s.1). Mehmet Yüce, iktidarın muhalefete yönelik baskılarını özellikle İnönü’ye yönelik saldırıları şu sözlerle eleştirmiştir: “Milletin makus talihini yendiği Garp cephesi kumandanının zafer kazandığı topraklarda yıllarca sonra içimizden birisinin eli ile yaralanıp kanının dökülüşünün sevincini, Atatürk’ün işaret ettiği ilk hedef Akdeniz’in ötesindeki mağluplarda ve onların torunlarında da görerek o yönlere de bakamaz duruma girmekten muzdaribiz.” (M.Yüce, Türk Yolu, 9 Mayıs 1959: s.1).

İnönü Ege gezisini tamamlayarak İzmir’den sonra İstanbul’a dönmüştür. İnönü’nün arabası Topkapı’ya geldiğinde bir grup insan arabasını taşlamıştır. Şans eseri orada bulunan bir binbaşının yanındaki askerlerle olaya müdahalede bulunması sonucu olay kontrol altına alınmış ve İnönü’nün arabasına yol açılmıştır (Eroğul, 2017: s.221). Bu olaylar üzerine iktidar destekçisi Demokrat Kocaeli Gazetesi olaylardan CHP’yi sorumlu tutarak, memlekette anarşi yaratmaya çalıştığını, buna yönelik beyanatlar verdiğini ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra CHP’nin yaptığı bu anarşi hareketlerinin özgürlükleri tahrip ettiğini ve CHP’nin mertçe faaliyet göstermesi gerektiğini savunmuştur (Demokrat Kocaeli, 17 Mayıs 1959: s.1).

Ülke çapında ses getiren bir diğer olay Kayseri’de yaşanmıştır. İsmet İnönü, hem Kayseri’de Demokrat Parti belediye başkanı ile CHP ilçe başkanı arasında çıkan olayı soruşturmak hem de Kayseri İl Kongresine katılmak için Kayseri’ye gitmeye

karar vermiştir. Fakat hareket edeceği gün Kayseri valisinden gelmemesi yönünde bir telgraf almıştır. Buna rağmen yola çıkan İnönü Kayseri'ye ulaşmış ancak Yeşilhisar yoluna askeri kuvvetler barikat kurmuşlardır. Bu durum üzerine ise İnönü yolundan geri dönmemiş, yürüyerek barikatı aşmıştır (Eroğul, 2017: s.227). Burada dikkat çekmemiz gereken en önemli nokta askerlerin hükümetin emrini açıkça dinlememiş olmasıdır.

Kayseri olaylarına Mehmet Yüce'nin tepkisi sert olmuş Demokrat Parti'yi olaylardan sorumlu tutmuştur. CHP'nin muhalefet görevinde bir parti oluşunu hatırlatarak iktidarı eleştirmenin hakkı olduğunu hükümeti denetleyebileceğini ancak iktidar partisinin buna tahammül edemediği belirtmiştir. Ülke çapında yankı uyandıran Uşak ve Kayseri olaylarını da hükümetin tahammülsüzlüğünün bir göstergesi olarak vurgulamıştır (M. Yüce, Türk Yolu, 6 Nisan 1960: s.1).

2.3.4. Darbeye Giden Süreç ve 27 Mayıs Askeri Darbesi

Yaşanan bu olaylar üzerine Demokrat Parti Meclis Grubu, 12 Nisan 1960 günü Halk Partisi hakkında soruşturma açılmasına karar vermiştir. İlbeyi Özer'e göre bu soruşturma darbeye giden sürecin belki de en önemli tetikleyicisi olmuştur (Özer, 2015: s.121).

Bu önergeye göre CHP; toplumun tahrik edilmesi, ordunun siyasete çekilmesi, kendi partililerini silahlandırmak, isyan hazırlığı, demokrasiyi tahrip etmek, yalan neşriyatta bulunmak gibi suçlarla itham edilmiş ve bu hususların soruşturulması için on beş kişilik bir komisyonun kurulması istenmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1960: s. 190).

Önerge karşısında CHP harekete geçerek, karşı bir önerge hazırlamış, Menderes hakkında meclis soruşturması açılmasını istemiştir. Buna göre CHP; adli güvencesizlik, insan haklarının çiğnenmesi, partizan idare, basına baskı, radyo rezaleti gibi konularda soruşturma açılmasını istemiştir. Ancak bu önerge dikkate alınmamış, Demokrat Parti'nin önergesi ise 18 Nisan 1960'ta kabul edilmiştir (Eroğul, 2017: s.230). Bu kanunla birlikte meclis içinden seçilecek olan on beş kişilik komisyon; muhalefet ve basın hakkında soruşturma yapılması, suçlu

gördüklerini yargılanması ve gazete, dergi kapatma ve yayın yasağı ilan etme yetkileriyle donatılmıştır (Özer, 2015: s.122).

Yayın yasaklarından Kocaeli yerel basını da nasibini almış, yerel basında sadece tahkikat (soruşturma) komisyonu hakkında değil ülke gündemine yönelik haberlere de yer verilmemiştir. Türk Yolu, Demokrat Kocaeli ve Hürsöz gazeteleri daha çok yerel haberlere sayfalarında yer vermişlerdir.

Tahkikat komisyonuna karşı tepkiler gecikmemiştir. Kanunun kabulünden sonra İstanbul'da öğrenci gösterileri başlamış "Menderes istifa" sloganlarıyla öğrenciler sokaklara dökülmüştür. Bunun üzerine İstanbul ve Ankara'da sıkı yönetim ilan edilmiş, İstanbul Üniversitesi tatil edilmiş, gece sokağa çıkma yasağı konmuş ve yayın yasakları getirilmiştir. Ankara'da ise 29 Nisan'da büyük çapta bir gösteri olmuş ve bu gösteriler sonraki günlerde de devam etmiştir (Eroğul, 2007: s.233-234).

Olayların tırmandığı günlerde 3 Mayıs 1960'ta izne ayrılan Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel, Milli Savunma Bakanı'na bir ihtar mektubu göndermiştir. Bu mektupta hükümetin değişmesi, cumhurbaşkanının istifası, antidemokratik kanunların kaldırılması istenmiş ve mektup şu sözlerle sona ermiştir: "Sayın vekilim, marutazım muhakkak ki çok mühim ve hatta çok cüretkaranedir. Fakat memleket için, milletin selameti için, Hükümet ve hatta Partinizin kurtarılması için dikkate alınması lazımdır. Ve hatta çok lazımdır." (Aydemir, 1968: s.435-437).

5 Mayıs 1960'ta 555K parolasıyla (5.ayın 5.günü, saat 5'te Kızılay'da) Ankara'da büyük bir gösteri yapılmıştır. 21 Mayıs'ta ise Ankara'da Harp Okulu öğrencilerin başlarında komutanlarıyla yürümüşlerdir (Özer, 2015: s.123-125). Bu yürüyüşün arkasından Sıtkı Yırcalı, Mustafa Zeren, Kamil Gündeş ve Rıfkı Salim Burçak önerge vererek Demokrat Parti Genel İdare kurulunu toplamışlardır. Burada konuşma yapan Burçak, partisinden izlenen bu politikanın terk edilmesini üzerine Adnan Menderes toplantıyı terk etmiştir. Bu olayların arkasından Başbakan Menderes Eskişehir'e hareket etmiş, ancak burada kendisini karşılayan askerler, "Geriye dön!" emrini almış ve başbakana sırtlarını dönmüşlerdir. Eroğul'a göre bu ancak hiçbir gücü kalmamış bir hükümete karşı cüret edilebilecek bir olaydır.

Gerçekten de Menderes şehre geldikten sonra burada bir konuşma yapmak istemiş ama hoparlörün tellerinin kesildiği fark edilmiştir (Eroğul, 2017: s.237-238). Bu süreç 27 Mayıs 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koyması ile sonuçlanmıştır.

Demokrat Kocaeli ve Hürsöz gazeteleri ihtilale yönelik herhangi bir yorumda bulunmayarak ordunun yönetime el koyduğunu belirtmişlerdir. Bu gelişmeyi Türk Yolu gazetesi de okuyucularına aktardıktan sonra Milli Birlik Komitesi'nin kararlarına yer vermiş ve Türk silahlı kuvvetlerinin bu olayı kansız olarak başarmasının önemi üzerinde durmuştur (Türk Yolu, 28 Mayıs 1960: s.1). Mehmet Yüce "Hesap Vermek" başlıklı yazısında askeri idarenin başarılı olduğuna değinerek, siyasete atıldıktan sonra zengin olanların hesabını vereceğini ileri sürmüştür (M.Yüce, Türk Yolu 1 Haziran 1960: s.1). 30 Mayıs 1960'da ise Kocaeli askeri valiliğinden gelen tebliğ ile Demokrat Parti İl Başkanı ve Demokrat Kocaeli Gazetesi'nin sahibi Süreyya Sofuoğlu gözaltına alınmıştır (Türk Yolu 1 Haziran 1960: s.1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. CHP-DP İLİŞKİLERİ VE ÖNE ÇIKAN SİYASİ AKTÖRLER

3.1 Partiler Arası İlişkiler

Çok partili sisteme geçiş ve iktidar değişimi, demokrasinin gerçekleşmesi ve ülkenin geleceği açısından çok önemli bir süreç olduğundan tezimizde Türkiye’de siyasi iktidar ile muhalefet partileri arasındaki ilişkileri temel alan bir bölüm oluşturmanın gerekli olacağını düşünüyoruz. Bu bağlamda Türkiye’de siyasi iktidarın muhalefetin eleştirilerinden yararlanma yolunda mı ilerlediğini yoksa muhalif sesleri bastırarak tek kuvvet olarak iktidarını sürdürme yolunu mu tercih ettiğini görebilmek, bu bölümdeki öncelikli hedeflerimizden biridir. Demokrat Parti’nin iktidarı devraldığı 1950 yılını başlangıç kabul ederek, askeri darbeye kadar olan dönemin siyasi partilerin genel ilişkileri ve kamuoyuna yansımalarını aktarmanın yerinde olacağı kanaatindeyiz.

1950 yılında yapılan seçimleri kazanan Demokrat Parti’nin Başvekili Adnan Menderes partiler arasındaki münasebetler hakkındaki düşüncelerini, demokratik rejimin ancak karşılıklı olarak sevgi ve saygı hisleri besleyen partilerle gerçekleşebileceğini söyleyerek açıklamıştır. Menderes, muhalefette buldukları zaman daima riayet ettiklerini belirttiği bu prensibe, hükümet olarak da sadık kalacaklarını belirtmiştir. Partiler arasındaki karşılıklı ilişkilerin milli birlik ve karşılıklı anlayış içinde dürüst bir mahiyet alabilmesinin yalnız Demokrat Parti’nin iyi niyet ve hareketleri ile değil, muhalefesinde aynı hareket tarzını takip etmesi ile gerçekleşeceğini vurgulamıştır (Türk Yolu, 1 Nisan 1951, s1-2).

Başbakanın gazetelere vermiş olduğu beyanat sonrasında aynı konuyla ilgili CHP’den de gazetelere beyanat verilerek partinin bu konu hakkındaki görüşleri açıklanmıştır.

CHP'nin eski Başbakanı Şemsettin Günaltay Halk Partisi'nin durumu ile partiler arasındaki münasebetlere dair düşüncelerini gazetecilere açıkladığı beyanatta, dünyanın genel durumu karşısında iç politikanın tam bir sükun içinde görünmesi gerektiğini belirttikten sonra, siyasi partilerin ancak memlekete hizmet etmek için var olduklarını, karşılıklı ilişkilerde de her partinin bu amacı şiar edinmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dar görüşlülük ve aşırı partacılığın demokrasi rejimini layığı ile kavramamanın ifadesi olarak gören Günaltay, siyasi arenanın dar görüşlere açık kalması durumunda geniş halk kitleleri üzerinde rejimin memleket için faydalı olmayacağı yolunda düşünceler oluşabileceğini vurgulamıştır. Bu nedenle partiler arası ilişkilerin normal ve anlayışlı bir hava içerisinde gelişmesini temenni ettiğini sözlerine eklemiştir. Günaltay partiler arası ilişkiler kapsamında CHP'nin tavrının hükümetin davranışlarına göre şekilleneceği açıklamasında bulunmuştur. Partiler arası ilişkilerin kötü olduğu bir manzarada CHP'nin muhalefet vazifesini meclis toplantısında kolaylıkla yapamadığına değinmiştir. Bundan sonra münakaşaların karşılıklı hoşgörü içinde gerçekleşmesini temenni ederek, CHP'nin mecliste demokrasi rejiminin yerleşmesi için gerekli olan esaslar hakkında yapacağı teklifler için ortalığın biraz daha sakin olmasını beklemesi gerektiğini vurgulamıştır (Türk Yolu, 8 Nisan 1951: s1-2). Günaltay'ın konuşmasından partiler arası ufak tefek gerginliklerin yaşandığını ancak bu olayların büyük çapta olmadığını gözlemlemek mümkündür.

Partiler arasındaki ilişkiler hakkında bu beyanatlara verilirken, iki parti arasındaki en önemli görüş ayrılıklarından biri olan Halkevlerinin durumu hakkında yeni gelişmeler olmuştur.

Başbakan Adnan Menderes ile, halkevlerinin alacağı yeni şekil üzerine, CHP'li Ahmet Faik Barutçu arasındaki görüşmelere başlanmış, Türk Yolu Gazetesi'nde edinilen bilgiye göre Halkevleri hakkında karar verilmeden önce Ankara ve İstanbul Hukuk Fakülteleri'nden dört profesörün mütalaalarının alınması düşünülmüştür. Anayasa ve Amme Hukuku profesörlerinden oluşan heyetin, Halkevleri meselesi konusunu her iki parti arasında bir ihtilaf doğurmadan halledileceği ümit edilmiştir. Gazete 1951 yılına kadar Halkevleri için getirilen radyo ve sinema makinelerinin, muamele vergisi ile gümrük resminden muaf tutulduğunu

hatırlatarak bu muafiyetin kaldırılması hakkındaki teklifin Gümrük ve Tekel Komisyonu'nda kabul edildiğini okuyucularına duyurmuştur (Türk Yolu, 5 Nisan 1951: s1-2).

Partiler arasındaki iyi niyetli söylemler ve ufak tefek çatışmalar sürerken Menderes hükümetinin istifasını vermesi dikkat çeken diğer bir mesele olmuştur. Nihat Erim'in günlüklerine baktığımızda Başbakan Menderes'in 1951 Mart sonunda istifa ettikten sonra dahi, kabineyi tekrar kendisinin kurması ve üstelik kabinede çok az değişiklik yapması dönemin gazeteleri tarafından eleştirilmiştir. Erim ayrıca, Menderes'in meclisten güvenoyu istediği gün; muhalefete el uzatıyorum ifadesinde bulunduğuna değinmiştir. CHP meclis grubu tarafından bu ifadenin ciddiye alındığı konusunu günlüğüne not eden Erim, Özellikle Ahmet Barutçu'nun Ulus Gazetesi'ndeki eleştirileri hafifletme amacıyla olduğunu, ancak parti teşkilatının bunu kabul etmediğini ifade etmiştir. Menderes'in "muhalefete el uzatıyorum" ifadesini önemli bir politika değişikliği olarak gören Nihat Erim, bu zamana kadar, CHP'nin malını mülkünü müsadere etmeye çalışıyorlardı diyerek "bu yolun sökmediğini anlamış olacaklar" demiştir. Esasen DP içinde Menderes'e ve kuruculara karşı muhalefetin artmakta olduğunu altını çizmiş ve Menderes'in parti içinde kendi aleyhtarları ile uğraşırken muhalefeti sessiz tutmak istediği anlaşılıyor çıkarımında bulunmuştur (Erim, 2005: 486).

İki parti arasındaki ilişkiler sadece muhalefet ile iktidar arasındaki çatışmadan kaynaklanmamış olup, DP'nin kendi içinde yaşadığı sıkıntılı süreçlerinde bu konuda etkili olduğunu söylemek mümkündür. Menderes'in bu tavrı muhalefet partisine karşı tutumunu yumuşattığı ve siyasi olarak iki cephede birden uğraşmanın zorluklarını görmesi şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda ilişkilerin yumuşayıp gelişmesinde parti içi muhalefette önemli bir etken olmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi Ankara İl İdare Kurulu tarafından düzenlenen siyasi toplantı da bu noktada, partiler arası ilişkilere değinilmesi açısından önemlidir. 10 Nisan 1951'de Halkevinde yapılan toplantıda CHP'nin Genel Sekreteri Kasım Gülek, milletvekilleri ve kalabalık bir parti grubu da hazır bulunmuştur. Birçok hatip söz alıp konuştuğundan sonra Kasım Gülek iktidarın muhalefete tahammül etmesi gerektiğini izah ederek, milli birlik konusunda ısrarla durduğunu, dış tehlikelere karşı

milli birliğin memleketi tecavüzlerden koruyacağını belirtmiştir. Partiler arasındaki iyi ilişkilerin milli birliğin en önemli şartlarından biri olduğunu söylemiştir. Son zamanlarda iktidar ile muhalefet arasında anlayış havası hüküm sürdüğünü bunun memleketin hayrına olduğunu sözlerine ekleyerek, partiler üstünde bazı milli meseleler bulunduğunu ve bu konuların politika meselesi yapılmaması gerektiğini vurguladıktan sonra, muhalefet olarak kendilerine düşen tenkit vazifesine devam edeceklerini izah etmiştir. Kasım Gülek tüm bu açıklamaların yanında Halkevleri hakkında ise Halkevlerinin birer kültür ve sosyal yardım müessesesi haline getirileceğini söylemiştir (Türk Yolu, 10 Nisan 1951: s1-2).

Halkevlerinin müstakbel durumunu belirlemek üzere Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Meclis Başkanı vekili Sıtkı Yırcalı, Demokrat Parti meclis grubu başkan vekillerinden Fuat Hulusi Demirelli'den oluşan bir komisyon kurulmuştur. Komisyon Cumhuriyet Halk Partisi'nin konu üzerinde tespit edilmiş görüşünü incelemekte olup, herhangi bir karar vermeden önce Demokrat Parti meclis grubunun meseleyi incelemesini bekleyecek ve belirlenen noktayı Cumhuriyet Halk Partisi'ne bildirdikten sonra kanun tasarısını hazırlayacaktır. Bu sebeple Anayasa Komisyonu'nun mevzu üzerindeki çalışmaları ertelenmiştir. Fakat hükümet grubu, kanun tasarısının mecliste görüşülmesine taraftar olmamıştır haberi ile birlikte Türk Yolu gazetesi halkevlerinin durumuyla ilgili okuyucularını bilgilendirmiştir (Türk Yolu, 2 Haziran 1951: s1-2).

Millet Meclisi'nde Anayasa Komisyonu'nda Halkevleri meselesinin tekrar görüşüldüğüne yer veren gazete, Faik Ahmet Barutçu'nun bu konudaki görüşüne Cumhuriyet Halk Partisi'nin henüz cevap hazırlamadığını bildirerek 14 Temmuz 1951'e kadar süre istemiştir. Muhalefet partisi ile iktidar partisi arasında bir hayli önemli meseleden birisi olan Halkevleri hakkında Ahmet Barutçu ile Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Meclis Başkanı vekili Sıtkı Yırcalı ve Demokrat Parti grup başkanı Fuat Hulusi Demirelli arasında görüşmeler devam etmektedir. Halk Partisi, millete ait bir tesis haline getirilecek olan Halkevlerine sadece Türk Ocaklarından devredilmiş binaların tahsisini istemekte, hükümet ise buna karşılık Özel İdareler ile devletten alınan gayrimenkullerin de ilavesini talep etmektedir (Türk Yolu, 30 Haziran 1951: s1-2).

Halkevleri konusundaki gelişmeler bu iki parti arasında devam ederken, partiler birbirlerine karşı bu konudaki sert tutumlarını sürdürmüşlerdir. Bu noktada özellikle Demokrat Parti'nin, muhalefetin kendisine yaptığı eleştirileri ülkede huzurun bozulması şeklinde yorumlaması dikkat çekicidir. Buna en iyi örnek muhalif basının eleştirilerini cevaplandıran Demokrat Parti Genel İdare Kurulu Üyesi, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu'nun Anadolu Ajansı'na verdiği beyanattır. Bu beyanatta “Hürriyetlerimizi muhafaza yolunda zaruri tedbirler almak hükümetçe vazifemizdir” diyen Ağaoğlu, muhalefet çevrelerinin ve gazetelerinin iktidar partisine ve onun hükümetine karşı, bilhassa son haftalar içinde hücumlar ettiğini, bu durumun gerçekleşmesinde etkili olan ruh ve zihniyet durumlarının üzerinde durulması gerektiğini dile getirmiştir. Bir yıllık bir gözlemin öğrettikleriyle şunu ifade edebileceğini söyleyen Ağaoğlu, bu ruh ve zihniyetin muhalefet adı altına sığındığını ve bu sığındığı yerde her çeşit iftira yöntemini kendisine mübah görmekte olduğunu, kaybettikleri ve özledikleri iktidarı yeniden ele alabilmek için memlekette sükun ve huzuru bozmaktan bile çekinmediklerini dile getirmiştir. Memurlara maaş verilmeyeceği yolunda çıkan haberlerin tamamen yalan olduğunu söyleyen Ağaoğlu, ordunun politikaya karıştırıldığı şeklinde ortaya atılan iddiaları da yalanlayarak Demokrat Partinin çözüldüğü ve 47 bin kişinin istifa ettiği yönündeki haberlerin gerçeği yansıtmadığını belirtmiştir. Bu iddiaları ortaya atan kişileri iddia ettikleri konularla ilgili söylediklerini kanıtlamaya davet ediyoruz diyen Ağaoğlu, bu iddiaları kanıtlayamadıkları takdirde bunları yapan kişileri karalamaktan çekinmeyeceğiz demiştir (Türk Yolu, 13 Temmuz 1951: s1-2).

Devlet Bakanı Ağaoğlu'nun yaptığı bu açıklama iktidar ve muhalefetin ilişkilerinin bozulmaya başladığını göstermektedir. Buradaki asıl mesele, iktidarın asılsız dedikodulardan rahatsız olduğunu göstermekle birlikte, alınacak önlemlerin durumu daha da sertleştireceği izlenimi vermesidir. Muhalefet partisinin ekonomik ve sosyal olaylarla ilgili yaptığı eleştirilerin iktidar partisi tarafından, iktidarı tekrar ele geçirmek adına yapıldığı şeklinde değerlendirilmesi ve iç huzuru tehdit ediyor diye algılanması partiler arası münasebetler açısından kayda değer bir açıklama olmuştur. Buna karşın muhalefetin ise tenkit konusunu vazife olarak görmesi iki partinin olayları değerlendirme açısından farklılığını göstermekte olup, ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur.

Partiler arasındaki Nutuk düellosu bu açıklamalar üzerine şiddetlenmeye başlamıştır. CHP Manisa İl Kongresi Şemsettin Günaltay'ın Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu'nun Anadolu ajansı vasıtasıyla yayınladığı demece cevap verdiği yer olması açısından mühim bir kongre olmuştur. Kongre eski Manisa milletvekillerinden Reşit Hatipoğlu'nun başkanlığında Manisa'da toplanmıştır. Kongreye eski Başbakan Şemsettin Günaltay, eski milletvekillerinden Faik Kurdoğlu, eski Gümrük ve Tekel Bakanı Fazıl Şerafettin Bürge, eski valilerden Mithat Uygur katılmışlardır. İdare Kurulu raporunun okunmasından sonra birçok delege söz almış, Şemsettin Günaltay kürsüye gelerek konuşma yapmıştır. Demokrat Parti'nin parti menfaatlerini devlet menfaatlerinden önde tuttuğunu ileri sürerek şunları söylemiştir:

“...Bu yüzden Parti temsilcileri altında türeyen bir takım Derebeyi memurları kendi emirleri altına almak yolunu tutmuşlardır...Memleketin her tarafında türeyen bu efendiler kendi emirlerini kabul etmeyen ve daima kanunları esas tutan seciyeli devlet memurlarını merkezlerine jurnal ediyorlar. Samet Ağaoğlu istediği kadar inkar etsin bu gerçektir. Bunu bütün vatandaşlar biliyor. Ancak kendilerine biat eden insanları tutuyor ve memurların kanuni görevlerini partileri hesabına suistimal ediyorlar. Muhalefet devlet otoritesini sarsıyormuş, oysa bir sene bekledik başarılı olurlarsa kendilerini alkışlamaya hazırдық. Bunu da kendilerine söyledim. Bugün bu hareketleri memleket aleyhine gelişmekte ve otorite tesiri yıkılmaktadır. Bunları söylediğim zaman bize devlet otoritesini yıkıyorsunuz diyorlar. İnsaf etsinler biz gördüğümüzü söylüyoruz. Bizim iktidarımız zamanında onların kurnazca yaptığı iftira hareketlerinin binde birini kadar yapacak insanlar değiliz. Bizim bir terbiyemiz ve seciyemiz vardır. Ağaoğlu'nun son günlerde basın ve radyodaki beyanatını dinlerken, bir buçuk sene evvelki muhalefeti kastettiğini anladım çünkü bahsettikleri şeyler onların kendi tuttukları yoldur. Biz bu memleketin samimi evlatları olarak memleketin hayrından başka bir şey düşünmüyoruz. Biz bütün bu noksanlıkları onları ikaz etmek ve düzelmeleri için söylüyoruz. Yoksa devlet otoritesini yıkmak için değil. Fakat onlar öyle bir yol tutuyorlar. Hakikatleri tahrif hususunda bile en ufak bir vicdanı azap duymamaktadırlar.” (Türk Yolu, 17 Temmuz 1951: s.1-2).

Günaltay sözlerine şöyle devam etmiştir: “Demokrat Parti büyük liderlerden mahrum olduğu için bizim başladığımız iş akamete uğramıştır. Demokrasi ters cepheden gelişti. Biz temeli sağlam kurduğumuza eminiz. Seçim kanununu değiştirmezlerse millet daima hakim kalacak iradesini serbestçe kullanacak kendisine samimiyetle hizmet etmeyenleri ve kendisini aldatanları cezalandırmada kusur etmeyecektir. Kanunu değiştirmek cesaretini de kendilerinde bulacaklarını pek sanmıyorum” (Türk Yolu, 17 Temmuz 1951: s1-2).

Demokrat Parti tarafından bu beyanata tepki gecikmemiş, Adnan Menderes Günaltay’ın bu beyanatını ağır itham ve tehdit olarak algılamış, karşılığında Günaltay’ın orduyu ve memurları devlet aleyhine tahrik etmeye çalıştığını söylemiştir. “Asıl tehdit edilen biziz, bunu red ve iade ediyoruz!” diyerek Şemsettin Günaltay’ın açıklamalarına karşı Samet Ağaoğlu’nu müdafaa ederek ihtarda bulunmuştur. Partiler arasındaki ilişkiler bozulmasın diye DP’nin birçok fedakârlıkta bulunduğunu; ancak muhalefetin haddini aştığını söyleyen Menderes, memleketin çıkarı için CHP’ye el uzatılmasını bir zaaf ve acizlik olarak gören muhaliflerin sayısının gün geçtikçe arttığını savunarak, bu durumun partiler arası ilişkileri daha da kötüye götürebileceğini ileri sürmüştür. Tüm bu sebeplerle Demokrat Parti’nin kendisine yapılan saldırıları cevap vermekten geri durmayacağını herkese açıkça ifade etmenin gerekli olduğunu belirterek şunları söylemiştir:

“Biz iktidara geldikten sonra devri sabık yaratmayacağız dedik ve bu prensibe sadık kaldık. Bundan başka bir de Af Kanunu çıkarttık. Bu suretle istiyoruz ki mazide ve büsbütün başka şartlar altında ve o zamanlara ait bir zihniyetle kötülük edilmiş olan hata ve suçların araştırılıp kurcalanmasıyla siyasi hayatta yeni kin ve nefretlere meydan verilmesin. İşte çok haklı olmamıza rağmen hücumlar karşısında takip ettiğimiz hareket hattının izahı bundan ibarettir”.

Sonrasında Şemsettin Günaltay’ın Demokrat Parti hakkındaki yaptığı hücumlara değinerek şöyle demiştir:

“Ne hazindir ki daha düne kadar başbakanlık mesuliyetini üzerinde taşımış olan zat sözlerinin nereye varacağını takdir etmemek ve sorumluluklarını unutmak gibi kötü bir mevkiye düşmektedir....İktidarın memleketi toplumsal baskıya veya

faşist bir idareye götürdüğü iddiasına gelince, toplumsal baskının veya faşistliğin kendi zamanlarına ait olduğunu, bu sözlerinin ise tamamen asılsız iddialardan başka bir şey olmadığını katıyetle söylemek lazım gelir. Yine bu zat hükümeti orduyu siyasete karıştırmakla itham ediyor. Asıl orduya politikayı sokan bizzat kendisidir, ve kendisine orduyu politikaya karıştıracak surette ordu kelimesini bir daha ağzına almamasını ihtar etmek vazifemizdir. Yine bu zat bütün devlet memurlarını da aklı sıra aleyhimize tahrik etmek istiyor, fakat bunu yapmaya çalışırken bütün devlet memurlarına da hakaret etmekte olduğunu farkına varamıyor. Biz tasfiye kanunu çıkarmadık. Hiç bir devlet memurunu kazanılmış haklarından mahrum etmedik. Hatta sabık devirde aşırı derecede baskı yapmakla memlekette tanınmış olan belli başlı idarecileri dahi vazifelerinden uzaklaştırmak şöyle dursun hepsini münasip oldukları yerlerde istihdam etmekte devam ettik... Şimdi irili ufaklı diğerleri tarafından partimize ve hükümetimize yağdırılmakta olan tehditlere gelelim: Divanı aliler kuracaklarına işaret ediyorlar. Şahsi mallarımızın zorla alınacağından dem vuruyorlar. Sonrada bir arkadaşımızın beyanatı üzerine tehdit mi ediyorsunuz? Yaygarasını koparıyorlar. Asıl tehdit altında bulundurulmak istenilenler bizleriz. Biz ancak bu tehdidi red veya iade etmek maksadını gütmekteyiz”.

Adnan Menderes, Demokrat Parti'nin ve iktidarının hücumlar karşısında şaşırıp kaldığını veya sindiğini zannedenler olduğunu ancak böyle bir şeyin söz konusu olmadığını, sadece Demokrat Parti'nin iç sıkıntılarla uğraştığını dile getirmiştir. Demokrat Parti iç sıkıntılarla uğraşırken, partiye yüklenmenin tam sırası olduğunu ve açıkça tehdit edildiklerini söyleyen Menderes, bu durumun başta kendisini ve parti teşkilatlarını üzdüğünü dile getirmiştir (Türk Yolu, 17 Temmuz 1951: s1-3).

Muhalefet partisinin, bazı üst düzey memurların iktidardan güç alarak keyfi tutumlar içinde olduğunu, normal görevini yapan devlet memurlarını merkeze şikayet ettiklerini ve bu tip davranışların ülke yönetimine zaafiyet getireceğini anlatması, iktidar partisi tarafından ülkenin yönetimini zaafa düşürmek amaçlı olduğu şeklinde yorumlanmıştır. İktidar partisi kendi dönemlerinde hiçbir memurun hakkının elinden alınmadığını ve devri sabık yaratmadıklarını hatta af çıkartarak geçmiş döneme ne kadar samimiyetle yaklaştıklarını gösterdiklerini beyan etmiştir.

Tüm bu konuşmaların neticesinde, ülkede üst düzey memurların ve ordunun siyasete alet edilmeye başlanması, ülkeye ve demokrasiye yarar sağlamayacağı açıktır.

Diğer bir yandan Adnan Menderes'in de açıklamasında bahsettiği üzere Demokrat Parti'nin o dönemde örgütle ilgili yaşadığı iç sıkıntılar partiyi bir hayli meşgul etmiştir. Eroğul'a göre örgüt içinde çıkan olayların en önemli nedenlerinden biri Demokrat Parti'nin antidemokratik uygulamaları kaldıracağına inanan bir kısım partilinin, bu kanunların kaldırılmadığını görmesi, hatta yeni baskı kanunlarının çıkartılması olmuştur. İlk bunalım İstanbul'da başlamış Genel İdare Kurulu örgütün sekiz yöneticisine birden işten el çektirmiştir. Ardından Seyhan il kongresinde örgütün bir kısım üyeleri genel merkez yöneticilerine başkaldırmış, sonucunda 5 milletvekili partiden istifa etmek zorunda kalmıştır (Eroğul, 2013: s.98-99).

Bu dönemde Mecliste gündeme gelen ve partiler arası ilişkileri belirleyen konu yine Halkevleri meselesi olmuştur. Nihat Erim, Halkevleri ve CHP'ye ait gayrimenkuller üzerinde müsadere için yapılan kanun tekliflerinin mecliste görüşüldüğü sırada, CHP'li Barutçu ve Adnan Menderes arasında müzakere yoluyla halledilebilmek için çalışıldığı ileri sürmüştür. Ancak iki partinin görüşlerinde ısrar etmeleri yüzünden sorun çözülememiştir. CHP'nin görüşü: hala Halkevi olarak kullanılan binaların tesise tahsis etmek şeklinde iken. DP'nin görüşü: Halkevleri olsun olmasın, devletten, belediyeden, özel idareden istimlak veya ucuz fiyatla CHP'ye geçen malların iadesi şeklindedir.

Halkevleri ve özellikle CHP'nin mallarının müsadere için hazırlanan kanun hakkında Nihat Erim, Ulus Gazetesi'nde neşriyat yapmış ve bu yazının başarıya ulaştığını, İstanbul gazetelerinin de bu konuya yazmaya başladıklarını ve ortak görüş olarak *"Kanun çıkararak mülkiyet hakkını iptal doğru değildir"* düsturunu benimsediklerini dile getirmiştir. CHP mallarının müsadere konusunda Erim'in görüşü; Menderes'in DP ile CHP'yi düşman edecek bir mevzuu ortaya attığı ve böylece hem kendi partisinin hem de CHP'nin eleştirilerinden geçici olarak kurtulduğu yönündedir. Ayrıca Erim, CHP'nin mallarının alınması durumunda bunun muhalefeti zayıflatmayacağını aksine güçlendireceğini belirtmiştir. Hatta bu durumun sonuçlarının ara seçimlere bile tesir edebileceğini söylemiştir (Erim, 2005: 498-502). Tek partili dönemde iktidardaki parti aynı zamanda devlet partisi

olduğundan ve tüm varlıkları devletin malı sayıldığından, çok partili sisteme geçildiğinde bu durum hukuki bir sorun halini almıştır. Siyasi partilerin bu konuda hukuku öne alarak davranmaları doğaldır.

Demokrat Parti Grubu 25 Temmuz 1951’de toplanarak CHP’nin elindeki taşınmazların hazineye devrine karar vermiştir. Bu olay üzerine 27 Temmuz 1951 tarihinde CHP’nin Genel Sekreteri Kasım Gülek, CHP’nin mallarına el koyma ve Halkevleri konusunda bir beyanat vermiştir. Memleketin, hukuk kurallarına riayet eden bir partisinin vasfını kökünden sarsacak bir teşebbüsle karşı karşıya olduğunu belirtmiştir. Halkevleri ve CHP’nin menkul ve gayrimenkullerinin yürürlükteki kanunlara titizlikle riayet etmekte bulunduğu, genel hukuk prensiplerinin sırf siyasi düşünceler nedeni ile çoğunluk partisi tarafından ihlal edilmek tehlikesine maruz bırakıldığını belirtmiştir. Olayın bu bakımdan çok vahim olduğuna dikkat çeken Gülek “tarih, millet ve bütün medeniyet aleminin karşısında iktidar partisini mesuliyetleri ile baş başa bırakacaktır” demiştir. Bu arada Günaltay,” meselenin halka iktidar çevrelerince kasten yanlış aksettirildiği için, işin iç yüzünü ana hatlarıyla gösteren bir açıklama yapıyorum” diyerek aşağıdaki beyanatı vermiştir:

“Memleketimizde çok partili siyasi hayatın başladığı tarihten bu yana cereyan eden siyasal mücadele mevzuları arasında Halkevleri ve Halk Partisinin malları dünün muhalefeti bugünün iktidarı tarafından devamlı bir istismar mevzuu yapılmıştır. Aynı zamanda Halkevlerinin bugünkü kıymetleri ile baliğ olduğu miktar, hakikatlarla tahrif edilmesi pahasına halk partisinin bir nevi haksız iktisap edilen ve siyasi mücadelede istimal edilmesi mümkün olan bir serveti gibi gösterilmek istenmiştir (Türk Yolu, 27 Temmuz 1951: s1-3).

CHP halkevleri konusunda, bu yapıların millete ait olduğunu vatandaşın gelişimine katkı koyduğunu söylemektedir. Buna karşın Demokrat Parti Halkevlerinin CHP’nin malı gibi olduğunu, Halk Partisi’nin çıkarına çalıştığını düşünmüş ve bunu savunmuştur.

Adnan Menderes’in Antalya’daki konuşması kendisinin CHP’ye bakış açısını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Menderes burada CHP’nin yönetim kadrosu ile tabanı arasında farklılık olduğunu belirten bir konuşma yapmıştır. Antalya

Demokrat Parti İl Kongresinde konuşan Adnan Menderes, konuşmasında CHP'nin iki kısımdan oluştuğunu söylemiştir. Buna göre Menderes, Antalya'ya geldiği sırada CHP'nin bir kısım üyesinin kendisini karşılama lütfunda bulunduğunu, nihayet bu memleketin saadetiyle sevinen birinci kısımdakileri yani kendisini karşılamaya gelen bu kişileri, çok kibar ve seviyeli memleket çocukları olarak nitelemiştir. CHP'nin büyük bir kısmını oluşturan teşkilat mensuplarının ise başka türlü hareket ederek, bir avuç istismar zümresinden oluştuğunu söyleyen Menderes, ayrıca konuşmasının devamında Millet Partisi'nin "Kin ve Nefret" partisi olduğunu da sözlerine eklemiştir (Demokrat Kocaeli, 15 Nisan 1952: s.1).

Bu sözlerden sonra partiler arası ilişkiler gerilmeye başlamış ve Demokrat Parti, muhalefete karşı baskı oluşturmak olarak sayılabilecek bir işe imza atmıştır. Muhalefeti baskılama hareketi olarak da görülebilecek bu hareket, Hüseyin Cahit Yalçın hakkında -Ulus Gazetesi'ndeki "Gözü Kapalı Oy Verme" başlıklı yazısından dolayı- soruşturma açılmasıdır. Burada önemli olan husus Yalçın'ın aynı zamanda muhalefet milletvekillerinden biri olmasıdır. Yalçın'ın dokunulmazlığının kaldırılması için savcılık, meclise başvurmuş ve mecliste kurulan karma komisyonda dokunulmazlığın kaldırılmaması kararlaştırılmıştır. Bu sorun meclis genel kuruluna geldiğinde ise Demokrat Partililer komisyon raporunu dikkate almayarak Hüseyin Cahit Yalçın'ın dokunulmazlığının kaldırılmasına karar vermişlerdir (Cumhuriyet, 19 Nisan 1952: 1).

Demokrat Parti ve CHP arasındaki ilişkiler bu seyirde devam ederken halkevleri konusunda Demokrat Parti tarafından TBMM'ye kanun teklifi sunulmuştur. Buna göre CHP'nin "meşru yollar haricinde" iktisadi devlet teşekküllerinden edindiği paranın hazineye devredilmesini isteyen bir teklif hazırlanmış ayrıca CHP'nin Halkevleri için hazineden aldığı altı milyonu kendi zimmetine geçirdiği iddia edilmiştir (Cumhuriyet, 3 Haziran 1952: 1).

Konunun Kocaeli basınına nasıl yansıdığına bakarsak öncelikle Demokrat Kocaeli Gazetesi tarafından haber yapılmıştır. Haberde Tokat milletvekili Ahmet Gürkan'ın halkevleri hesaplarının incelenmesi konusunda Büyük Millet Meclisi'ne bir verdiği kanun teklifi yer almış ve bu teklifin Meclis Adalet Komisyonunda kabul edildiği bildirilmiştir. Yedi ile yirmi milyon lira arasında bir para tahsil edilmek

istendiği söylenmektedir. Şayet kanun kabul edilirse, bu paranın en kısa zamanda devletin hazinesine devredileceği gazetelere yansıyan haberlerdendir. (Demokrat Kocaeli, 4 Haziran 1952: s.1) Demokrat Kocaeli Gazetesi, yer verdiği haberde CHP'nin haksız kazanılan serveti hakkında ikinci bir kanun teklifi verileceğini belirterek, bu konuda 200 milletvekilinin imzalayacağı bir tahrir hazırlanıp imzalanmaya başlandığını açıklamıştır. Tahririn konusu hem Halkevlerine verilip, nereye harcandığı belli olmayan paralar hem de partice haksız elde edilen servetle alakalı olacağı şeklindedir diyerek tahririn konusuna da değinen gazete bu iki teklifin birden mecliste müzakere edileceğini söylemiştir. Bu yolla elde edilecek paraların nerede kullanılacağı konusuna da açıklık getiren gazete elde edilecek paranın köy okulları, köy yolları ve içme sularında kullanılacağını belirtmiştir (Demokrat Kocaeli, 6 Haziran 1952: s.1).

DP'nin, CHP'nin mal varlıkları konusunda önerge hazırlığı içinde olması siyasette ana muhalefet partisini yok etme girişimi olarak addedilmiştir. Ancak tam da bu dönemde iki parti arasında önemli gelişmelerden biri yaşanmıştır. CHP'li Necmettin Sadak ile Menderes arasındaki görüşmede, Sadak Menderes'e tek partiye dönmek, CHP'yi yok etmek, partizan idare gibi konularda sorular sormuştur. Menderes'in cevabı partiler arası ilişkileri etkileyecek mahiyettedir. Menderes bu sorulara cevap olarak "asla" demiştir. Bunun üzerine Sadak, borçlandırma kanununa değinmiştir. Menderes bu meselenin başka olduğunu vurgulaması üzerine, Sadak, "Ama kanun çıkarsa fiili neticesi CHP'nin tasviyesi olacaktır" demiştir. Menderes'in cevabı ise "belki bir çare bulunur" şeklindedir. Sadak' göre, DP'nin istediği şey, İnönü partinin başından çekilmesidir (Erim, 2005: 520).

Bu olaylar karşısında muhalefet partisi ise, iktidara saldırı politikasını benimsemiş bunun üzerine siyasi ortam iyice gerilmiştir. Bu dönemde İsmet İnönü'nün çıktığı Ege gezisi siyasi ortamın içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından oldukça önemlidir. 7 Ekim'de İnönü Manisa'da konuşurken Demokrat Partililer ve CHP'liler birbirine girmiş, CHP binası taşlanmış ve iki taraf arasında boğuşmalar meydana gelmiştir. Yaşanan bu olaylar, muhalefete yakın olan Cumhuriyet gazetesi tarafından "Manisada Dünkü Müessif Hadiseler" başlığı ile aktarılmışken (Cumhuriyet, 8 Ekim 1952; 1) hükümete yakın Zafer gazetesi "Milli

Münafık'ın meşum tahrikleri tesirini gösterdi" manşetiyle çıkmıştır (Zafer, 9 Ekim 1952: 1).

İsmet İnönü'nün Ege gezisindeki söylevleri iki parti arasındaki ilişkilerin ne kadar gerginleştiğini göstermesi açısından dikkate değerdir. İnönü'nün İzmir'de gerçekleştirdiği bir söylevinde Anayasa ve mahkemelerin görevlerini tam olarak yapamadığından, Türk tarihinde siyasi irticanın varlığından ve bunun doğuracağı tehlikelerden bahsetmesi özellikle Kocaeli basınının dikkatini çekmiştir. Bunun üzerine Demokrat Kocaeli gazetesinde imzasız bir köşe yazısında, İnönü'nün bu konuşmasına karşılık bir yazı yer almaktadır. Yazıda tehlikenin varlığı kabul edilerek bu tehlikenin İsmet Paşa'nın ta kendisi olduğu, eski diktatörün yeniden hortlamak istediği ve asıl tehlikenin İnönü'nün iktidarı elde etmek adına her türlü kötülüğü göze almış ihtiras ve hırsından kaynaklandığını belirtmiştir (Demokrat Kocaeli, 9 Ekim 1952: s.1).

İnönü'nün İzmir Nutku'nun sonrasında Demokrat Partililer Gebze'de bir miting düzenlemişlerdir. Burada üzerinde konuşulan konu İnönü'nün adalet ve demokrasi üzerine yaptığı konuşmalar olmuştur. Gebze parti lokalinde yapılan toplantıda Dursun Erol, İnönü'nün "Bugün memlekette adalet yoktur" sözüne karşılık CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in askeri mahkemede beraat ettikten sonra gazetecilere verdiği beyanatta "Memlekette adalet vardır" sözünü hatırlatarak "evvela CHP'nin kendi aralarında iyi anlaşıp, bu konuyu milletin önünde öyle konuşsunlar" demiştir (Demokrat Kocaeli, 14 Ekim 1952: s.1).

Adnan Menderes, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün gittiği her yerde Menderes ve iktidar partisini eleştirerek, demokrasinin tehlikede olduğundan bahsetmesine değinmiştir. Buna karşılık olarak ise Adnan Menderes "Demokrasimiz küçük bir tehlikeye bile maruz değildir" demiştir. Bunun akabinde sözlerine "Dünkü diktatörün vatandaşın huzuruna çıkıp ta hak ve hürriyetlerin müdafalığını yapması çok gülünçtür" ifadesini ekleyerek İnönü'yü ve tek parti yönetimini eleştirmiştir (Demokrat Kocaeli, 30 Kasım 1952, s.1).

İnönü'nün CHP mallarına el konulması ile ilgili demokrasi, özgürlük ve adalet üzerine yaptığı muhalefet sonrasında Adnan Menderes karşılık olarak

İnönü'yü “dünkü diktatör” olarak nitelendirmiştir.. Fakat daha sonraki siyasi gelişmelerle birlikte Demokrat Parti ile CHP arasındaki ilişkiler, Adnan Menders'in yaptığı açıklama dahilinde yumuşama dönemine girmiştir. Adnan Menderes konuşmasında “Muhalefet liderini partisinden uzaklaştırmak gayretine düşmek asla aklımızdan dahi geçmez” diyerek hem CHP'lileri çok memnun etmiş hem de bu konuşma Türk Yolu gazetesine göre, halk ve diğer çevrelerde de memnuniyetle karşılanmıştır (Türk Yolu, 8 Ocak 1953: s.1).

Partiler arasındaki yumuşama dönemine verilebilecek en iyi örneklerden biri Ankara'da CHP'nin 10. Kurultayı'nda İnönü'nün yaptığı konuşmadır. İnönü yapmış olduğu konuşmasında iktidarla muhalefet arasında şimdiye kadar dile getirilen mücadele konularının hiçbirinde hukuki olarak net bir sonuç elde edilemediğini söyleyerek, bu durum karşısında CHP'nin 6 aydan beri demokratik hayatın gelişmesine bağladığı ümitlerin gerçekleşmemiş olduğu sonucunu çıkarmak kuramsal olarak mümkündür açıklamasını yapmıştır. Ancak gerçek durum şudur ki bu altı ay zarfında memleket yeni hayat tarzında büyük ilerleme kaydetmiş, verimli gelecek için temel şartlar atılmıştır diyerek Demokrat Parti'nin icraatlarını da övmüş ancak rejim davalarının şimdilik askıda olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında özellikle dış politika ve Boğazlar meselesine değinerek Sovyet Rusya'nın isteği üzerine memleketimizle tekrar anlaşma ve görüşmelerin açılmasına imkan olmadığından, Boğazların Türk Milletinin egemenliği altında olduğundan, muhafaza ve müdafaasının Türklere ait olduğundan bahsederek çok büyük alkış almıştır. İnönü ayrıca son zamanlarda partiler arası ilişkilerinde daha iyi olduğundan ve aranın düzeltildiğinden de bahsetmiştir. Kurultayın, parti gözetmeden memleketin çıkarlarına uygun davranmasını, özellikle demokratik rejimin özgürlüğünü de benimseyerek tamamen demokrat bir düşünceyle yeni çalışmalara başlanmasını temenni etmiştir. Menderes ise, CHP kurultayını hürmetle ve minnetle selamlayarak artık CHP ile Demokrat Parti görüşmelerinin ve ilişkilerinin her zamankinden çok daha iyi olduğundan bahsederek özellikle siyasi vurguncuların, komünistlerin, bozguncuların ve menfaatçilerin partiler arası görüşmelerde yeri olmadığını söylemiştir. Adnan Menderes'te İnönü gibi kurultayın özellikle memleket çıkarlarına uygun başarılar elde etmesini ve bunu yaparken de yeni kimliğini tamamen

benimseyerek demokratik bir zihniyetle çalışma dönemine girilmesini gönülden temenni etmiştir (Türk Yolu, 24 Haziran 1953: s1-2).

Fakat bazı yayın kurumlarının eleştirileri sonucunda bu iki partinin arası tekrar soğumuş ve karşılıklı atışmaların, tenkitlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda Değirmendere’de yapılan CHP ve DP kongrelerine yer verme gereğini duyuyoruz çünkü bu kongrelerde CHP ve DP’nin birbirlerine karşı tutumlarının tekrar sertleştirmeye başladığını görmek mümkündür. Kongrede Demokrat partili Hüsnü Türkkant ve Süreyya Sofuoğlu CHP’nin yirmi yedi senelik iktidarı sonucunda hiç bir hizmet vermediğini belirtmiş özellikle Süreyya Sofuoğlu tarafından CHP lehinde konuşmalar yapılarak parti ağır biçimde eleştirilmiştir. Buna karşılık CHP’li Şahap Bilgisu ise halk partisi borçları konusunu ele alarak bu günkü iktidarında bu konuda sorumlu olduğunu ve haksız kazançlarda bulunulduğunu özellikle belirtmiştir (Türk Yolu 27 Ekim 1953: s.1).

Başbakan Adnan Menderes’in Seyhan barajının temel atma töreninde söylediği nutuk ise ilişkilerin seyrini belirleyen başlıca konuşmalardan olmuştur. İktidar çevrelerinin ifadesine göre partiler arası münasebeti böyle buhranlı bir safhaya sokan sebep muhalefete yakın olan Ulus gazetesinde yer alan yazı ve makalelerdir. Adnan Menderes’in her iki nutkunda da söz ettiği ve eleştirdiği en önemli konu “hemen hemen her gün sabahtan akşama muhtelif vesilelerle hükümete ağır tarizler yapılmakta yersiz ve bir takım uydurma haberlerle devletin ve mali müesseselerin dahili ve harici itibarı sarsılmaktadır. Hükümet ileri gelenleri hakkında bir takım yalanlarla dolu yayınlar yapılarak onlar halk nazarında ehliyetsiz, kabiliyetsiz ve cahil insanlar olarak gösterilmeye çalışıldığı” şeklindedir. Türk Yolu Gazetesinin bu habere yorumu ise partiler arası havanın çok gerginleştiği ve karşılıklı söz düellosunun partilerin arasını açtığı, bunlardan sonra siyasi olayların nasıl bir hal alacağına endişeyle beklenildiği şeklindedir (Türk Yolu, 31 Ekim 1953: s.1).

Uzun süredir ülke gündemini meşgul eden ve partiler arası gelişmelerin seyrini belirleyen konu olan, CHP’nin mallarına el konulmasıyla ilgili kanun çıkmıştır. TBMM 15 Aralık’ta olağanüstü gerçekleştirmiş olduğu, CHP’nin haksız kazanımları hakkındaki kanun tasarını müzakere etmiştir. Riyaset Divanının umumi heyete sunuşundan sonra gündemle alakalı taktir okunmuştur. Taktire göre, CHP’nin

haksız kazançlarının geri alınmasına öncelik verilerek derhal müzakerelere başlanması istenilmektedir. Tahrir kabul edildikten sonra İnönü, bu kanun tasarısının CHP adındaki siyasi oluşumu itham ettiğini, onun hakkında ceza kestiğini ve bunu uyguladığını girizgah yaparak sözlerine şöyle devam etmiştir; TBMM'nin kendisine adalet makamı görevini telakki ettiğini, yargı üyelerin görevinin de önceden belirlenen bir grup meclis azasının vicdanlarına bırakılarak hükümlerin verildiğini belirtmiştir. Bu tasarının Anayasa Hukuk prensiplerine ve insan haklarına uymayacağına, cumhuriyetin itibarını zedeleyeceğine de değinerek 9.TBMM'nin kendisinden öncekilerin icraatlarını tanımamakta olduğunu, bu hareketin devletin devamı ve istikrarı konusunda büyük sorunlar yaratacağını vurgulamıştır. İnönü sözlerini şu sözlerle noktalamıştır:

“Biz hukuk dışı bir rejimin kurulmakta olması ile karşı karşıyayız. Açıkta açığa tatbik başlanılan yeni rejimle vatandaş sorgusuz müdafasız mahkum edilmektedir. Vasiyet ve tesis hakları ve tasarrufları ortadan kaldırılmış bulunmaktadır. Tamamiyle hukuk dışına çıkmak yolunda olan bir iktidara karşı son sığınma yeri olan Büyük Millet Meclisi adeletsizliğin vasıtası haline getirilmek isteniyor. Teşebbüs vatandaş hakkına ve muhalefete karşı pervasız zulüm yoludur”

Bu konuşmanın arkasından CHP milletvekilleri meclisi terk etmiştir. Bu durum karşısında Menderes CHP'lilere “Güle Güle” derken, Demokrat Partili milletvekilleri ise “Kaçıyorlar, cevabı dinleyin” diyerek arkalarından bağırmişlardır (Türk Yolu, 16 Aralık 1953: s1-2).

Kanun tasarısının TBMM'de kabulünün ardından Kocaeli CHP il merkezinde gerçekleştirilen basın toplantısında Parti İl Başkanı Müfit Saner malların müsaderesi hakkında konuşma yapmış bilgi vermiştir. Müfit Saner Kocaeli Defterdarlığı tarafından gönderilen bir kamyonet ile parti binasındaki taşınır taşınmaz tüm malların el konulduğunu söylemiştir . Bunu üzerine doktor A. Köseoğlu'nun CHP'ye özel otomobilini hibe etmiş olduğunu başka bir partilinin de 150 lira değerinde duvar saati hediye ettiğini söylemiştir (Türk Yolu 19 Aralık 1953: s.1).

Adapazarı'nda ise DP ve CHP'liler birer toplantı yapmışlardır. CHP burada yaptığı bir konuşmasında her ne olursa olsun CHP'nin muhalefet görevini olgunluk ve anlayış ile devam ettireceklerini belirtmiştir (Türk Yolu 29 Aralık 1953: s.1).

1953 yılının sonlarından itibaren siyasetin en önemli gündem maddesi yaklaşan seçimler olmuştur. Seçimlerin yaklaşması ile birlikte partiler arası ilişkileri belirleyen en başat konu bu olmuştur. 15 Ocak 1954'te İstanbul'da İnkılap Ocağı Kongresi'ne katılan İnönü buradaki konuşmasında siyasi emniyet konusu üzerinde eleştirilerini dile getirmiştir. 16 Ocak'ta Kocaeli'deki konuşmasında ise "Memlekette siyasi hava o kadar sınırlı bir şekil aldı ki, bunu yatıştırarak bir çare bulmak ilk vazife sırasına geçti" diyerek partiler arası ilişkilerin bu denli gergin olmasından duyduğu endişeyi dile getirmiştir (Şahin, 2017: s.205-206).

1954 seçimleri sonrasında ise ana muhalefet lideri İsmet İnönü, iktidar ile arasını düzeltmek ve siyasi havayı yumuşatmak adına Başbakan Menderes ile görüşme talebinde bulunmuş fakat bu talep Başbakan tarafından reddedilmiştir. (Aydemir,: 257-259). Ülkenin çıkarları açısından iktidar ve muhalefet partilerinin liderlerinin görüşüyor olabilmesi önem arz etse de geçmiş kırgınlıklar dolayısıyla iktidar partisi tarafından bu fırsat kaçırılmıştır.

İki liderin görüşmesi sağlanamamış olsa da Devlet Bakanı Mükerrer Sarol ile Nihat Erim arasında gerçekleşen görüşme, partiler arası ilişkilerin son durumunu göstermesi açısından önem arz etmektedir. Sarol'a partiler arasındaki durumu şöyle açıklamıştır: "1950-1954 arası muhalefet mütemadiyen ayağımıza çelme taktı. Bu bir daha tekrarlanamaz. İnönü CHP'yi bıraksın kenara çekilsin... CHP Başkanlığını bırakırsa herkesten saygı görür... Sonra artık CHP de vazifesini tamamlamıştır. Bu adı bırakmalı yeni parti kurmalı. CHP çok hizmet etmiştir. Ama hataları da olmuştur... Yeni bir parti kurarsanız bundan kurtulursunuz."

CHP'nin artık ömrünü tamamladığını savunan Sarol, partiler arasındaki gerginlikten hep CHP'yi sorumlu tutarak; "Seçim mücadelesinde köprüleri yıktınız. Pokerde rest çeker gibi her şeyinizi ileri sürdünüz. Kazanacağınızı zannettiniz, fakat kaybettiniz. Şimdi cezasını çekeceksiniz" demiştir. Bunun üzerine Erim, Adnan Menderes'in iki yol tercih edebileceğini bunlardan birinin demokrasi diğeri ise

diktatörlük olduğunu Sarol'a söylemiştir. Dr. Sarol'un "demokrasi yolundayız, Adnan Bey diktatörlük yapamaz" demesi rejim güvenliği açısından önemli bir adım sayılabilir.

30 Haziran 1954'te kabul edilen bir kanunla ise -memurların milletvekili adayı olabilmesi için seçimlerden altı ay önce istifa etmek zorunda bırakılması, siyasi partilerin karma liste yapmasının olanaksız hale getirilmesi ve radyonun siyasi partilere kapatılması gibi- muhalefetin haklarına kısıtlamalar getirilmiş bu durum da ilişkilerin tekrar gerilmesine neden olmuştur. Bunların yanı sıra Hüseyin Cahit Yalçın hapis cezasına mahkûm edilmiş; Yeni Ulus'un sahibi Nihat Erim ise para cezasına çarptırılmıştır (Cumhuriyet, 24 Eylül 1954: s.1). Bu olaylar üzerine ana muhalefet partisi lideri İnönü hapisteki basın mensuplarını ziyaret etmiş ve Üsküdar'da bir gösteri düzenlemiş ancak hükümet tarafından bu gösteri dağıtılmıştır (Eroğul, 2013: s.158).

1954 yılındaki genel seçimlerden sonra Kasım ayında muhtar seçimleri yapılmış DP büyük bir çoğunlukla bu seçimin de kazananı olmuştur. Bunun üzerine ise ana muhalefet partisine yakın olan Halkçı gazetesi, seçimlerde baskı yapıldığını iddia etmiştir. Bu yayın karşısında DP Bursa Milletvekili Hulusi Köymen, Başbakan Menderes tarafından cevaplandırılması isteğiyle meclise bir soru önergesi vermiştir (Şahin, 2017: 207). Mecliste 15 Kasım günü görüşülen önerge sırasında İnönü ve Menderes arasındaki konuşmayı nakletmeyi, partiler arası ilişkilerin geldiği noktanın açık bir şekilde anlaşılabilmesi için gerekli görüyoruz.

Tartışma Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ'ın 1946 seçimlerindeki usulsüzlükleri hatırlatmasıyla başlamış buna karşın İnönü, seçimlerin tamamen meşru olduğunu savunmuştur. Bunun üzerine ise Adnan Menderes kürsüye gelerek "İsmet İnönü, vicdanlarınızın huzurunda kah melekane, peygamberane bir üslup ile, kah profesyonel bir caninin soğukkanlılığı ile.." diyerek başlamış "...paşanın arzusu 1946 seçimlerinin üzerinden bir sünger geçirmektir. Paşa burada yeni tertiplerle gelip yeni mesnetlere dayanarak yeni tezvirler, yapabilmek ve milli jurnarcılığa bir kere daha bütün şiddetiyle devam edebilmek için... Yakasını 1946 seçimlerinin demir pençesinden kurtarmak istiyor." sözleriyle İnönü'nün sözlerini eleştirmiştir.

Menderes'ten sonra kürsüye gelen İsmet İnönü “Başvekil benim konuşmama cevap verdi. Cani yalancı, milli jurnalci, bunun gibi sözler kullandı. Ben eminim ki kem söz sahibinindir, atasözü hatırınızdadır. Bütün bu sözleri Büyük Meclis huzurunda, Büyük Meclise karşı hürmet duygusuna uygun bulmadım. Kendisini bu mevzuda takibedemem. Yetişme tarzım ve Büyük Meclise saygım Mecliste bu konuşmama manidir” diyerek Başbakan'a cevap vermiştir (TBMM TD, D. 10, C. 2 (15.11.1954): 69-91).

1955 yılından itibaren ise iktidar ve muhalefet arasındaki gelişmeleri belirleyen en önemli olaylar Eroğul'a göre; Ulus gazetesinin kapatılması ve muhalefetin mecliste fazla eleştiri yapmasına müsaade etmemek amacıyla meclisin tatile sokulmasıdır. Bu durumda muhalefetin fazla ses çıkarmasına olanak kalmamış bulunmaktadır (Eroğul, 2013: 168).

1955 yılı DP'nin içine yaşanan bunalımların hükümetin düşmesine kadar yol açtığı ancak başbakan olarak Adnan Menderes'in güvenoyu alabildiği bir yıl olmuştur. Dördüncü Menderes kabinesi, 13 Aralık 1955'te güvenoyu almış ve açıklanan hükümet programda grupta şimdiye kadar eleştiri konusu olmuş her şeyin düzeltileceğini vaat etmiştir. Bu yeni program; anayasada değişiklik yapılması ve bunların genel seçimlerden önce tamamlanması, devlet yatırımlarının bir plana bağlanması ve ispat hakkı için meclise yeşil ışık yakılması gibi demokratik hükümler içermektedir (TBMM TD, D. 10, C. 8 (14.12.1955): 251-255).

Demokratik bir program olmasına karşın CHP'nin bu noktadaki eleştirisi hataların Menderes tarafından yapıldığı ve bu hatalardan dönüleceğinin tek garantisinin başbakanın değişmesi olacağı noktasındadır. Bu bağlamda İnönü Menderes'in istifasını istemiştir (Eroğul, 2013: 177).

Bu demokratik programın açıklanmasının akabinde 1956 yılının başından itibaren yargıda tasfiyelere devam edilmesi, basın özgürlüğünü kısıtlayıcı iki yeni kanunun kabulü ve muhalefete baskının artması iki parti arasındaki ilişkileri ısıtmaya başlamıştır. Bunlara ek olarak, seçim dönemi dışında açık hava toplantılarının yasaklanması, suç sayılan toplantıların dağıtılabilmesi için ateş açılması, kapalı

toplantıların en büyük mülki amirin iznine bağlanması gibi partiler arası ilişkiler tekrar gerilmeye başlamıştır.

Temmuz ayının sonunda ise CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek hakkında toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa muhalefet ettiği iddiasıyla dava açılmış, Gülek bazı dükkân sahiplerinin ellerini sıkmak suretiyle bir gösteri yürüyüşü yapmakla suçlanmıştır. 7 Ağustos 1956'da yapılan CMP'nin Giresun kongresinde, CMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'yı alkışlamaları sebebiyle on beş delege karakola götürülmüş, 16 Eylül'de Kırşehir'e gelen Bölükbaşı'yı karşılamaya giden halk coplarla dağıtılmıştır (Eroğul, 2013: 185).

Ülkedeki genel siyasi hava bu ağır şartlarda devam ederken CHP Kocaeli İl Kongresi yapılmıştır Kongreye Prof. Nihat Erim, Prof. Turan Feyzioğlu, Fuat Sirmen katılmışlardır. Kongre Başkanlığına Nihat Erim seçildikten sonra faaliyet raporu İl Başkanı İhsan Esiner tarafından okunmuştur. Faaliyet raporunda iç ve dış olaylara çok geniş yer verildiği görülmüştür. Churchill'in İnönü'ye yazdığı tarihi mektuptan bahsedilmesi tezahürata sebep olmuştur. En son konuşmayı yapan Nihat Erim "Memleketimizdeki demokrasi ve çok partili sistemin 1945 yılından itibaren başlamıştır. Bugün demokrasinin uygulanmasında bazı engellerle karşılaşıldığı bir aşıkardır... Ben bir işbirliği dendiği vakit yalnız muhalefet, partileri arasında bir işbirliği anlamıyorum. İktidarda işbirliği olgunluğu gösterebilirse dertler ortadan daha çabuk kalkar." Diyerek basın hürriyeti ve hakim teminatı meselesinin hali yoluna gidilmesinin faydalı olabileceğini söyledikten sonra seçim mevzuuna temas ederek "Çok temenni ederim ki; seçimlere muhalefetin birkaç haklı isteği yerine getirildikten sonra girilsin." Demiştir (Türk Yolu 2 Temmuz 1957: s.1).

1957 yılı itibariyle partiler arası ilişkileri belirleyen en önemli etken muhalefet partileri arası iş birliği girişimidir. Türk Yolu Gazetesi CMP, CHP ve Hürriyet Partisi'nin iş birliği için yaptıkları görüşmelerde, anlaşmalı olarak karma liste ile seçimlere girilmesi kararının alınması halinde, muhalefetin kazanma şansının artacağı düşüncesini benimsemiştir (Türk Yolu, 17 Ağustos 1957: s.1).

Muhalefet partileri arasında bir süredir devam eden işbirliği toplantıları olumlu şekilde sonuçlanmıştır. İşbirliği yapılacak konular arasında şu maddeler yer almıştır;

1. Hukuk Devleti Nizamı,
2. Kurucu Meclis,
3. Seçimlerde İşbirliği,
4. Yeni Anayasa,
5. Antidemokratik Kanunları veto etmekle görevlendirilecek Anayasa Mahkemesi
6. Nispi Temsil
7. Adli Bağımsızlık
8. Basın Hürriyeti

Bu bağlamda muhalefetin bütün mevzularda tam bir mutabakata varması, yurdun her tarafında olduğu gibi Kocaeli'nde de memnuniyetle karşılanmıştır (Türk Yolu, 23 Ağustos 1957, s.1).

Muhalefetin bu birlikteliğine karşılık olarak Demokrat Parti Kocaeli İl Kongresi 25 Ağustos Pazar günü Halk sinemasında yapılmıştır. 62 delegeden 60 delegenin bulunduğu kongreyi takip etmek üzere Dahiliye vekili Dr. Namık Gedik, Maliye vakili Hasan Polatkan, Genel İdare Kurulu üyesi Atıf Benderlioğlu, Kocaeli mebusları ve Kocaeli valisi Ekmel Çetinel de katılmışlardır. Kongre başkanlığına çoğunlukla Atıf Benderlioğlu, ikinci başkanlığa Kocaeli mebusu Cemal Tüzün, katipliklere Nüzhet Unat, Sami Güngör, Numan Güneş seçildikten sonra faaliyet raporunun okunmasına geçilmiştir. Kongrede söz alan Kocaeli Mebusu Sadettin Yalım, parti çalışmalarından, gerek yurttan gerekse Kocaeli özelinde gerçekleşen kalkınmalardan bahsetmiş ve liman davasının halledilerek pek yakında Karamürsel ve Kandıra'da iki fabrikanın kurulacağı müjdesini vermiştir. Ayrıca Sadettin Yalım muhalefetin iş birliği yapması konusuna değinerek, bunun çok fuzuli ve yersiz

olduğunu dile getirmiştir. Sonrasında Dahiliye Vekili Namık Gedik söz alarak şunları söylemiştir: “Kah odada kah taşlıkta yuvarlak masa etrafında cereyan eden üç beş insanın milletin gözünden uzak bir köşede yaptığı iş birliği nedir? Kimdir bu iş birliğini yapmak isteyenler, kime karşı birleşiyorlar ? Bunların hepsi meçhuldür” diyerek sözlerine devam etmiştir. “Bizim bu vaziyet karşısında vatandaşı basirete davet etmemiz, bir takım tedbirler almamız gerekiyor” ifadesinde bulunmuştur. Muhalefet tarafından son günlerde Demokrat Parti’nin milletin güvenini kaybettiği şeklinde yapılan yorumlara karşılık olarak Gedik, muhalefetin böyle söylemesine rağmen Demokrat Parti ile boy ölçüşemeyeceklerini anladıkları ve korktukları için birleştiklerini dile getirerek “Biz milletin karşısına vicdanımızla ve eserlerimizle çıkacağız. Bizim vicdanımızda nurlar vardır. Hizmetten ziyade iktidara geçmek hırsıyla çalışanlar asla muvaffak olamayacaklardır. Millet iradesini bunlara terk etmek son derece tehlikeli olur” demiştir (Türk Yolu, 27 Ağustos 1957: s1-2).

Muhalefetin bütün bu birleşme çabalarının DP’nin ileri gelenlerince fazla ciddiye alınmamıştır. Hatta küçümsenmiş ve bu girişimlerin DP’yi daha da büyüteceği ileri sürülmüştür.

Yaklaşan seçimler arifesinde bütün siyasi partiler Kocaeli’nde seçim çalışmalarına başlamışlardır. Milletvekili genel seçimlerinin 27 Ekim Pazar günü yapılacağı bildirilmiştir. Diğer taraftan Ankara’da toplanan muhalefet liderleri yapmış oldukları bir toplantıda ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiride muhalefet iktidara gelirse, yapacağı icraatleri şöyle sıralamıştır.

1. İki Meclis Sistemi
2. Nispi Temsil
3. Adli Teminat
4. İspat Hakkı
5. Anayasa Mahkemesi
6. Demokratik Hürriyetler
7. Tarafsız İdare

8. İktisadi Tedbirler

İktidarın bu iş birliğini önlemek amacıyla şu tedbirleri alacağı öne sürülmektedir.

1. Müşterek liste tanzim edilmeyecek.
2. Bir partiye mensup milletvekili adayları, bağımsız olarak diğer parti oy pusulasında yer alamayacak.
3. Teşkilat olan yerlerde partilerin seçime girmesi mecburi olacak (Türk Yolu, 6 Eylül 1957, s.1).

Demokrat Parti'nin aldığı tedbirler neticesinde muhalefet partilerinin genel merkezleri tarafından bütün teşkilatlara bir genelge gönderilerek, yoklamaların süratle yapılması ve sonuçlandırılması istenmiştir. Demokrat Parti ise partiler arası işbirliğinin bozulmasından CHP'yi sorumlu tutulmuştur. CHP'nin İl İkinci Başkanı Nazmi Oğuz bu konu üzerinde şunları söylemiştir. “İşbirliğinin bozulmasından CHP'yi mesul göstermek tamamen yersiz bir isnattır. Bu anlaşmaya sadece kanunlar mani olmuştur. Biz Genel Kurulumuzun her hususta vereceği kararları müsbet telakki etmekteyiz”. Diğer muhalefet partisi CMP İl temsilcisi ise işbirliğinin bozulmasından parti kademelerinin memnun olduğunu söylemiştir. Hürriyet Partililerinde aşağı yukarı aynı cevabı verdiği söylenmiştir (Türk Yolu, 22 Eylül 1957, s.1).

1957 seçimleri çok gergin ortamda yapılmış olup partiler birbirlerine ağır tenkitlerde bulunmuşlardır. Adnan Menderes 13 Ekim 1957'de Trabzon'da yaptığı mitingde “İsmet paşa buhran var diyor. Buhran İsmet paşa'nın kendi kafasındadır. İsmet Paşa hastadır. Bir nevi hastalığa müpteladır. Bu hastalığın adı da iktidar hastalığıdır.” demiş, İsmet İnönü ise “Eğer DP'nin şansı varsa benim sağlığım da çekilmek lütfuna uğrar, onları ilerde müdafaa edecek tek adam ben olacağım.” ifadesinde bulunmuştur (Özer, 2015: s.98).

Seçimler 27 Ekim 1957'de gerçekleştirilmiş ve DP önceki oy oranından daha düşük oy alsa da seçimden yine galip taraf olarak çıkmıştır. Seçimlerden sonra partiler arası ilişkilerin ve siyasi havanın yumuşaması beklense de ilişkiler aynı

gerginlikle devam etmiştir. Özellikle seçimlerden kısa bir süre sonra hükümetin, meclise iç tüzüğün değiştirilmesi fikriyle gelmesi, ilişkileri etkileyen noktalardan biri olmuştur. Milletvekillerinin denetimini zorlaştırıp, dokunulmazlıklarının kaldırılmasını ise kolaylaştıran bu değişiklik, muhalefet partilerin itirazlarına rağmen 27 Aralık 1957’de kabul edilmiştir (Eroğul, 2013: s.206-207).

Temmuz 1958’deki Irak Devrimi ise ülkede seferberlik hazırlıkları başlamış,bunun üzerine muhalefet meclisin olağanüstü toplanmasını istemiştir. Olağanüstü toplanan mecliste muhalefetin konuşmasına izin verilmeden, sadece hükümet adına Namık Gedik konuşmuştur. Bunun üzerine CHP meclisi tekrar toplanmaya çağırmış ve hükümeti sert şekilde eleştirmişlerdir. Eroğul’a göre CHP’nin bu “kararlı tutumu” DP’yi muhalefeti tasfiye fikrine yaklaştırmıştır. Bu bağlamda 11 Ağustos 1958 yılında bir tebliğ yayınlayan DP;

“...Gayeleri, Büyük Millet Meclisi’nin itibar ve nüfuzunu kırmak, yasama dönemini zorlamalarla sakatlamaya çalışmak, Meclis içi ve Meclis dışı manevralarla idareyi felce uğratmak ve çoğunluğun üzerine azınlığın tahakkümünü tesis etmektir...CHP’nin Büyük Millet Meclisi’nin kudret, kuvvet ve salahiyeti önünde hürmetkar ve itaatkar olması kanuni bir mecburiyettir...Aksi halde gereken tedbirler alınacaktır...” ifadelerine yer vermiştir (Eroğul, 2013: s. 212-213).

Bu gergin siyasi atmosferde İnönü, İstanbul İl Kongresinde bir konuşma yaparak önce iktidarı eleştirmiş sonrasında ise muhalefet partileri arasında iş birliği yapılması gerektiğine değinmiştir (Şahin, 2017: s. 209). Bu açıklama sonrasında muhalif partiler arasında fiili birleşmeler olmuş 16 Ekim 1958’de Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşmiş arkasından 24 Kasım’da Hürriyet Partisi CHP’ye katılmıştır. Bu Güçbirliği karşısında iktidar partisi, Vatan Cephesi adında bir hareket başlatmıştır (Eroğul, 2013: s. 215-217).

İki bloklu bu ortamda beklenmedik bir olay meydana gelmiş, Kıbrıs meselesi için Londra’ya giden ve Menderes’in de içinde bulunduğu Türk Heyeti’nin uçağı düşmüştür. Menderes, sağ kurtulduğu kaza sonrasında Türkiye’ye döndükten sonra kendisini karşılayanlar arasında İnönü’nün de olması partiler arası ilişkileri bir süreliğine yumuşatsa da CHP’nin iktidara karşı başlattığı propaganda girişimi ile

yumuşama dönemi sona ermiştir. Bu noktadan sonra ülke çapında pek çok olay meydana gelmiş(Uşak, Topkapı, Kayseri olayları), mecliste DP ve CHP milletvekilleri arasında arbede yaşanmıştır.

Menderes daha da ileriye giderek milletvekillerine seslenmiş ve “Siz isterseniz hilafeti bile getirebilirsiniz, orduyu yedek subaylarla bile idare edebilirim, odunu aday göstersem milletvekili seçilir.” demiştir. Bu sözlere karşılık İnönü “*Çareler tükenince ihtilal mubah olur. Sizi ben bile kurtaramam.*” diyerek bu tarihi sözleri söylemiştir (Özer, 2015: s.111).

Bu ifadelerle siyasi atmosfer çok gerginleşmiş, Başbakan ülkede her istediğini yaptırabilecek bir konuma geldiğini, rejim değişikliğinin bile kendi ellerinde olduğunu söylemiştir. Söylediği bu sözler ile ülkenin o anki siyasi atmosferini özetlemiştir. Buna karşılık muhalefet lideri ise ülkenin bu halinden sıkıntı duyduklarını belirterek, gidilen yolun göz göre göre bir askeri darbe ile neticelenecek hale geldiğini vurgulayarak o gün geldiğinde iktidardakileri savunacak kimsenin kalmayacağını kendisinin bile iktidardakileri kurtaramayacağını belirtmiştir.

Ancak partiler arası ilişkilerin tamamen bozulmasına, köprülerin yıkılmasına neden olacak olay; Demokrat Parti Meclis Grubu’nun CHP hakkında meslis tahkikatı açılmasına karar vermesi olmuştur. CHP’de kendisinin fiilen tasfiyesi olarak yorumlanan bu karar üzerine CHP’de karşı bir önerge hazırlayarak Menderes hakkında meclis tahkikatı açılmasını istemiştir. CHP’ye karşı kanunun kabulünün ertesi günü öğrenci gösterileri başlamış, ordunun safını belli etmesiyle birlikte DP iktidarı son bulmuştur.

1950 sonrasında gerçekleşen iktidar değişikliğinden sonra meydana gelen iktidar ve muhalefet ilişkilerinde gözlemlediğimiz en önemli nokta; CHP’nin uzun yıllar tek parti olarak elde ettiği alışkanlıklarından dolayı, iktidardan düşmesiyle birlikte yapıcı eleştirilerden çok yıkıcı, iktidarı tekrar ele alma noktasında eleştiriler yapmış olmasıdır. Demokrat Parti için gözlemlediğimiz nokta ise, ülkeye yeni yeni yerleşen bir demokratik sistemde, muhalefetin eleştirilerinden istifade yoluna gitmek yerine muhalefet partisine karşı yer yer sert bir tutum belirleyerek, kendi iktidarını

güçlendirme yolunda gitmesidir. İlişkilerin bu şekilde yürümesi, hem ülkeye demokrasinin yerleşmesi açısından hem de ileride demokrasimizin karşılaştığı kesintiler ve olumsuzluklara başlangıç olması açısından oldukça önemlidir.

3.2.Nihat Erim'in Hayatı Ve Siyasi Hayattaki Yeri

3.2.1. Hayat Öyküsü

Türkiye'de ve bilhassa Kocaeli şehrinde siyasi yaşamın çokça konuşulan ismi İsmail Nihat Erim, 1912 tarihinde Kandıra'da dünyaya gelmiştir. Öğrencilik hayatında düzgün, başarılı ve sportif bir öğrenci olduğu, yazmış olduğu günlüklerde görülmektedir. Özellikle 1932 yılında okuduğu Türkçe ve Fransızca kitaplar dünya görüşünün belirlenmesini sağladığı rol açısından önemlidir. Lise öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirerek, Paris Hukuk Fakültesi'nde doktora yapmış ve akademisyen kimliğine bürünmeye böylelikle başlamıştır. 1939 tarihinde kamu hukuku doçenti olarak Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine atanarak 1941 yılında profesörlüğe yükseltilmiştir. Erim'in siyasete ısınmasını sağlayan mevzuu, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde devletler hukuku dersini vermesi olarak gösterilebilir (Erim, 2005: s.1-24).

İsmet İnönü ile tanışması 1942 yılında gerçekleşmiştir. İnönü'nün 1942 yılında Ankara Hukuk Fakültesini ziyarete gittiği bir sırada Erim ve İnönü karşılaşmıştır. İkinci Dünya savaşının devam ettiği o dönemde İnönü, Erim'e Türkiye'nin dış politikadaki tutumu hakkında sorular sormuş, aldığı yanıtlar karşısında Erim'e olan hayranlığını gizleyememiştir. Yaşanan bu gelişmelerden sonra ise Erim 1943 yılında Dış İşleri Bakanlığında Hukuk Müşaviri olmuştur. Nihat Erim'in siyasete girmesi ise 1945 yılında ara seçimlerde bağımsızlardan aday gösterilip kazanmasıyla gerçekleşmiştir (Çelik, 2016, s.2012).

Erim bu yaşanan olayı günlüklerinde şöyle anlatmıştır; 17 Mayıs 1945'te kendisi yurt dışında bulunuyorken memleketten çok güzel haber geldiğini, Kocaeli milletvekili seçildiğini bildiren telgrafın İzmit Belediye Reis'i Kemal Öz tarafından kendisine gönderildiğini aktarmıştır (Erim, 2005: s.38).

3.2.2. Nihat Erim'in Siyasetteki İlk Yılları

Kandıra halkının 1945 yılında yapılan milletvekili ara seçimlerinde, Nihat Erim'i bağımsız olarak milletvekili adayı göstermesi ile siyasi hayata giriş yapmıştır. Yapılan ara seçimlerde en yakın rakibi olan milletvekili adayı İsmail Rüştü Aksal'a kayda değer bir fark atmıştır (Erim, 2005: s.44). Nihat Erim Günlüğünde bu konuyla alakalı olarak seçim sonrasında Geyve'de bulunduğu sırada Geyve'de yaşayan vatandaşların kendisine neden az oy verdiklerini şu şekilde izah ettiklerini söylemiştir. "İsmail Rüştü Aksal Geyveli, başka yerden ümidi yoktu. Ayıp olmasın diye ona oy verdik." Nihat Erim ise bu cevaba "Doğrusunu yaptınız sizde bu yakışır." demiştir. Köylülerin bize darılmışsın demesi üzerine Erim, "katiyen böyle birşey yok" diyerek cevap vermiştir. (Erim, 2005: s.46).

Meclise girdiği zamanlarda Erim, CHP meclis grubuyla tanışarak bu gruba katılmıştır (Çelik, 2016, s.2011). 1946 seçimleri için Adapazarı, Akyazı, Hendek, Geyve, Kocaeli'deki seçim çalışmalarına bulunmuştur (Erim, 2005: s.45-46). Ancak 26 Mayıs 1946'da yapılan yerel seçimler, CHP'nin çok partili hayata geçiş konusunda değişim gösterdiği bir seçim olmuştur. Özellikle muhalefetin sert eleştirilerine hedef olmaktan hoşlanmayan iktidar partisinin bu görüşünü, Nihat Erim'in Ulus Gazetesi'ndeki yazısında görmek mümkündür. Yazıda sosyal yapıda sorunlar çıkmaya başladığı zaman bu durumu ortadan kaldırabilmek için "bir süre için hürriyet ilahının üzerine şal örtmek" gerektiğini dile getirmiştir. Bu yazı "şalacı Erim" olarak anılmasına sebep olmasının yanı sıra İnönü ile yakın ilişkiler içinde olan biri olarak CHP'nin görüşünü yansıtmaya bakımından oldukça önemlidir (Çelik, 2015: s.2014).

Bu arada siyasette ilginç gelişmeler yaşanmakta olup, Mareşal Fevzi Çakmak'ın muhalefetle birlikte hareket ettiği söylenmiştir. İktidar ise buna tedbir olarak Başbakan vasıtasıyla Fevzi Paşa'ya bazı teklifler götürmüştür. Manisa'da Demokratların "Mareşal bizimle" şeklinde propaganda yapması üzerine Başbakan, Mareşal Fevzi Çakmak ile görüşmeye gönderilerek kendisine CHP milletvekilliği teklif etmiştir. Bunun üzerine Fevzi Çakmak "Ben askerim. Mecliste işe yaramam. Ben memlekete cephede hizmet edebilirim. Meclise girip Kazım Karabekir'in vaziyetine düşmek istemem" diyerek milletvekilliği için yapılan teklifi reddetmiştir.

Seçimlerin sonucu üzerine tahminler yapılırken Erim, İnönü'ye “bazı gazetelerin aşırı ve ölçüsüz neşriyatı bazı muzır propagandalar işi anarşiye götürürse” dediğini söylemiştir. İnönü'nün ise cevaben “Buna imkan vermem. Ben ihtilalci ve kuvayi milliyeci İsmet'im. Bu devleti yoktan bu hale getirdik. Üç-beş çapulcuya maskara ettirmeyeceğiz. Yaptığımız bir tecrübedir. Muvaffak olursa ne ala, olmazsa vazgeçer birkaç sene daha eski usulde gideriz. Sonra yeniden tecrübe ederiz” dediğini aktarmıştır. İnönü burada kargaşaya pabuç bırakmayacağını, bu ülkenin zor şartlar altında kurulduğunu gerekirse çok partili hayata geçişi erteleyebileceğini belirtmiştir. Burada tek parti rejimine devam edilebilme olasılığının gündeme gelmesi dikkat çekicidir. İnönü, kurulan cumhuriyetin bir daha geri dönüşü olmayacağını bu yolda her türlü tedbiri almaktan çekinmeyeceğini vurgulamış, çok partili hayata geçişten ödün verebileceğini ifade etmiştir.

Ardından seçim çalışmaları için 29 Haziran 1946 tarihinde İzmit'e gelen Erim, burada İzmit Belediye Reisi Kemal Öz ve diğer partililerle görüştüğü söylemiş ve burada aldığı geri dönüşlerde CHP'nin propagandasının zayıf kaldığı iletmişlerdir (Erim, 2005: s.59). Bunun akabinde 1 Temmuz 1946 tarihinde Cumhurbaşkanı ile görüşen Erim, Cumhurbaşkanı'nın kendisine seçim hakkındaki düşüncelerini sorması üzerine, parti teşkilatının iyi çalışmadığını dile getirdiğini aktarmıştır.

Kendi parti teşkilatını eleştiren Erim, seçimlerin kazanılabilmesi için kendi intibaları üzerine İnönü'ye giderek, Kocaeli'deki milletvekili adayları belirlenirken eski adaylarda değişiklik yapılması gerektiğini vurgulamış ve eski adayların yerine Falih Rıfkı, Fuat Sirmen ve Saffet Arıkan'ın gelmesi gerektiğini dile getirmiştir. Ancak siyasi öngörüsü dikkate alınmayan Erim, Kocaeli milletvekili adaylarını öğrenmiş ve Suphi Artel, İbrahim Tolun ve Refik Fenmen gibi kendisinin üstünde durduğu isimlerin aday yapılmadığını, yerlerine tasvip etmediği İsmail Rüştü Aksal, Fuat Balkan ve bir valiyi koyduklarını aktarmıştır (Erim, 2005: s.61).

Erim, kendi önerilerinin kabul edilmemesi üzerine Kocaeli'de bir partili ile yaptığı görüşme sonucunda durumun seçim için pek iç açıcı gözükmediği görüşüne varmış ve Kocaeli'deki seçimi Halk Partisi'nin kazanacağından şüphe ettiğini belirtmiştir. Erim günlüklerinde 22 Temmuz 1946 tarihinde birçok şehirde güç

kazandığını ancak Kocaeli’nde durumun belirsiz olduğunu dile getirmiştir (Erim, 2005: s.62).

21 Temmuz 1946’da yapılan genel seçimlerden sonra genç bir CHP milletvekili olarak göreve başlayan Erim, II. Saka Hükümeti’nde ve Günaltay Hükümeti’nde sırasıyla bayındırlık bakanlığı ile başbakan yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

Bu görevinde bulunurken gazetecilik ve köşe yazarlığı konusundaki görüşlerini dile getiren Erim, partinin yönettiği bir gazetenin olması gerektiği fikrini açmak için fırsat kollamıştır. Meclise gittiği bir gün, Başbakan’a İstanbul’da hangi gazetenin CHP’ye bağlı olduğunun belli olmadığını ve bu nedenle “İstanbul’da doğrudan doğruya partinin çıkaracağı bir gazetenin lazım olduğunu” söylemiştir. Bunun üzerine Ulus Gazetesi’nden kendisine bahsedilen Erim, İstanbul’a Ulus gazetesinin gittiğinden bile emin olmadığını belirtmiştir (Erim, 2005:s.55).

1946 seçimi sonuçlandıktan sonra hükümet kurulmuş, mecliste bütçe görüşmelerine geçilmiştir. 18 Aralık 1946 tarihinde yapılan bütçe görüşmelerinde Peker’in Demokrat Partililere hitaben “*Mariz, psikopak bir ruh hali içinde bulduklarını, herşeyi kötülediklerini ve herşeyi karaladıklarını*” gibi ağır sözler söylemesi üzerine gerginlik olduğunu ve Demokrat Parti milletvekillerinin meclisi boykot ederek terk ettiklerini belirtmiştir. Demokratlar kendilerinden özür dilenmesini isteyerek ancak bu şartlar altında meclise geri döneceklerini belirtmişlerdir. Cumhurbaşkanı İnönü’nün bu olay karşısında takındığı tavır ve arabuluculuğu Demokrat Parti grubu tarafından memnuniyetle karşılanmış ve bu olay üzerine Demokratlar meclise geri dönmeyi kabul etmişlerdir. İnönü’nün bu durum karşısında memnun olduğunu dile getiren Erim, “gerçekten seçimlerin ertesinden İnönü’ye karşı hasmane bir tavır takınmış oldukları halde şimdi onun hakemliğini kabul etmiş görünüyorlar. Neticede bu son hadisede en mühim nokta ve kazanç budur. Ayrıca Recep Peker ve takımına bu çok iyi bir ders olmuştur” diyerek düşüncelerini dile getirmiştir (Erim, 2005: s.77-80). Erim’in bu olay karşısında yaptığı çıkarım İnönü’nün meclisin tümü üzerinde gücünü ve sempatisini pekiştirdiği, kendine karşı düşman olanları bile yumuşattığı yönündedir. Erim, sert tutumu ile bu olayı yaratan Peker ve hükümetinin itibarını azalttığını belirtmiştir.

O günlerdeki en önemli meselenin Demokrat Partililerin milletvekili ara seçimlerine girip girmeyeceği konusu olduğunu söyleyen Erim, tartışmaların devam ettiğini ve Demokratların inat ile seçime girmeyeceklerini söylediklerini, Amerikan yardımları Amerikan Kongresinde konuşulurken ve tüm Rus teşkilatı aleyhimize çalışırken Demokratların böyle bir tavır takınmasının İnönü'nün üzülmeye sebep olduğunu söylemiştir (Erim, 2005: s.105). Amerikan yardımları hakkında açıklama yapan ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı, Amerikan yardımlarının amacının yardımlarında yapıldığı ülkelerde demokrasinin gelişmesini sağlamak olduğunu dile getirdiği Samet Ağaoğlu tarafından aktarılmış olup, dikkat çekici bir söylemdir (Ağaoğlu, 1947: s.59).

DP'nin seçimlere katılmama kararı çok partili siyasi hayata yeni geçmiş Türkiye için dış dünyada farklı algılanacağı ve ülke üzerinde olumsuz etkisi olacağı düşünülmüştür. Bununla beraber DP'nin seçimlere girmeyeceğinin ilan edildiğini söyleyen Ağaoğlu, günlüğünde konuyla alakalı olarak kararın ittifakla verildiğini ancak kararın verildiği tarihin belli olmadığını da dile getirmiştir. Bu durum karşısında Nihat Erim ve Falih Rıfkı Atay'ın kıyameti kopardığını da sözlerine eklemiştir (Ağaoğlu 1947: s.58-59).

1946'dan 1950'ye kadar olan dönemde iki parti arası anlaşmazlık, antidemokratik kanunların kaldırılması, cumhurbaşkanının partiler üstü olması ile ilgili konular sıkça gündeme gelmiştir. 1946 seçimlerinden sonra hükümeti kurmakla görevlendirilen Recep Peker'in bu konulardaki uzlaşmaz kimliği DP ile CHP arasında sert tartışmalara neden olmuştur. Bu noktada Erim önemli bir rol üstlenerek partiler arası iyi ilişkiler kurulabilmesi için bir nevi arabulucu olmuştur (Çelik, 2015: s.2016).

Demokrasi açısından bu gelişmeler yaşanırken İnönü, Erim'i ve beraberinde Saracoğlu, Hilmi Uran ve Barutçu'yu Çankaya'ya çağırdığını söylemiştir. İnönü'nün meclisin önümüzdeki günlerde açılacağını ve mecliste Demokratların değiştirilmesini istedikleri kanunlar için teklif yaptıklarında nasıl bir tutum sergileyeceklerini belirlemek istediğini söylemiştir. Bu konuda İnönü tarafından iki ihtimalin ortaya atıldığını dile getiren Erim, ilk olarak "Her ne teklif ederlerse etsinler, mahut-sözü edilen- hürriyet misakı dolayısıyla meclis tehdit altındadır. Usul bakımından reddi

lazım gelir” dediği ikinci olarak ise “İskan kanunu ve polis vazife ve salahiyet kanunu gibi gerçekten değişmesi lazım gelen kanunları değiştirmek” şeklinde bir uygulamaya gidildiğinde kamuoyu karşısında haklı konuma geçebiliriz diyerek “Onlar da meclisi her ne olursa olsun terk etmeye kalkışarlarsa o zaman herkes bunlarda çok oluyor der” diyerek aktarmıştır. Bu ikinci şartın iskan kanunu kısmının kabulünü Recep Peker’in hükümet programına koyduğunu söyleyen Erim, polis vazife ve salahiyet kanununun da gözden geçirilmesi meselesinin de İnönü’nün Kasım 1946 meclis açılış konuşmasında söylediğini vurgulanmıştır. Erim böylece Demokratlar talepte bulunmadan ve hürriyet misakına da bağlı kalarak kendi vaatlerini yapılabileceklerini aktarmıştır. Böylece Hükümet hürriyetleri genişletici kanunları meclisten geçirerek Demokrat Parti’nin önermesine gerek kalmadan kendi iradesi ile hayata geçirmek istemiştir (Erim, 2005: s.107).

İktidardaki CHP’nin ülkeyi ve partiyi yönetim tarzı, parti içerisinde muhalif bir milletvekili gurubu oluşmasına ve bu grubun içerisinde Erim’in de olmasına neden olmuş, Erim yeni bir siyasi çizgi arayışına girmiştir. Bunun üzerine Ulus gazetesinde yazmayı bırakan Erim, İnönü’ye partiden ayrılmak istediğini belirtmiş fakat İnönü’nün şahsına duyduğu saygıdan bunu gerçekleştiremediğini belirtmiştir. İnönü ise böyle bir duruma asla müsaade etmeyeceğini, böyle bir durumda Erim’i fakülteye veya bir elçilik görevlisi olarak yurtdışına yollayacağını söylemiştir. Erim ise 35’leri harekete geçirmiş ve yarı yolda bırakamayacağını aktarmıştır (Erim, 2005: s.241).

Peker’in ve Hükümetinin genel görüşünün tek parti düzeninin aynı şekilde devam etmesi olması sebebiyle İnönü, Peker ve hükümeti gibi düşünmeyerek, Demokrat Parti’nin mecliste varlığının sürdürülebilmesi ve çok partili hayat için dengeleyici bir güç unsuru olarak Nihat Erim’in başını çektiği 35 kişiden oluşan milletvekillerini desteklemiştir (Berber, 2012: s.145).

Bu dönemde CHP içinde gruplaşmalar meydana gelmiştir. Bu gruplar; Peker taraftarı olanlar yani müfritler(aşırıları) ve Erim’in lideri olduğu liberalleşmeden yana milletvekillerinin oluşturduğu mutedifler(ılımlılar) şeklinde oluşmuştur. Peker hükümetinin iktidardan düşürülmesi gerektiğini düşünen Erim, partinin yayın organı olan Ulus Gazetesi’nde Peker’i ve hükümetini eleştiren yazılar kaleme almıştır.

Nitekim 26 Ağustos 1947 tarihinde toplanan CHP meclis grubunda Peker oldukça eleştirilmiştir. Bunun üzerine parti grubundan güvenoyu isteyen Peker'e 35 kişi olumsuz oy vermiş 303 kişi ise olumlu yanıt vermiştir. Erim'in başını çektiği 35'ler CHP'nin kendi içinde değişiklik yapması gerektiğini savunan, iki parti arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesini isteyen ve CHP'nin başka partilere de izin vermesi gerektiğini düşünen insanlardan oluşmuştur. İnönü'nün de desteğini alan bu grup Recep Peker'in istifasını sağlayarak önemli bir gelişme kaydetmiştir (Çelik, 2015:2018-2019).

Peker'in istifasından sonra Birinci Hasan Saka Hükümeti kurulmuş ancak Erim bu hükümetten de pek memnun kalmamıştır. Kurultayda tüm aşırıların partiden tamamen uzaklaştırılmadığına değinmiştir. Bu ortamda Birinci Saka Saka Hükümeti de istifasını vermiş ve aynı gün İkinci Saka Hükümeti kurulmuştur. Erim bu hükümet döneminde Bayındırlık Bakanlığı görevinde bulunmuştur. Saka Hükümetinden sonra kurulan Günaltay Hükümetinde ise başbakan yardımcılığına getirilmiştir. Bu dönemdeki en önemli katkısı kendisi başkanlığında kurulan Seçim Yasası Düzenleme Komitesi'ni kurarak yeni bir seçim yasası hazırlamasıdır. Yeni seçim yasası gizli oy, açık tasnif, milletvekili seçiminde çoğunluk sisteminin kullanılması ve yargı denetimini içermektedir. Bu yasa mecliste 16 Şubat 1950'de iki partisinde oylarıyla kabul edilmiştir.

Erim'in Milletvekili seçiminde çoğunluk sisteminin seçilmesi konusunda ısrar etmesinin, CHP'nin seçimlerden mutlak çoğunlukla çıkacağı düşüncesinden meydana geldiği görüşünü benimsemek mümkün olsa da, bir yandan da 1947 sonrasında günlüklerinde CHP'nin seçimleri kazanması konusunda karamsar olmaya başlayan Erim'in neden çoğunluk esası prensibini kabul ettirmek için bu kadar uğraştığını anlamak pek mümkün değildir. Bu bağlamda çoğunluk sisteminin benimsenmesi CHP içindeki bir kesim tarafından, 1950 seçimlerinin kaybedilmesinde ana neden olarak sayılmıştır. Çoğunluk sistemini seçimi kazanmak ümidi ile yapan parti bir nevi "kendi kazdığı kuyuya düşmüştür" (Çelik, 2015: s.2021-2023).

Nihat Erim'in 1950 seçimleri öncesinde hazırladığı seçim yasası çoğunluk sistemine dayanması nedeni ile meclisteki temsil noktasında ve milletvekili sayısında

alınan oy karşılığını yansıtmamıştır. İktidara gelecek partinin meclisteki çoğunluğunu, aldığı oy oranından daha fazla şekilde temsil etmesine neden olmuştur. Bu seçim yasasının hazırlanması tek başına iktidarda olan bir partinin, tek partili dönemdeki icraatlarına güvendiğini göstermektedir. Fakat seçim sonuçlarının bunu yansıtmayıp tam aksi şekilde gerçekleşmesi, CHP'nin mecliste çok az milletvekili ile temsiline yol açmış, DP'yi ise mecliste sayısal çoğunluğa götürmüştür. Bu sistemle gidilen 1957 ve 1957 seçimlerinde de aynı durumun yaşanması -meclisin büyük çoğunluğunun DP elinde olması-DP'nin iktidarı süresince çok daha hoyrat davranmasına, demokratik temayüllerden uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle Nihat Erim eliyle hazırlanmış seçim yasasının, 1960 yılında gerçekleşen askeri darbenin nedenlerinden biri olduğunu öne sürebiliriz.

1950 yılında dönemin en önemli konusu olan genel seçimler hakkında, kendi partisinin çalışmasının çok eksik olduğundan bahseden Erim, propaganda anlamında partisinin beceriksiz olduğunu da söylemiştir. Ardından muhalefet partisinin tavrına değinerek, Demokrat Parti türlü şeyleri yalan yanılda olsa CHP'ye isnat ettiriyor demiştir. Demokrat Parti tarafından vilayetlerde halkın arasında “*Propagandistler*” sokulmaya başlandı, bu bağlamda yalan şeyleri halk arasında dolaştırıyorlar ifadesinde bulunarak, bu sözlere karşı CHP'nin mukabil propaganda yapması gerektiğini vurgulamıştır. Bu işin vilayetlere bir parti müfettişi göndermekle halledilemeyeceğini dile getiren Erim, seçim propagandası konusunda partililere nasıl çalışmaları gerektiğini anlattığını belirtmiştir (Erim, 2005: s.424-426).

Partisinin seçim çalışmaları konusunda eksikliğini gözlemleyen Erim, esaslı bir seçim propagandasına girilmesi gerektiğini İnönü'ye söylemiştir. CHP meclise genç ve kültürlü insanlar sokmak istiyorsa bana yetki versinler diyerek, 15-20 kişiyi bu iş için hazırlayabileceğini eklemiştir. İki önemli noktada İnönü'yü uyardığını söyleyen Erim, ilk olarak seçim çalışmalarının yetersizliğini dile getirmiş, ikinci olarak ise yeni ve kültürlü gençleri partiye katmak gerektiği konusunda İnönü'yü uyarmıştır (Erim, 2005: s.426-427).

Kendisine sorulan seçimi kim kazanacak sorusuna cevap olarak 1946 seçimlerine göre havanın CHP lehine yürüdüğünü ancak kesin seçim sonuçlarının belli olmayacağını söyleyen Erim, en önemli gördüğü nokta olarak CHP'nin seçmen

kitlesinin seçimini yoklayacak çıkarımlar yapmadığını kaydetmiştir. Köylerin tek tek ele alınarak fikirlerinin sorulmadığından yakınmıştır. Kendisi Bursa’da iken Kocaeli valisi Şekip Yurdakul ve Kemal Öz’ün ziyaretine geldiğinden bahsederek Kocaeli’nin seçim şansı üzerine konuşmalar gerçekleştirildiğini yazmıştır. Erim, tek tek her köyle ilgilenmeleri gerektiğini söyleyerek Kocaeli’de mücadelenin zorlu olacağını ve aleyhte unsurlar bulunduğunu eklemiştir. Kocaeli ahalisinin Çerkez, Gürcü, Laz, Muhacir ve yerli gibi ayrı zümrelerden oluştuğuna dikkat çekerek, Hereke ve İzmit’teki fabrikalarda önemli bir emek zümresi olan işçiler ile donanma gibi paydaşların varlığının altını çizmiştir. Bunların yanı sıra asıl büyük kitlenin köylülerden oluştuğunu ama köylülerin şahısları ya da siyasi fikirleri mütalaa edecek seviyede olmadığını söylemiştir. Köylünün ya oradaki memura darıldığını ya da Demokrat Parti’nin aslı olmayan söylevlerine kandığını söylemiştir. Ancak Erim yinede kendisi sayesinde Kocaeli ve Kandıra’nın ön plana çıktığını, vilayetin ihtiyaçlarının karşılandığını, vilayetin bahtiyar hale geldiğini söylemiş ama bu yaptıklarının seçim üzerinde etkin olamayabileceğini de göz önünde bulundurmıştır. Bu dönemin dikkate değer gelişmelerinden bir diğeri ise Ahmet Emin Yalman’ın komünizm tehdidine karşı Demokrat Parti ve CHP koalisyonunu gündeme getirerek, bu koalisyonu istemesi ve bu görüşünü Erim ile paylaşmasıdır (Erim, 2005: s.428-431).

Gündeme gelen koalisyon fikrine karşılık olarak Bayar’ın Konya’daki konuşmasında koalisyon hükümeti istediğini kaydeden Erim, bu konuda CHP’nin propaganda bürosuna cevap verdiğini söyleyerek koalisyon yapılması için “*Seçim mücadelesinin terki lazımdır.*” Açıklamasında bulunulduğunu söylemiştir (Erim, 2005: s.432).

1950 genel seçimleri için çalışmaların hızla devam ettiği bu dönemde Erim, CHP’nin seçim çalışmaları kapsamında milletvekili adaylıkları için yoklama yaptığına değinerek, neticeyi beğendiğini kaydetmiştir. Yarıdan fazla tasfiye olmasını sevindirici bir gelişme addeden Erim bu durumu CHP kadrolarının genç ve yeni elemanlar kazanması olarak yorumlamıştır (Erim, 2005: s.434).

10 Nisan 1950’de Fevzi Çakmak’ın ölümü iç politikayı oldukça etkileyen bir olay olduğundan Nihat Erim’in günlüğünde değindiği olaylardan biri olmuştur.

Çakmak'ın ölümünün, irtica unsurları ve komünistler tarafından istismar edildiğini söyleyen Erim, bu olayı laikliğin imtihanı olarak nitelendirmiş, hadiseyi 31 Mart olayına benzetmiştir. Bunun yanısıra Vedat Dicleli'nin Diyarbakır'dan geldiğini haber verdikten sonra Dicleli'nin söylediklerine bakarak o taraflarda seçim mücadelesinin dini kışkırtma halini aldığını kaydetmiştir. Ahalinin şeyhlere taptığını duyduktan sonra “Biz bu insanlarla tek dereceli seçim hemde gizli oyla yapacağız. Acaba Demokrasiyi getirip yerleştireceğiz derken çok mu ileri gittik ? ... Rusya'nın ekmeğine yağ mı sürüyüyoruz ? “ diyerek rejimle ilgili endişelerini dile getirmiştir. Vedat Dicleli'yi bu olay üzerine alıp Başbakan'a götürdüğünü söyleyen Erim, Başbakanın ise hadiseye karşılık olarak Erim'in de bunda mesuliyeti olduğunu söylediğini eklemiştir. Başbakanın konuşmasını demokraside çok ileri gidildiğinin bir işareti olarak yorumlayan Erim, “fakat başka çare yoktu. Memleket bu yoldan gitmeye mecbur idi. Öteki yol artık körlenmiş idi.” dediğini günlüğüne kaydetmiştir. Meselenin öneminin farkında olarak Bakanlar Kurulu'nda konuyu gündeme getirmiş ve konu hakkında mutlaka tedbir alınmasını söyleyerek, bu tedbirleri sıralamıştır. Erim; “İçişleri Bakanı derhal valilerden irtica konusunda mütalaa istesin, mülkiye müfettişlerini seferber etsin, adalet müfettişleri seferber edilsin, Başbakan gazete başyazarlarını çağırıp konuşsun, Başbakan DP lideri Bayar ile ortak alınabilecek tedbir hakkında görüşsün, bakanlar kendi teşkilatlarını ikaz etsinler” demiştir (Erim, 2005: s.435-436).

CHP'nin tek parti dönemini bitirip çok partili döneme geçme kararını almasından sonra, Fevzi Çakmak'ın defnedilmesi sırasında yaşanan olaylar ve Güneydoğu'dan gelen Vedat Dicleli'nin anlattıkları, parti içinde ve Nihat Erim özelinde demokrasiye geçişin doğruluğunun sorgulanmasına neden olmuştur. Partinin üst düzey yöneticisi olan Nihat Erim'de, aldıkları çok partili hayata geçiş ve demokrasinin ilerletilmesi kararının, toplumun buna hazır olmadığı izlenimi vermesi ve dolayısıyla irticai, komünist hareketlerin seçim yoluyla iktidara taşınılabileceği endişesini beraberinde getirmiştir. Alınan karar sorgulanmaya başlasa bile artık geri dönülmez bir yola girildiğinden parti için sadece, iyileştirici tedbirler olarak bu olayların azaltılması yoluna gitme seçeneği kalmıştır.

Mareşal Fevzi Çakmak'ın ölümü sonrasında yaşanan irticai gelişmeler hakkında İnönü'nün irticaya hiçbir tedbir almadan seçimlere girme fikrinde olduğunu, Mareşalin cenazesindeki irtica olaylarını geçici gördüğünü kaydetmiştir. Erim ise bu konuda böyle düşünmediğini belirttikten sonra, her iki muhalefet partisinin de (DP ve MP) halkı CHP'ye karşı kışkırttığını, Millet Partisi'nin ihtilal tahriki yaptığını, gazetelerin gaflet içinde iktidara karşı söylenen her sözü alkışladığını ifade etmiştir. Buna karşın CHP'nin telkinlerinin zayıf kaldığını, partinin geri kafalı, atıl insanların elinde olduğunu söyleyerek herhangi bir konuyu kendisi ele almadıkça bakanların umurunda olmadığını vurgulamıştır (Erim, 2005: s.437-438).

Erim, rejim konusundaki endişelerinin üst düzeyde olduğundan bahsederek, Emin Yalman'a "DP adam olsa şimdi birlikte vaziyet almanın tam zamanı" demiştir. Emin Yalman ve Erim'in fikirleri Başbakan'a ve Celal Bayar'a açılmış, Bayar bu konuda koalisyon yapma taraftarı görünmüştür. Başbakan ise buna gerek olmadığını söyleyerek konuyu kapatmıştır. Bunun üzerine Başbakanla görüşen Erim, "... Her türlü parti düşüncesi bir yana bırakılarak rejim ve memleket selameti düşünülmelidir. ... İlk defa olarak hakikaten serbest ve gizli seçim yapılacaktır ... Bu ağır mesuliyete Demokrat Parti'yi de iştirak ettirelim. Bunun birçok faydaları olacaktır...Ordu üzerinde müspet tesiri olacaktır. Ordu maalesef yavaş yavaş politika cereyanlarına kapılmaktadır. Küçük rütbeli subayların çoğu taraf tutmuştur ve aleyhtedir. Büyükler ise ne haldedir? Tecrübe günü belli olacak"" demiştir. Hükümette görev alan ve deneyimli bir siyasetçi olan Nihat Erim, seçim öncesinde DP ile yapılacak bir koalisyonun her açıdan ülkenin menfaatine olacağını, seçim üzerindeki baskının, bürokratlar ve askeriye üzerinde oluşan havanın bu suretle normalleşeceğini öngörmüştür. İnönü ise koalisyon fikrinden memnun olmayarak Celal Bayar hükümete girer girmez "falan valiyi değiştirin, falan memur baskı yapıyor, şu hareket baskıdır, bu hareket yolsuzdur demeye başlayacak. Her gün mesele çıkaracak. Tam birlikte hareket icap ettiği gün istifa edip çekilecek. Fayda yerine zarar getirecek." İfadesinde bulunarak Bayar'a güvenmediğinin altını çizmiştir (Erim, 2005: s.439-440).

Erim ise koalisyondan yana tavrını devam ettirmiş ve bu düşüncesini koalisyon yaparsak bize itibar getirecek şekilde savunmuştur. Buna karşılık İnönü'nün seçimlerden önce DP ile iş birliğinin, CHP'nin seçim şansını zaafa uğratacağına inandığını eklemiştir. Hatta Erim parti içinde ıslahat yapabilmek için belki de İnönü ile karşılaşmayı göze almak gerekir diyerek bu işe ne kadar önem verdiğini ortaya koymuştur (Erim, 2005: s.442-443).

Yaklaşan seçimlerle birlikte, koalisyon ihtimalinin de ortadan kalkmasıyla, İzmit'teki seçim çalışmalarına değinen Nihat Erim, Kemal Öz dışında İzmit'te başka çalışan olmadığından yakınmış, köylerde çalışmak gerektiğini söyleyerek, Demokrat Parti'yi örnek göstermiştir. DP'nin adayları köylerde dolaşıyor diyerek 1950 genel seçimlerini Kocaeli'de kazanma olasılığının yüzde 50 olduğunu ifade etmiştir. Erim Kocaeli'deki seçim çalışmalarına kendisi de katılarak, Adapazarını merkez yapıp vilayetin her yerine yetişmeye çalıştığından bahsetmiştir. Kendisinin Kocaeli'ye gitmememesi durumunda CHP'nin kazanma ihtimalinin çok düşük olacağını söylemiştir. Konuşmalarının iyi tesir ettiğini ve teşkilatı hareketlendirdiğini sözlerine ekleyen Erim, muhalefet partilerine de değinerek DP ve MP'nin dini hisleri tahrik ettiğini belirtmiştir. Halkın da muhalefete inandığı vurgulayan Erim, son tesiri kim yaparsa o kazanacak çıkarımında bulunmuştur (Erim, 2005: s.445).

3.2.3.Nihat Erim'in Muhalefetteki Yılları

14 Mayıs 1950 seçimlerinin ardından Erim'in notlarına baktığımızda, seçim sonuçlarını büyük bir sürpriz ve mağlubiyet olarak nitelendirdiğini görmek mümkündür. Nihat Erim Kocaeli'de 30 bin kadar büyük bir fark beklemediğini ifade ederek şaşkınlığını gizlememiştir. Bu seçim CHP iktidardan çekilsin mi çekilmesin mi sualine cevap verir gibi, listelerdeki namzet adlarına bakmadan CHP gitsin diye DP listesi olduğa gibi sandığa atılmış diyerek "Eğer bu manzara 30 yıllık bir iktidara karşı duyulan bir bıkkınlık değilse, fena..." ifadesinde bulunmuştur (Erim, 2005: s.448-449).

Türkiye'deki seçim sonuçlarının dünya basınındaki karşılığına da değinen Erim, dünya basınının iki açıdan şaşkınlık içinde olduğunu iletmiştir. Birinci sebep; tamamen serbest bir seçimin şark memleketinde yapılması, ikinci sebep ise Halk

Partisi ve İnönü'nün kaybetmesidir demiştir. Şimdiki vazifemiz muhalefet olarak memlekete hizmet ederek, muhalefetin de şerefli bir hizmet olduğunu göstermektir. Eğer İnönü CHP'yi yeniden kurup yükseltmek için esaslı bir tasfiye yaparsa işler yürür ama eskiden yaptığı gibi eski ve yeni elemanları bir arada tutup uzlaştırmaya kalkarsa parti dağılabilir sözleri ile endişesini dile getirmiştir (Erim, 2005: s.452).

Erim parti içi münasebetlere de değinerek parti içindeki eski aşırıların faaliyette olduğunu belirtmiştir. Muhalifler seçim kanunundan dolayı Erim'i suçlayarak, "yüzde 70'i okuma yazma bilmeyen halka böyle yetki verilir mi" diye tepki göstermişlerdir. Erim'in buna cevabı oldukça ilginçtir. Muhaliflerin "...seçimlerde hile yapma ihtimali kalmadığı için kendisinin suçlandığını" ileri sürmüştür (Erim, 2005: s.455). Erim muhaliflerine tepki gösterirken esasen partisini hile yapmakla itham ettiğinin farkında değildir.

Yeni hazırlanan seçim yasası o günkü şartlarda seçimin şaibesiz bir şekilde yapılmasını sağlayacak nitelikte olup, bu seçim yasasının yapılmasına katkı koyan Nihat Erim'in parti içinde eleştirilmesine neden olmuştur. Bu durum uzun süre tek parti yönetiminde görev almış, demokrasiye geçişe hazır olmayan insanların CHP içinde varlıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

DP iktidara geldikten sonra aşırılık baş gösterdiğinin altını çizen Nihat Erim, DP'nin Hükümet programının CHP'ye yumuşak davranıldığı için tenkit edildiğini, Halkevlerini CHP'nin elinden almak, gayrimeşru servetler ve din bahislerinin gündeme geldiğini söylemiştir. İnönü'nün böyle töhmetler altında kalması için hazindir yorumunu yapmakla birlikte, diktatör olarak işe başlayıp memleketi bu serbestliğe ve bu emniyete getirmek onun eseridir sözleri dikkat çekicidir (Erim, 2005: s.457). İnönü'ye karşı yapılan gayrı meşru servet edinme saldırılarının yersiz olduğunu söyleyen Erim, tek parti döneminden çok partili sisteme geçiş sağlayan bir devlet başkanının bu tip ithamları hak etmediğini söylemiştir.

Yeni hükümetin ilk icraatlarından biri olan Arapça ezana müsaade edilmesi, Erim tarafından bu kadarla kalırsa şükredelim şeklinde yorumlanmıştır. Diğer inkılaplardan da fedakarlığa gidilmesinden korktuğunu dile getirmiştir. İkinci olarak çirkin bir iftira üzerine orduda yüksek kademedeki değişiklikler yapıldığına

değirmiştir. Bazı komutanların İnönü'ye hükümete darbe yapmayı teklif ettiği söylentilerinin olduğunu söyleyen Erim, bunlara inanmadığını da belirtmiştir. Hükümete darbe yapılması ihtimaline karşı orduda yapılan değişikliklerde, terfi edemediği için DP'ye geçen Bahri Belen ve iki isim daha rol almıştır diyerek bu durum orduda ikiliğin başlangıcı olacak ve böylelikle orduya politika girmiş oluyor ifadesinde bulunmuştur (Erim, 2005: s.458-459). DP'nin iktidara gelmesiyle ilk icraat olarak ezanın Arapçaya çevrilmesi ve ordu içindeki olaylar CHP'de laiklik ve ordunun siyasete karıştırılması konusunda derin endişeler yaratmıştır.

Erim iç politikada, DP'nin muhalefetteyken yaptığı eleştirilere rağmen, savunduğu değerleri hiçe sayarak, iktidardayken en ufak eleştirilere dahi tahammül edemediğini aktarmıştır. Sözde demokrasiyi koruma bahaneleri ve komünizm tehdidini öne sürerek, Dp'nin muhalefeti susturma noktasına dahi geldiğini söyleyerek bu durumu eleştirmiştir.

DP'nin iç politikada antidemokratik dedikleri kanunları değiştirmediklerini vurgulayan Erim, halkevleri meselesinde CHP'ye maliye müfettişleri gönderdiklerini söylemiştir. Halkevleri için bütçeden verilen sarf hesaplarını, sonrada bütün partinin hesaplarını gözden geçirdiklerini belirterek yeni hükümetin halkevleri konusunda“Milletin malıdır gasp edilmiştir hazineye iadesi lazım gelir” diyerek gazetelere beyanat vermesinin yanlış olduğunu savunmuştur. CHP'nin “Bir haksız muamele varsa bunu mahkeme takdir ve hükmeder..bu anayasaya aykırıdır, müsadere.” Dediğini hatırlatarak, kendisinin de bu konuda dört makale yazdığına değirmiştir. “Siz bugün ekseriyet elimizdedir diye müsadere yolunu açarsanız, yarın başkaları da aynı muameleyi size tatbik ederler, hem şahsi mallarınıza” ifadesini kullanan Erim bu sözler üzerine DP milletvekilleri arasında ihtilaflar belirdiğini kaydetmiştir (Erim, 2005: s.471).

Nihat Erim DP içinde hizipler belirdiğini tekrar belirttikten sonra, iktidarının ilk senesinde DP'nin hem halkta hemde kendi iç bünyesinde itibar kaybettiğini tespit etmiştir. Bu durumun, demokrasi rejiminin lehine olduğunu söyleyerek bunun nedenini, Menderes'in “Bize hücum milletin iradesine hücumdur” ifadesi ile göstermek istemiştir. Menderes'in memleketin tapusunu eline geçirmiş gibi davrandığını kaydetmiştir. Erim 1951 yılının en önemli gündem maddesi olan ara

seçimler konusunda ise kendisinin bu seçimlere katılmasını istemeyen CHP'liler olduğunu söylemiştir. Erim bu insanların kendisinin meclise girmesini istemediklerini, hatta bunların bir kısmının İnönü'nün de kenara çekilmesi gerektiğini düşündüğünü sözlerine eklemiştir. Bu durum bize aslında CHP içinde de görüş ayrılıkları olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir (Erim, 2005: s.487-492).

Fazıl Şerafettin Bürge'de Kocaeli temsilcisi olarak ara seçimlere girmeyin çağrısı yapmıştır. Ancak Erim ara seçimlere girme noktasındaki kararının arasında durmuş ve CHP ara seçimi kazanırsa partiler arası ilişkiler değişir, CHP mecliste daha canlı davranır, memleket bundan fayda görür diyerek görüşünü savunmuştur. Ayrıca Menderes'in de diktatörlük temayüllerinin önleneceğine değinmiştir. "Seçimlerde mağlup olursak DP yeniden azgınlaşır, CHP'yi feshetmeye kadar götürür" demiştir (Erim, 2005: s.503-505).

Erim, ara seçimi kaybettikten sonra beklediğim gibi parti içinde, dışında ve partiler arası münasebetlerde gelişmeler oldu diyerek bu gelişmeleri açıklamıştır. "Parti içinde ara seçimlere girilmesin diyenler biz demedik mi diye konuşmaya başladılar, bu durumu parti içi idareyi ele geçirmek için kullanmaya kalktılar" demiştir. Eski milletvekillerinden yeniden seçilenlerin çoğunluğunun da iktidar partisini fazla sınırlendirmek istemediğinden yakınmıştır (Erim, 2005: s.509).

15 ilde ara seçim yapıldığını notlarına ekleyen Erim, bunlardan Sinop ve Sivas'ı CHP'nin kazandığını, İstanbul ara seçimini DP kazandığını ama oy bakımından gerilediğini kaydetmiştir. MP ve CHP'nin oylarının toplamı DP'den fazla olduğuna dikkat çeken Erim, bu netice incelendiğinde DP bakımından bir kazanç sağlanmış sayılamaz demiştir. Fakat 1951'deki akis ve tesirlerin DP bakımından başarı sayıldığını, mesela aydınların önceleri DP'nin 1950'deki seçimi kazanmasını tesadüf eseri olarak görüyorken, 1951'in 1950 seçimlerini teyit etmesi ile CHP'de hayal kırıklığı yaratmakla birlikte aydınlardaki tesadüf görüşünü ortadan kaldırdığını söylemiştir. Erim'e göre seçim sonuçları parti teşkilatının ve özellikle sandık başındaki temsilcilerin gereken dikkati göstermediğinin fark edilmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra DP'nin ara seçimler için elindeki bütün imkanları seferber ettiğini vurgulayan Erim, bu imkanları; para, tehdit, vaad olarak sıralamıştır.

Bu durumda “Dürüst davranmayan bir iktidar partisi karşısında ara seçim kazanmak çok güç” ifadesinde bulunmuştur. Parti içinde milletvekilleri ara seçimlere girmemek için bahane icat etmişlerdi, seçimlerden sonra ise adaylarımızı illere parti merkezi empoze etti, bu sebepten kaybettik demeye başladılar demiştir. Erim bunun tamamen uydurma olduğunu belirterek, ben işin içindeydim adayların nasıl tespit edildiğini biliyorum, ara seçimlerde parti teşkilatları merkezin tanınmış devlet adamlarını istediler diye belirtmiştir (Erim, 2005: s.511-512).

Ara seçimleri Dp’nin kazanmasının parti dışında ise; Adnan Menderes’in parti içindeki durumunu takviye etti şeklinde yorumlayan Erim, Adnan Menderes DP başkanlığına genel idare kurulunca getirildiğini söyleyerek ara seçimden sonra Menderes’in, kurultay tarafından parti başkanlığına seçildiğine dikkat çekmiştir. Bu seçimi kazanmak Adnan Menderes’in diktatörlük temayülleri kuvvetlenmiş, DP içindeki otoritesini arttırmıştır yorumunda bulunmuştur.

Ara seçimlerden bağımsız olarak CHP Kurultayında milletvekili adaylarının nasıl belirleneceği konusu gündeme gelmiş ve Erim bu konuda milletvekili aday seçme yetkisinin yüzde yüz illere bırakılmasını tavsiye etmiş ve bu tavsiyeyi kurultayda kabul ettirmiştir. Bunun daha Demokratik olacağını düşünen Erim, DP’yi de bu bakımdan eleştirmiş ve DP içinde şeflik sistemi olduğunu söylemiştir. Bu sözlerini kanıtlar nitelikteki ifadesi ise; DP’de milletvekili aday olmak için kuruculara yaranmaktan başka şart yoktur. Milletvekillerinin hepsi kurucuların adayları ya da onların tesiri ile girmişlerdir, işte bu yüzden DP kurucuları ve Menderes’in esiridir şeklinde olmuştur (Erim, 2005: s.516-517).

Erim günlüğüne 1954 yılının en önemli gündemi olan 2 Mayıs 1954 seçimlerini konu edinerek devam etmiştir. Seçimleri DP’nin kazandığına değinen Erim bu seçimin İngiltere ve Fransa gibi yerlerde yapılan seçimlerin dürüstlük şartları içinde yapılmadığını not etmiştir. Bayar ve Menderes’in seçim kanununu “Metin ve ruh olarak” ihlal ettiklerini, devletin araçlarını yolsuz olarak kullandıklarını belirterek çok para harcandığını vurgulamış ve bu paranın nereden geldiğini sorgulamıştır. Seçimlerin dürüst ve serbest yapılabilmesi için bazı şartlara riayet edilmesi gerektiğini söyleyen Erim, bu şartları madde madde sıralamıştır:

1. 1950-1954 arası dönemde parlamento içinde ve dışında muhalefetin rahat çalışmadığını buna mukabil radyo ve gazetelerin tek taraflı olarak hükümeti övmesi gibi nedenlerle seçimlere eşit şartlarda girilmediğini,
2. Muhalif partileri siyasi toplantılarını nispeten serbestçe yaptıklarını, fakat kanunlarla, konuşma ve eleştiri alanlarının daraltıldığını,
3. Menderes'in demokrasiye en feci suikastinin ise gazetelere muamelesinin olduğunun altını çizerek, resmi ilanlar, kredi, döviz kolaylığı yolundan gazeteleri satın aldığını belirtmiştir.

Menderes'in aydınları, kalem sahiplerini satılır kiralınır olmaya alıştırdığını söyleyen Erim bu durumun yabancı devletler tarafından kullanılabilceği ihtimaline dikkat çekerek memleketin her yanında "besleme gazeteler" çıkmaya başladığını söylemiştir. Bu gazeteler için satışları az ama milyarlık matbaa kuruyorlar ifadesinde bulunan Erim, iktidarın resmi ilanları eleştirileri durdurmak için kullandığını ifade etmiştir. Devlet radyolarının tek taraflı kullanıldığından söz eden Erim, bu radyodan muhalefete ve muhalif şahıslara hücum edildiğini ancak bunun demokrasilerde görülmemiş bir şey olduğunu belirtmiştir. Türkiye'de az gazete okunduğuna ama her köy kahvesinde radyo olduğuna değinen Erim, milyonlarca insanın radyo dinlediğini söyleyerek radyonun önemini belirtmiş ve bu şartlar altında geçen 1950-1954 dönemi sonunda yapılan seçimin vatandaşların muhalefet tarafından aydınlatılmadığını dile getirmiştir (Erim, 2005: s.528).

Din sömürüsüne ve açıktan para dağıtılmasına rağmen muhalefet partilerinin üç buçuk milyon oy aldığını aktaran Erim, DP'nin beş milyon oy ile 504 milletvekili kazanmış olsa da iç huzurdan mahrum olduğunu söylemiştir. Menderes seçimleri 1950-1954 arası yaptıklarının yanına kar kaldığı şeklinde yanlış yorumladığını sözlerine ekleyen Erim, Menderes'in diktatörlük yolunda gayretlerine hız verdiğini kaydetmiştir. Menderes'in CHP ile ilgili görüşlerine de yer veren Erim, Başbakanın CHP'yi içinden çökertmek ya da kanun ile fesh etmek niyetinde görüldüğünü söylemiştir. Besleme gazetelerinde CHP içinde olay yaratmak için çalışıklarına inandığını belirten Erim, CHP içinde de bu oyuna kurban gidenlerin olduğunu, partinin adını değiştirmek, program ve tüzükte değişiklik, İnönü'yü Başkanlıktan

uzaklaştırmak ve güdümlü muhalefeti kabul edip kendi kişisel çıkarlarını sağlamak isteyenlerin bulunduğunu günlüğüne kaydetmiştir (Erim, 2005: s.529).

İktidar partisine dair eleştirilerine devam eden Erim, İktidarın muhalefete düşmanca muamele ettiğinden dem vurarak, iktidarın muhalefeti mahvetmek istediğini ve bunu açıkça yaptığını dile getirmiştir. Buna örnek olarak yargıtay teminatının kaldırıldığını belirterek, 25 hizmet yılını dolduran yargıtay üyesi hakimlerin hükümetçe emekliye çıkarılabilecek olmasını, yargıtayın baktığı davalarda hiçbir teminat kalmadığı şeklinde yorumlamıştır. Yargıtay üyelerinin çoğunun zaten 25 yılını doldurduğuna değinerek bu durumda nasıl eleştiri yapılabileceğini sorgulamış, “Tam totalitarizme birkaç adım kaldı” ifadesinde bulunmuştur (Erim, 2005: s.544).

2 Mayıs 1954 genel seçimlerinden sonra Erim’e göre iktidar tek bir amaç gütmektedir. Buna göre amaç ya CHP’yi kendi kendine dağıtırmak ya da güdümlü hale getirmektir. Erim’e göre bunları yapabilmek içinse; İnönü’yü Başkanlıktan ayırmak, Partinin adını değiştirmek ve Erim’in kendi itibarını kırmak için uğraşmaktadırlar. İktidarın merakla 26 Temmuz 1954’te yapılacak olan CHP Kurultayını beklediğine dikkat çeken Erim, eğer Kurultay umdukları neticeyi vermezse belki de CHP’yi kapatacaklar diyerek endişesine yer vermiştir (Erim, 2005: s.546).

CHP Kurultayı’nın üzerinde durduğu en önemli mesele belediye seçimlerine girip girmemek mevzusu ve meclisten milletvekillerine çekilip çekilmemesi hususudur. Bu noktada partinin temel görüşünün seçimlere girilmemesi olduğunu ifade eden Erim, bu görüşe karşı çıkarak 1946-1950 döneminde DP seçimlere girmedikçe İnönü’nün söylediklerinin unutulmaması gerektiğini savunarak ve siyasi partilerin gayesinin seçimlere girip mecliste yer almak olduğunu hatırlatarak CHP seçimlere girmeyecekse bu siyasi faaliyetlerine son vermek demektir diyerek partilileri uyarmıştır. “Seçimden başka hangi yol kalıyor” diyen Erim, iktidarın bu düsturu esas alarak CHP’yi demokratik usuller ve kanun dışına çıkmakla suçlayabileceğini dile getirmiştir (Erim, 2005: s.556).

İktidar eleştirilerine devam ederek “Yargıç teminatı kaldırıldıktan sonra mahkemeler Başbakanın emrine girmiş oldu”, CMP ileri gelenlerine karşı da tehdit mahkemeler vasıtasıyla yürütülüyor diyen Erim, yargıç teminatının hükümet keyfilğine dur diyebilecek tek güç olduğunu belirtmiştir. Mahkemelerin tehdit altında olduğunu belirttikten sonra DP milletvekillerini de eleştiren Erim, milletvekillerinin diktatörlüğe ve haksızlığa itiraz cesaretleri yok demiştir. “*Kanunlar o derece lastikli ki, mahkemeler o ölçüde emir altında ki, artık en basit tenkitleri yapmak dahi tehlikeli*” yorumunu getiren Erim, tüm bunlara rağmen, halkın bunları hazmettiğini kaydetmiştir (Erim, 2005: s.566).

DP Hükümeti’nin basın üzerindeki baskıları özellikle 1954 yılından itibaren artmış olup, Erim’de bundan nasibini almıştır. 1954’e kadar iktidara karşı sert muhalefet yapan bir isim olan Erim’in gazetesi Halkçı’ya davalar açılmış ve cezalar verilmiştir. Bu dava sonucu yüz bin lira para cezasına çarptırılan Erim, özellikle hiçbir partinin kendisine yardım etmemiş olmasından üzüntü duymuştur. Tüm bu yaşananların etkisiyle, Erim bu dönemde daha doğrusu 1954 seçimlerinden bir süre sonra iktidara karşı takındığı sert tavırdan vazgeçmiştir. 1954’ten sonra izlediği politika “Gandici” olarak da isimlendirilir. Bu politikaya göre muhalefetin uysal olması gerektiğini savunmuştur. Bunu Erim’in günlüğüne kaydettiği şu sözlerden anlamak mümkündür: “...bu iş, şu mesele, filan dava öyle olmasa da şöyle ele alınsa acaba memleket için daha iyi olmaz mı? Diye bağırıp çağırmadan, gürültüsüzce, ikna metodlarıyla yapmalıyız. Benim Gandhi politikası adını verdiğim bundan ibarettir.” (Erim, 2005: s.584). Bu sözlerden sonra Menderes ile de görüşmeye başlayan Erim’in bu görüşmelerden başlarda İnönü’nün haberi olmuştur. Ancak sonrasında Menderes ile ilişkisi iki parti arası ilişkileri düzeltme boyutundan çıkmış özellikle CHP böyle bir tavrı benimsemeyince, Erim kişisel olarak Menderes ile iyi ilişkilerde bulunma çabasına girmiş ve bu dönemde Menderes’in Kıbrıs danışmanlığını üstlenmiştir (Çelik, 2015: s. 2026).

1955 yılının başlarında Erim’in günlüğüne kaydettiği bir diğer önemli olay İnönü ile arasının açılmaya başlamasıdır. Erim’e göre bunun nedeni hem İnönü’nün damadı Metin Toker’in Erim’i kötüleyen yazıları hem de İnönü’nün Erim hakkındaki dava düşer düşmez tekrar iktidara hücumu geçmesini istemesidir. Erim hücumu

geçmeme nedenini mahkemelere güven kalmaması ve Menderes'in husumetini üzerine çekmek istememesi şeklinde açıklamıştır. Üstelik İnönü'nün de kendisinin arkasında durmadığına değinerek, “*vah vah*” demek dışında İnönü'nün bir şey yapmadığını belirtmiştir. Artık iktidarın müsaade ettiğiinden fazla muhalefetin mümkün olmadığını söyleyen Erim'in, bu açıklamasından sonra muhalefet etmekten çekindiği gözlenmiştir (Erim, 2005: s.603). Erim'in Menderes ile iyi ilişkilerinin de İnönü ile arasının açılmasında bir etken olduğu düşünülebilir.

Erim, Nisan 1955'te Hüseyin Cahit Yalçın'ın hapisten çıkması üzerine kendisini ziyaret ederek şu sözleri söylemiştir:

“Partilerin düşmanca tavırları muhalefetin ezilmesine yol açtı... Eğer (muhalef) partilerin merkez heyetleri mücadeleyi sert devam ettirirlerse bu hal daha da beter olacak. Eğer DP aşınacak, Menderes düşecekse bu iktidarın tabii yıpratmaları ile olacaktır. Şu anda sıkışmış haldeler. Muhalefet üzerlerine varırsa önce şu muhalefeti bertaraf edelim diyorlar. İngiliz basın ataşesi bana geçen son baharda muhalif partileri kapatmak üzere olduklarını duyduklarını, benim Menderes'le temasları bunu duymuş olduğum için mi yaptığımı sordu. Temaslar şimdilik kapatılmayı önledi. Vakit kazandık... Eğer daha çok emniyet telkin edersek, daha ileri neticeler alınabilir zannediyorum...”

İktidarla yakınlaşmanın işe yaradığı kanaatindedir. Aynı notlarda iktidarın durumu hakkındaki teşhislerinde İnönü'nün yanıldığını söyleyerek, Menderes'in gerçekten sıkışık bir vaziyette olduğunu ancak bunun İnönü'nün tahmin ettiği gibi Menderes'in ayaklarına kapanmasıyla sonuçlanmayacağını belirtmiştir. Aksine Menderes'in sıkışıkça muhalefeti daha da ezeceğini söyleyerek, Menderes'in İnönü'den çekindiğini, onun eline düşmekten korktuğunu kaydetmiştir (Erim, 2005: s.608-609).

1957 yılının başlarında da iktidarla yakın ilişkilerine devam eden Erim, bu yakınlık sayesinde iktidarı daha iyi bir yola soktuğuna inanmış, bundan hareketle İngiliz veya Amerikan basın sistemini kabul ettirmeye çalıştığını söylemiş ve ispat hakkının basına tanınmasının zaruri olduğunu ifade etmiştir (Erim, 2005: s.622-623).

Aynı yıl Osman Bölükbaşı'nın dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki görüşlerine yer veren Erim, bu işin Anayasa 17.maddesine aykırı olduğunu söyleyerek, parlamentoda kötü bir örnek yaratacağının altını çizmiştir. Emin Kalafat'ın Menderes ile ilgili sözlerine de yer vererek, Emin'in : "Eğer Menderes bu seçimi de kazanırsa, hiç kimse karşısında duramayacak, itiraz edemeyecek, söz söyleyemeyecek" ifadesini doğru bulduğunu, kendisinin de böyle bir istidat sezdiğini sözlerine eklemiştir (Erim, 2005: s.630).

23 Nisan 1957'de Başbakan ile görüşmeleri devam ederken Başbakan'ın Atatürk için söylemiş olduğu sözleri Erim günlüğüne kaydetmiştir. Adnan Menderes'in birkaç gün evvel "*Atatürk ne yaptı. A.O.İ diye vakit geçirdi. Memleketin ekonomik durumu ile meşgul olmadı*" dediğini aktarmıştır (Erim, 2005: s.626).

Sonrasında tekrar Başvekil Adnan Menderes ile buluştuklarını söyleyen Erim, Kalafat'ın odasında Safa Kılıçoğlu'nun da olduğunu, burada Başvekilin hariciye baş hukuk müşavirliğini kendisine teklif ettiğini söylemiş ancak kabul etmediğini de dile getirmiştir. Başvekil "Seçimlerin ne zaman" olduğunu soran Erim, "Son baharda muhtemel" şeklinde bir cevap aldığını söylemiştir. "CHP'de aday olmak istiyorum. olmazsa bağımsız" şeklinde fikrini beyan eden Erim, Menderes'in kendisine "Hemen kara verme düşün" dediğini de sözlerine eklemiştir (Erim, 2005: s.630).

Namık Gedik aracılığıyla kendisine Demokrat Partiden bağımsız milletvekilliği adaylığı teklif edildiğini aktaran Erim, düşünmek için müsaade istediği söylemiştir (Erim, 2005: s.634).

1957 seçim mücadelesinde Demokrat Partinin din üzerine oynadığını söyleyen Erim, kendisine de bu konuda iftira atıldığını belirtmiştir. 1957 genel seçimlerinin kaybedildiğini ancak gerçekte ne olduğunun belli olmadığını, çok hile ve paranın döndüğünü söyleyerek, Demokrat Partiyi seçim güvenliği konusunda eleştirerek suçlamıştır. Seçim neticesinin ise gerçekte Demokrat Partinin aleyhine olduğunu tespit ederek, CHP, CMP ve HP'nin oy toplamının DP'den fazla olduğuna dikkat çekmiştir (Erim, 2005:638).

1957 seçimlerinden Demokorat Parti'nin zaferle çıkması üzerine Burhan Belge'nin kendisine Demokrat Partiye geçmesini ya da yazı ile onları desteklemesini

telkin ettiğini söyleyen Erim, Burhan Belge'nin "Zafer gazetesine Başyazar ol veya Yeni Sabah'ın başına geç" dediğini aktarmıştır. Gazetelerin hükümetin sözünün dışına çıkmasını engellemek için kağıt ve ilan işlerine hükümetin el koyduğunu da sözlerine eklemiştir (Erim, 2005: s.640).

9 Ocak 1958 tarihinde Safa Kılıçoğlu'nun Başbakan'dan duyduklarını kendisine anlattığını söyleyen Erim, askerler arasında tutuklamalar yapıldığını ve "Hükümet darbesi hikayesi doğrudur" dediğini aktarmıştır. Erim'in ise bu haberlere karşın şaşırıldığını ve böyle kötü yolların tercih edilmesinden dolayı memleketin çıkmazda olduğunu ancak iktidardakilerin istedikleri takdirde bu sıkıntıları düzeltebileceklerini de sözlerine eklemiştir. Bu olayların gerçekleşmesinin ardından hükümetin daha da sert uygulamalara giriştiğini, hatta yargıya yapılan baskıları onaylamamasından Adliye vekili Esad Budakoğlu'nun bir kaç defa istifa ettiğini ancak istifasının kabul edilmediğini de belirtmiştir (Erim, 2005: s.644).

17 Aralık 1958'de Menderes'in Burhan Belge'ye "Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu bile parti değiştirip, CHP'ye gidebiliyor bizim Nihat bize gelmiyor" dediğini, Erim'in ise Burhan Belge'ye konu ile alakalı olarak şu cevabı vermiştir. "Ben Cumhuriyet Halk Partiliyim. Merkez ile aram açık, bu partiyi terk etmek için kafi sebep değil." (Erim, 2005: s.665).

27 Mayıs 1960 darbesinin haberini İsviçre'de alan Erim, konu ile ilgili; "Oldu. Menderes kendiz hazırladığı akibete uğradı. Acıdım Yazık...Fakat başka çare de kalmamıştı" ifadesinde bulunmuştur. Bu noktada Erim'in Menderes hakkındaki yorumu; Erim'in hükümete yaklaşmasını, iktidara muhalif iken aldığı cezalardan kurtulmak ve iktidardan çıkar sağlamak için olduğunu savunan CHP'deki birçok kişinin görüşünü akla getirmiştir (Çelik, 2015; s.2028).

Tezimizin konusu gereği, Nihat Erim'in siyasi görüşlerinde 1960 yılına kadar olan kısım esas alınsa da kendisi sonraki yıllarda da siyasette aktif olarak yer almış bir isimdir. Erim 1960 darbesinden sonra kendisine Başbakanlık teklif edildiğini ancak buna İnönü'nün engel olduğunu belirtse de, kendi günlüklerine bakıldığında bu konuda kendisine resöi bir teklif olmadığını söylemek mümkündür (Erim, 2005: s.740-748). Ancak bu dönemde İnönü ile arasının açık olduğu bir gerçektir. İnönü

halefi olarak gördüğü birinin, DP ve özellikle Menderes ile iyi ilişkiler kurup, DP'nin desteği ile damadını hapse attırmasını unutmamıştır. Ancak buna rağmen Kocaeli'de ön seçimleri kazanıp milletvekili adayı olmuş, 1961 seçimlerinde de meclise girmiştir.

Daha sonrasında İnönü ile arasını düzelteren Erim, 12 Mart 1971 muhtırası üzerine istifa eden Demirel Hükümeti ile birlikte yeni bir başbakan arayışına giren ülkede askerlerin aklına gelen başbakan adayı olmuştur. Başbakanlığının tek şartı CHP'den istifa edip tarafsız olması olan Erim "hiç tereddüt etmeden" partiden istifa etmiştir. Ülkenin askeri idare altına girmemesi adına bu teklifi kabul ettiğini söyleyen Erim başbakan olduğu dönemde, iki hükümet kurmuş, 1961 Anayasası'nın verdiği hak ve özgürlükleri kısıtlayan anayasa değişiklikleri yapılmış, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnal hakkında idam kararı verilmiştir (Çelik, 2015: s.2031-2034).

Görüldüğü üzere Türk siyasi tarihinde önemli izler bırakmış olan Erim, 19 Temmuz 1980 yılında evinin önünde uğradığı bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir.

3.3. Turan Güneş'in Sosyal Ve Siyasi Hayatı

3.3.1. Hayat Öyküsü

Türk siyasi tarihinin önemli aktörlerinden biri olan Turan Güneş, Kandıralı olarak bilinmesine rağmen aslen doğum yeri İstanbul'dur. Babası Hurşit Ağanın Kandıra'ya olan tutkulu bağından ve Kurtuluş Savaşı zamanında nüfus kayıtlarının düzenli tutulmamasından dolayı nüfusa Kandıra doğumlu olarak kaydedilmişti. Turan Güneş'in doğum tarihi 15 Nisan 1922 olmasına rağmen annesi Nefiye Hanım'ın okula erken başlamasını istemesi üzerine doğum tarihi nüfus cüzdanına 1921 olarak geçirilmiştir. Kurtuluş Savaşı öncesi Hurşit ağa Müdafa-i Hukuk Cemiyeti üyesidir, İstanbul'un işgal edilmesinin akabinde Kandıra'dan İstanbul'a geçerek burada cemiyet faaliyetlerinde bulunmuştur (Fedayi, 2012: s.7-9).

Kandıra kaymakamı Raif Aybay'ın anlattıklarına göre Kandıra'nın siyasal, toplumsal ve ekonomik hayatına iki aile damgasını vurmuştur. Bunlar Güneş ve Erim

aileleridir. Kandıra daha öncelerde Üsküdar'a bağlı bir nahiyeyken, 1868 tarihinde İzmit sancağına kaza olarak bağlanmıştır. Güneş ailesi odun ticareti ile meşgul oldukları için yaz aylarını İstanbul'da kış aylarını Kandıra'da geçirmektedirler. Bundan dolayı Güneş ilköğretimini hem Kandıra'da hem de İstanbul'da okumak zorunda kalmıştır (Fedayi, 2012: s.9-10).

Güneş ailesinde siyasi gelişmeler oldukça fazla konuşulması neticesinde Turan Güneş küçük yaşlarda iken kendisini siyasi atmosferin içinde bulmuştur. Bununla beraber o yaşlarda siyasi akımların etkisinde kalmış, sebebini açıklayamadığı ve ailesi ile ters düşecek şekilde Serbest Fırka'ya ilgi duymuştur. Bu tavrı tartışmaya açık kişiliğini ve muhalif tavrını ortaya çıkarmıştır. Hatta Güneş bununla örtüşebilecek bir şekilde kendisine “Sen acaba bütün siyasi hayatında olduğu gibi, devamlı iktidardan hoşlanmayan, muhalefetten hoşlanan bir insan mısın, yaptığın şeylerin bazıları acaba bu mizacından mı doğuyor?...” söylemiştir (Fedayi, 2012: s.10).

Ortakula Saint Benoit'te başlamış, 1935 tarihinde ise Galatasaray Lisesine kaydolmuştur. Hareketli ele avuca sığmayan bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Tarih ve edebiyat derslerine özel ilgi duymuştur. Galatasaray'da Turhan Feyzioğlu ile sınıf arkadaşlığı yapmıştır. Galatasaray Lisesi'ndeki eğitiminin ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Dini Bilimler bölümüne kaydolmuştur. Bölümde tek olarak okuması çok ilginç bir durumdur. Fakat öğretim üyelerinin yetersizliğinden dolayı okuduğu bölüm kapatılmış, bunun üzerine kendisi pek istemese de abisi Saffet Güneş'in yönlendirmesiyle Hukuk Fakültesi'ne başlamış, sınıf birincisi olarak mezun olmuştur, Roma hukukunu iyi öğrenebilmek için papirolog olmuştur. Hukuk Fakültesi'nde de Turhan Feyzioğlu ile beraber okumuştur. Turhan Güneş arkadaşları ile öğrenci derneğinde çeşitli aktivitelerde bulunarak dergi çıkarmışlardır. Tek partili yönetime karşı olmasına rağmen protesto eylemleri yapılamamaktadır. Fakat o dönemlerde protesto şekli ancak devlet büyüklerinin fakülteyi ziyaret ettikleri zamanlarda onlara karşı çok ilgisiz ve alakasız davranmakla yapılabilmektedir. Öğrenci derneği üyelerinden olan Nermin Abadan İsmet İnönü'nün bir gün öğrenci derneğini ziyaret ettiğini, fakat öğrencilerin ona kayıtsız kalarak hiç ayağa kalkmayarak protesto ettiklerini anlatmıştır. Bu örneğe

benzer bir şekilde Turan Güneş de Hasan Ali Yücel'in fakülteyi ziyaretinde yaptığı konuşma sırasında Milli Şef'i övmesi sebebiyle Turan Güneş cebinden zincir çıkartıp sallamak suretiyle protesto etmiştir. Hasan Ali Yücel'in bu durumu fakülteye şikayet etmesi üzerine öğrenci derneğinden uyarı almıştır (Fedayi, 2012: s.9-13).

Turan Güneş'in ailesi CHP'nin Kandıra ilçesinde örgütlenmesini sağlayan bir ailedir. Hatta ağabeyi Reşat Güneş Kandıra ilçe başkanlığı yapmıştır. Bu sıralarda Demokrat Parti Kandıra'da örgütlenmeye başlaması üzerine ailesinin siyasi eğiliminin aksine Demokrat Partiye üye olmuştur. Öncelerde Güneş'in bu hareketine ailesi çok tepki verse de sonradan Demokrat Partiye ilgi duymuş ve Demokrat Partinin çeşitli masraflarını karşılamışlardır. 1946 tarihinde Paris Üniversitesi doktora programına kayıt olan Güneş, babasının ölümüyle birlikte 1949 yılında Kandıra'ya gelmiştir. Burada kaldığı süreç boyunca Demokrat Parti örgütleriyle çalışarak, 1950 seçimlerini Demokrat Parti'nin kazanacağını söylemiştir. Siyasal Partiler üzerine doktora tezini, 1951 yılında tekrardan Paris'e giderek yazmıştır. O yıllarda siyasi partiler hakkında çalışma yapmak çok gündemdedir. Güneş'te Sorbonne Üniversitesi'nde hukuk fakültesi profesörlerinin dinleyici olarak katıldığı grubun karşısında "*Temsili Hükümet Sistemi ve Siyasal Partiler*" tezini başarıyla savunmuş ve kabul edilmiştir. O yıllarda Güneş'in de yakın çevresinde Bedri Rahmi Eüyoğlu, Abidin Dino, Pertev Naili Boratav, Fikret Mualla ve Niyazi Berkes bulunmaktadır. Ayrıca Uluslararası İlişkiler okuyan Metin Toker ile Siyaset ve Ekonomi bölümünde okuyan Doğan Avcıoğlu arkadaş çevresindedir. Necat Erder Güneş'in okulunun son yıllarında Paris'e gelerek arkadaşları arasında yer almıştır. Erder, ileride Sosyalist Kültür Derneğinin kurucularından biri olacaktır (Fedayi, 2012: s14-15).

1953 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne dönerek, doçentlik tezi için hazırlık yapmaya başlamıştır. Bu sırada yoğun olması sebebiyle İtalya'da bulunan Torino Üniversitesi'nin burs önerisine cevap veremeyerek bu hakkı kaçırmıştır. Bu durum onun kaderini çok farklı bir yöne çevirmiş, Kandıra'lı Demokrat Partililer tarafından milletvekili adaylığı teklifi almıştır (Fedayi, 2012: s18-19).

Doğduğu yer dolayısıyla köy ve nahiye kültürünü almış olup, eğitim hayatı süresince okuduğu İstanbul'daki Galatasaray Lisesi yılları ve Fransa'daki akademik kariyer sürecinde batı kültürünü ve batı medeniyetini öğrenmiş, yerel ve milli ölçekte olduğu kadar evrensel bir düşünce yapısı geliştirebilmiştir. Tüm bunların yanında İslam tarihi ve kültürü konusunda ilgili üniversite bölümünde eğitim alarak kendini geliştirmiş ve şahsına münhasır bir kişilik olarak karşımıza çıkmıştır (Fedayi, 2012: s.19).

3.3.2. Turan Güneş'in Siyasetteki İlk Dönemi

Demokrat Partinin 1946 tarihinde kurulmasının ardından bu tarihi dönüm noktası olarak gören Güneş, demokrasi ile birlikte toplumdaki bu değişimi “*ihtilal*” olarak nitelendirmiştir. 1946 yılında yapılan seçimler ile halk tarafından muhalefet görevine getirilen Demokrat Parti 1950 yılında tamamen iktidarı ele almıştır. Güneş'in bu konuyla alakalı olarak fazlaca önemseydiği husus, CHP'den Demokrat Parti'ye seçimle ve kansasız bir şekilde iktidarın el değiştirmesidir. Öncesinde Kandıra'lılara Demokrat Partinin seçimi kazanacağını müjedesini vermiş olan Güneş, seçimlerin akabinde arkadaş çevresine ziyafet vermiştir (Fedayi, 2012: s19-20).

1954 yılında yapılacak mebus seçimleri için Demokrat Parti tarafından gönderilen heyetler aracılığıyla Turan Güneş'e Kocaeli'nin Kandıra nahiyelerini temsilen milletvekili adaylığı teklif edilmiştir. Güneş bu teklifi milletvekilli olan kişilerin toplumda değer görmesi sebebiyle ve bir anlık gençlik hevesiyle kabul ettiğini söylemiştir. Nermin Güneş'in beyanatına göre “*CHP'nin profesörü (Nihat Erim) var, bizim yok, sen de bizim profesörümüz ol*” Kandıra'lılar tarafından söylendiği bunun üzerine mebus adaylığını kabul ettiğini söylemiştir. 1954 genel seçimlerinde Demokrat Partinin kesinleşen mebus adayları arasında Turan Güneş'in de ismi yer almaktadır (Türk Yolu, 30 Mart 1954, s.1).

Turan Güneş listeye girmesinin akabinde seçim çalışmalarına başlamıştır. Seçmenlere Profesör unvanı ile takdim edilmektedir. Kandıra'da gerçekleştirdiği mitingde çalışmasında din ile alakalı hiçbir şey söylemeyen Güneş, daha çok devletin kalkınması ile alakalı görüşlerini bildirmiştir. Aynı gün içerisinde Nihat Erim de

CHP adına bir miting düzenlemiş ve burada din karşıtı olduğu yönündeki iddiaları çürüten bir konuşma gerçekleştirmiştir. Güneş vatandaşların şu konuşmalarına kulak misafiri olmuştur. “Gördün mü Erim ağzına bir Allah lafı almadı... Turan Güneş hep Allah’tan dinden konuştu...”(Barlas 2000:s.183). Turan Güneş bu konuşmadan çıkarttığı sonucu“ seçmenin derunundaki bir duygunun” dışı vuran bir davranışı olarak nitelendirmiştir. 32 yaşında Demokrat Parti’den mebus seçilen Turan Güneş, mazbatasını almak üzere Ankara’nın yolunu tutmuştur. Fakat gerek Demokrat Parti’nin işleyişi gerekse Ankara siyaseti umduğu gibi gitmemiş, ilk muhalefeti 1954 seçimlerinden sonra Ankara’ya gider gitmez görülmeye başlanmıştır. Seçim kanununun anti demokratik maddeleri, Kırşehir’in ilçe yapılması ve memurların merkeze alınması gibi işlemleri karara bağlayan kanunlara karşı çıkarak partisine ters düşmüştür (Fedayi, 2012: s.21). Bunun yanı sıra, seçim zaferinden sonra iktidarın demokrasi dışı uygulamalara girişerek basına ve muhalefete baskılarını arttırması üzerine muhalefeti açıktan yapar hale gelmiştir. Menderes Hükümetinin Programını dahi eleştirerek, hukuk sisteminde yapılacağı söylenen düzenlemelerin siyasi bir felsefesinin olmadığını, demokratik rejimin gerçekleşmesi adına en ufak bir ümit oluşturmadığını meclis kürsüsünden dile getirmiştir. Demokratik düzenin dayanağının Anayasa olduğunu söyleyen Güneş, hükümet programında bu söylemin genel ve anlaşılmaz ifadelerden fazlasının olmadığını dile getirmiştir. Mevzuatın bazı göze batan kısımlarının kaldırılacağı vaadinin verildiğini ancak antidemokratik esaslara dokunulmadığını, keyfilik ve öznellik ölçütlerini elinde bulundurma isteğinden dolayı, Anayasada düzenlemeler yapılması ciddiye alınsa bile istenilen daha demokratik bir düzenin tesisi istikametinde olacağı konusunda büyük şüpheler uyandıracığını söylemiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1955: s. 290).

TBMM’de görüşülen ispat hakkının tanınmasıyla ilgili yasa tasarısı görüşmelerinde Turan Güneş ve beraberindeki 19 milletvekili Demokrat Parti’den delegeliklerinin kaldırılmasıyla tasfiye edilmiştir. Kendi aralarında konuşup yeni bir parti kurma arayışına girerek 20 Aralık 1955’te Hürriyet Partisi’ni kurmuşlardır.

3.3.3. Turan Güneş ve Hürriyet Partisi

3.3.3.1. Hürriyet Partisi'nin Kuruluş Süreci

Türkiye'nin üç büyük ili olan İstanbul, Ankara ve İzmir'de gerçekleşen 6-7 Eylül olaylarının akabinde DP içerisinde liberal olarak tanımlanabilecek grupta yer alan milletvekillerinin on dokuzunun parti içerisinde muhalefeti başlamıştır. Bu olayla birlikte muhalif grupta yer alan milletvekilleri "İspat Hakkı" adındaki önergeyi Genel İdare Kuruluna vermişlerdir (Dağcı, 2005: s.20-22). Muhalif olan bu milletvekillerinden Çelikbaş ve Karaosmanoğlu'na Genel İdare Kurulu tarafından imzalarını geri çekmeleri için girişimler yapılsa da başarıya ulaşmamıştır (Cumhuriyet, 9 Ekim 1955: s.1). Bu olayların sonucunda Feridun Ergin Haysiyet Divanı'na verilerek hemen akabinde ispat hakkı konusunda verilen önergede imzaları bulunan muhalif 19 milletvekili de 12 Ekim 1955 tarihinde Divana gönderilmiştir (Zafer, 13 Ekim 1955: s.1). Divan yaptığı tahkikat gereğince dokuz milletvekilinin partiden ihraç edilmesini ve diğer on milletvekili için gerçekleşen soruşturmaların detaylandırılmasını karara bağlamıştır (Cumhuriyet, 14 Ekim 1955: s.1). Yapılan ihraçlara karşı protesto ve ihraç edilen milletvekillerine destek amacıyla diğer 10 milletvekili de istifa ettiklerini açıklamışlardır. İstifa eden milletvekilleri ortak yaptıkları basın açıklamasında genel olarak; Demokrat Parti'nin program ve tüzüğünde bahsettiği gibi davranmadığını ve bu durumu her alanda yaptıkları eleştirilerin bir sonuç vermeyeceğini inandıklarını dile getirerek parti liderlerinin gün geçtikçe parti programından ve tüzüğünde verilen özden koptuğunu söylemişlerdir. Tüzüğe ve programa samimi olarak inandıklarını ve bu uğurda millete yapılacağı söylenen her şeyin yapılması için çalışacaklarını bu sayede hür ve demokratik ilkelerin gerçekleşmesi inancının Demokrat Parti liderlerinin düşünce yapısı içerisinde yürütebilmenin olanaksız olduğunu üzümlere gördüklerini söyleyerek, açıklamayı bitirmişlerdir (Cumhuriyet, 18 Ekim 1955: s.1).

Bu konuşmanın akabinde 19 Kasım 1955 tarihinde yine aynı grup milletvekilleri yaptıkları basın açıklamasında parti kuracaklarını şu şekilde açıklamışlardır:

"DP sevk ve idaresinin, demokratik rejimin gelişmesini sağlayacak asgari bir zihniyete sahip olmayışı, program ve tüzüğündeki ana prensip ve hedeflere

bilhassa son yıllarda aykırı bir yol tutmuş olması yüzünden artık bu partide aradığımızı, milletle beraber bulamaz olduk. Ta 1946 yılından beri, kuruluşuna her birimizin emek ve programına fikir katıp gönül verdiğimiz, fakat siyasi faaliyetimiz için zaruri olan demokratik havanın bozulmuş olmasından dolayı DP'den ayrılmak zorunda bırakıldık. İşte bu yüzdendir ki, milletçe izhar edilen arzuyu göz önünde tutarak yeni bir parti kurmak lüzum ve zaruretini duyduk. Kuracağımız partinin adı 'Hürriyet Partisi' olacaktır. Partimizin kurucularının en önemli vazifesi, bu partinin prensipsiz ve davasız bir toplama parti olmasını önlemek ve memleketimizde sayısı yüksek, devlet ve millet hizmetine emeğini ve mesuliyetini katmak isteyen yurtseverleri bir araya getirmek olacaktır. Memleketin bu gün çekmekte olduğu ıstırapların ana kaynağı siyasi rejimin sağlam temeller üzerine oturmamış olmasıdır. Medeniyet aleminde çok daha yüksek bir hayat seviyesine layık olan milletimizin iktisadi kaderini değiştirmek, çalışmalarımızın esaslı hedeflerinden biri olacaktır." (Cumhuriyet, 20 Kasım 1955: s.1).

Bu söylenenlerin yanında partiye girmek isteyen kişilerin fikirlerinin sağlam, karakterinin yüksek, demokratik olarak olgunlaşmış olması da gerektiğinden bahsedilmiştir (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.3-4).

Hürriyet Partisi resmi olarak 20 Aralık 1955 tarihinde kurulmuştur (Hürriyet Partisinin Ana Nizamnamesi, 1955: s.58-60). Partisinin kurucu kadrosu şu şekildedir. Şeref Kamil Mengü, Muhlis Bayramoğlu, Kasım Küfrevi, Fethi Çelikbaş, Behçet Kayaalp, Enver Güreli, Raif Aybar, İbrahim Öktem, Sabahattin Çıracıoğlu, Safaedin Karanakçı, Mustafa Ekinci, Şekip İnal, Ekrem Hayri Üstündağ, Ekrem Alican, Turan Güneş, Ziyad Ebüzziya, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, İsmail Hakkı Akyüz, Muzaffer Timur, Feridun Engin.

Kuruluşunun hemen ardından 22 Aralık 1955 tarihinde Hürriyet Partisi genel başkanı, ikinci başkanı ve genel idare kurulunun seçimleri yapılmıştır. Buna göre genel başkanlığa Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, ikinci başkanlığa Enver Güreli ve genel idare kuruluna ise Turan Güneş seçilmişlerdir. Forum dergisinin kuruluşunda ve gelişmesinde emeği olan herkes Hürriyet Partisinin kurulması ile partinin program ve tüzüğünün oluşturulmasına da katkılarını sunmuşlardır (Fedayi, 2012: s.31).

Hürriyet Partisi'nin kuruluşunda yer alan isimler Demokrat Parti'nin tüzüğü ve programından ziyade, ülkenin başında olmasına ve yaptıkları icraatlarına karşıdır. Hürriyet Partisi'nin kurucuları, iktidar partisinin tüzük ve programının içeriğine hakim olmasından dolayı programda yazılı olanlarla şu an gerçekleşen Demokrat Parti icraatlarının karşılaştırarak eleştirmişlerdir (Fedayi, 2012: s.32).

Hürriyet Partisi'nin parti tüzüğünde bulunan ilkelerin neredeyse tamamına yakını 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan askeri darbenin sonrasında 1961 tarihinde yapılan Anayasa'nın temelini oluşturmuştur. Hürriyet Partisi'nin genel ilkeleri arasında Nispi Temsil Sistemi, Çift Meclis, Anayasa Mahkemesi, Üniversite Özerkliği, İdari Tasarrufların Denetlenmesi, Hakim Teminatı, Mahkemelerin Bağımsızlığı, Özgür Basın, Ekonomik ve Sosyal kalkınma yer almaktadır (Dağcı, 2005: s.21-22).

3.3.3.2. Partinin Tüzüğü ve Programı

Partinin tüzüğünde kuruluş amacı, Cumhuriyet kanunları çerçevesinde çalışarak, programda yazılı esasların vatandaşlar tarafından benimsenmesini sağlamak ve memlekete hizmet etmek olarak açıklanmıştır (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.3). Partiye girebilmek için, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütünlüğüyle milli bağımsızlığa karşı çıkan oluşumlara katılmamış olmak ve bunun yanında partinin programına da uymayan komünist ve faşist ideolojilerle bağlantılı olmamak şart koşulmuştur (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.4). Tüzükteki bu maddenin içeriği incelendiğinde burada yazılanlarla partinin kapılarının irticai faaliyetlerde bulunanlara kapalı olduğu mesajı açık biçimde verilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Partinin programının anlatıldığı kısımda partinin kuruluş gayesi olarak Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş medeniyetlerin daha da ilerisine götürülmesi hedeflenmiştir. Ayrıca vatandaşın huzurunu, güvenliğini ve refahını sağlamak suretiyle demokratik rejimin Türkiye Cumhuriyeti'ni sınırları içerisinde tam ve eksiksiz bir şekilde oluşturulması gerektiği vurgulanarak bu durumu sağlamanın hayati bir dava olduğu söylenmektedir. Tüm vatandaşların dostça ve hür yaşayabilmesi, bayındırlık işlerinin gerçekleştirilmesi, toplumsal dengesizliklerden

uzak bir vatanın tahsis edilmesi parti programında hedef olarak gösterilenler arasındadır (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.67). Partinin programında anlatılan bu maddede Cumhuriyet ile gelen kazanımlarını korumak ve bu kazanımları daha da geliştirmek olarak yorumlanabilir.

Milli müdafaa işleri konularına değinilen kısımda, ordunun tek görevinin vatani korumak olduğu ve ordunun siyaset dışında tutmanın gerekliliği vurgulanmıştır (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.77). Din işleri ve vicdan hürriyeti hakkında ise laikliği, din ve devlet işlerinin birbirinden kesin olarak ayrılması olarak gördüklerini söyleyerek dinin her türlü siyasi tesirden uzak tutmanın gerekliliğini vurgulamışlardır (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.78-79).

Partinin iktisat siyaseti konusundaki görüşü özel sektörü ön plana çıkartmak üzerine olmuştur. Özel sektörün teşvik edilebilmesi için vatandaşların iktisadi hürriyetinin korunuyor olması gerektiği söylenmiştir. Bunun akabinde ise devletin rehberliğinin tanınması ve toplumsal adaletin sağlanmasının da gerekliliği olduğu ve bunun parti tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir amaç olduğu da vurgulanmıştır (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.85).

Kanunların Anayasa'ya uygunluğunu inceleyerek siyasi partilerin yargı denetimi altında olmasını, Yüksek Seçim Kurulu, Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yüksek mahkemenin görevlerinden yükümlü olacak şekilde bir Anayasa Mahkemesinin kurulmasının gerektiği söylenmiştir (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.70). Tüm idari kararların yargı tarafından denetlenmesi gerektiğini belirterek, anayasamız bu konu göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmelidir ve buna aykırı kararlar kaldırılmalıdır ifadesi yer almıştır. Gerçekçi bir yargı denetiminin ancak yükümlü mahkemelerin bağımsızlığı ile mümkün olacağını mahkemenin bağımsız olmasının hakim bağımsız olmasını sağlayacağı söylenmiştir. Hakimlerle alakalı olan kararların -tayin, terfi, cezalandırma, emekliye sevk etme ve nakilleri- Yüksek Hakimlik Şurası'nca yapılmasını ve bu şura'nın Anayasa'da yer alması gerektiği vurgulanmıştır (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.72).

Üniversitelere ilmi, idari ve mali özerkliğin verilmesinin Anayasa'da yer alması gerektiği söylenerek öğretim üyelerinin partiye üye olarak -icra makamı haricinde- katılabilmelerini memleket meseleleri üzerinde düşüncelerini serbestçe açıklayabilmeleri gerektiğini Türk siyasi hayatının ileri bir seviyeye varabilmesi için gerekli gördükleri aktarılmıştır (Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, 1956: s.70-71).

3.3.3.3. Hürriyet Partisi Mensubu Olarak Meclis'teki Konuşmaları

Gerek HP Grubu adına gerek bireysel olarak Meclis'teki konuşmalarına yer verdiğimiz Turan Güneş, burada, Maarif Vekaleti'ndeki aksaklıklar, Anayasa tadili, Basın Kanunu, üniversite muhtariyeti ve bu bağlamda Turhan Feyzioğlu'nun vekalet emrine alınması gibi konulara değinerek iktidarı sert bir biçimde eleştirmiştir.

Maarif Vekaleti Hakkında; Turan Güneş bu konuşmasında eğitimin ülkenin geleceğini inşaa etmede çok önemli bir konu olduğunu vurgulamıştır. Bunu vurguladıktan sonra eğitim programının uzun soluklu olması gerektiğine dikkat çekerek, bu işin nesilden nesile aktarılır bir şekilde gitmesi gerektiğini ve bu yüzden taşra teşkilatlarının ve merkezi yapılanmanın yeniden yapılması ve önemsenmesi gerektiğini vurgulayarak, hükümetin bu konuda kaygı duyması gerektiğini söylemektedir. Eğitimin, ülkenin kuruluşundan sonra güç alacağı en büyük kurum olduğunu ifade etmiştir. Yapılanmanın acil olan kısmının bile ivedilikle yapılmadığını, bunun önemsenmediğini, bu konularda işlem yapacak merkezdeki idari birimlerin kadrolarının bile boş olduğunu söyleyerek bu konuda yavaş gidildiğini ve konunun önemsenmediğini vurgulamıştır. Kültür ataşeliklerine de değinerek bu ataşeliklerin hala tanzim edilmediğini belirtmiş, ülkeler arası kültür alışverişinde bu ataşeliklerin önemine değinmiştir. Öğretim müesseseleri konusuna gelerek, ülkede okuma yazma oranının düşük olduğunu söylemiştir. Bu iş için hazırlanan kanunun mecliste 5 senedir bekletilmesini, bu işlerin ne kadar gayri ciddi yapıldığının bir göstergesi olarak addetmiştir. Sırasıyla eğitim kademeleri hakkındaki görüşlerini açıklayan Güneş, ilköğretim seferberliğinin planlı yapılmadığını halbuki bir planla yapılması gerektiğini belirterek devam etmiş, ortaokul politikasının esesli bir prensipten yoksun olduğunu vurgulayarak, öğretmen sayısı düşünülmeden açılan

okullarda öðretmensiz derslikler bulunduğunu eklemiştir. Liselerin ise seviyelerinin mutlaka yüksek tutulması gerektiğini ifade ederek, iyi öğretmen yetiştirme konusundaki ihmal, liseleri bu seviyenin altında kalma tehlikesi ile karşı karşıya bırakıyor demiştir (TBMM TD, D. 10, C. 10 (26.02.1956): s.810-811).

Kaliteli bir eğitimin verilmesi için, eğiticinin kaliteli olması gerektiğini söyleyen Turan Güneş bu konuda nitelikli öğretmene ihtiyaç olduğuna dikkat çekmiştir. Mesleki ve teknik okullarla ilgili ise, bu okullardaki öğretmenlerin istifa ettiklerini belirterek, kalkınma sadece köprü ve barajla olmaz, teknik eğitimin seviyesi düşürülmemelidir açıklamasında bulunmuştur. Teknik öğretimin ihmal edilmesi sanayi ekipmanlarını da işlemez hale getirecektir diyerek, teknik liselerin eğitimin ana unsurlarından biri olduğunu vurgulamıştır. Mesleki teknik eğitimle kalkınma arasında bir koordinasyon kurulması gerektiğine dikkat çeken Güneş, kalkınmanın açık programlara bağlanmadığı bir devirde mesleki ve teknik eğitimin de bu plan çerçevesinde yer alamayacağı acı bir gerçektir diyerek sözlerine devam etmiştir. Sanayinin teknik liselerle ortaklaşa çalışması gerektiğini, bu kuruluşların pratikte de gelişime katkı koymasđı gerektiğini ekleyerek iktidarın kalkınma planını eleştirmiştir (TBMM TD, D. 10, C. 10 (26.02.1956): s.812).

Sonrasında imam hatip okullarına değinerek, bu liselerin sadece imam yetiştirmekle görevli olduğunu belirtmiş ancak bu okulların kendi görevi dışında, siyasete alet olduğu ve buldukları yerde siyaset yaptıklarını söyleyerek konuyu meclis gündemine taşımiştır. Bu meselenin önemine dikkat çektikten sonra Güneş, manevi birliğimizi sağlayacak olan bu insanlar(din görevlileri) doğrudan doğruya bu kurumların yetiştireceği insanlara bağlıdır, maneviyatı yerleştirmede din görevlilerinin rolü çok büyüktür dolayısıyla din adamlarının insanları doğru bilgilendirmesi, siyasetten uzak olması çok önemlidir açıklamasını yapmıştır. Maarif Vekaleti'nin kendisine de eleştiri getiren Güneş, halkın eğitimi konusunu gündeme getirmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu durumdan dolayı-yeni kurulmuş bir devlet olarak- Maarif Vekaleti'nin sadece gençlerin eğitiminden sorumlu olmadığını söyleyerek, Maarif vekaleti insanların yaşına bakmaksızın eğitmek öğretmek durumundadır demiştir. Bu vekaletin, okuma yazma bilmeyenlerin sayısının azaltılması gerektiğini belirterek, halkın eğitilmesi için bir program yapılması

gerektiğini vurgulamış ancak bununla ilgili hiç bir çalışma yapılmadığını sözlerine eklemiştir (TBMM TD, D. 10, C. 10 (26.02.1956): s.812-813).

Üniversitelerin durumuna da değinen Turan Güneş, üniversite özerkliğinin gerekliliğine değinmiş burada tartışılacak, araştırılacak konuların bile bir özerklik içinde bilim insanının kendisine bırakılması gerektiğine değinmiştir. Üniversitelerin ilerleme kaydetmesinin özerkliklerine bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bu gerçeğin (üniversite özerliği konusunun) memleketin hemen hemen tüm siyasi partilerinin programlarında yer aldığına dikkat çekmiştir. Üniversite hocalarının siyasete katılması konusunu ile çok olağan olarak niteleyen Güneş, siyaset meydanının bir grubun eline bırakılmasıyla o memlekette demokrasiden değil ancak oligarşiden söz edilebilir sözleriyle, siyaseti her kesimden insanın rahatlıkla yapabilmesi gerektiğine değinmiştir. Son olarak üniversitelerde özerklik olmazsa ne iktidar ne muhalefet ne de ülke üniversitelerden yararlanamaz diyen Güneş üniversite özerkliğinin kalkınma açısından önemini belirtmiştir (TBMM TD, D. 10, C. 10 (26.02.1956): s. 813-814).

Anayasa tadili üzerine; Anayasa değişikliği konusunda Mecliste söz alan Turan Güneş, bu konunun önemini bildirmiş ve öncelikle Adalet Bakanlığı'nın anayasa değişikliği konusunda meclise verdiği bilgiler için teşekkür etmiştir. Ardından eleştirilerini sıralamaya başlayan Güneş, anayasa tadili konusunun yeterince ihtisas sahibi ve konusunda uzman kişiler tarafından hazırlanmadığını, bu insanların görüşlerinin kaale dahi alınmadığını söylemiştir. Böyle mühim bir konunun, ülkenin geleceğini hazırlayacak ana madde değişikliklerinin sadece Adalet Bakanlığı bürokratları tarafından incelenmesinin sakıncalarına değinmiştir. Kurulacak komisyonların yetersiz olacağı endişesini dile getiren Güneş, bu komisyonlarda uzman kişilerin olmayışından bahsetmiştir. Bu gelişmenin Türkiye Cumhuriyeti için çok sakıncalı olduğunu, zaman kaybı olduğunu vurgulamış ve sözlerine hata affetmeyecek ana bir kanun değişikliğinin çok daha fazla önemsenmesi gerektiğine dikkat çekerek devam etmiştir. Bununla beraber anayasa değişikliği ile ilgili üniversitelerden bilgi alınması gerektiğini belirterek, tartışmaya açık konuların sadece bir komisyon tarafından değil daha geniş kapsamlı bir şekilde tartışılması ve hazırlanmasının gerekliliğine değinmiştir. Bunu anlatırken iki meclis sisteminin gündeme alınması gerektiğini vurgulayarak bunların çok ciddi çalışmalar

gerektirdiğine dikkat çekerek konunun önemini mecliste ifade etmiştir (TBMM TD, D. 10, C. 11 (25.04.1956): s.176).

Turan Güneş açıklamalarına devam ederek, anayasa tadilinin bitirilebilmesi için bir buçuk senenin yeterli olmayacağı endişesini taşıdığını ifade etmiş ve genel seçimlerin yapılacağı 1958 yılına kadar bu işlemin tamamlanması gerektiğini söylemiştir. Güneş ayrıca her yeni hükümet programı açıklandığında bir önceki programın hükümsüz kaldığını, bir önceki programın adeta tanınmadığını söyleyerek bu hükümet programında yer alan anayasayı değiştirme konusunda, hükümetin kesin kararlı olması gerektiğini belirterek şimdiden ciddi bir şekilde bu hususa eğilimesi gerektiğini vurgulamıştır (TBMM TD, D. 10, C. 11 (25.04.1956): s.176-177).

Turan Güneş'in bu eleştirilerine cevap vermek amacıyla söz alan dönemin Adalet Bakanı Hüseyin Avni Gökçürk, Turan Güneş'in bu konunun ileride bir kenara atılmayacak şekilde ilerlemesi için önerdiği yol ve yöntemlerin bir önem arz etmediğini, buna mükabil kendilerinin bu anayasa değişikliği konusunda ciddi ve kararlı olduklarını belirten bir konuşma yapmıştır. Bu noktada sürenin azlığı konusundaki endişeye katılmakla beraber, anayasa tadili sürecinin ilerleyeceğini ve anayasa değişikliğinin lüzumlu olduğunu ifade ederek herhangi bir şekilde bu işin bir kenara atılmayacağını sözlerine eklemiştir (TBMM TD, D. 10, C. 11 (25.04.1956): s.177).

Turan Güneş Adalet Bakanından sonra söz alarak anayasa değişikliği konusundaki tereddütlerini dile getirmiş, hükümetin anayasanın hangi doğrultuda değiştirilmesi gerektiği konusunda bir fikir belirtmemesini eleştirerek, bunun karşısında Hürriyet Partisi'nin Anayasa Mahkemelerinin kurulması taraftarı olduğunu belirtmiştir. Hükümetin, Anayasa Mahkemesi konusunu komisyona havale ettiğini söyleyerek, bu komisyonun dünyadaki sistemleri araştıracağını ve hükümetinde ancak bu komisyon kararına göre Anayasa Mahkemesine taraf olup olmayacağını belirleyeceğine değinmiştir. Devletin büyük mesuliyetlerini üstlenmiş bir hükümetin hala anayasa hakkında bir görüşü olmamasını eksik bularak hükümeti bu noktada tenkit etmiştir. Hükümetin bu konuda akılcı fikirlerinin olmaması durumunda bu konunun bir ilim heyetine götürülmesi gerektiğini de bir çözüm yolu olarak göstermiştir. Güneş, Anayasa Mahkemesinin kurulması konusunda hükümet

hem fikir ise bu konuda çalışmaların netleştirilmesi gerektiğine dikkat çekerek, iktidar partisinin bu konuda bir netlik içinde olmadığından yakınmıştır. Turan Güneş konunun çok önem arz ettiğini vurgulayarak, kamu hukuku konusunda uzman insanların işin içine mutlaka katılması gerektiğini ifade etmiş ve anayasa değişikliğinin kaçınılmaz olduğunu belirterek toplum tarafından da böyle bir beklentinin olduğunu sözlerine eklemiştir. Son olarak anayasanın tadili işinin, konunun uzmanlarının bir araya getirilerek, ivedilikle tamamlanması gerektiğinin altını çizmiştir (TBMM TD, D. 10, C. 11 (25.04.1956): s.177-178).

Basın Kanunu Hakkında; HP Meclis Grubu adına konuşan Turan Güneş, Basın Kanunu'nun değiştirilmesinin Hükümet tarafından; hürriyet suistimalinin önlenmesi, şeref, haysiyet ve itibarın korunması, resmi makamlara saygı hissini kaybolmaması gibi sözlerle savunulduğunu belirtmiştir. Memleketin şimdiye kadar böyle bir korunmadan mahrummuş gibi, “bu Devlet Menderes kabineleri ile yeniden kuruluyormuş gibi” bir durum içine sokulmaya çalışıldığından bahsetmiştir. İnsaf ve kavrayış sahibi hiç kimsenin kabul etmeyeceği bahanelerle basın hürriyetinin ve fikir özgürlüğünün eşi görülmemiş bir baskı altına konulmak istendiğini vurgulamıştır (TBMM TD, D. 10, C. 12 (06.06.1956): s.102-103).

İngilteredeki basın kanununa da değinen Güneş, “Menderes'in şiddetle kaçındığı” ispat hakkı konusunda, İngiltere hakaret davalarında herhangi bir durumun açıklanmasında kamu menfaati bulunmasının yeterli olduğunu aktarmıştır. Bu kanunla “...insan zihninde ve dilinde mevcut ne kadar fikir ve kelime varsa suç haline getirilmek istenmiştir...” diyerek bu kanunun demokratik kaidelere uygun olarak yapılacak siyasi mücadele imkanını da ortadan kaldırdığından bahsetmiştir. Bu noktada iktidarı oldukça sert eleştiren Güneş, hükümetin iktidarda kalabilmek için baskı yoluna gittiğini şu sözlerle belirtmiştir: “Demokrasinin tabii ve zaruri kaidelerine riayet halinde iktidarda kalamayacaklarını hissedenlerin, zor ve şiddet yoluna sapması, iç politikamızda karanlık bir devrin başlangıcında olduğumuzu gösterir...” (TBMM TD, D. 10, C. 12 (06.06.1956): s.105-107).

Bu bağlamda HP, Basın Kanunu ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri ile ilgili kanuna değinerek Meclis Başkanlığı'na bu konuda tebliğ vermişlerdir. Bu tebliğnin içeriğinden bahsetmenin gerekli olduğuna inanarak tezimizde buna da yer vermeyi

uygun bulduk. Buna göre; Hürriyet Partisi grubu, Basın kanunu ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanunu hakkında, iktidarın bu kanunlara getirmek istediği değişikliklerle birlikte, vatandaşın temel hak ve özgürlüklerinin tanımadığını vurgulayarak, on yılı aşkın bir süreden beri toplumda birçok kesimin katkı verdiği demokratik rejime, bu kanunlarla birlikte darbe vurulduğunu belirtmiştir. Hükümetin bu kanun hükümlerini süratle tatbik etmeye başlaması ile partili partisiz herkes tarafından “*Ne oluyoruz?*” sorusunun sorulmaya başlandığını da aktarmıştır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(BCA) 030 01 53 319 2, 18 Ağustos 1956).

Konu edilen kanunların maksat ve niyetini çok aşan keyfi tatbikatlarının Hükümet tarafından teşvik edildiğinin, hatta sorumlu makamlara bu konuda emir verildiğinin gözlerinden kaçmadığını aktaran HP grubu, üzüntü veren bu olayların günlerdir kamuoyunu meşgul etmekte olduğunu da belirterek, bu süreci yakından takip eden her vatandaşın, hükümetin artık güvenilir seçim yapacağından bile şüphe eder olduğunu söylemiştir. Oluşan ve süregelen bu durumu “*siyasi buhran*” olarak nitelendiren Hürriyet Partisi grubu, bu buhranın maddi ve manevi işlerde büyük tahribat oluşturduğunu, vatandaşların keyfi bir yönetim sistemine girilmiş olmaktan ve kanunsuzluklardan dolayı sıkıntı duyduğu aktarmıştır. Sabah erken saatlerden itibaren zabıtalara seferber hale sokularak vatandaşların yan yana gezmelerine dahi engel olunmakta olduğundan bahseden grup, bir mebusun devletin her türlü imkanını kullanabilmesine rağmen, başka bir mebusun sanki bir çete üyesiymiş gibi jandarma tarafından göz takibine alınmasının yanlışlığı üzerinde durmuştur. Hükümetin, anayasada meclis müzakerelerinin aleni ve harfi harfine haber yapılabilmesini sağlayan kanunun ilgili maddesine “*meydan okuyarak*”, İstanbul, Ankara ve bazı çevrelerdeki gazetelerin sahiplerini, resmi makamlara davet ederek ya da telefonla arayarak meclisteki her müzakerenin sütunlara geçmemesi için uyardığını belirtmiştir. Grup, bu durumun ilk elden takipçisi olması gereken Adliye Vekili’nin ise sorumluluk duygusu ve görev bilincinden uzak bir zihniyetle, bu konularla ilgili olarak hiçbir şey yapmadığının altını çizmiştir (BCA, 030 01 53 319 2, 18 Ağustos 1956).

Tüm bu sebeplerle Hürriyet Partisi Meclis Grubu olarak, Dördüncü Menderes hükümetinin iç siyasette millet namına kullandığı hakimiyeti Türkiye Büyük Millet

Meclisi huzuruna getirerek, Türk Milleti önünde Başbakan'dan açıklama istemeyi vazife sayıyor ve bu talebimizi Yüksek Meclisin takdir ve kararına arz ediyoruz diyerek yazıyı sonlandıran grubun, özellikle konu ile ilgili daha önce konuşan Turan Güneş'in konuşmasından feyz aldıklarını söylemek mümkündür.

Turhan Feyzioğlu vekalet emrine alınmasına istinaden; Turan Güneş bu meclis konuşmasında; üniversitedeki senatonun aldığı kararlarla doçentlik sınavına giren kişilerin bu imtihanı senato kararıyla geçtiklerini fakat bu kararın gerçekleşmesinin geciktiğini belirterek, bu konuyla ilgili üniversite açılışında konuşma yapan Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun vekalet emrine alınmasını siyasi bir karar olarak nitelendirmektedir. Feyzioğlu gibi bir değer, yurt dışında da ülkemizi en iyi şekilde temsil etmiş bir insanın, Türkiye'de bu muamele ile karşılaşmasının hiç hoş olmadığını vurgulamıştır. Üniversitede yapılan oylamanın neticesinde vekalet alınmasına gerek görülmeyen Feyzioğlu'nun yine de vekalet alınmasının yanlışlığının altını çizmiştir. Maarif bakanının teker teker üniversite hocalarının eserlerini inceleyip hoca olabilir veya olamaz diye karar verdiği bir memlekette ilimin gelişmeyeceğini, böyle üniversite muhtariyeti olamayacağını sözlerine eklemiştir. Bu tip kararların ülkenin gelişmesine katkı koymayacağını belirtmiştir. Bu konuda DP kurucularının muhalefet yıllarında söylediği sözlere de yer vererek; *“Kendi kendini idare edemeyen, hocalarını kendi seçmeyen, en ufak hareketi bile iktidar mevkiindeki hükümetlerin keyif ve arzusuna uydurmaya çalışan bir üniversite ilim ocağı sayılamaz. O zaman üniversite kürsülerine ehliyet sahibi, hür fikirli insanlar yerine, köle ruhlu, kudretsiz zavallılar, şarlatan ve dalkavuklar geçer. İlim, iktidar mevkiinin adi bir vasıtası olur.”* İfadesini hatırlatmıştır. Bu noktada üniversitelerin serbest olması gerektiğinin DP tarafından söylendiğini dile getirerek yoksa üniversitelerin ilime katkı koymayan boş insanlar tarafından yönetileceğini vurgulamıştır. İki kişinin daha vekalet emrine alındığını söyleyen Güneş, yetkinin tamamı Maarif bakanının elinde olan senatodan başka bir kararın çıkmasının çok zor olacağını ifade ederek üniversite senato üyelerinin hiç bir teminata sahip olmadığını, hepsinin vekalet altına alınma tehlikesi ile karşı karşıya kalabileceğini belirtmiştir (TBMM TD, D. 10, C. 18 (19.12.1956): s.184-186).

Turan Güneş'in bu konuşmasının akabinde Başbakan Adnan Menderes söz alarak, kendi muhalefetleri sırasında, üniversite içinde parti ocakları kurmadıklarını söyleyerek şimdiki muhalefetin böyle bir tavrının olmadığını söylemiştir. Muhalefet yıllarından beri ordu ve üniversitelerin siyasete karıştırılmasının doğru olmadığını düşündüklerini, muhalefet döneminde bu anlamda hiç bir girişimleri olmadığını vurgulayarak böyle bir teşebbüsü, memleketin menfaatlerine aykırı bulduklarını sözlerine eklemiştir. Ancak o dönemin iktidarının, üniversitede parti faaliyetlerinde bulunma teşebbüslerini önleyeceğini söylediğinin altını çizerek, bu konunun o dönemin iktidarının seçim nutuklarında bile yer aldığını ifade etmiştir. Menderes o dönemki iktidarın; Üniversitelerde bazı hadiseler oldu, şu seçimi kazanalım, biz onların günlerini göstereceğiz diye apaçık tehditvari konuştuğunu söylemiştir. Üniversitemizi politikanın oyuncağı halinden çıkarmak mutlaka lazımdır diyerek devam eden Başbakan, bundan sonra 3-5 kişilik bir kumpanya kurmak suretiyle olayları bütün üniversiteye mal ederek, sonrasında da bu memlekette üniversite muhtariyeti yoktur diyerek, memleketi içten ve dıştan kötümelerine müsadde edilmeyeceğinden bahsetmiştir. Üniversitelerde uzun zamandan beri, DP iktidara geldiğinden beri, huzursuzluk ve tahriklerin olduğunu belirten Menderes, bu durumu açılış törenlerinden, üniversite kürsülerindeki konuşmalardan anlamak mümkündür ifadesinde bulunarak üniversite namına yapılan neşriyatta da bazı maksatların olduğunun herkes tarafından bilindiğini dile getirmiştir. Turhan Feyzioğlu'nun üniversitede kargaşa çıkarttığını, bunların senato tarafından da yanlışlığının kabul edildiğini fakat senato tarafından cezaya gerek görülmediğini bildiren Menderes, ancak konunun üstüne gideceğinin anlaşılmasının üzerine, Feyzioğlu'nun istifa ederek milli bir kahraman konumuna gelmek istediğini söylemiştir (TBMM TD, D. 10, C. 18 (19.12.1956): s.188-195).

Başbakanın bu konuşmaları üzerine kendisine cevaben tekrar söz alan Turan Güneş; üniversitelerin günlük politikadan uzak tutulması gerektiğini söyleyen başbakanın, günlük politikadan, Zafer gazetesinin neşriyatından da anlaşıldığı üzere "*pek pespaye birşey*" anladığını söyleyerek, bu konuda iktidarla aynı fikirde olmadığını belirtmiştir. Başbakan'ın DP'nin muhalefet yıllarında politikayı üniversiteye sokmak istemediği şeklindeki beyanının yanlış olduğunu dile getiren Güneş, eski bir DP'li olarak 1946-1950 yıllarında bir üniversite mensubu olarak

kendisinin DP'ye kayıtlı olduğunu hatırlatarak, DP'nin İstanbul Başkanı'nın da Prof. Nihat Reşat Belger olduğuna dikkat çekmiştir. Menderes'in sözlerinin iktidarda iken de geçerli olmadığını çünkü İstanbul Şehir Meclisinde halen DP'li üniversite profesörlerinin bulunduğunu sözlerine eklemiştir (TBMM TD, D. 10, C. 18 (19.12.1956): s.195-197).

3.3.3.4. Hürriyet Partisi'nin Seçim Çalışmaları

Turan Güneş partinin kuruluşunda biraraya geldiği kişilerin tek bir ortak paydada birleştiğini, bununda hukuk ve demokrasi mücadelesi olduğunu, ideolojik açıdan, sosyal ve ekonomik alanlarda birçok farklı düşüncelerde bulunan kişilerin partide yer almasına rağmen, bu ana başlığa bağlı kalmaları sayesinde kendilerini bir arada tuttıklarını söylemektedir (Fedayi, 2012: s.33).

Hürriyet Partisi'nin tabanda güçlenmesi halktan ilgi görmesi Demokrat Partiyi de tedirgin etmiş, 1958 yılında yapılması gereken seçimleri 1957 yılına çekmesine neden olmuştur. Çünkü Hürriyet Partisi'nin teşkilatlanmasını yeterince tamamlayamadan yapılmasını bu sebeple de başarı kazanmasını engellemeye çalışılmaktadır. Turan Güneş seçimlerin öne çekilmesi hakkında Menderes'e göndermede bulunarak şöyle demiştir. "Menderes kendi deyimiyile 'rah-ı madeyi yırtarak çıkan' Hürriyet Partisi bebeğini kundakta boğmak için, 1958 Mayıs seçimini, 1957 ekim ayına aldı" (Fedayi, 2012: s.33).

Seçimlerin erkene alınmasının üzerine Hürriyet Partisi'nin ocak ve bucaklarda teşkilatlanma çalışmalarına başlanmıştır. Demokrat Kocaeli gazetesinde yer alan habere göre Turan Güneş'in Hürriyet Partisi'ni Kullar köyüne teşkilatlanmasını sağlamak için gittiğini, ancak burada olumlu bir sonuç elde edemediğini, halkın bu durum karşısında "Biz Demokrat Partinin hizmetlerine nankörlük edemeyiz" diyerek Hürriyet Partisine üye olmayı kabul edemeyeceklerini bildirmişlerdir. Bu olay ile aynı tarihte Hürriyet Partisi'nde ilgi çekici bir istifa gerçekleşmiştir. Urfa Mebusu Muzaffer Timur istifa sebebi olarak partinin kuruluş amaçlarından saptığını, buna karşılık aykırı bir siyaset yaptığını, uyarılara rağmen inatçı ve merkeziyetçi, hükmeden politika güdüldüğünü dile getirerek böyle bir teşkilata mensup olarak daha fazla kalamadığını belirterek sözlerine şöyle devam

etimştir. “Hürriyet Partisi’nin idarecilerinin demokratik yollardan tamamen ayrıldığını Hürriyet Partisi’nde prensipler değil, drijanların -doğu ve güneydoğu bölgelerinde kürt aşiretlerine verilen ad- hakim olduğunu ve parti nizamnamesine hiçbir şekilde riayet edilmediğini” gerekçe olarak göstermiştir. (Demokrat Kocaeli, 27 Mart 1957: s.1) HP kurulduktan sonra Türkiye genelinde örgütlenme çalışması yapmaya devam ederken, tek başına iktidar olan DP’nin diğer partilere ve HP’ye olan tutumu gittikçe sertleşmeye başlamıştır. 26 Haziran 1956 da kabul edilen bir kanunla partilerin seçim dönemi dışında toplantı yapmaları yasaklanmış olup, kapalı alanlardaki toplantılar içinde mülki amirden izin almaları gerekmektedir. Buna uyulmadığı taktirde toplulukları dağıtmak için kolluk kuvvetlerine ateş açma izni verilmiştir (Eroğul, 2017: s.184).

1956 yılında kabul edilmiş olan kanun neticesinde muhalefet kendi aralarında çareler arama çabalarına başlamış, kendi içlerinde seçimler öncesi ittifak arayışlarına girmişlerdir.

Türk Yolu gazetesinin bir haberine göre Adapazarı’nda gerçekleşen bir toplantıda Hürriyet Partisi İl Başkanı Salih Sipahier parti merkezinde bir basın toplantısı gerçekleştirmiştir. Seçime iştirak sebebini açıklayan Salih Sipahier, aldıkları neticenin memnuniyet verici olduğunu ifade etmiştir. Gazetecilerin CMP ile aynı çatı altında birleşmelerinin mümkün olup olmayacağına sormaları üzerine Sipahier, “programımıza iltifat ederler ve bu suretle iki partinin programlarını tevhid yolunda bir formül bulunursa gerçek demokrasinin memlkette tesisi için CMP ile birleşmemizde bir mahzur görmem” demiştir. Sipahier daha da ileri giderek tüm muhalefet partilerinin aynı çatı altında toplanması taraftarı olduğunu da işaret etmiştir (Türk Yolu, 15 Şubat 1957, s.1).

3 Mart 1957 tarihinde ise Sakarya’da HP’nin ocak kongresi Atlas Sineması’nda parti ileri gelenlerinden Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Ekrem Alican, Turan Güneş, Ziya Termen, Selahattin Çıracıoğlu, Emrullah Nutku hazır bulunarak birer konuşma yapacağı haberi Türk Yolu gazetesinde yer almıştır. Kongrede ilgi ve alakanın fazla olacağı düşünülmektedir (Türk Yolu, 3 Mart 1957: s.1).

Adapazarı'nda gerçekleşen Bağlarbaşı ocağı kongresinde söz alan Turan Güneş konuşmasında "Samimi bir demokrasi yaratabilmek için ispat hakkı, hakim teminatı ilk şarttır. Basın hürriyeti sadece gazetecileri değil, bütün milleti alakadar eder. Basını susturmak milletin gözüne mil çekmek demektir. Basın kanununun esbabı mucibe layıhası -sebeup gerektiren tasarı- tamamen hilaf-ı hakikat -gerçeğe aykırı-'tır. Biz bunları meclis kürsüsünde misallerle izaha çalıştık" demiştir. Genel Başkan Fevzi Lütüfî Karaosmanoğlu ise "Mücadeleye devam edeceğiz" demiştir (Türk Yolu, 5 Mart 1957: s.1).

Fakat CHP'nin katı tutumu ve DP'nin kanunlarda yapmış olduğu değişikliklerle partiler arası birleşmeyi engellemiştir. Bu sebeple muhalefet partileri ayrı ayrı seçime girmek zorunda kalmışlardır. Turan Güneş'e göre Hürriyet Partisinin gücünün farkında olduğunu, aslında işbirliği arayışının CHP ile CMP arasında başladığını dile getirmiştir. Fakat bu birleşme gerçekleşmemiştir. Bunun nedeni, CHP'nin ileri gelenlerinden Kasım Gülek, Turhan Feyzioğlu ve Cemil Sait Barlas'ın 1957 seçimlerinde CHP'nin hiçbir partiyle işbirliği yapmadan seçimleri rahatlıkla kazanacağına inanmalarıdır. Bununla birlikte iktidar partisi muhalefetin işbirliği yapmasını önlemek için her türlü yasal düzenlemeye başvurması da nedenler arasında gösterilebilir (Fedayi, 2012: s37).

27 Ekim 1957 seçimlerine Hürriyet Partisi 530 adayın 56 ilden katılımıyla girmiştir. Gösterilen adayların çok kıymetli insanlardan oluştuğu ve bunların büyük çoğunluğunun doktor, hukukçu, tüccar, dişçi, ziraatçi-ormancı, gazeteci ve askerlik mesleklerini icra etmekte olan kişilerdendir. Fakat ne yazık ki tanınmış adaylara rağmen Türkiye genelinde pek çok yerde olduğu gibi Turan Güneş'in aday olduğu Kocaeli'de de seçimleri kazanamamıştır.

Hürriyet Partisinin seçimi kaybetmesinin nedeninin başında seçim sisteminin çoğunluk esasına dayanarak yapılmış olmasıdır. Bu sistem ve henüz yeterince teşkilatlanamamış olan partilere pek fazla şans tanımamıştır.

3.3.4. CHP'ye Katılması

Seçimin muhalefet partilerince kaybedilmesinin sonrasında özellikle CHP ve Hürriyet Partisi geçim sıkıntısına düşmüşlerdir. Bunun üzerine Turan Güneş

Türkiye’de oluşan düzenin demokratikleşmesi adına CHP’ye katılmaktan başka bir çare olmadığını düşünmüş bundan dolayı da İsmet İnönü’nün doğum gününde ona mektupla beraber çiçek göndermiştir. Bunun üzerine İnönü, CHP’nin delegelerinden olan Turhan Feyzioğlu’nun Turan Güneş ile görüşmelerini istemiş, Görüşme sonucunda ise Turan Güneş’in gösterdiği çaba ile Ekrem Alican, Hüsamettin Cindoruk, ve Raif Aybar dışında yer alan Partinin diğer ileri gelenleri ile uzlaşmaya varılarak komple CHP’ye katılması sağlanmıştır (Fedayi, 2012: s.38-41).

HP, CHP’ye katılma kararı aldıktan sonra 24 Kasım 1958’de DP’nin engelleme çabalarına rağmen, kurultayı toplayarak kendisini feshetmiş ve CHP’ye katılma kararı alınmıştır. Böylece HP adı altında seçim çalışmaları sona ermiş, yeni bir siyasi döneme girilmiş bulunmaktadır.

12-15 Ocak 1959 tarihleri arasında ise CHP 14.Kurultayını gerçekleştirmiştir. Burada Turan Güneş merkez yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. Bu olayın sonrasında İsmet İnönü ile daha yakın ilişkiler kurmaya hatta CHP üst yönetimiyle ve İnönü ile de siyasi faaliyetler yapmaya başlamışlardır. İnönü ile beraberinde Güneydoğu ve Ege bölgelerine yapılan gezilere katılmış, tarihte önemli yeri olan Uşak ve Topkapı gezilerinde gerçekleşen olaylar sırasında İnönü’nün yanında yer almıştır. Geziler sonrasında temsilciler meclisinde şu şekilde bir konuşma gerçekleştirmiş; “Bu dönemdeki mücadelenin bir siyasal mücadelenin ötesinde rejim mücadelesi olduğunu” söylemiştir (Fedayi, 2012: s 45-48).

27 Mayıs darbesiyle sonuçlanacak olan süreçte Adnan Menderes’in talebiyle mecliste 18 Nisan 1960 yılında Tahkikat Komisyonu adı altında bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyonla birlikte şartlar özellikle basına ve muhalefet partilere karşı iyice artmış, basının yazmış olduğu yazıların neredeyse noktasının ve virgülünün bile suç sayılacak nitelikte ve nefes aldırılmayacak şekilde olduğu Turan Güneş tarafından söylenmiştir. Tahkikat komisyonunun kurulmasının ardından 27 Mayıs 1960 tarihine kadar geçen süre içerisinde, Turan Güneş’e hem telefonla gelen aramalar ile psikolojik baskı uygulandığı, hem de sorguya çağırıldığı Nermin Güneş tarafından belirtilmiştir. Bu şartlar altında dahi İsmet Paşa’nın soğukkanlılığını koruduğu Turan Güneş tarafından söylenmektedir. Ayrıca Güneş 1954’ten beri Menderes’te gördüğü değişim hakkında ise şunları söylemiştir: “Yavaş yavaş

kendisini, dünyaya ve Türkiye'ye nizam verecek olan bir adam olarak görüyordu. Grupla ve diğer çevre ile uğraşmak yük olmaya başlamıştı onun için.” (Fedayi, 2012: s.48- 50).

27 Mayıs'ta ordunun yönetime el koymasından sonra, İstanbul Hukuk Fakültesi'nden getirilen bilim insanlarından anayasa yapmaları istenmiştir. Hukuçular ise anayasa öncesinde bir hükümet kurulması önerisini getirmiş ve bu öneri kabul edilmiştir. 7 Aralık 1960 yılında çıkartılan yasayla “Kurucu Meclis” adı verilen meclis içerisinde CHP 45, CKMP 25, temsilciyle katılmıştır. Kurucu Meclis 272 kişiden oluşmuştur. Milli Birlik Komitesi üyeleri ve partilerden gelen üyeler dışında toplumun her kesiminden oluşmuştur. Bu meclis içinden Anayasa komisyonu oluşturularak CHP'nin adayı Ömer Ziya Karal komisyon başkanlığına seçilmiştir. Turan Güneş kurucu meclise Kocaeli temsilcisi olarak seçilmiştir. Anayasa Komisyonunun raportörlük görevini de üstlenmiştir. Bu meclis ve anayasa komisyonu konusunda “nevi şahsına mahsus” demiştir. Güneş bu anayasa komisyonunda üniversite hocalarının siyasetin alanını kısıtlayıcı bir anayasa olmasını engellemeye çalışmış, demokrasi ve özgürlüklerin DP tarafından kötü kullanılmasının örnek alınmaması gerektiğini söylemiştir. Bu anayasa 9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan referandumla onaylanmıştır. %60.4'lük Evet oyu alan anayasaya ciddi oranda Hayır çıkması düşündürücüdür (Fedayi, 2012: s 54-55).

Darbeden sonra da siyasi arenada görülen Güneş, önce CHP'nin Parti Meclisine ardından Merkez Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiştir. 1961 seçimlerine Kocaeli'den adaylığını koyan Güneş girdiği ön seçimi kaybetmiştir. 1961 seçimleri sonrası üniversiteye dönmüştür. Bu dönemde milletvekili olmasa da siyasetle ilgisini ve ilişkisini kesmeyen Güneş, CHP'nin içinde oluşacak olan “Ortanın Solu” ekibini parti içinde güçlendirmiştir. Bu güçlenme ile birlikte politikadan uzaklaşmayı düşünse de ortanın solu fikrine karşıtların atağa kalkması üzerine Bülent Ecevit'i savunarak politikadan uzaklaşma kararını uygulamaya koymamıştır. 12 Mart muhtırası aleyhinde tutum takınmış, Ecevit'i de bu görüşü benimsemeye teşvik ederek CHP'nin üzerindeki ordu gölgesinin kaldırılmasını isteyerek, 27 Mayıs İhtilali'nin CHP'nin üzerine kaldığını hatırlatmıştır. 1973-1982 döneminde ise Güneş, Dışişleri Bakanı olmuştur. 1977 seçimlerinden sonra Ecevit ile yollarını

ayırmaya başlayarak 1978 hükümetinde yer almamıştır. 12 Eylül ile birlikte bir dönem son bulurken, bu geçiş döneminde Avrupa Konseyi çalışmalarına katılmak süretiyle ülkenin gelişimine katkı sağlamaya çalışan Güneş, 1982 yılında hayata gözlerini yummuştur (Fedayi, 2012: s.90-200).

SONUÇ

Kurtuluş Savaşı sonrası coğrafi konumu nedeniyle Anadolu'nun ekonomik ve sosyal olarak gelişmiş illerinden olan Kocaeli, çok partili süreç öncesi ve sonrasında Türkiye açısından Türk siyasetine damga vuracak kişiler yetiştirmiştir. Örneğin CHP'nin son kabinesinde, Başbakan Yardımcılığı görevinde bulunan ve aynı zamanda Kocaeli milletvekili olan Nihat Erim ile Tekel Bakanı Fazıl Şerafettin Bürge ve Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal yer almışlardır. Bu kişiler çok partili dönemde de Türk siyaset sahnesinde önemli rol almışlardır. Ülke yönetimine birçok siyasetçi ve yönetici göndermiş olan Kocaeli, çok partili sürece geçişe de hızlı bir şekilde adapte olmuştur. 1946 çok partili sisteme geçiş döneminin seçim üzerindeki şaibeleri ve muhalefetin yeterince hazırlanamaması yüzünden Demokrat Parti'nin Kocaeli'de gerçek anlamda örgütlenmesi 1950 seçimleri öncesinde olmuştur. Türk siyasetinin önemli figürlerinden biri olacak Demokrat Parti'nin Kocaeli'ndeki teşkilatlanma süreci bazı sıkıntılar içerse de geniş bir kesimde karşılık bulup önemli bir siyasal zemine oturmuştur. Demokrat Parti'nin kuruluşunda teşkilatlanmada görevli olan kişiler CHP tarafından çıkarılan bazı güçlüklerle karşılaşmışlardır. Buna rağmen Demokrat Parti teşkilatı tabanda karşılık bulabilmiştir.

1950'den itibaren ise iktidarın el değiştirmesiyle birlikte Türkiye'nin genel siyasi konjonktüründen Kocaeli'de etkilenmiş, iktidar ve muhalefet partileri arasındaki gergin hava kente de yansımıştır. Kocaeli'deki genel siyasi hava ve parti teşkilatlanmalarını yerel basından takip etmek mümkündür. Demokrat Parti'nin 1950 seçimlerinden başarı ile çıkması ve o dönemdeki seçim sistemine göre CHP'nin Kocaeli'den hiç milletvekili çıkartamaması, kentte büyük yankı uyandırmıştır. Özellikle Nihat Erim, Fazıl Şerafettin Bürge ve İsmail Rüştü Aksal gibi bakanlık görevinde bulunmuş isimlerin meclise seçilememesi siyasi çevreler tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. Kocaeli'deki seçimlerin sonucunda oluşan milletvekili listesi önemli kişilerden oluşmuş olsa da Kocaeli kendisini temsil eden tanınmış üç bakandan mahrum kalmıştır.

Çok partili hayat ve sonrasında gelen iktidarın devri önemli gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. O dönemdeki en önemli kitle iletişim aracı olan gazetelerde farklı görüşler, farklı düşünceler ve taraf olma süreci hız kazanmıştır. Bunu 1950-

1960 aralığındaki basın kuruluşlarının yaptığı yayınlarda görmek mümkündür. Özel olarak Kocaeli yerel basınına baktığımızda iktidardan yana ve muhalefetten yana tavır alan gazeteler net bir şekilde görülmektedir. Bu ortamda yazılı basın aracılığıyla doğru habere ulaşmak çok güç olmuştur. Buna en iyi örnek partiler arası istifa ve partiye katılım haberlerinin genellikle her iki taraf içinde abartılı kullanılmış olması, her iki kesiminde kendi taraf olduğu partiyi güçlü ve haklı gösterme amacı gütmeleri verilebilir. Partiler arasında yaşanan çekişme ve anlaşmazlıklar da yerel basının taraf tutarak hareket etmesine, objektiflikten uzaklaşmasına sebep olmuştur.

Basında bu gelişmeler yaşanırken siyaset sahnesi de gittikçe gerilen bir atmosferde sürmüş olup siyasilerin partiler arası geçişi, aradıklarını bulamayışları ve kişisel çıkarların öne geçmesiyle çok partili sistemin ilk yıllarında her iki partinin Kocaeli teşkilatında dalgalanmalara neden olmuştur. Bu geçişlerin çok sık yaşanması ideolojik temelli olmayıp, bireysel çıkarlar ve küskünlüklerle hareket edilmesinden dolayıdır. Yapılan yerel seçimlerde Belediye Başkanı seçilen Sadettin Yalım'ın siyasi manevralarla, koltuğunu bırakmama çabası partinin bazı kesimlerini rahatsız etmiştir. Bu konu Genel Merkeze kadar ulaşmış, Yalım böylece görevden alınmıştır. Bu yaşanan olumsuzluklar Kocaeli teşkilatının Ankara'dan gönderilen parti müfettişlerince denetlenmesine neden olmuştur. Siyasetin değişkenliğine örnek olarak ise Kocaeli'de yaşanan ilginç gelişmelerden biri de İçişleri Bakanlığınca görevden alınan Sadettin Yalım'ın 1954 genel seçimlerinde Başbakan Menderes tarafından özel taleple milletvekili seçilmesi olayını gösterebiliriz. Sorunlar muhalefet partisi CHP teşkilatında da yaşanmış tek partili dönemin Belediye Başkanı Kemal Öz harcamaları ile ilgili hesap veremediğinden partiden ihraç edilmiştir. Daha sonraları Nihat Erim'in CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ile yaşadığı sorunlar ve Erim'in Demokrat Parti'ye yaklaşması da CHP Kocaeli teşkilatında yaşanan çalkantılara örnektir.

Daha sonraki yıllarda yeni bir partinin kurulmasına neden olacak ve siyaset sahnesinde önemli gelişmeleri beraberinde getirecek olan Basın Kanunu 1954 seçimleri öncesi Demokrat Parti tarafından çıkartılmış, muhalefet partileri ve basında tepkilere neden olmuştur. Bu durum CHP'ye yakın olan Kocaeli yerel basını tarafından basının baskı altına alınması şeklinde yorumlanmıştır. Bu arada CHP ile

CMP arasında ortak listelerle seçime girme konusu gündeme gelmiş, CHP'nin bunu belli bölgeler için kabul etmesi ancak Türkiye'nin tamamı için kabul etmemesi nedeniyle bu ittifak girişimi olumsuz neticelenmiştir. Bu siyasi ve sosyal gelişmeler içerisinde 1954 genel seçimleri gerçekleşmiş ve Demokrat Parti'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu seçimde Demokrat Parti Kocaeli'den 12 milletvekili çıkarmış, bu milletvekilleri arasında Turan Güneş'in yer alması da dikkat çekicidir, ülke genelinde ise 503 milletvekiline sahip olmuştur. Buna karşılık CHP ise 31 milletvekili çıkarabilmiştir. 1954 seçimlerinin Demokrat Parti tarafından farklı şekilde kazanılması kentlerde ve kırsalda refah seviyesinin artması, tarımda makineleşme ile gelen üretim artımı, şehirlerde kurulan fabrikalar ve bununla beraber Amerika'dan alınan yardımlarla birlikte ekonominin canlanması ve dış politik gelişme olarak Nato'ya girişin gerçekleşmesi gibi faktörlerle olmuştur.

Seçimden kesin bir zaferle çıkan Demokrat Parti iktidarında ilk iş olarak çeşitli kanunlarda değişikliğe gidilmiştir. Bu kanunları şöyle özetleyebiliriz; bir partiye başvurup bu başvurusu reddedilen adayların farklı bir partiden seçime girmemesi, memurların milletvekili olabilmek için 6 ay önceden istifa etmesi gibi uygulamalar yürürlüğe koyulmuş, siyasi partilerin karma liste yapması engellenmiş ve radyo siyasi partilere kapatılmıştır. Seçim sonrası çıkan bu kanunlar demokratik olmasada muhalefetin mecliste çok az sayıda olmasından dolayı kolaylıkla meclisten geçmiş, Türkiye yeni bir siyasi ortama girmiştir. Bu siyasi ortamda muhalefetin az olan gücü tamamen yok edilmeye çalışılmıştır. Halka yakınlık ve özgürlüklerden bahsederek halkın sevgisini kazanan Demokrat Parti, bu yasalarla birlikte Türk aydınları tarafından eleştirilmeye başlanmış, eğitim düzeyi yüksek, bilgi birikimi olan kişiler Demokrat Parti'den uzaklaşmaya başlamıştır. Buna karşın 1950 ve 1954 seçimlerinde milletvekili seçilemeyen Nihat Erim iktidar tarafından yoğun bir baskı görmüş, çıkarttığı gazete dolayısı ile maddi olarak yüksek bir para cezası almış ve gazetenin baş yazarı hapse atılmıştır. Hem kendi üzerindeki bu baskıları azaltmak hem de iki parti arasındaki gerilimi azaltmak adına DP'ye yakınlaşmıştır. Bu süreçte Kocaeli basınında CHP'den ayrılacağı konusunda görüşler ortaya atılmış, fakat Erim bunları yalanlamış ve böyle bir davranışta da bulunmamıştır. Ayrıca DP iktidarı sürecinde Kıbrıs konusunda aldığı görevlerle Türk dış siyasetine önemli katkı sunmuştur.

Daha önce belirttiğimiz gibi Demokrat Parti'nin çıkardığı Basın Kanunu(ispat hakkı) Demokrat Parti meclis grubunda rahatsızlıklara neden olmuş, Demokrat Partili 19 milletvekili bu konu hakkındaki görüşlerini belirterek, yasaya muhalefet etmişlerdir. Bu 19 milletvekili içinde Turan Güneş ve Ekrem Alican gibi Kocaeli milletvekilleri de vardır. Parti içi bu muhalefet Demokrat Parti yönetimi tarafından hoş karşılanmamış olup, Haysiyet Divanına sevk edilen milletvekillerinden 9 tanesi partiden ihraç edilince geriye kalanlar da partiden istifa etmiştir. Demokrat Parti'den ayrılan bu milletvekilleri Hürriyet Partisini kurmuşlardır. Bu partinin kurulması milletvekili sayısı açısından büyük çoğunluğa sahip Demokrat Partiyi etkilememiş olsa bile 1954 sonrası çıkan özgürlüğü kısıtlayıcı yasaların Türkiye'nin yeniden gündemine oturmasına neden olmuştur bu açıdan Demokrat Parti de tedirginlik yaratmıştır. Demokrat Parti'nin kendi içinden özgürlük talep eden milletvekillerinin çıkması Türk siyasi hayatı açısından son derece önemlidir.

Bu hareket Türk siyasi tarihinde yeni bir partinin kurulmasına neden olmuş, Turan Güneş gibi ülke siyasetinde çok önemli bir figür olacak olan ve 1961 Anayasasının hazırlanmasında etkin rol alan bir siyasetçinin daha da ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Demokrat Parti'nin antidemokratik uygulamaları bunlarla sınırlı kalmamış Toplantı ve Gösteri haklarını düzenleyerek seçim dönemleri dışında toplantı yapmayı yasaklamış sadece kapalı alanlarda mülki amirlerden izin alınarak yapılacak toplantılara izin verilmiştir. Bunun aksi durumunda kolluk kuvvetlerine ateş açma yetkisi verilmiştir. İktidara gelmeden önce özgürlükler ve demokrasi konusunda birçok zorluk yaşamış ve bu zorlukları ortadan kaldırıp ülkeye özgürlükleri, demokrasiyi getireceğini vaad eden bir partinin ülke yönetimi kendisine geçtikten sonra özgürlükleri ve demokratik alanı daraltan kanunlar çıkarması parti yönetiminin vaatlerindeki samimiyet konusunda toplumun belli bir kesimini endişeye düşürmüştür. Ayrıca seçim kanunu ile birlikte muhalefet arası iş birliği şansı da ortadan kalkmıştır. Demokrat Parti'nin bu kadar güçlü olduğu bir dönemde yaşanan bu siyasi gelişmeler ve çıkartılan kanunlar, parti açısından bazı şeylerin doğru gitmediği konusunda ileride yaşanacak gelişmelere ışık tutacak önemli göstergelerdir.

1958’de yapılması gereken ancak iktidar partisi tarafından tarihi öne çekilen 1957 genel seçimleri için Kocaeli’de propaganda çalışmaları Eylül ayında başlamış olup Demokrat Parti, CHP ve Hürriyet Partisi buradaki hemen hemen bütün ilçelerde propaganda çalışmalarına başlamışlardır. Muhalefet genel olarak özgürlüklerin kısıtlanmasından ve ekonomik durumun kötü olmasında bahsederken iktidar tam tersini savunmuştur. Kocaeli’de bu seçim çalışmaları sürerken ülke genelinde de seçim, siyasal olarak oldukça gergin bir ortamda gerçekleşmiştir. Sonuç olarak 27 Ekim 1957’de seçimler yapılmış ve Demokrat Parti’nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu sonuçlara göre Demokrat Parti iktidarı devam etsede muhalefette güç kazandığı gözlenmektedir. Seçimler çok gergin bir siyasi ortamda gerçekleşmiş, Demokrat Parti tek başına iktidara gelse de milletvekili sayısı olarak geçen senelere göre daha az vekil çıkarmış ve mecliste CHP’nin sandalye sayısı ciddi oranda artmıştır. Bu sonuç Demokrat Parti’nin muhalefete karşı daha hırçın ve hoyrat davranmasına neden olmuştur.

Seçim sonrası Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Menderes’in, hükümet programını okurken kurduğu bir cümle ilerideki siyasi atmosferin ne şekilde gelişeceği konusunda fikir vermektedir. Menderes “manevi asayışı iade edecek tedbirlerin de alınmasının zaruret haline geldiğini” ifade ederek muhalefete göz dağı vermiştir. Bunun altını dolduracak yaptırımlar ise 27 Aralık 1957 tarihinde meclis iç tüzüğünü değiştirerek gelmiştir. Bu tüzüğe göre; sözlü soruların ancak Cuma günleri ve bir saatlik süreyle sorulması kararlaştırılmış ve muhalefet adeta çalışamaz hale getirilmiştir.

Bu dönemde dış politikada da önemli gelişmeler olmuş, Türkiye’nin komşu devletlerinden Irak’ta bir ihtilal gerçekleşmiş ve bunun Türk iç ve dış politikasına tesirleri çok olmuştur. Olayın Amerika’nın da müdahalesiyle uluslararası bir boyut kazanması, durumu daha vahim hale getirmiş olup, Başbakan Menderes’in işi Irak’a müdahaleye kadar götürmeye kalkışması Türk siyasetine damga vuran davranışlardan olmuştur. Irak sorunu iç politikada da sert tartışmalara neden olmuş bunun üzerine CHP’nin verdiği önergelere karşılık Başbakan Menderes tebliğ yayınlarak bu tebliğde CHP’yi suçlamış, CHP’nin meclisi ve hükümeti çalışmaz hale getirmeye çalıştığından bahsetmiş, bu davranışlarına devam ederlerse seçilmiş

meclise yaptıkları saygısızlıktan dolayı hükümet tarafından yaptırımlarla karşılaşabileceği bildirilmiştir. Türkiye'nin dış politika konusunda birlik ve bütünlük içinde hareket etmesi gerekirken iktidar ile muhalafetin birbirini suçlaması ve bunu bir yaptırım aracı olarak kullanmaya kalkması o dönemdeki siyasi ortam hakkında bizlere önemli bilgiler vermektedir.

1958 yılında Demokrat Parti ve CHP'nin söylemleri çokça sertleşmiş olup karşılıklı atışmalar demokrasiye paydos söylemine kadar gelmiştir. Buna teşebbüs edeceklerin de cezasız kalmayacağı, sonunun zindan olacağı söylemleri kullanılmıştır. Ve hemen arkasından muhalefet partileri arasında birleşmeler başlamıştır. Muhalefetin bu birleşmesi karşısında ise Demokrat Parti Vatan Cephesi'ni kurmuştur. Bu olayların sonucunda ise Türkiye siyasi olarak iki kutuplu hal almıştır.

İnönü'nün Ege Gezisi'nde ve sonrasında meydana gelen olaylar üzerine ise Demokrat Parti grubu CHP hakkında soruşturma açılmasını önermiş ve bu öneri mecliste kabul edilmiştir. CHP hakkında, halkı isyana teşvik, ordunun siyasete çekilmesi gibi ithamlarla soruşturma başlatılmıştır. Bununla demokrasi iyice askıya alınmış, özgürlükler kısıtlanmıştır. Bu toplumun belirli kesimlerinde büyük rahatsızlıklar yaratmıştır. İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin gösterileri, Ankara'daki gösteriler ve Harp Okulu öğrencilerinin komutanlarıyla birlikte yürüyüşü, Kara Kuvvetleri Komutanı'nın Milli Savunma Bakanı'na yazdığı mektup 10 yıllık Demokrat Parti iktidarının sona geldiği ve ihtilalin habercisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın Demokrat Parti İdare Kurulu Başbakan başkanlığında toplanması da bir sonuca varmamış olup Adnan Menderes'in Eskişehir gezisinde yaşananlar sonun başlangıcı olmuştur. DP iktidarı askeri bir müdahale ile son bulmuştur.

Bu bağlamda darbeye karşı halkın tepkisini anlayabilmek ve özellikle DP'nin temsil ettiği merkez sağ oylarının hangi partide birleşeceğini görmek amacıyla - seçim sonuçlarından yola çıkarak- seçmen davranışlarını incelediğimizde; DP'nin son seçimi olan 1957 seçimleri ile 27 Mayıs sonrası yapılan 1961 genel seçimlerini kıyaslama gereği hissediyoruz. 1957 genel seçimlerinde Demokrat Parti 4.372.621 oy alarak toplam oyların %47,88'ini, CHP 3.753.136 oy alarak toplam oyların

%41,09'unu, CMP oy alarak 652.064 toplam oyların %7,14'ünü, Hürriyet Partisi 350.597 oy alarak toplam oyların %3,84'ünü ve bağımsızlar ise 4.994 oy alarak toplam oyların %0,05'ini almışlardır. 15 Ekim 1961'de yapılan milletvekili genel seçimlerinin sonuçlarına baktığımızda ise CHP 3.724.752 oy alarak %36,74'lük bir oy oranına ulaşırken, Adalet Partisi(AP) 3.527.435 oy almış %34,79'luk bir oranla mecliste temsil edilmiş, CKMP 1.415.390 oy almış %13,96'lık oranı yakalamış, Yeni Türkiye Partisi(YTP) 1.391.934 oy ile %13,73 oy oranına ulaşmıştır. Aynı seçimlerde bağımsızlıklar ise 81.732 oy alarak %0,81'lik oy oranına sahip olmuşlardır (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1961 Erişim Tarihi: 20.09.2019). Menderes'in idamı sonrasında yapılan bu seçimlerde DP'nin temsil ettiği tabanın, toplam oyların büyük bir çoğunluğunu alması dikkat çekicidir. Bu bağlamda AP ve eski HP'lilerin kurduğu YTP, DP mirasının büyük bölümünü elde etmişlerdir. Bu noktada akla gelen soru DP oylarının büyük çoğunluğunun bu iki parti arasında bölünmesi, halk arasındaki parçalanmışlığın getirdiği bir durum mudur? Yoksa halk tek bir partiye oyların tamamını vermeyerek, temkinli davranarak bilinçli bir tercihte mi bulunmuştur? Bu soruların cevaplarının partiden seçimlere giren adaylarla, partinin kurucularıyla ve hatta partilerin isimleri ile cevaplandırmaya çalışacağız.

AP, 27 Mayıs sonrası dönemde Mehmet Yorgancıoğlu, Necmi Öktem, Cevdet Perin, Tahsin Demiray, Kamuran Evliyaoğlu, Ethem Menemencioğlu, İhsan Ünal, Muhtar Yazır, Emin Açar gibi DP'nin bazı eski üyelerinin yer aldığı ve buna ek olarak 27 Mayıs askeri darbesi sonrasında emekliye sevk edilen Ragıp Gümüşpala, Şinasi Osma gibi isimler tarafından kurulmuş, genel başkanlığını Ragıp Gümüşpala üstlenmiştir. Kurulduğu andan itibaren DP'nin oy mirasına konmak amacıyla hareket eden partinin programı da ana hatlarıyla DP programına benzemektedir (Şimşek, 2012; s.2958). AP'nin Menderes propagandası yapan bir parti olarak merkez sağdaki birinci parti çıkmasının nedenini, insanların 1960 darbesine karşı bir tepkisi şeklinde yorumlamaktayız. İdamların halkın içine sinmediği ve halkın bunu sandıkta kullandığı oy ile gösterdiği söylenebilir. İdamların insanların vicdanında bir karşılık bulmadığı düşünülerek partiye bu ismin konulmuş olduğu düşünülebilir. Mahkemelerin verdiği idam kararlarının yanlış olduğunun

halk tarafından benimsenmesi ve bu kararlara karşı partinin ismi ile birlikte adalet vurgusu yapılması seçimde karşılık bulmuştur.

YTP ise başlarında Ekrem Alican olmak üzere, Aydın Yalçın, Raif Aybar, Yusuf Azizoglu ve Hasan Kangal gibi eski HP'liler tarafından kurulan ve hem eski HP oylarını hem de "1946 ruhuna bağlı" oyları toplama girişiminde bulunmuştur. Başta partinin adı Hür Demokrat Parti olarak düşünölmüşse de bunun mümkün olmayacağı anlaşılınca YTP isminde karar kılmışlardır. Parti seçimlerde önemli bir başarı göstermekle birlikte AP'den geride kalmıştır. Bu durumun nedeni olarak, AP'nin sınırsız bir şekilde Menderes propagandası yapması ancak YTP'nin 27 Mayıs öncesi Menderes'i eleştiren HP'lilerden oluşması ve bu nedenle sadece 1946 ruhu üzerinden propaganda yapabilmesinin etkili olduğu söylenebilir(Fedayi, 2012; s.60). YTP'nin ise, CHP'nin muhalefetinden memnun olmayan ve ayrıca merkez sağda idamların getirdiği mağduriyet duygularından arınmış bir seçmen kitlesinin yeni bir arayışa girmesi ile bu oyu aldığı söylenebilir. Bu durumu DP'nin son dönemlerinde yapılan işlerden hoşnut olmamış fakat DP'ye geçmişte oy vermiş bir kitlenin merkez sağda yeni bir parti arayışı olarak yorumlayabiliriz. Partinin isim seçiminde ise DP döneminde var olan partilerin siyasi söylemlerinden ayrılarak fark yaratmak, Türkiye'de halka yeni bir siyasi çıkış alanı yaratmak, ihtilal sonrası Türkiye'de yeni bir sayfa açmak amacı bu ismin seçilmesinde etkili olmuştur kanaatindeyiz.

Seçim sonuçlarına bakıldığında DP oy mirasının özellikle iki parti arasında bölünmesinin halk arasındaki bir parçalanmışlığın göstergesi mi yoksa bilinçli bir tercih mi olduğunu kesin olarak söylemek çok zordur. CHP'den memnun olmayan hatta belki onu suçlayan- verilen idam kararlarının uygulanmasından hemen sonra yapılan bir seçimde- ve AP'nin, DP'nin ardılı olarak ortaya çıkmasından AP'nin de aynı akıbeti uğrayacağından endişe eden bir seçmen kitlesinin olduğu seçim sonuçlarından çıkartılabilir. Ancak DP'nin son dönemdeki icraatlarından mutlu olmayan bir kesimin de bulunması ve bu oyların genellikle 27 Mayıs öncesi Menderes'i eleştirenlerce kurulmuş bir parti olarak YTP'ye gitmesi, halk arasında bir parçalanmışlığın göstergesi olarakta sayılabilir.

Sonuç olarak baskı rejimine karşı çıkararak, demokrasi söylemleriyle halkı arkasına alıp iktidara gelen bir partinin, en önemli problemi kendi çıkarları için tekrar

baskı rejimini kurması olmuştur. İkinci olarak en önemli problematiği ise iktisadi alandadır. Atatürk dönemindeki bağımsızlık temelli karma ekonomi politikasından uzaklaşıp, ekomonik olarak hazır olmayan bir ülkeyi liberal sisteme geçirerek dış borçların önünü açmıştır.

Dönemin iki büyük partisinin Kocaeli’de nasıl algılandığına baktığımızda ise; işgal görmüş bir kent olan Kocaeli’nin eski günleri unutmayıp, milli değerlerin CHP tarafından temsil edildiğini düşünerek tabanda ciddi bir kitle ile karşılık bularak, kentte varlığını sürdürmüş ve CHP’deki bu milli damar her zaman bir potansiyel olarak kentte yer bulmuştur. Bir yandan da kişisel zenginleşmeyi, bireysel kalkınmayı ön plana alan DP’nin, ikinci dünya savaşı sırasında alınan tedbirlerin halkta bir yılgınlık yaratmasının da etkisiyle Kocaeli’de tabanda karşılık bularak seçimleri önde tamamladığını gözlemlemek mümkündür.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

- Atatürk, Mustafa Kemal, (1970). Nutuk, Cilt II, 1920-1927, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bila, Hikmet (1979). CHP Tarihi 1919-1999, Ankara: DMS Doruk Matbaacılık.
- Eroğul, Cem (2017). Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, İstanbul: Yordam Kitap.
- Erim, Nihat (2005). Günlükler 1925-1979, Cilt I, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Erim, Nihat (2005). Günlükler 1925-1979, Cilt II., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Fedayi, Cemal (2012). Kandıralı Profesör Turan Güneş Hayatı, Düşüncesi, Kişiliği, Ankara:Kadim Yayınları.
- Karpat, Kemal (1996). Türk Demokrasi Tarihi, İstanbul: Afa Yayın.
- Koçak,Cemil (2003). Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945), II, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özer, İlbeyi (2015). Demokrat Parti Dönemi Siyasi ve Sosyal Hayat, İstanbul: İskenderiye Kitap.
- Tanör, Bülent(2018). Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri (1789–1980), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ulugün, Yavuz (2002). Osmanlı ve Ulusal Kurtuluş Savaşı Döneminde Kocaeli, Kocaeli: KYÖD Yayınları.
- Ulugün, Yavuz (2008). Seyahatnamelerde Kocaeli ve Çevresi, İzmit: İzmit Rotary Kulübü Kültür Yayınları.
- Yüce, Rıfat (2007). Haz. Atilla Oral, Kocaeli Tarih ve Rehberi, İstanbul: Demkar Yayınevi.

2.Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

- Akarsu, Müeyyet (8 Haziran 1957). “İşbirliği Denemesi”, Hürsöz. s.1.
- Akın, Fehmi (2005). “12 Temmuz Beyannamesi’nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri Ve Önemi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), s.92-109.
- Albayrak, Mustafa (2014). “Türkiye’de Demokrasiye Geçiş Yılları ve Demokratikleşme Sürecinin İlk On Yılı”, Ankara Barosu Dergisi, 1, s. 295-312.
- Ataerğın, Sadi (20 Mayıs 1951). “Kocaeli’nde Demokrat Partiyi Nasıl Kurdum”, Hürsöz, 20 Mayıs-5 Haziran 1951.
- Atayakul, Fatma Alev (2007). Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baykal, Cevdet (24 Mayıs 1950). “Günün Notu”, Türk Yolu, s. 1.
- Baykal, Cevdet (30 Ağustos 1950). “18 Yılım Muhasebesi”, Türk Yolu, s. 1
- Baykal, Cevdet (7 Eylül 1950). “Belediye Başkanı”, Türk Yolu, s. 1
- Baytal, Yaşar (2007). “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 40, 545-567.

- Benhür, Çağatay (2007). “14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde Chp Ve Dp'nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi, 17, 61-75.
- Bersis, İsmail Ziya (29 Nisan 1950). “Kocaeli'nin Aday Listesi Çok Kuvvetli”, Türk Yolu, s.1-2.
- Burğaç, Murat (2013). “1946 Genel Seçimlerinde Propaganda”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 13(26), 163-184.
- “CHP seçimi Niçin Kaybetti”, (20 Mayıs 1950). Türk Yolu, s.1.
- Çağlar, Bayram (2007). Kocaeli'ndeki Yerel Gazetelerin Tarihsel ve Teknolojik Gelişimi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çakmak, Diren (2008). “Türk Siyasi Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)”, Akademik Bakış Dergisi, 2(3), s.153-186, s.154
- Çelik, Esmâ (2018). “Çok Partili Hayatın İlk Yıllarında Kocaeli'nde Siyasal Hayat (1945- 1960)”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 63,s. 301-342.
- Dağcı, G.T.(2005).Türk Siyasi Tarihinde Hürriyet Partisi'nin Yeri, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 8, s.15-29.
- Demirarslan, Tekin (2013). 1923 Seçimleri ve Basın (Hakimiyet-i Milliye Tanin, Tevhid-i Efkar), Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırşehir.
- “Demokrasiyi Yaşatmak”, (17 Mayıs 1959), Demokrat Kocaeli, s.1.
- Demokrat Parti tüzük ve programı,(1946). Ankara.
- Ertem, Barış (2010). “Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939- 1947)”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 , s.252-273.
- Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Program, (1956). Ankara: TBMM Kütüphanesi.
- Özçelik, Fatih (2016). “Kocaeli'nde Vatan Cephesi”, Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 2057- 2068.
- Özçelik, Fatih (2018). “Kocaeli'de Demokrat Partinin Kuruluşu”, Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi – Kültürü Sempozyumu Cilt 2, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s.1401-1412.
- Sofuoğlu, Ebubekir (2015). “Osmanlı İdaresi Döneminde Kocaeli'nde Belediyecilik Örnekleri”, Uluslararası Gazi Akça Koca Ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu I, KocaeliBüyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 637-645.
- Sofuoğlu, Süreyya(27 Aralık 1953). “Alma Mazlumun Ahını”, Demokrat Kocaeli, s.1.
- Sofuoğlu, Süreyya (21 Şubat 1954). “Seçim Tarihimize Bir Bakış”, Demokrat Kocaeli, s.1.
- Sofuoğlu, Süreyya (24 Eylül 1957). “İşbirliği Suya Düştükten Sonra”, Demokrat Kocaeli, s.1.
- Sofuoğlu, Süreyya (13 Ekim 1957). “Seçimlerin Neticesi”, Demokrat Kocaeli, s.1
- Sofuoğlu, Süreyya (30 Ekim 1957). “Zafer Yine Demokrasinin Oldu”, Demokrat Kocaeli,s.1.
- Sofuoğlu, Süreyya (27 Kasım 1958) Güçbirliği Değil Hiç Birliği, Demokrat Kocaeli, s.1.

- TBMM Albümü. (2010). Cilt 2(1950-1980), Ankara: Basın ve Halk ve İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- TBMM Tutanak Dergisi, (14.05.1945). Dönem VII, Toplantı:2, C.17.
- TBMM Tutanak Dergisi, (18.12.1946). Dönem VIII, Toplantı 1, C.3.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (16.12.1955). İ : 15, C.2, Ankara: TBMM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi, (18.04.1960). Devre XI, C. 13, Ankara: TBMM Matbaası.
- Telser, Selahattin (4 Mayıs 1950). “Seçimler Yaklaşırken”, Hürsöz, s.1.
- Telser, Selahattin (11 Mayıs 1950). “İnönü”, Hürsöz, s.1.
- Telser, Selahattin (27 Mayıs 1950). “Gazanız Mübarek Olsun”, Hürsöz, s.1.
- Telser, Selahattin (6 Temmuz 1950). “Şekip Yurdakul”, Hürsöz, s.1.
- Telser, Selahattin (2 Ağustos 1950). “Muhtar Seçimleri Yaklaştı”, Hürsöz, s.1.
- Telser, Selahattin.(9 Ağustos 1950). “Muhtar Seçimleri Bu Pazar Yapılıyor”, Hürsöz,s.1.
- Telser, Selahattin (8 Eylül 1950). “Yeni Belediyeden Beklediklerimiz”, Hürsöz, s.1.
- Telser Selahattin (18 Aralık 1953). “Gasıp Mallar”, Hürsöz, s.1.
- Telser, Selahattin (23 Mart 1954). “Saz Kalemleri”, Hürsöz, s.1-2.
- Telser, Selahattin (15 Ekim 1957). “Hakikatleri Aramak Vatandaşın Vazifesidir”, Hürsöz, s.1.
- Tunç, Bilal (2016). Demokrat Parti Döneminde Kocaeli(1950-1960), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- “Yabancı Sermayenin Teşvik Edilmesi Uygun Mudur?”,(27 Şubat 1954). Demokrat Kocaeli,s.1.
- Yazman, İhsan (18 Mart 1954). “Muhalefet”, Demokrat Kocaeli, s.1.
- Yazman, İhsan (3 Nisan 1954). “Halk Partisi’nin Ümitsizliği”, Demokrat Kocaeli, s.1.
- Yazman, İhsan (14 Haziran 1956). “Ehliyetli Gazeteci”, Demokrat Kocaeli, s.1.
- Yazman, İhsan (29 Ağustos 1957). “İleriye Doğru Gidiş”, Demokrat Kocaeli, s.1.
- Yazman, İhsan (5 Ekim 1957). “DP’ye Akın”, Demokrat Kocaeli, s.1.
- Yıldız, Nuran (1996). “Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) Ve Basın”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 51(1), s. 481-505.
- Yılmaz, Ensar (2010). “1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar”, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1(1), s.177-188.
- Yılmaz, Ensar (2010). “1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri Ve Siyasi Sonuçları”, e-Journal of New World Sciences Academy, 5(4), s. 541-551.
- Yüce, Mehmet (11 Ağustos 1950). “Seçimler Seçim Kanunu Çerçevesi Dahilinde Yapılacaktır”, Türk Yolu, s. 1.
- Yüce, Mehmet (11 Temmuz 1953) “Millet Partisi’nin Kapatılması Münasebetiyle” Türk Yolu, s. 1.
- Yüce, Mehmet (31 Aralık 1953). “Demokratik İdareimizde Başta Gelen Vazife”, Türk Yolu, s. 1,2
- Yüce, Mehmet (31 Ocak 1954). “Yabancı Sermaye Meselesi”, Türk Yolu, s. 1, 2.
- Yüce, Mehmet (20 Şubat 1954). “Seçim Kanunu”, Türk Yolu, s.1.
- Yüce, Mehmet (2 Mart 1954). “Halk Partisi’nin Muhabbet Andı”, Türk Yolu, s. 1
- Yüce, Mehmet (12 Mart 1954). “Yeni Basın Kanunu Münasebeti ile”, Türk Yolu, s.1-2.
- Yüce, Mehmet (25 Mart 1954). “Ekonomi Politikamız”, Türk Yolu, s. 1.

- Yüce, Mehmet (11 Nisan 1954). “Seçim İmtihanına Hazırlık”, Türk Yolu, s. 1
- Yüce, Mehmet (20 Nisan 1954). “Parti Konuşmaları ve Aradaki Fark”, Türk Yolu, s. 1-2.
- Yüce, Mehmet (11 Mayıs 1954). “Kadro Yenilenmelidir”, Türk Yolu, s. 1.
- Yüce, Mehmet (8 Temmuz 1954). “Kabul Edilen Kanunlar Münasebetiyle”, Türk Yolu, s. 1.
- Yüce, Mehmet (27 Kasım 1955). “Hürriyet Partisi”, Türk Yolu, s. 1.
- Yüce, Mehmet (9 Haziran 1956). “Basın Kanunu Kati Şeklini Aldı”, Türk Yolu, s. 1.
- Yüce, Mehmet (11 Eylül 1957). “Muhalefette İşbirliği Konusu”, Türk Yolu, s.1.
- Yüce, Mehmet (16 Ekim 1957). “Din ve Siyaset”, Türk Yolu, s.1.
- Yüce, Mehmet (30 Ekim 1957). “İktidar ve Muhalefet”, Türk Yolu, s.1.
- Yüce, Mehmet (18 Ocak 1959). “İlk Hedefler Beyannamesi”, Türk Yolu, s.1.
- Yüce, Mehmet (9 Mayıs 1959). “Uşakta Yere Düşen Kan”, Türk Yolu, s.1.
- Yüce, Mehmet (6 Nisan 1960). “Adalet Düsturumuz Olmalıdır”, Türk Yolu, s.1.
- Yüce, Mehmet(1 Haziran 1960). “Hesap Vermek”, Türk Yolu, s.1.
- Yüce, Rifat.(2 Mart 1950). “Seçimleri Hangi Parti Kazanacak”, Türk Yolu, s.1-2.

3.Gazeteler

- Bizim Şehir, 20 Haziran 1953, s.1.
- Bizim Şehir, 5 Mayıs 1954, s.1.
- Bizim Şehir, 19 Ekim 1954, s.1.
- Bizim Şehir, 3 Kasım 1954, s. 1
- Bizim Şehir, 2 Eylül, 1955, s.1.
- Bizim Şehir, 7 Eylül 1955 , s.1.
- Bizim Şehir, 30 Ekim 1955, s.1.
- Bizim Şehir, 17 Kasım 1955, s.1.
- Cumhuriyet, 1 Haziran 1950, s 1.
- Cumhuriyet, 9 Ekim 1955, s.1.
- Cumhuriyet, 14 Ekim 1955, s.1.
- Cumhuriyet, 18 Ekim 1955, s.1.
- Cumhuriyet, 20 Kasım 1955, s.1.
- Demokrat Kocaeli, 3 Haziran 1952, s.1.
- Demokrat Kocaeli, 4 Haziran 1952, s.1
- Demokrat Kocaeli, 3 Ekim 1952, s.1.
- Demokrat Kocaeli, 11 Aralık 1952, s.1.
- Demokrat Kocaeli, 13 Aralık 1952, s.1
- Demokrat Kocaeli, 13 Aralık 1952, s.1,2.
- Demokrat Kocaeli, 28 Şubat 1954, s.1.
- Demokrat Kocaeli, 2 Şubat 1954, s1.
- Demokrat Kocaeli, 23 Şubat 1954, s1.
- Demokrat Kocaeli, 28 Şubat 1954, s1.
- Demokrat Kocaeli, 19 Mart 1954, s1.
- Demokrat Kocaeli, 10 Nisan 1954, s.1.
- Demokrat Kocaeli, 22 Nisan 1954, s. 1,2
- Demokrat Kocaeli, 25 Nisan 1954, s.1.
- Demokrat Kocaeli, 28 Nisan 1954, s. 1

Demokrat Kocaeli, 29 Temmuz 1954, s.1.
Demokrat Kocaeli, 31 Temmuz 1954, s.1.
Demokrat Kocaeli, 9 Kasım 1954, s.1.
Demokrat Kocaeli, 11 Kasım 1954, s. 1
Demokrat Kocaeli, 30 Kasım 1954, s.1.
Demokrat Kocaeli, 1 Aralık 1954, s.1.
Demokrat Kocaeli, 3 Eylül 1955, s.1.
Demokrat Kocaeli, 4 Kasım 1955, s. 1
Demokrat Kocaeli, 29 Ocak 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 31 Ocak 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 28 Temmuz 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 1 Ağustos 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 11 Ağustos 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 27 Ağustos 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 28 Ağustos 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 29 Ağustos 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 6 Eylül 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 20 Eylül 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 26 Eylül 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 28 Eylül 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 29 Eylül 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 5 Ekim 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 9 Ekim 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 11 Ekim 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 14 Ekim 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 15 Ekim 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 29 Ekim 1957,s.1.
Demokrat Kocaeli, 2 Kasım 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 3 Kasım 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 5 Kasım 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 6 Kasım 1957, s.1.
Demokrat Kocaeli, 18 Eylül 1959, s.1
Demokrat Kocaeli, 19 Aralık 1959, s.1.
Demokrat Kocaeli, 19 Şubat 1959, s.1.
Hürsöz, 23 Şubat 1950, s.1
Hürsöz, 2 Mart 1950, s1.
Hürsöz, 27 Nisan 1950, s.1.
Hürsöz, 6 Mayıs 1950, s. 1
Hürsöz, 20 Temmuz 1950, s.3.
Hürsöz, 11 Ağustos 1950, s.1.
Hürsöz, 16 Ağustos 1950, s. 1
Hürsöz, 5 Eylül 1950, s.1.
Hürsöz, 20 Eylül 1950, s.1
Hürsöz, 19 Ekim 1950, s.1
Hürsöz, 5 Mayıs 1951, s.1.
Hürsöz, 7 Mayıs 1951, s.1.
Hürsöz, 22 Haziran 1951, s.1.
Hürsöz, 7 Eylül 1951, s.1.

Hürsöz, 20 Haziran 1953, s.1.
Hürsöz, 4 Şubat 1954, s.1
Hürsöz, 12 Şubat 1954, s. 1
Hürsöz, 20 Mart 1954, s.1.
Hürsöz, 29 Mart 1954, s.1.
Hürsöz, 22 Nisan 1954, s. 1,2
Hürsöz, 12 Ağustos, 1955, s.1.
Hürsöz, 27 Ağustos 1955, s.1.
Hürsöz, 6 Eylül 1955, s.1.
Hürsöz, 15 Kasım 1955, s.1.
Hürsöz, 18 Kasım 1955, s.1.
Hürsöz, 19 Kasım 1955, s.1.
Hürsöz, 18 Ekim 1957, s.1.
Hürsöz, 19 Şubat 1959; s.1.
Hürsöz, 18 Eylül 1959, s.1
İstiklal, 20 Kasım 1955, s.1.
Türk Yolu, 13 Haziran 1946, s. 1.
Türk Yolu, 9 Temmuz 1946, s.1.
Türk Yolu, 14 Temmuz 1946, s.1.
Türk Yolu, 5 Temmuz 1946, s.1.
Türk Yolu, 14 Temmuz 1946, s.1.
Türk Yolu, 16 Temmuz 1946, s.1.
Türk Yolu, 7 Ocak 1950, s.1.
Türk Yolu, 10 Ocak 1950, s.1.
Türk Yolu, 5 Şubat 1950, s 1
Türk Yolu, 8 Şubat 1950, s1.
Türk Yolu, 23 Şubat 1950, s.1
Türk Yolu, 1 Mart 1950, s.1.
Türk Yolu, 2 Mart 1950, s.1.
Türk Yolu, 4 Mart 1950, s.1
Türk Yolu, 9 Mart 1950, s.1
Türk Yolu, 11 Mart 1950, s.1
Türk Yolu, 14 Mart 1950, s.1.
Türk Yolu, 18 Mart 1950, s.1.
Türk Yolu, 21 Mart 1950, s.1.
Türk Yolu, 23 Mart 1950, s.1
Türk Yolu, 25 Mart 1950, s1.
Türk Yolu, 28 Mart 1950, s.1.
Türk Yolu, 2 Nisan 1950, s.1
Türk Yolu, 4 Nisan 1950, s.1.
Türk Yolu, 11 Nisan 1950, s.1
Türk Yolu, 12 Nisan 1950, s.1
Türk Yolu, 19 Nisan 1950, s.1.
Türk Yolu, 25 Nisan 1950, s.1.
Türk Yolu, 26 Nisan 1950, s.1.
Türk Yolu, 27 Nisan 1950, s.1.
Türk Yolu, 27 Nisan 1950, s. 1-2
Türk Yolu, 28 Nisan 1950, s.1.

Türk Yolu, 4 Mayıs 1950, s.1.
Türk Yolu, 5 Mayıs 1950, s.1.
Türk Yolu, 10 Mayıs 1950, s.1.
Türk Yolu, 17 Mayıs 1950, s.1.
Türk Yolu, 18 Mayıs 1950, s.1.
Türk Yolu, 18 Mayıs 1950, s1,2.
Türk Yolu, 23 Mayıs 1950, s.1.
Türk Yolu, 24 Mayıs 1950, s.1.
Türk Yolu, 31 Mayıs 1950, s.1.
Türk Yolu, 3 Haziran 1950, s.1.
Türk Yolu, 9 Haziran 1950, s.1.
Türk Yolu, 18 Haziran 1950, s.1.
Türk Yolu, 2 Temmuz 1950, s.1.
Türk Yolu, 5 Temmuz 1950, s.1
Türk Yolu, 6 Temmuz 1950, s.1.
Türk Yolu, 27 Temmuz 1950, s.1.
Türk Yolu, 1 Ağustos 1950, s.1.
Türk Yolu, 2 Ağustos 1950, s.1.
Türk Yolu, 11 Ağustos 1950, s.1.
Türk Yolu, 21 Ağustos 1950, s.1.
Türk Yolu, 25 Ağustos 1950, s.1.
Türk Yolu, 26 Ağustos 1950, s.1.
Türk Yolu, 27 Ağustos 1950, s.1.
Türk Yolu, 5 Eylül 1950, s.1.
Türk Yolu, 8 Eylül 1950, s. 1.
Türk Yolu, 23 Eylül 1950, s.1.
Türk Yolu, 19 Ekim 1950, s. 1
Türk Yolu, 23 Ocak 1951, s. 1.
Türk Yolu, 27 Mart 1951, s.1.
Türk Yolu, 8 Mayıs 1951, s.1.
Türk Yolu, 27 Mayıs 1951, s.1.
Türk Yolu, 31 Mayıs 1951, s.1.
Türk Yolu, 22 Şubat 1953, s.1.
Türk Yolu, 28 Nisan 1953, s.1.
Türk Yolu, 9 Mayıs 1953, s.1.
Türk Yolu, 20 Haziran 1953, s.1.
Türk Yolu, 28 Temmuz 1953, s.1.
Türk Yolu, 26 Ağustos 1953, s.1.
Türk Yolu, 16 Eylül 1953, s.1.
Türk Yolu, 29 Eylül 1953, s.1.
Türk Yolu, 21 Ekim 1953, s.1.
Türk Yolu, 17 Kasım 1953, s.1.
Türk Yolu, 24 Kasım 1953, s. 1
Türk Yolu, 2 Aralık 1953, s.1.
Türk Yolu, 13 Aralık 1953, s.1.
Türk Yolu, 16 Aralık 1953, s.1.
Türk Yolu, 20 Aralık 1953, s.1.
Türk Yolu, 27 Aralık 1953, s.1.

Türk Yolu, 29 Aralık 1953, s.1.
Türk Yolu, 17 Ocak 1954, s.1.
Türk Yolu, 31 Ocak 1954, s.1.
Türk Yolu, 19 Şubat 1954, s.1.
Türk Yolu, 6 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 8 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 9 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 12 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 14 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 16 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 20 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 22 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 25 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 26 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 30 Mart 1954, s.1.
Türk Yolu, 1 Nisan 1954, s.1.
Türk Yolu, 6 Nisan 1954, s.1.
Türk Yolu, 13 Nisan 1954, s. 1.
Türk Yolu, 18 Nisan 1954, s.1.
Türk Yolu, 20 Nisan 1954, s. 1
Türk Yolu, 25 Nisan 1954, s.1.
Türk Yolu, 27 Nisan 1954, s. 1,2
Türk Yolu, 9 Mayıs 1954, s.1.
Türk Yolu, 18 Eylül 1954, s.1.
Türk Yolu, 9 Kasım 1954, s.1.
Türk Yolu, 23 Temmuz 1955, s.1.
Türk Yolu, 26 Temmuz 1955, s.1.
Türk Yolu, 5 Ağustos 1955, s.1.
Türk Yolu, 2, Eylül 1955, s.1.
Türk Yolu, 6 Eylül 1955, s.1.
Türk Yolu, 25 Eylül 1955, s.1.
Türk Yolu, 27 Eylül 1955, s.1.
Türk Yolu, 28 Eylül 1955, s.1.
Türk Yolu, 6 Ekim 1955, s.1.
Türk Yolu, 14 Ekim 1955, s.1.
Türk Yolu, 19 Ekim 1955, s.1.
Türk Yolu, 26 Ekim 1955, s.1.
Türk Yolu, 28 Ekim 1955, s.1.
Türk Yolu, 27 Ocak 1957, s1-2.
Türk Yolu, 15 Şubat 1957, s.1.
Türk Yolu, 3 Mart 1957, s.1.
Türk Yolu, 5 Mart 1957, s.1.
Türk Yolu, 12 Mart 1957, s1.
Türk Yolu, 2 Nisan 1957, s.1
Türk Yolu, 28 Mayıs 1957, s.1.
Türk Yolu, 2 Temmuz 1957, s1.
Türk Yolu, 3 Temmuz 1957, s1.
Türk Yolu, 6 Ağustos 1957, s1-3.

Türk Yolu, 13 Ağustos 1957, s.1.
Türk Yolu, 6 Eylül 1957, s.1.
Türk Yolu, 1 Ekim 1957, s.1.
Türk Yolu, 4 Ekim 1957, s.1.
Türk Yolu, 9 Ekim 1957, s.1.
Türk Yolu, 11 Ekim 1957, s.1.
Türk Yolu, 17 Ekim 1957, s.1.
Türk Yolu, 18 Ekim 1957, s.1.
Türk Yolu, 19 Şubat 1959, s.1.
Türk Yolu, 5 Mayıs 1959, s.1.
Türk Yolu, 6 Mayıs 1959, s.1.
Türk Yolu, 28 Mayıs 1960, s.1.
Türk Yolu, 1 Haziran 1960, s.1.
Yavuz İzmit, 4 Eylül 1955, s.1.
Yavuz İzmit, 1 Kasım 1955, s.1.
Zafer, 13 Ekim 1955, s.1.

4. Elektronik Kaynaklar

TBMM,(t.y.) Erişim: 07.05.2019,
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1957
TBMM, (t.y.) Erişim: 07.05.2019,
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1957&p_il_kodu=41
TBMM, (t.y.) Erişim Tarihi: 08.05.2019,
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1950&p_il_kodu=41

EKLER

Madde 8 — Kanunların Anayasa'ya uygunluğunun incelenmesi, siyasî partilerin kazai mürakabesi, Yüksek Seçim Kurulu, Uyuşmazlık Mahkemesi ve Divanı Âli vazifeleriyle muvazzaf bir Anayasa Mahkemesi kurulmalıdır.

Muhtar Üniversiteler :

Madde 9 — Üniversitelerin ilmi, idari ve mali muhtariyetleri Anayasa'da yer almalıdır.

Üniversite öğretim üyelerinin partiler kademelerinde fiili vazifeler dışında siyasî hayatımıza katılmalarını ve bütün memleket meseleleri üzerinde düşüncelerini tam bir serbestlikle bildirmelerini siyasî hayatımızın ileri bir seviyeye varması bakımından lüzumlu görüyoruz.

70

TBMM KUTUPHANESİ

Üniversite muhtariyetini zedeliyen bütün kanunlar kaldırılmalıdır .

Basın Rejimi :

Madde 10 — Basın, her türlü tesir ve tazyikin dışında olmalıdır. Basının idari mercilerle münasebetlerinde hür basın teşekkülleri muhatap tutulmalıdır.

EK-1 Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Programı

landırılmasında ve işleyişinde merkeziyetçi zihniyetin behemehal ve sür'atle tasfiyesi lüzumuna kaniiz. Bu bakımdan, bütün devlet hizmetlerinin ifasında teşkilâtın vazifelerini isabetle tâyin ve selâhiyet hudutları ile mes'uliyet esasları genişletilerek tesbit edilmelidir.

Mahallî İdareler :

Madde 23 — Vatandaşın âmme işlerine iştirakinde ilk merhale mahallî idarelerdir. Bu bakımdan, mahallî idarelerin selâhiyetlerini artırmak ve bu idarelere canlılık vermek âzımdır.

Mahallî idarelerin malî kaynaklarını arttırmak çareleri üzerinde dikkatle duracağız.

76

TBMM KUTUPHANESİ

MİLLÎ MÜDAFAA İŞLERİ

Siyaset Dışında Ordu :

Madde 24 — Vazifesi ve tekmil çalışmalarının hedefi vatan müdafaası olan orduyu siyaset dışında tutmak en kat'î ve halis kanatımızdır.

Ordu Hizmeti :

Madde 25 — Ordu mensuplarının vazifelerini her türlü tesirden azade olarak mevzuat hükümleri içinde ananevî haysiyet ve vekarla, sükûn ve emniyetle yapmaları asıldır.

EK-2 Hürriyet Partisi Ana Nizamnamesi ve Programı

D.P. Kadıköy ocağı Kongresi Yapıldı

Söz alan hatipler bazı temennilerde bulundular

Belediye Reis Vekiline Salim Patıra kongrede söz verilmedi

Pazar günü yapılan Demokrat parti Kadıköy ocağı kongresi çok güzel olmuştur. Kongre Başkanlığı seçimini müteakip faaliyet raporu okunmuştur.

Söz alan delegeler faaliyet raporunu üzerinde bazı tenkidlerde bulunmuşlar ve buna kongre başkanı cevap vermiştir.

Kraatin tasvip ettiği bu kongrede bazı malum şahsiyetler kongrenin güzel ve samimi havasını kendilerine 'mel' edip bozmaya teşebbüs etmişlercede muvafak olamamışlardır.

Sinemalara fazla müşterileri alıyor

Şehirdeki sinemalara fazla müşterisi olduğundan şikayetler yapılmaktadır. Ünal Sinemasında Balkona ve salona sandalye konulduğunda haber verilmedi. Yarım herhangi bir tehlükede anında bu hal acı neticeler doğurabilir.

Dikkati çekeriz.

Genel Meclis Daimi Encümen Azası Nazif Horozun bir tazvizi

Genel Meclis Üyelerinden ve daimi Encümen Azası Nazif Horozdan bir gazetede hakkında çıkan

BİR YAZI DOLAYISI İLE BİR TAVZİH VEKTUBU ALDIK AYNE'N NEŞİRDİYORUZ

20 - Şubat - 953 günü Hürsöz gazetesinde (İl Genel Meclis üyesi Nazif Horoz fazla içtihadından rahatsız oldu) şeklinde şahısmı ilhândiren bir yazının tamamıyla yanlış olarak çıktığını estelle gördüm. Ayrıca ne maksadla bu şekilde sokulduğunu

da bilmekteyim' vakayî aynen yazıyorum bu suretle gazetenizde tazvizi edilmesini saygı ile rica ederim.

19 Şubat 953 günü Demokrat Parti İl binasında bulunduğum sırada İl Başkanı Cemal Tüzün

(Devamı 2 Sayfada)

Bahçeçik Köyü kooperatif seçimi yapıldı

Bahçeçik (Hususi) Bucacağı merkez köyü Kooperatif genel kurul konfresi pazar günü toplanmıştır. Oç yüz orbağın iş tirak ettiği kongre çok hararet li fakat sükûnet içinde geçmiştir.

Kooperatif yönetim kurulu için yapılan seçimde Mustafa Kölcü Ali Baykuş Recep Acar İsmail Mete Mehmet Aktürk kazanmışlardır. Köyümüz kooperatif gün geçtikçe köylüye daha fazla faydalı olmaktadır.

S. İstanbulunun Eskişehir mitinginde yaptığı konuşma

Pazar günü Eskişehirde işçilerin yaptığı miting çok kalabalık bir topluluk önünde yapılmıştır. Mitinge hemen her vülayetten işçi temsilcileri gitmiştir. Şehrimizde kıymetli arkadaşımız S. İstanbulu Cumartesi günü Eskişehire giderek miting katılmış ve onbinlerce işçi bir kitle önünde sık sık alkışlarla kesilen heyecanlı bir konuşma yapmıştır.

Ahırda bulunan 2 baş öküz çalındı

Hendek kazasının Karacöçek köyünde Rasim oğlu 1952 doğumlu Hüseyin karanın evine 20m. mesafede bulunan ahırda bağlı (2) baş öküzünün 13,15 şubat 953 gecesi çalındığı haber alınarak mesruk hayvanlarla lailenin aratılmasına başlanılmıştır.

Millet Partisinin pazar günü yaptığı küfürlü kongre

Hatipler yapılan müsbet işleri kötülemeğe çalıştılar

Millet Partisi Merkez bucacağı Pazar günü çok az bir partinin iştirakile kongre yapmıştır. Konuşan katipler yapılan güzel ve müsbet işleri tenkit etmişlerdir. Kongrede bulunan bazı vatandaşlar buna tahammül edemiyerek salona terke mecbur kalmışlardır.

Etlar üzerinde etiket yok

Kasaplarda satılan etler üzerinde cins ve fiatları gösteren liste yoktur. İşçilerin dikkatine arz ederiz.

Tütün piyasası hazırlıkları

Şehrimizde on gün sonra açılacak olan tütün piyasası hazırlıkları hızla ilerlemektedir.

Jandarma Komutanı Gölrukte

Jandarma Umum Komutanı Orgeneral Kemal Yaşukılıç ilçemize gelecek gölek Karamürsel ve Yalova kazalarında telefonlarla buluştuktan sonra İstanbul'a hareket etmiştir.

Belediye mezarlık işi üzerinde duruyor

Belediye mezarlık meselesi üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bilhassa Demokrat Parti Kongrelerinin tenkit mevzuu olan bu durum pek yakında hal yoluna girecektir.

M.P. İzmit teşkilatında yedi kişi haysiyet divanında

Oğrendüğimize göre İzmit Millet Partisi İzmit teşkilatında yedi kişi Haysiyet Divanına vermişlerdir.

Netice Martın birinde belli olacaktır.

Şaka niyetine arkadaşını öldürdü

Geçtiğimiz yazın Üzümlü köyünden 26 yaşında Kemal Kahya ile aynı köyden 24 yaşında Recep adında iki şahıs 22 şubat 953 günü bir birlerini şakalarla arken Recep Adıp Kemal Kahyanın belinde bulunan bıçağını alarak göksünden vurarak suretile ölümüne sebebiyet verdiği ve suç aletile yakalanıp adalete verilmiş olduğu anlaşılmıştır.

Budak Dolışından: İskele işimiz!

Törenler... Basın toplantıları... Nutuklar... Şarda Burda, sevinçli haberlerim var, Demeler... Ne işimiz? Şehrimiz iskeleye kavuşuyor. Eh, değer dedik. Ve birde alkış tuttuk. Meğer ne yuttuk ne yuttuk.

Mevnuaların dahi zor yaşadığı iskele ile belediye metres yapıyor. Ne nikahı nede askıya asılan kağıtları mevcut. İskele, hacı ağasının yoluşu gibi Belediyeyi yolumuz durmuş...

TÜRK YOLU

21 Kasım 1957 Perşembe

YIL : 34 - SAYI : 1871

ABONE : Yıllık 15, altı aylık 8, üç aylık 4,5 lira. İLAN : Her satır haftada bir gün süreli 300, üç günden fazla süreli 350 kuruştur.

Vali ve Belediye Reisinin basın toplantısı

Sayın Ekmel Çetiner : " Kasaplar bir daha boykot cesaretini gösteremeyeceklerdir. Vatandaş bir müddet daha sabretsin yapmıyacağımız fedakârlık yoktur!," dedi

Ele geçen stok yağ ve peynirler tevzi edilecek. Vali muhtelif belde hizmetlerinden, Vilâyetin yıllık faaliyetinden rakkamlar vererek izahlarda bulundu

Vali ve Belediye Reisi Ekmel Çetiner, şehrimizdeki mesajları devlet fabrikaları tarafından üretilen yağ ve peynirlerin tevzi edilmesinde Vilâyet dahilinde yapılacak işlemler hakkında muhtelif birer birer izahlarda bulundu.

Toplantıda Vali Moadil Belediye Reis Vekili ve Emniyet Müdürü de hazır bulundu.

Sayın Ekmel Çetiner, basın mensuplarına davet mektuplarından dolayı teşekkür ettikten sonra, sofrada çavrelenen davetiler Valinin beğeneceği bir aile sofrası şeklinde toplandı.

Sayın Vali ve Belediye Reisi et, peynir ve diğer gıda maddeleri ve bu

non 16 sı lokantaya 2 si halka verildi. Hepimizin sürüleri ölüğünü tesbit ettim. Şöhrer, Jandarma sezarretindedir, diğer sa tamamıcağıdır. Boykot günü mezbahada keşmiş etleri vardı, satmadılar satılan imtina suçundan Milli Korunmaya verabillim. Bunlar birbirini tamamlayan deşillerdir. Bu şehrin etini ergeç temin edeceğim. Hüdmetten aldığım vani aslahiyet kullanacağım. Şehir bir kaç ay etsiz kalsa dahi buna dayanacağız. Vatandaş, iki ay sabrederse yapmıyacağımız fedakârlık yoktur. Biz et kesecek olursak işi geçen geçecek. Ruhsatlarını geri alacağız, bir daha boykot cesaretinde bulunamazlar. Ett ilmi liraya çıkarmak iki satirik yazı me-

unu belirttikten sonra sokak lambalarının artık yanması başladığını resmî kışaşı yapılmadan derhal bir trafomekazi nişo Bag montajında faaliyetine geçirildiğini ifade etmiştir. Elektrik mevzuuna devamla işletme masrafları çöktür. Abonelerden tahliyat yapılmıyordu, trafö hesabı siliniyordu. Şehrin elektrik şebekesi bir işah latmektedir. Şebeke büyük bir tehlike arz ediyor. Belediye artık bir tek lamba veremeyecek durumdadır.

Bu şebekenin işahı yarım milyon lirası ister. Bu işin maddi tarafıdır. Birde işletmenin manevi cephesi vardır. Bir hün yede amme veya hususî sek-örde koordinatörün edilmesinde randıman düşünülür. Biz belediyeye

kendi yerile ilgili olmayan müstahdemli haklı yerine ledesini temin ettilik. Bakılan randıman vermeye başladı, herkes kendisi adına belediyeyle temali kapılmadı. Bu vahlinden kurtulmanın şartları temin edilince fersahik geldi.

Oturdan fazla temizlik ameleli başka yerde idi, aşıpige tutamıyandı yerine tutanı gelirdi. Çöp arabası bile yoktu. Çöpü kahvede taşımalı oynardı. Biz teminat için gerekli vasıtaları alalım derken, ambarda modern çöp arabaları gördük. Bugün şehrin temizlik işi halledilmiştir. Belediye Zabıtası şehrin temizlik işlerine yardımcıdır. Şehrin yakacak ihtiyacına temas eden Sayın Ekmel Çetiner dedi ki: Geçen yıl nazaran beş miali

nün odununu ve köyler arası rakabelli artırmak ve halkiye ruhsatlarını teyid etmekte. Tedbirlere almışa id şehre bir ton odun bile gelmeyecekti. Fiat olarak karışık ve kesilmemiş odunu kabul ettik. Keame ücret vermedik, narhan fazla odun alınmasını, muhtekir hımaye edilmesini, emin olsunlar odun muhtekir gelecektir. Vatandaş etti ne müeyyide verilmiştir. Odun mevzuunda Polis ve Jandarmaya müracaat

* devam 2 de *

Valimiz Sayın EKMEL ÇETİNER

İzmit'te et meselesi hâl yoluna giriyor
Dün de bazı kasaplar daha et satmaya başladı

EK-5 Hür Söz Gazetesi

DEMOKRAT PARTİ TÜZÜĞÜ

(Üçüncü Büyük Kongrede
kabul edilmiştir.)

İSİM VE MAKSAD

Madde 1 — Demokrat Parti, Cemiyetler kanununa göre kurulmuş siyasi bir cemiyettir. Merkezi Ankara'dadır. *İsim ve maksad*

Madde 2 — Partinin maksadı: Programında yazılı esasları gerçekleştirmek için kanunun verdiği haklar ve tüzüğünün hükümleri dairesinde çalışmaktır.

ÜYELER

Madde 3 — Demokrat Partiyeye.

*Partiyeye alınmağa
mani haller*

a — Millî Mücadeleye aykırı harekette bulunmamış;

b — Türk milletinin birlik ve istiklâlini parçalamayı hedef tutan veya demokratik esaslara aykırı bulunan ideolojilere saplanmamış;

c — Ağır hapis veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suç yüzünden hapis cezası ile mahkûm olmamış, veya ağır hapisle mahkûm olup da memnu hakları iade edilmiş ve medenî haklarını kullanmağa ehliyetli ve halkca kötü tanınmamış;

Grup idare Kurulları üye sayısı

Madde 86 — İl meclisleri ile belediye meclislerinde kurulacak olan bu grup idare kurulları meclislerin üye sayısı 20 yi mütecevaz ise beş değilse üç üyeden teşekkül eder.

Grup idare kurulları meclislerin partili üyeleri tarafından gizli rey ve üyelerin mutlak ekseriyeti tarafından seçilirler.

Vazife tahsisi

Madde 87 — Grup idare kurulları kendi aralarından bir başkan bir de kâtip seçerler. Grup idare kurulunun bir karar defteri bulunur. Bu deftere idare kurullarında ve gruplarında verilen kararlar yazılır.

Grup idare kurullarının vazife ve sadâhiyeti

Madde 88 — Grup idare kurulunun vazifesi mensup olduğu meclisteki üyeler arasında tesanüdü temin ve meclislerin faaliyetini tanzim etmek meclis gündemindeki meseleleri takip ederek bunlar hakkında daha evveliden bir karar alınması icabedenler varsa bunları Parti mensubu üyelerle müzakere ederek bir karara bağlamaktır.

Üyelerin mükellefiyeti

Madde 89 — Meclislerin partili üyeleri grup çoğunluğunca verilen kararlar hilâfına hareket edemezler. Ve oy veremezler. Müzakerelerde bulunmamak kararlardan haberdar olmamak veya müzakerelerde aksi mütalâada bulunmuş olmak mazeret teşkil etmez. Grup kararları hilâfına hareket disiplin cezasını icabettirir.

Çalışma süresi

Madde 90 — Meclislerin her içtima devresi başında yeniden grup idare hey'eti seçimi yapılır. Mahallin en yüksek idare kurulları başkanları grup idare kurullarının tabii üyesidir. Bu sıfatla grup toplantılarına da iştirak ederler. Rey ve söz sahibidir. Meclislerde herhangi bir

Mahallin en yüksek idare kurulları başkanı grup idare kurulları tabii üyesidir

ÖZGEÇMİŞ

14 Eylül 1992 tarihinde İzmit'te doğan Büşra Kuşkan, ilk ve orta öğrenimini Kocaeli'de tamamlamıştır. 2010 yılında Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümüne kayıt yaptıran Kuşkan, 2014 yılında lisansını Arnavut Milliyetçiliğini ve İsyancıları konu alan tezi ile tamamlamıştır. Lisans mezuniyetinden sonra MEB'e bağlı çeşitli okullarda 3,5 yıl öğretmenlik yapan Kuşkan, 2015 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programına kayıt yaptırmıştır. Hala Kocaeli'de sosyal bilgiler öğretmenliği yapan Kuşkan, Kocaeli'de ikamet etmektedir.